
**HALLITUKSEN
KEHITYSYHTEISTYÖKERTOMUS
EDUSKUNNALLE
VUODELTA 1995**

Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto

Katajanokanlaituri 3, 00160 Helsinki

Puhelinvaihde: (09) 134 161, telefax: (09) 622 2576

Aineistotilaukset: tiedotusyksikkö, puhelin (09) 1341 6370, fax (09) 1341 6375

Osaston kotisivut internetissä: <http://www.vn.fi/vn/um/kyo/kyo.html>

K 11/1996 vp

**HALLITUKSEN
KEHITYSYHTEISTYÖKERTOMUS
EDUSKUNNALLE
VUODELTA 1995**

Helsinki 1996

ISSN 0782-7873
Edita Oy, Helsinki 1996

EDUSKUNNALLE

Kehitysyhteistyötä koskevan kertomuksen antamisesta eduskunnalle joulukuun 13 päivänä 1985 annetun lain (964/85) 1 §:n nojalla annetaan Eduskunnalle oheisena hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1995.

Helsingissä 1 päivänä marraskuuta 1996

Tasavallan Presidentti
MARTTI AHTISAARI

Kehitysyhteistyöministeri Pekka Haavisto

HALLITUKSEN KEHITYSYHTEISTYÖKERTOMUS EDUSKUNNALLE VUODELTA 1995

JOHDANTO	11
1. AJANKOHTAISET KEHITYSNÄKYMÄT	13
Kehitysmaiden tilanne	13
Ajankohtaiset aputrendit	15
2. SUOMEN KEHITYSYHTEISTYÖN TILANNE JA NÄKYMÄT	23
Suomen kehitysyhteistyön määrällinen kehitys	23
Suomen kehitysyhteistyön näkymät	27
3. KEHITYSYHTEISTYÖSTRATEGIAN TAVOITTEIDEN TOTEUTTAMINEN	35
Strategian kehitystavoitteet	35
Köyhyyden vähentäminen	35
Ympäristöongelmien torjuminen	40
Kansanvallan ja ihmisoikeuksien edistäminen	45
4. KEHITYSYHTEISTYÖN HALLINTO	51
Kehitysyhteistyöosasto	51
Yhteistyö ulkoasiainministeriön eri osastojen välillä	51
Avunantajien välinen yhteistyö	54
OECD:n kehitysapukomitea DAC	54
Pohjoismainen yhteistyö	55
5. KEHITYSMAASUHTEIDEN NEUVOTTELUKUNTA (KESU)	56
6. MAA- JA ALUEKOHTAINEN YHTEISTYÖ	59
Afrikka	59
Etiopia	59
Kenia	63
Mosambik	65
Namibia	68
Sambia	72
Tansania	77
Muut maat ja alueellinen yhteistyö	82
Välimeren alue	84
Egypti	84
Länsiranta ja Gaza	87
Aasia	90
Nepal	90
Vietnam	93
Muut maat ja alueellinen yhteistyö	98
Latinalainen Amerikka	101
Nicaragua	101
Muut hankkeet ja alueellinen yhteistyö	104
Bosnia-Hertzegevinan jälleenrakentaminen	106
Maittain kohdentamaton	107

7. KEHITYS- JA KORKOTUKILUOTOT	110
8. KANSALAI SJÄRJESTÖTOIMINTA	113
9. TEOLLINEN JA KAUPALLINEN KEHITYSYHTEISTYÖ	116
Teollisen yhteistyön rahasto Oy (FINNFUND)	116
Taloudellinen, teollinen ja teknologinen (TTT-) yhteistyö	116
10. YK:N KEHITYSOHJELMAT	123
YK:n tila	123
YK:n kehitysohjelma UNDP	124
YK:n lastenrahasto UNICEF	126
YK:nväestörahasto UNFPA	128
Maailman elintarvikeohjelma WFP	129
11. KEHITYSRAHOITUSLAITOKSET	132
Suomen kehitysyhteistyö ja kehitysrahoituslaitokset	132
Maailmanpankki (IBRD ja IDA)	133
Aasian kehityspankki ja -rahasto (AsDB ja AsDF)	136
Afrikan kehityspankki ja -rahasto (AfDB ja AfDF)	138
Latinalaisen Amerikan kehityspankki (IDB)	140
Kansainvälisen maatalouden kehittämISRahasto (IFAD)	141
Pohjoismaiden kehitysrhasto (NDF)	142
Pohjoismaiden ja eteläisen Afrikan SADC-maiden välinen NORSAD-rahasto	144
12. KANSAINVÄLISET YMPÄRISTÖRAHASTOT	145
Maailman ympäristörahasto, GEF	145
Otsोनirahasto	147
13. HUMANITAARINEN APU	148
Katastrofi- ja pakolaisapu	149
Ennaltaehkäisevä tuki	151
14. EU:N KEHITYSYHTEISTYÖ JA SUOMI	155
EU:n sääntömääräisestä budjetista rahoitettava yhteistyö	156
Lomé'n sopimus ja Euroopan kehitysrhasto	157
Osallistuminen EU:n kehitysyhteistyötä koskevaan päätöksentekoon	158
Yhteisön kehitysyhteistyöhankkeita käsittelevät komiteat	160
Kansallinen valmisteluprosessi	162
15. HENKILÖAPU	167
Yleisiä kehityspiirteitä	167
Suomalaiset kansainvälisissä järjestöissä	168
Kehitysyhteistyövaroin toteutettavat henkilöstön kehittämishjelmat	168
Valmennus	169
16. TUTKIMUS	171
Suomen Akatemia	171
Tutkimuslaitokset ja -järjestöt	172
Monenkeskinen tutkimus	172
17. EVALUOINTI JA SISÄINEN TARKASTUS	176
Suomen kehitysyhteistyön evaluointi	176
Kansainvälinen evaluointiyhteistyö	177
Sisäinen tarkastus	177
18. TIEDOTUS.....	178

TAULUKOT

DAC-maista kehitysmaihin suuntautuneet pääomavirrat 1986-1994	20
DAC-maiden kehitysyhteistyöhön käyttämät varat 1995	22
Suomen kehitysyhteistyö 1980-1996, määrärahat ja varojen käyttö	31
Suomen kehitysyhteistyö 1985-1995, jako kahdenväliseen ja monenkeskiseen	31
Suomen kehitysyhteistyö käyttökohteittain, 1994-1996	32
Suomen apu ensisijaisille yhteistyömaille 1995	58
Kahdenvälisen kehitysyhteistyön suurimmat vastaanottajat 1991-1995	108
Hanke- ja ohjelmamuotoinen yhteistyö 1995, maksatukset toimialoittain	109
Korkotuen viisi suurinta vastaanottajaa 1992-1995	111
Korkotukiluotot toimialoittain 1987-1995	111
Teollisen kehitysyhteistyön viisi suurinta vastaanottajaa 1992-1995	117
Kahdenvälisen kehitysyhteistyön maakohtaiset maksatukset 1995	118
Suomen kahdenvälinen kehitysyhteistyö 1995, maksatukset maaryhmittäin	121
Kehitysyhteistyö kansainvälisten järjestöjen kautta 1990-1995	122
Apulaisasiantuntijat ja YK:n vapaaehtoiset	169
Suomalaiset kansainvälisten järjestöjen päämajatehtävissä/sihteeristöissä ..	169

KARTAT JA KAAVIOT

OECD-maiden julkisen kehitysavun vastaanottajamaat 1995	18
Kehitysyhteistyöosaston organisaatio	52
Suomen kahdenvälisen kehitysyhteistyön kohdemat	58

KUVAUKSET

SPA-ohjelma tukee Afrikan vähiten kehittyneitä maita	37
Länsi-Keniassa tavoitteena sosiaalinen kehitys	38
Mikroluotoilla vauhtia yrittämiseen	39
Koulut kuntoon vanhempien ja opettajien voimin	74
Pangani Fallsin vesivoimala ottaa ympäristön huomioon	80
Valvontalaboratorio parantaa elintarvikkeiden laatua	88
PRODEGA parantaa köyhien elinolosuhteita	103
Saatavat Perulta muutettiin luonnonsuojelu- ja sosiaalisitoumuksiksi	105
Suomi antaa apua miinanraivaukseen	152
EU-hankeneuvonta auttaa hanketoteuttajia	164
Tanganjika-järven tutkimushanke turvaa miljoonien ihmisten ravinnon	175

Maatiedot luvussa 6 on koottu YK:n kehitysohjelman (UNDP) julkaisusta Human Development Report 1996 ja Maailmanpankin julkaisusta World Development Report 1996. Kannen suunnittelu: Leena Neuvonen.
Kansikuva Vietnamista: Martti Lintunen.
Ministeri Haaviston kuva (s.12): Ullamaija Hänninen.

Johdanto

Suomen kehitysyhteistyöstä on pitkästä aikaa hyviä uutisia kerrottavana.

Hallituksen tuore periaatepäätös Suomen kehitysyhteistyön uusista painopisteistä antaa hyvän pohjan entistä tuloksekkaammalle työlle kehitysmaiden auttamiseksi. Köyhyyden lievittäminen, ympäristöuhkien torjuminen, demokratian tukeminen ja naisten aseman edistäminen ovat siirtymässä juhlapuheista myös käytännön hankkeisiin.

Määrärahojen alasajo on päättynyt. Hallituksen syyskuussa 1996 tekemän periaatepäätöksen mukaan kehitysyhteistyövarat nousevat nykyisestä 0,36 prosentista 0,4 prosenttiin bruttokansantulosta vuoteen 2000 mennessä.

Muutokset Suomen kehitysyhteistyöpolitiikassa alkoivat EU-jäsenyyden myötä. Suomella on nyt mahdollisuus vaikuttaa kansainväliseen politiikkaan ja EU:n kehitysmaapolitiikkaan entistä painavammin.

EU-jäsenyys korostaa myös entistä kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa. Kehitysyhteistyö on yhä tiiviimmin osa Suomen ulkopoliittikkaa. Poliittisia kysymyksiä, kauppapolitiikkaa ja kehitysyhteistyötä tarkastellaan nyt yhtenä kokonaisuutena, kun muotoilemme suhteitamme kehitysmaihin Aasiassa, Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa. Kehitysyhteistyö on yksi politiikan teon väline, jota voidaan joustavasti käyttää porkkanana tai keppinä.

Kylmän sodan jälkeen kehitysyhteistyön merkitys on korostunut myös maailmanpolitiikassa.

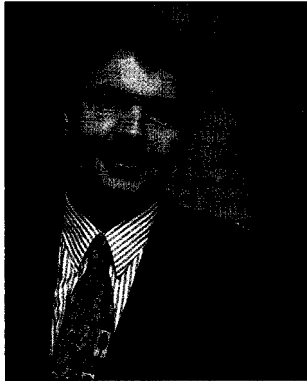
Kehitysmaiden auttaminen oli yksi keskeisimmistä asioista kesällä 1996 Lyonissa pidetyssä johtavien teollisuusmaiden huippukokouksessa. Teollisuusmaat kokevat kehitysmaiden ongelmien vaikutukset yhteiskunnissaan: lisääntyvät pakolaismäärät, ympäristövaikutukset, vaikeiden sairauksien leviäminen ja huumeongelman ja rikollisuuden laajeneminen.

Demokratian ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen lisää kestäväää rauhaa ja vakautta. Demokratiaa tukeva kehitysyhteistyö on pehmeä keino monien ongelmien ratkaisemiseksi kestäväällä tavalla. Kehitysyhteistyöllä pyritään nyt lisäämään turvallisuutta myös Euroopassa, kuten Bosnian jälleenrakentaminen osoittaa.

Eri maiden keinot ja tavoitteet kehitysmaiden tukemiseksi ovat lähentyneet toisiaan. OECD-maiden yhteisen kehitysyhteistyöstrategian päämäärästä oli helppo sopia keväällä 1996. Strategian mukaan teollisuusmaiden ja kehitysmaiden välisen yhteistyön tulee rakentua uudenlaiselle kumppanuudelle, jossa kehitysmailla itsellään on selkeä vastuu hyvinvoinnin parantamisessa. Avun koordinointi ja kumppanuus parantavat myös yhteistyön laatua.

Elämme keskinäisen riippuvuuden maailmassa, jossa yhteistyön kaikki muodot ovat tärkeitä. Kehitysyhteistyö on teollisuusmaiden veronmaksajien ja tulevien sukupolvien kannalta yhä tarpeellisempi investointi tulevaisuuteen.

Helsingissä 7.10.1996

Pekka Haavisto

Kehitysyhteistyöministeri

1 Ajankohtaiset kehitysnäkymät

KEHITYSMAIDEN TILANNE

Kehitysmaat eriytyvät

Kehitysyhteistyön roolia ja tehtäviä on jatkuvasti tarkasteltava vasten alati muuttuvaa kansainvälistä ympäristöä, jonka muutoksia sen tavoitteenasettelun on heijasteltava. Kylmän sodan päättymisellä on luonnollisesti ollut kehitysyhteistyönkin kannalta käänteentekevä vaikutus: Entisten ideologia-painotteisten ja sotilaspoliittisten intressien asemesta kehitysyhteistyötä on nyt mahdollista tarkastella keskinäisen riippuvuuden ja etujen yhteisyyden näkökulmasta. Kansainvälisellä yhteisöllä olisi kaikki mahdollisuudet käyttää tilannetta hyväkseen, ja pyrkiä lisääntyvän yhteistyön kautta kohti kansainvälistä työnjakoa ja yhteistä toimintaa. Myönteisiä merkkejä tähän suuntaan on näkyvissä.

Poliittisen vapautumisen ja talouden uudistusten myötä kaikissa kehitysmaaryhmissä taloudellinen kehitys on ollut selvästi parempaa kuin 1980-luvulla. Erot eri alueiden ja maa-ryhmien välillä ovat kuitenkin kasvaneet. Nämä erot ovat tänään niin suuret, ettei enää ole oikeutettua puhua kehitysmaista tai kehitysmaaryhmästä yhtenäisenä, samat kriteerit täyttävänä joukkona, vaan kukin tilanne edellyttää erilaista yhteistyömallia.

Itä-Aasian voimakas taloudellinen kasvu on johtanut tilanteeseen, jossa joistakin entisistä avun vastaanottajista on tullut dynaamisia talouksia, joissa elintaso on korkeampi kuin joissakin OECD-maissa. Tämä on rohkaisevaa myös köyhien kehitysmaiden näkökulmasta ja panee miettimään keinoja, joilla "Aasian tiikereiden" kokemukset ja kehitystie olisi hyödynnettävissä myös muualla. Monissa maissa, muun muassa Suomen yhteistyömaista Vietnamissa, on nähtävissä kehitystä, joka voi johtaa maiden nopeaan siirtymiseen pois apua tarvitsevien joukosta. Aasiassa on kuitenkin yhä joukko hyvin köyhiä maita, joissa perinteinen kehitysyhteistyö on edelleen sopiva yhteistyömuoto.

Entisestä Neuvostoliitosta itsenäistyneet Keski-Aasian ja Kaukasian maat luokitellaan OECD:ssa kehitysmaiden ryhmään. Kokonaisuutena ottaen alueella on runsaasti luonnonvaroja, erityisesti energialähteitä. Alueilla on vielä laajalti sisäistä epävakautta, joskin demokratisoituminen on osittain lähtenyt käyntiin. Markkinatalouteen siirtyminen on myös epätaisaista ja, mahdollisuuksista huolimatta talouskasvu ei juuri ole

käynnistynyt. Vanhojen rakenteiden purkaminen on johtanut myös sosiaalisten ongelmien lisääntymiseen. Ympäristöongelmien keskeisin ilmentymä on Aral-järvi. Vauraimpien maiden kanssa on aloitettu uudelleen kaupalliset suhteet, uudistusohjelmia toteuttavia maita on mahdollista tukea instituutioita vahvistamalla. Kriisimaissa joudutaan vielä lähivuosien ajan antamaan humanitaarista apua.

Välimeren alueen kehitykselle ovat ominaisia poliittiset jännitteet ja vastakkainasettelut sekä maiden välillä että niiden sisällä, talouksien taantuminen, julkisen sektorin jatkuva kasvu ja siitä seuraava velkaantuminen öljytulojen pienentyessä. Välimeren etelärannan ja Euroopan välinen elintaso-kuilu ja kulttuurierot merkitsevät epävakauden ohella erilaisen uhkatekijöiden läsnäoloa Euroopassa. Tämän vuoksi poliittisen dialogin ohella myös kehitysyhteistyöinstrumenttien käyttö on perusteltua. EU:lle on tärkeää, että sen lähialueella vallitsevat vakaat poliittiset, taloudelliset ja sosiaaliset olot. Tähtäimessä on mm. yhteisen talusalueen muodostaminen.

Latinalaisessa Amerikassa monien maiden tilanne muistuttaa 1980-luvun demokratisoitumisen jälkeen Aasian siirtymävaiheessa olevia maita. Taloudellinen kasvu on lupaavaa, ja yhä useammat maat ovat mieluummin kauppa- kuin kehitysyhteistyökumppaneita. Elintasoerot maiden sisällä ovat tosin usein hyvin vakavia.

Saharan eteläpuolisessa Afrikassa kehitys on ollut hyvin kaksijakoista. Afrikan sarven, Keski-Afrikan ja eräiden Länsi-Afrikan maiden sisällissotien, kansanmurhien ja demokratoiden musertumisen vastapainona poliittinen tilanne on vakautunut eri puolilla mannerta ja sisällissodat ovat loppuneet Etiopiassa, Mosambikissa ja Angolassa. Kaikkein merkittävintä on ollut Etelä-Afrikan apartheidpolitiikan loppuminen ja maan siirtyminen demokratiaan. Etelä-Afrikan tilanne herättää ennen muuta toivoa koko eteläisen Afrikan poliittisen vakauden lisääntymiseen ja taloudelliseen kehitykseen.

Taloudellisen kehityksen saavutuksista huolimatta edes sopeutusohjelmia toteuttavissa maissa talouden kasvuvauhtia ei pidetä riittävänä mantereen kasvavan, 40-45 prosenttiin nousevan köyhyyden merkittäväksi vähentämiseksi. Riippumatta siitä, millä keinoilla tuotannon ja tulojen kasvua saadaan aikaan, on kiistatonta, että köyhyyden torjunta edellyttää tuotannon kasvua rinnan köyhyyden torjuntaan suoraan tähtäävien toimien sekä terveyteen ja koulutukseen tehtävien investointien kanssa.

Kehitysmaiden velkaongelma kärjistyi

Vuonna 1995 kehitysmaiden velka nousi yli 2 000 miljardin dollarin. Suuret velanhoitokulut ovat pulma samalla tavoin kuin Suomessa, varoja ei riitä taloudellista ja sosiaalista kehitystä edistäviin investointeihin.

Vuoden 1994 joulukuussa Meksikon velkakriisi kärjistyi,

nopealiikkeiset yksityiset pääomavirrat vetäytyivät maasta, ja tilanteen vakauttamiseksi jouduttiin keräämään laaja julkisen rahoituksen paketti. Heijastusvaikutukset ja keskustelu vastaavien tilanteiden välttämiseksi muualla jatkuivat vuonna 1995. Vaikka markkinat tulivat varovaisemmiksi, yksityiset rahoitusvirrat kehitysmaihin kasvoivat edelleen, varsinkin suorat investoinnit joihinkin keskituloisiin maihin osana tuotannon globalisoitumista.

Vuonna 1995 velkakeskusteluissa keskityttiin myös parinkymmenen vakavasti velkaantuneen köyhän kehitysmaan ryhmään. Näiden maiden velkataakka on kasvanut kestävämmäksi. Vaikka ne harjoittaisivat tehokasta talouspolitiikkaa ja käyttäisivät täysimääräisesti hyväksi olemassaolevia velkahelpotusjärjestelyjä, ne eivät pystyisi olennaisesti vähentämään velkaansa. Saharan eteläpuolisessa Afrikassa velka on kasvanut 270 prosenttiin viennistä. Esim. Itä-Aasiassa tilanne on paljon paremmin hallinnassa, velka vastaa runsasta 80 prosenttia viennistä, ja tämän alueen maat saavatkin edelleen uusia luottoja niin yksityisiltä kuin julkisiltakin lainamarkkinoilta.

Kehitysmaiden velkahelpotusmahdollisuuksista on keskusteltu jo pitkään. Julkisin varoin taattujen luottojen uudelleenjärjestelyissä ns. Pariisin klubissa on mahdollista antaa jopa 2/3 järjesteltävästä velasta anteeksi. Julkisessa kehitysavussa köyhimmille kehitysmailla on siirrytty pitkälti lahja-apuun, ja kehitysapua käytetään myös velkahelpotuksiin.

Myös kansainväliset kehitysrahoituslaitokset ryhtyivät vuonna 1995 keskustelemaan osuudestaan köyhimpien ja velkaantuneimpien kehitysmaiden velkaongelmaan. Monenkeskinen velka muodostaa jo yli neljäsosan näiden maiden velasta, ja yli puolet velanhoitokuluista. Koska monenkeskisillä järjestöillä on suosituimmasasema velkojien joukossa - niiden myöntämien luottojen hoitokulut maksetaan ensin. Kun varoja ei ole riittänyt muiden velkojien maksuihin, näistä on kasvanut velkarästejä. Suuremmista toimenpidepaketeista päättäminen jäi vuoden 1996 puolelle mm. G7-huippukokoukseen.

AJANKOHTAISET APUTRENDIT

Kehitysapu rahoituskriisissä

Varsinaisen kehitysavun määrä on pysynyt viimeiset 10 vuotta samalla tasolla - 55-60 miljardissa dollarissa. Reaalisesti, inflaation huomioon ottaen se on tosin laskenut. Taakanjako kehitysavun antajien kesken on kuitenkin muuttunut voimakkaasti. Yhdysvallat oli vuoteen 1992 suurin avunantaja, mutta sen antama apu on laskenut viime vuosina runsaasta 11 miljardista dollarista vuodessa vähän yli 7 miljardiin dollariin vuonna 1995. Uusia leikkauksia on luvassa myös budjettivuodelle 1996. Japani on kasvattanut voimakkaasti apuaan. Vuonna 1995 sen apu oli 14 miljardia dollaria. Yhdysvaltoja suurem-

miksi avunantajiksi nousivat myös Ranska ja Saksa.

Tilanteen nopea muuttuminen on aiheuttanut pulmia erityisesti kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten ja järjestöjen lähivuosien rahoituksesta neuvoteltaessa. Pääpiirteet rahoituksen taakanjaolle avun antajamaiden välillä ovat vakiintuneet vuosien mittaan, ja päätöksentekojärjestelyt ja äänivaltaosuudet on rakennettu heijastamaan rahoitussuhteita. Nyt Yhdysvallat vähentää ratkaisevasti osallistumistaan monen järjestön rahoitukseen, ja muut maat joutuvat ottamaan kantaa tähän. Jotkut maat noudattavat Yhdysvaltain maksupolitiikkaa ja vähentävät vastaavasti omaa rahoitustaan, toiset taas ovat valmiit lisäämään osuuttaan. Samoin keskustellaan siitä, miten rahoitusosuuksien muutokset heijastuvat päätöksentekoon. Vaikka koko kehitysapurahoitus on ollut suhteellisen vakaata, monenkeskinen apu on em. syistä akuutissa rahoituskriisissä.

Kehitysavulla voi olla katalyyttinen rooli

Toisen maailmansodan raunioittaman Euroopan nopea elpyminen loi 1950-luvulla uskoa samanlaiseen tapahtumaketjuun myös kolmannessa maailmassa. Kehitysapu nähtiin samantapaisena keinona kuin Marshall-apu Euroopalle. 1960-luvulta kehitysmaille jatkuvasti suuntautuvien resurssisiirtojen ja monien kiistämättömien saavutusten jälkeen kansainvälinen kehitysyhteistyö kärsii olemassaoloaikansa pahimmasta uskottavuuskriisistä, jolla on vaikutuksia myös avun määrän pienemiseen.

Kehitysavun kriisin takaa löytyy joukko syitä. Kylmän sodan aikana kehitysavulla oli muitakin motiiveja kuin kehityksen aikaansaaminen. Kehitysavun poliittinen ulottuvuus merkitsi vastuun siirtämistä kehityksestä avunantajille kehitysmaiden oman vastuunoton sijasta. Myös Marshall-avun esimerkkivaikutus perustui väärinymmärrykseen Euroopan ja kehitysmaiden erilaisista lähtötilanteista. Marshall-avun vaikutukset Euroopan sisälläkin vaihtelivat sen mukaan, miten Euroopan maat ottivat vastuuta oman talouspolitiikkansa tehostamisesta.

Kehitysyhteistyön myönteiset vaikutukset jäävät usein vastoinkäymisten ja pettymysten varjoon. Kehitysmaiden itsenäistymisen jälkeisinä vuosikymmeninä ihmisten keskimääräinen elinikä on noussut 41 vuodesta 62 vuoteen, lapsi- ja imeväiskuolleisuus on vähentynyt yli puolella ja voimakkaasta väestönkasvusta huolimatta elintarvikkeiden tuotanto ja kulu- tus ovat kasvaneet nopeammin kuin väestö. Uskomattomista saavutuksista huolimatta elintasokuilu rikkaiden ja köyhien maiden välillä on kasvanut. Äärimmäisessä köyhyydessä elää yli 1,3 miljardia ihmistä. Vain harvat kehitysmaat ovat kyenneet nousemaan elintasoportaita parempiosaisten joukkoon. Monien maiden tilanteessa ei ole tapahtunut merkittävää muutosta. Joissakin maissa tilanne vaikuttaa sisäisten konfliktien takia entistä synkemmältä. Samanlaisten ongelmien il-

maantuminen Euroopassa, jonka katsottiin olevan vakaan kehityksen ja turvallisuuden pysyvällä uralla, ei ole rohkaissut uskoa kehitykseen sen ulkopuolellakaan.

Toiseksi, on ollut epäselvää, mikä rooli kehitysyhteistyöllä koko tapahtumaketjussa on ollut ja voi olla. Odotukset tässäkin suhteessa olivat varmasti ylisuuria. Usein kehitysapu nähtiin ihmeitekeväenä lääkkeenä, jota nautittuaan kehitysmaat lähtisivät automaattiselle kasvu-uralle. Tällaisia odotuksia olivat osaltaan ruokkimassa ”kotimarkkinoilla” määrärahoja ja kansalaisten hyväksyntää etsivät eri apuorganisaatiot. Käy helposti niin, että kehitysavun puolesta puhujat ovat ottamassa sille ansiota kaikesta siitä merkittävästä kehityksestä, jota kieltämättä on tapahtunut. Toisaalta kehitysyhteistyön vastustajat syyttävät sitä niistä vastoinkäymisistä, jotka ovat kaikkien nähtävissä. Kumpikaan näkemys ei ole oikea. Kun otetaan huomioon kehitystapahtuman monimutkaisuus ja siihen vaikuttavat lukemattomat eri tekijät, on ainakin toistaiseksi täysin mahdotonta todentaa, mikä vaikutus juuri kehitysyhteistyöllä on tässä tapahtumassa. Kehitysapu ei myöskään rahavirtana edusta millään lailla merkittävää osaa maailmantaloudessa; se on hieman yli prosentin kansainvälisen kaupan vuosittaisista kokonaisvirroista. Parhaimmillaankaan kehitysapu ei voi olla maailman ongelmien ratkaisu. Optimaalisesti kohdennettuna sillä voi kuitenkin olla katalyyttistä, mahdollistavaa vaikutusta, edellyttäen että kehitysmaat ovat sitoutuneet itse omien ongelmiansa ratkaisemiseen.

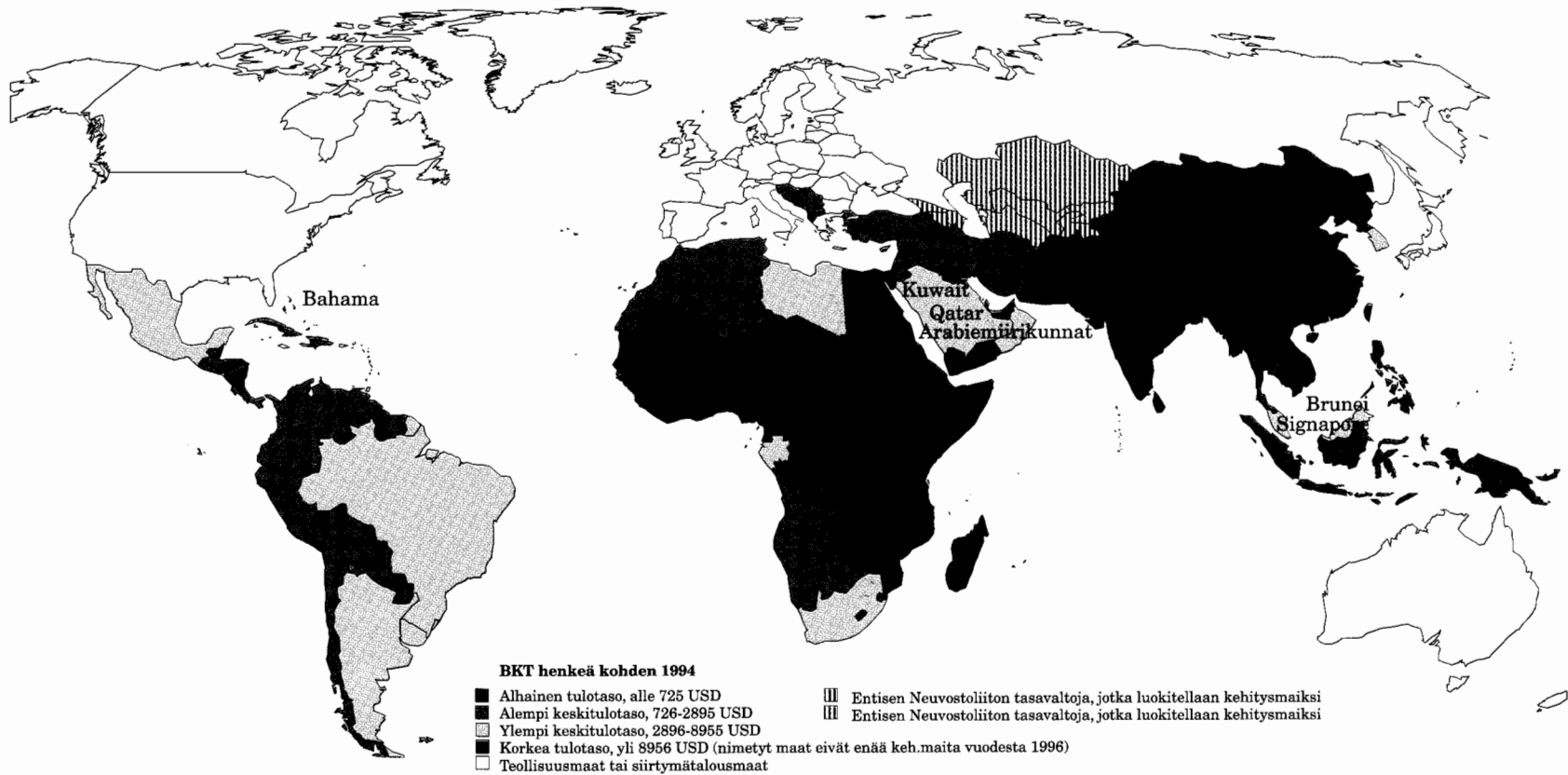
OECD:n ministerikokous: apu hyödyttää molempia osapuolia

Auttamiseen on aina liittynyt keskustelu myös sen motiiveista sekä arvoarvostelmia eri motiiveiden hyväksyttävyydestä. Motiivikeskustelu Suomen kannalta on edelleen ajankohtainen, kun kehitysyhteistyötämme on ryhdytty tarkastelemaan osana ulkopoliittikkaa ja ulkopoliittikan yhtenä välineenä.

Suomessakin ymmärretään nykyään yhä laajemmin, että kehitysyhteistyö voi samanaikaisesti hyödyttää molempia osapuolia. Kehitysyhteistyön avulla edistetään sisäistä ja ulkoista turvallisuutta, torjutaan ympäristöuhkia, ehkäistään hallitsemattomia muuttoliikkeitä, vältetään epidemioita ja huumeongelmia sekä estetään terrorismin ja rikollisuuden leviämistä.

Se, että Suomen kehitysyhteistyö on tällä hetkellä valin-kauhassa - että määrärahojen suuntaamiselle etsitään sellaista eri apumuotojen yhdistelmää, joka tehokkaimmin toteuttaisi Suomen avun päämääriä - ei ole sattumaa. Se on osa kansainvälistä asiayhteyttä, jossa kehitysavun roolia pyritään täsmentämään ja lisäämään sen uskottavuutta muuttuneessa maailmassa. Tässä tarkoituksessa OECD:n kehitysapukomitean (DAC) ministerikokous antoi toukokuussa 1995 kehityskumppanuutta maailman uudessa poliittisessa tilanteessa

OECD-MAIDEN JULKISEN KEHITYSAVUN VASTAANOTTAJAMAAT 1995

Kehitysmaakartta muuttuu

Entisen Neuvostoliiton hajottua kävi ilmi, että monet sen entisistä tasavalloista Keski-Aasiassa ja Kaukasuksella olivat taloudellisessa kehityksessään kehitysmaatason. Samoin entisen Jugoslavian hajottua ja sisällissodan jäljiltä ovat useimmat sen entiset osavaltiot verrattavissa kehitysmaihin. OECD:n kehitysapukomitea DAC päätti vuoden 1993 lopussa em. uusien maiden ottamisesta kehitysmallistalleen. OECD/DACin listalle on viime vuosina liitetty myös mm. itsehallinnon saaneet palestiinalaisalueet ja Etelä-Afrikan tasavalta sen siirryttyä enemmistövaltaan (aiemmin kehitysavuksi luettiin vain apu mustalle väestönosalle). Toisaalta jotkin pitkään kehitysmaiksi lasketut öljyriikkaat maat tai kansainväliset sijoituskeskukset ovat käytännössä vaurastuneet korkean tulotason maiksi. Vuoden 1995 lopussa kehitysmallistalta poistettiin oheisessa kartassa nimeltä mainitut maat.

koskevan lausuman (Development Partnership in the New Global Context), jonka OECD:n ministerineuvosto vielä samassa kuussa hyväksyi.

OECD korostaa, että kehitysyhteistyö on sijoitus tulevaisuuteen. Siitä on hyötyä sekä apua saavan että keskinäisen riippuvuuden näkökulmasta myös apua antavan maan kansalaisille. Taistelu köyhyyttä vastaan on edelleen kehitysyhteistyön keskeisin haaste.

OECD toteaa, että kestävän kehityksen perusedellytykset ovat jo kokemuksen kautta tiedossa. Niitä ovat terveet ja vakaat yleis- ja talouspoliittiset lähtökohdat taloudellisen kasvun ja yksityissektorin toiminnan rohkaisemiseksi, kestävä ympäristön hoito sekä sijoitukset sosiaaliseen kehitykseen, erityisesti opetukseen, perusterveydenhuoltoon ja väestöohjelmiin.

OECD tähdentää, että kaikkien ihmisten, erityisesti naisten osallistumismahdollisuuksia täytyy parantaa. Tarvitaan hyvää hallintoa sekä ihmisoikeuksien ja oikeusvaltio- ja demokratian periaatteiden kunnioittamista. Konfliktien syihin pitää puuttua ja sotilasmenoja supistaa. Jälleen- ja rauhanrakennustoimenpiteitä pitää suunnata pitemmän tähtäimen kehitykseen.

OECD korostaa, että kehitysmaat ovat itse vastuussa omasta kehityksestään. Kehitysrahoituksen tärkein lähde ovat kehitysmaiden omat tulot, säästöt ja verot. Kehitysavun tehtävänä on tukea kehitysmaiden omia toimia. Köyhissä maissa sillä voi olla keskeinen rooli. Teollisuusmaiden muut kehitysmaihin kohdistamat toimenpiteet eivät saa olla ristiriidassa kehityksen päämäärän kanssa. Kehitysyhteistyön tulee olla tuloksia tuottavaa ja kustannustehokasta.

OECD pitää selvänä, että kokemuspohja ja edellytykset kehityskumppanuuden onnistumiselle ovat olemassa. Poliittisen tahdon valjastamiseksi tähän tarkoitukseen DAC käynnisti vuonna 1995 korkean tason ”reflektioharjoituksen” sellaisen toimintaohjelman luomiseksi, jonka takana kaikki OECD-maat voisivat yhdessä ja yhdensuuntaisesti olla. Toimintaohjelma valmistui keväällä 1996.

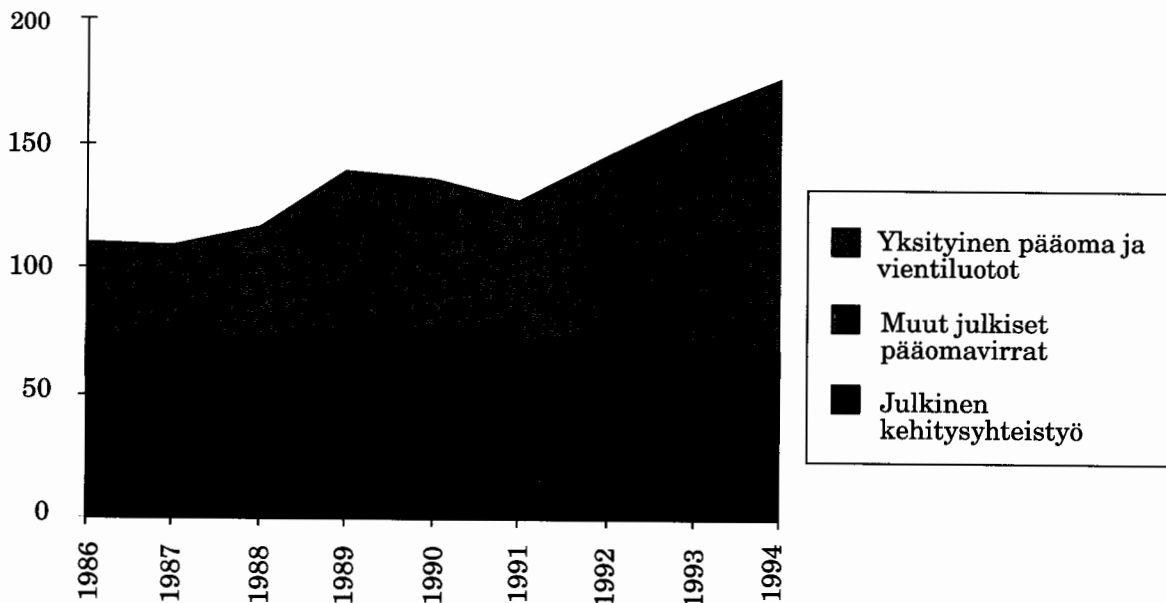
Yksityiset pääomavirrat kehitysmaihin kehittyvät suotuisasti

Vaikka varsinaisen kehitysavun määrä ei ole viimeisten 10 vuoden aikana kasvanut, teollisuusmaista kehitysmaihin suuntautuneet rahavirrat ovat kehittyneet suotuisasti. Yksityisten pääomavirtojen jatkuva kasvu on nähtävä myönteisenä kehityspiirteenä sekä vähenevän apuriippuvuuden että kehitysmaiden maailmantalouteen integroitumisen näkökulmasta. Samalla se kertoo luottamusta herättävän sijoitusilmapiirin syntymisestä kehitysmaissa. Vähemmän toiveita herättävää on kuitenkin edelleen se, että sijoitukset suuntautuvat toistaiseksi yksipuolisesti muutamiin harvoihin maihin. Tämän vuoksi perinteisen kehitysrahoituksen tarve tulee köyhimmässä kehi-

tysmaissa olemaan tulevinakin vuosina mitä ilmeisin.

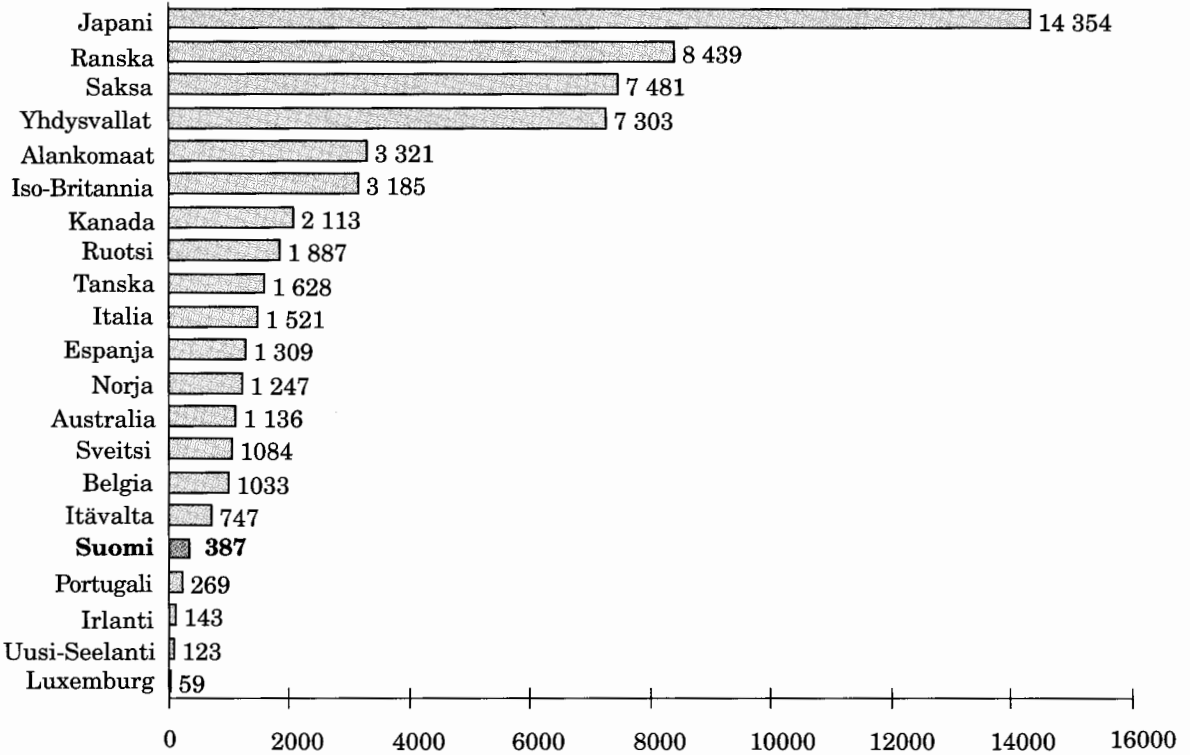
Toinen hyvin samantapaisiin johtopäätöksiin vievä uusi kehityspiirre on maailmantalouden yhdentyminen, ns. globalisoituminen. Tällä tarkoitetaan entistä avoimempaa kansainvälistä kauppaa ja kiihtyvää maailmanlaajuista integraatiota, jossa tavarat, palvelut, teknologia ja tieto kulkevat yhä nopeammin ja esteettömämmin kaikkien kansallisten rajojen yli. Tämän kehityksen kulmakiviä ovat Uruguayn kierros ja WTO:n perustaminen. Paradoksaalista on todeta, että monissa kehitysmaissa tämä merkitsee samantapaisten mahdollisuuksien synnyttämistä, joita aikanaan koettiin aikaansaada ns. Uuden kansainvälisen talousjärjestyksen säätelymekanismeilla. Globalisoitumisesta hyötyminen edellyttää sellaisten taloudelliseen kehitykseen ja yritysilmapiiriin liittyvien valmiuksien olemassaoloa, jota läheskään kaikilla, varsinkaan köyhimmillä kehitysmailla ei ole. Toisille se merkitsee mahdollisuutta, toisille taas pelkoa "kyydistä putoamisesta" ja edelleen kurjistumisesta. Jälkimmäisessä ryhmässä perinteisen kehitysyhteistyön keskeinen tehtävä olisi vaikuttaa sellaisten olosuhteiden syntymiseen, joissa kansainvälisille investoinneille luotaisiin suotuisa ilmapiiri ja maan omaa kilpailukykyä voitaisiin kehittää. Tässäkin on jälleen paljolti kysymys osaamisen ja kapasiteettien luomisesta.

DAC-MAISTA KEHITYSMAIHIN SUUNTAUTUNEET PÄÄOMAVIRRAT 1986-1994 (mrd USD)

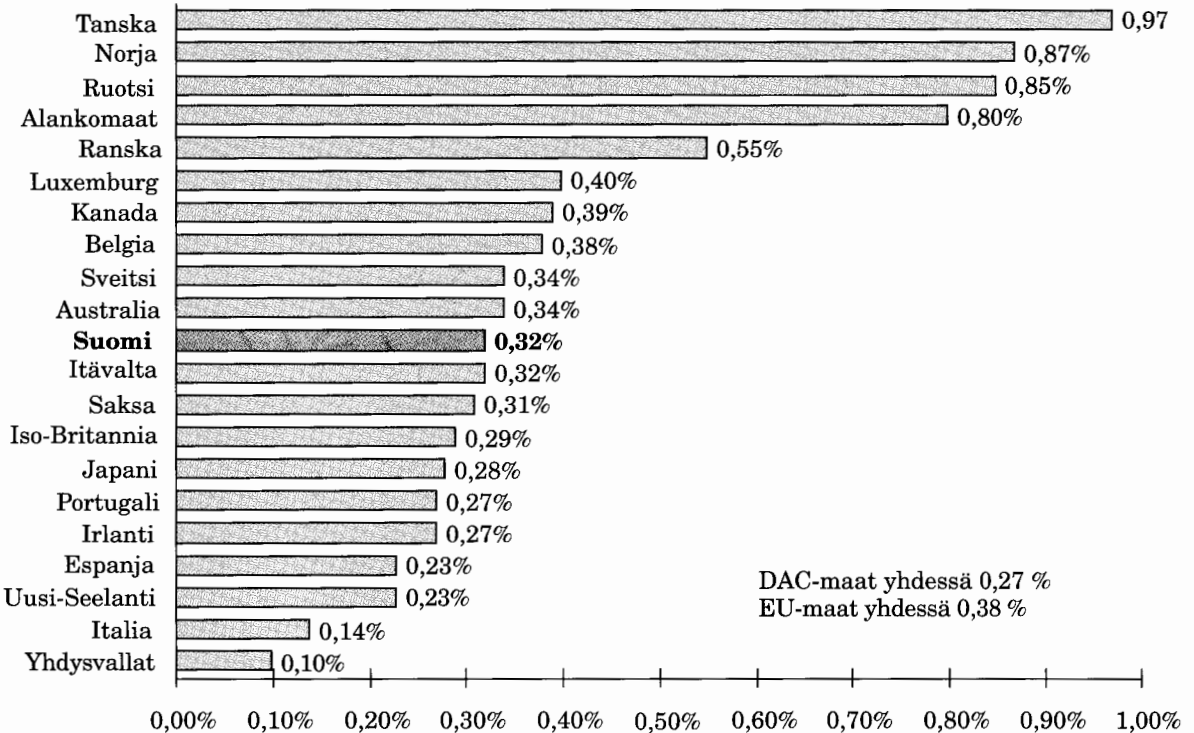

Myönteistä nykyisessä tilanteessa on, että kehitysmaiden yhä heterogeenisemmaksi käyvässä ryhmässä on monia maita, jotka tilanteestaan riippuen voivat eri tavoin valjastaa kehityksensä kotimaisten ja ulkomaisten investointien sekä maailman-kaupan vapautumisen varaan. Tilanteesta riippuen näiden maiden tukemiseen tulee olla käytettävissä erilaisia instrumentteja. Köyhimmillä mailla on kuljettavanaan vielä pitkä tie, jossa perinteisellä kehitysavulla on merkittävä rooli maiden omaa toimintaa katalysoivana tukena.

DAC-MAIDEN KEHITYSYHTEISTYÖHÖN KÄYTTÄMÄT VARAT 1995 (Milj. USD)

DAC-MAIDEN KEHITYSYHTEISTYÖHÖN KÄYTTÄMÄT VARAT 1995 (% BKTL:sta)

2 Suomen kehitysyhteistyön tilanne ja näkymät

SUOMEN KEHITYSYHTEISTYÖN MÄÄRÄLLINEN KEHITYS

Vuonna 1995 kehitysyhteistyöhön käytettiin varoja 1695,6 miljoonaa markkaa. Näin koko 90-luvun alun jatkunut kehitysavun määrän raju pieneneminen kääntyi hienoiseksi kasvuksi. Kehitysyhteistyön kansantulo-osuus oli 0,32 prosenttia (0,31 % 1994). DAC-maiden kärjessä olivat Tanska, Norja ja Ruotsi kaikki yli 0,85 prosentin tasolla. DAC-maiden yhteisestä kansantulosta laskettu apuosuus oli vuonna 1995 kuitenkin vain 0,27 prosenttia, ja oli siten alempana kuin koskaan vuoden 1970 jälkeen. Suomi sijoittuu kansantulo-osuudella suoritettussa vertailussa DAC-maiden keskitasolle. Avun volyymia tarkasteltaessa Suomi on edelleen pienimpien avunantajien joukossa.

Suomen kehitysyhteistyön määrän kasvu johtui kertomusvuonna kokonaan Suomen EU-jäsenyyden tuomasta maksuosuudesta EU:n kehitysyhteistyöbudjettiin. Suomen maksuosuus oli 184,8 miljoonaa markkaa. Euroopan unionista tuli näin Suomelle yhtä merkittävä monenkeskisen avun kanava kuin YK:n rahastot ja kehitysohjelmat tai kansainväliset kehitysrahoituslaitokset. Monenkeskisen avun määrä oli vuonna 1995 734,4 miljoonaa markkaa, eli 43,3 prosenttia Suomen kehitysyhteistyöstä. Edelliseen vuoteen verrattuna monenkeskinen apu on lisääntynyt 335 miljoonalla markalla.

Kahdenvälisen yhteistyön määrä oli 961,2 miljoonaa markkaa ja väheni edellisvuoteen verrattuna noin 155 miljoonalla. Edellisen kerran kahdenvälisen kehitysyhteistyön määrä on jäänyt tälle tasolle vuonna 1986. Kahdenvälisen kehitysyhteistyön ja erityisesti hanke- ja ohjelmamuotoisen toiminnan painopiste on edelleen Afrikassa Saharan eteläpuolisissa maissa, vaikka avun volyymi alueelle vähenikin edelliseen vuoteen verrattuna yli sadalla miljoonalla markalla. Silti näihin maihin kanavoitiin lähes puolet kaikesta hanke- ja ohjelmamuotoisesta yhteistyöstä. Tärkeimmät hanke- ja ohjelmamuotoisen toiminnan yhteistyömaat Saharan eteläpuolisessa Afrikassa olivat vuonna 1995 Sambia, Mosambik, Tansania, Namibia, Kenia ja Etiopia, Välimeren alueen maissa Egypti, Aasiassa Vietnam ja Nepal sekä Latinalaisessa Amerikassa Nicaragua. Tärkeimmät korkotuen vastaanottajat olivat viime vuosien tapaan Kiina ja Thaimaa.

KEHITYSYHTEISTYÖN TILANNE

Suomen kehitysyhteistyöstä tehtiin useita **yleisarvioita** vuonna 1995. OECD:n kehitysapukomitea DAC tekee jäsenmaidensa kehitysyhteistyöstä joka kolmas vuosi tutkinnan, ja vuonna 1995 tutkittiin mm. Suomen apu. Ministeri Iloniemi laati ulkoministeriön pyynnöstä selvityksen Suomen kehitysyhteistyöstä. Hallituksen nimittämänä selvitysmiehenä kansanedustaja Pertti Paasio aloitti loppuvuodesta hallitusohjelman lisäpöytäkirjaan perustavan selvityksensä Suomen kehitysyhteistyöstä. Myös kertomusvuonna julkaistussa valtiontilintarkastajien kertomuksessa vuodelta 1994 käsiteltiin laajalti kehitysyhteistyötä.

DACin tutkinta

Tutkinnassa todettiin Suomen kehitysyhteistyön kasvaneen 1980-luvulla nopeammin kuin minkään muun DACin jäsenmaan, noin 15 % vuodessa. 1990-luvulla määrärahojen lasku taas oli vieläkin jyrkempi. DACin mielestä Suomen tulisi miettiä uudelleen tärkeysjärjestys kehitysyhteistyön eri kanavien välillä, eikä yrittää vastata kaikkiin haasteisiin. Oli nähtävissä, että kehitysyhteistyön rahoitus tulisi olemaan tiukassa vielä pitkään, vaikka pakolaismenojen ylibudjetoitua kehitysyhteistyömenoissa sekä korkotukiluottojen myöntämistä oli vähennetty. DAC kiinnitti huomiota siihen, että tärkeimmiksi yhteistyömaiksi nimetyille maille keskitetään vain puolet kahdenvälisestä avusta.

Vaikka DACin tutkijat totesivatkin, ettei avun keskittäminen köyhiin maihin merkitse suoraan köyhyden vähentämistä, DAC kiinnitti huomiota siihen, että vähiten kehittyneiden maiden osuus Suomen kahdenvälisestä avusta on laskenut vuosien 1987-88 60 prosentista 33 prosenttiin vuonna 1993.

DAC totesi Suomen tehneen paljon arvokasta työtä monien laatutekijöinä pidettyjen asioiden edistämiseksi: naisen aseman parantamiseksi, ihmisten osallistumismahdollisuuksien turvaamiseksi päätöksenteossa, ympäristöä huomioonottavan ajattelun lisäämiseksi ja väestökysymysten painottamiseksi. DAC piti Suomen pienentyneen kehitysyhteistyöhallinnon haasteena ylläpitää ja viedä eteenpäin näitä saavutuksia.

Iloniemen selvitys

Suomen kehitysyhteistyötä aikanaan käynnistämässä olleen ministeri Jaakko Iloniemen laatima selvitys Suomen muutuneesta kansainvälisestä asemasta ja kehitysyhteistyöstä valmistui maaliskuussa 1995.

Iloniemi arvioi, että 0,7 prosentin tavoitetta voidaan realistisesti lähestyä vasta pitkälti vuoden 2.000 jälkeen. Kun avun määrä jää alle tavoitteen, on hänen mielestään kiinnitettävä entistä enemmän huomiota avun laatuun. Arvioinnin lähtökoh-

tana on annetun avun kehitysvaikutus vastaanottajan kannalta. Iloniemi katsoi, että avun tulee olla osallistumista vastaanottajan omien suunnitelmien toteuttamiseen.

Iloniemi tarkasteli kehitysyhteistyötä myös osana laajempia kokonaisuuksia - kaikkia varainsiirtoja kehitysmaihin ja "itäapuun", konfliktien ja katastrofien ennalta torjumista tai hallintaa, johon kuuluu myös rauhanturvatoiminta. Hän punnitsi myös Suomen EU-jäsenyyden tarjoamia mahdollisuuksia osallistua EU:n kehitysyhteistyöhankintoihin sekä velvoitteita osallistua sen rahoitukseen, mikä tulee vaatimaan huomattavan osan Suomen kehitysyhteistyöhön käytettävissä olevista varoista.

Paasion selvitys

Uusi hallitus päätti ohjelmassaan valmistaa "selvityksen kehitysyhteistyön painopisteistä ja monenkeskisen ja kahdenvälisen kehitysyhteistyön sekä eri apukanavien tuloksellisuudesta". Syyskuussa 1995 valtioneuvosto asetti selvitysmieheksi kansanedustaja Pertti Paasion. Monipuolisen selvitystyön aikana pyydettiin lausuntoja mm. kaikilta eduskuntapuolueilta, keskeisiltä etujärjestöiltä, valtiontalouden tarkastusvirastolta ja eri asiantuntijatahoilta. Kansalaisjärjestöille ja hanketoteuttajille järjestettiin erillinen kuulemistilaisuus. Selvitysmies luovutti raporttinsa 7.2.1996.

Selvityksen keskeisimpiä huomioita on, että Suomen kehitysyhteistyöpolitiikka on ollut liiaksi erillistä toimintaa, ja vastaisuudessa kehitysyhteistyötä tulee käsitellä kiinteänä osana Suomen muuta ulkopolitiikkaa ja kehitysmaasuhteita. Kehitysmaapolitiikan tavoitteet on määriteltävä kokonaisuutena, jossa eri politiikkalohkojen tavoitteiden tulee olla sopusoinnussa keskenään. Kehitysyhteistyön perustavoitteena on pidettävä köyhyyden vähentämistä. Tästä näkökulmasta Suomen apupanokset tulee suunnata erityisesti kehitysmaiden inhimillisten voimavarojen ja omaehtoisen toimintakyvyn kehittämiseen. Näistä peruslähtökohdista ja kehitysyhteistyöstrategian tavoitteiden toiminnallistamista alleviivaten selvitysmies esittää lukuisia avun kohdentamiseen ja toimeenpanoon liittyviä suosituksia, joilla tähdätään avun laadun parantamiseen. Avun määrän osalta raportissa esitetään muutamia vaihtoehtoja siitä, miten ja missä ajassa Suomi voisi uudelleen saavuttaa YK:n suosittaman 0,7 % osuuden bruttokansantulosta.

Eduskunta on eri yhteyksissä kiinnittänyt huomiota oman roolinsa vahvistamiseen kehitysyhteistyöasioiden käsittelyssä. Nämä asiat olivat myös keskeisesti esillä Paasion selvityksessä, jossa suositetaan mm. talousarvioesityksen perustelujen yksityiskohtaisempaa käsittelyä eduskunnassa ja merkittävien linjapäätösten tuomista eduskunnan käsittelyyn mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Paasion selvitys oli pohjana hallituksen syksyllä 1996 tekemälle periaatepäätökselle.

Valtiontilintarkastajat

Valtiontilintarkastajat selvittivät kertomuksessaan vuodelta 1994 määrärahaleikkausten vaikutuksia. Vuoden 1992 jälkeen noin 200 kehitysyhteistyöhankkeesta vain joka neljättä voitiin jatkaa alkuperäisen suunnitelman mukaan. Suomi on supistanut voimakkaasti osallistumistaan YK:n kehitysohjelmiin ja -rahastoihin. Toisaalta valtiontilintarkastajat totesivat valtiontalouden tarkastusviraston päätyneen vuonna 1994 julkaistussa tarkastuskertomuksessaan johtopäätökseen, jonka mukaan määrärahaleikkausten vaikutukset olivat valtaosin myönteisiä. Johtopäätöksen perusteluna oli, että koko julkisen kehitysyhteistyön perusteita, tavoitteita ja tuloksia jouduttiin arvioimaan uudelleen ja etsimään aiempaa tehokkaampia toimintatapoja, joiden avulla vähemmällä rahalla saataisiin aikaan parempia ja kestävämpiä tuloksia.

Kehitysyhteistyöosaston vastineissa on todettu tämän johtopäätöksen olleen yksinkertaistettu ja osin jopa väärä. Vaikkakin määrärahojen voimakkaan kasvun vuosina hankevalmistelun laatu ei vielä ollut nykyisellä tasolla, ei tästä voida vetää johtopäätöstä, että määrärahojen leikkaukset olisivat johtaneet pääosin myönteisiin tuloksiin. Avun tehokkuuteen vaikuttaa ratkaisevammin esimerkiksi kehitysmaiden oma, 1990-luvulla yleisesti parantunut politiikka, kuin avunantajan määrärahopolitiikka.

Vuodesta 1992 lähtien tehdyillä määrärahojen leikkauksilla oli kielteisiä vaikutuksia Suomen ulkoiseen kuvaan kansainvälisissä järjestöissä, yhteistyömaissa ja muissa OECD-maissa. Pitkälle valmistelluista hankkeista jouduttiin luopumaan. Käynnissä olevien hankkeiden tavoitteista jouduttiin tinkimään ja perustelluistakin jatkoista luopumaan. On kiistatonta, että Suomi menetti osittain puhevaltaansa kansainvälisessä kehitysyhteistyössä ja asemansa johtavana kehitysyhteistyömaana.

Valtiontilintarkastajat korostivat lausunnossaan myös, että kahdenvälisissä ohjelmissa on keskityttävä entistä harvempiin maihin ja käytettävä hyväksi niistä saatua paikallisten olojen tuntemusta kehitysvaikutusten optimoimiseksi. Puhtaan lahja-avun tulisi heidän mielestään rajoittua lähinnä koulutukseen ja terveydenhuoltoon.

Edelleen valtiontilintarkastajat korostivat kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön merkitystä todeten kuitenkin hankkeiden laadun vaihtelevan erinomaisesti toteutetuista hyvinkin heikosti toteutettuihin ongelmahankkeisiin. Valtiontilintarkastajat suosittelivatkin vähenevien määrärahojen suuntaamista nykyistä harvemmille järjestöille niiden saavuttamien tulosten ja vaikuttavuuden perusteella.

SUOMEN KEHITYSYHTEISTYÖN NÄKYMÄT

Kahdenvälinen yhteistyö: maapolitiikka muutoksessa

Suomen kehitysyhteistyön kohdemaavalinta, maapolitiikka ja maastrategioiden teko on vielä viime vuosiin saakka perustunut niihin samoihin lähtökohtiin, jotka ovat olleet määräävinä jo 1970- ja 1980-luvun kehitysyhteistyön linjauksissa. Apu keskitettiin köyhimpiin maihin, joille siirrettiin henkisiä ja aineellisia resursseja, koska niiden puute nähtiin kehityksen pääesteeksi.

Kehitysavun yleismaailmallinen kriisi on johtanut kansainvälisen kehitysapuyhteisön tarkastelemaan kehityksen sisältöä kuilu- ja tarveanalyysien sijasta dynamiikan näkökulmasta. Kehitysapua on oltu vastaavasti sopeuttamassa tähän kehikkoon niin, että avulla ei ole ensisijaisesti puuttuvan rahoituksen ja muiden puuttuvien resurssien täyttäjän roolia, vaan kehitysmaiden omaa dynaamista prosessia edistävä ja tukeva tehtävä. Myös Euroopan Marshall-avusta jälkeensä tehdyt analyysit vahvistavat, että lahja-apu saattaa hidastaa kehitystä, kun uudistuksia voidaan lykätä ja vanhoja rakenteita ylläpitää subventioin.

1980-luvulla voimistuneet kehityserot eri maaryhmien välillä ja erityisesti kylmän sodan päättymisen luoma tilanne paljastivat lopullisesti, että pysyvää kehitystä tapahtuu vain maissa, jotka itse ovat sitoutuneet kehitykseen ja sen edellyttämien politiikkojen luontiin ja toteuttamiseen. Kun kehitysmaissa tarpeet ovat lähes rajattomat ja kehitysyhteistyövarat hyvin rajalliset, varojen suuntaamisen tulee perustua valintoihin. Niissä ratkaisee se, missä saavutetaan kehityksen kannalta tehokkaimmin Suomen kehitysyhteistyön yleisstrategiassa asetetut tavoitteet (taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristön kannalta kestävä kehitys sekä demokratian, hyvän hallinnon, ihmisoikeuksien ja tasa-arvon toteutuminen). Kehitystavoitteiden ohella kohteiden valinnassa tarkastellaan myös Suomen ulkopoliittisia tavoitteita eri alueilla ja maaryhmissä.

Perinteinen ohjelmamaa/ensisijainen yhteistyömaa -ajattelu on kehitysmaiden eriytymisen, dynamiikan ja kehityksen monimuotoisuuden myötä saamassa rinnalleen uudenlaisia painotuksia. Samoin Suomen ulkopoliittikan painotukset ja niiden muutokset merkitsevät sekä yhteistyömaiden kirjon laajenemista että maapolitiikan ja strategioiden entistä suurempaa eriytymistä. Tämä koskee myös kehitysyhteistyön (tai pikemminkin yhteistyön) välinevalikoiman laajenemista.

Viime vuosien aikana on käynyt selväksi, että kehitysyhteistyön välineet eivät yksin riitä muuttuvassa maailmassa. Tarvitaan laajemmin ulkopoliittikan ja kansainvälisen yhteistyön muitakin välineitä. Esimerkiksi humanitaarisessa avussa puhutaan kansainvälisessä keskustelussa jo selkeästi konfliktien ehkäisyn, hätäavun, jälleenrakennuksen ja pitkäjänteisen

kehitysyhteistyön toisiinsa vaihettuvista ja osin päällekkäisistä prosesseista. Näihin alkavat limittyä myös yhä useammassa yhteydessä kansainvälinen rauhanturvatoiminta ja poliittinen vaikuttaminen.

Kehitysyhteistyön tuloksellisuuden kannalta on oleellista, että käytettävissä on mahdollisimman monia välineitä. On välttämätöntä, että kehitysyhteistyötä käsitellään osana kokonaisvaltaisia kehitysmaasuhteita siten, että kehitysmaat koskettavat Suomen eri politiikkalohkot tukevat toisiaan ja johdonmukaisesti samoja päämääriä.

Kaikkien käytettävien keinojen ja niiden yhdistelmän lähtökohdina tulee olla, että yhteistyömaa on itse niihin sitoutunut ja kokee kaikki toiminnat omikseen. Pitemmällä tähtäimellä Suomi edistää sitä, että kullakin kehitysmaalla olisi vain yksi, sen laatima kehitysstrategia, jota tukemaan eri lähteistä tuleva ulkomaanapu suunnattaisiin.

Monenkeskiset kanavat ja EU Suomen tavoitteiden toteuttajina

Kaikilla kehitysyhteistyön eri muodoilla pyritään samojen, Suomen kehitysyhteistyöstrategian mukaisten tavoitteiden saavuttamiseen. Kun halutaan vaikuttaa kehitysmaiden poliittiseen, taloudelliseen ja sosiaalipoliittiseen muutokseen, on otettava huomioon, että Suomi on varsin pieni toimija kansainvälisessä politiikassa ja yksinään sen vaikutusmahdollisuudet ovat rajalliset. Siten YK-järjestelmä, kansainväliset rahoituslaitokset ja EU tarjoavat mittasuhteiltaan aivan toisenlaiset mahdollisuudet myös Suomen tärkeinä pitämien päämäärien edistämiseen.

Esimerkiksi yleiseksi kehitysyhteistyöpoliittiseksi lähtökohdaksi on hyväksytty, että kestävä taloudellinen ja inhimillinen kehitys on mahdollista vain, mikäli kehitysmaiden taloudet ovat terveellä pohjalla. Tästä lähtökohdasta Suomen yhteistyö kehitysrahoituslaitosten kanssa on välttämätöntä, koska niiden toiminta on laaja-alaista ja rahoitus merkittävää. Ne voivat vaikuttaa kehitysmaiden talouspolitiikkaan ja tukea valitun politiikan toimeenpanoa.

YK:ssa on vastaavasti käsitelty poliittisella tasolla vaikeita maailmanlaajuisia ongelmia kuten ympäristöä, väestön ja taloudellisen kehityksen keskinäistä riippuvuutta, kestävää inhimillistä ja sosiaalista kehitystä, tasa-arvokysymyksiä jne. YK-järjestelmän toiminnalle ja vaikuttamiselle kehitysmaissa tiedollista pohjaa luo se merkittävä normatiivinen kehitystyö, jota mm. YK:n erityisjärjestöt tekevät omilla erityisaloillaan. YK-järjestelmä tarjoaa Suomelle siten sekä vaikutuskanavan että tarvitsemaamme tietoa.

Euroopan unionin jäsenyys vuoden 1995 alusta lähtien avasi Suomen kehitysyhteistyölle uuden toimintakentän. Jäsenyyden myötä Suomenkin kehitysmaasuhteet ovat laajentuneet ja monipuolistuneet niin maantieteellisesti kuin sisällöllises-

tikin. EU:n kehitysmaasuhteissa kauppapolitiikka, poliittiset suhteet ja kehitysyhteistyö liittyvät kiinteästi toisiinsa.

Suomen ja EU:n kehitysyhteistyöpolitiikan tavoitteet eivät merkittävästi poikkea toisistaan, eikä tässä suhteessa Suomenkaan kansalliseen politiikkaan ole syntynyt muutospaineita. Painotuksissa, keinovalikoimassa ja hanketoteutuksessa on eroja.

Kun jäsenyyden myötä EU:n kehitysyhteistyöstä on tullut Suomenkin kehitysyhteistyötä, Suomen tulee vaikuttaa kaikin keinoin sen sisältöön ja laatuun. Tämä edellyttää perehtymistä lukuisiin uusiin asioihin, joihin Suomen ei aiemmin ole tarvinnut ottaa kantaa. On myös valikoitava, minkälaisia kysymyksiä Suomi itse edistää aktiivisesti Brysselissä ja yhteistyömaissa. Kansallisen kehitysyhteistyön myötä syntynyt kokemus antaa vaikuttamiselle pohjan ja uskottavuuden.

Tehokas vaikuttaminen yhteisön kehitysyhteistyöhön edellyttää, että etukäteen valitsemme ne temaattiset painopistealueet, joilla haluamme olla aktiivisia ja valmistelemme nämä asiakokonaisuudet huolellisesti. Tässä tarkoituksessa aloitettiin vuonna 1995 EU:n kehitysyhteistyön toimintaohjeen valmistelua. EU-asiain komitea hyväksyi ohjeen kesäkuussa 1996. Sen temaattisista painopistealueista voidaan mainita mm.:

- yhteisön ja jäsenvaltioiden välisen kehitysyhteistyön keskinäisen täydentävyyden ja koordinaation kehittäminen
- kehitysmailhin vaikuttavien eri politiikkalohkojen koherenssin edistäminen
- ympäristökysymykset, joissa Suomi on jo omalla aloitteellaan liikkeellä niiden paremmaksi huomioon ottamiseksi maastrategioissa ja -ohjelmissa
- Lomé'n sopimuksen tulevaisuus, joka on näiden aikojen ehkä tärkein kehitysyhteistyöpoliittinen linjanveto ja tulee lopulliseen päätöksentekoon Suomen puheenjohtajakaudella.

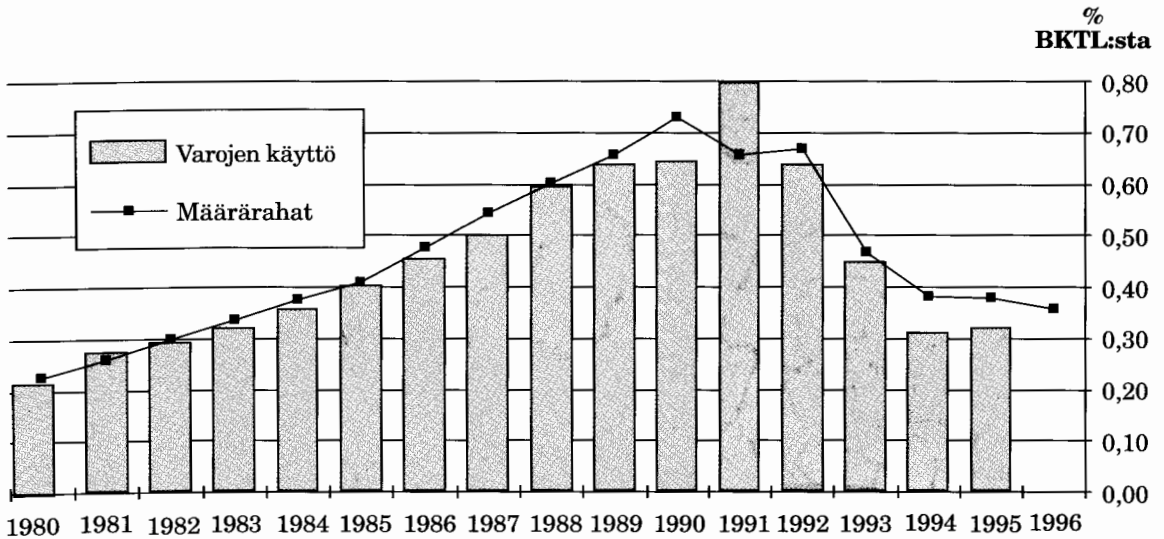
EU:ssa Suomi jatkaa sitä aktiivista vaikuttamista, jota on monta vuotta aktiivisesti harjoitettu YK-järjestelmässä ja harjoitetaan edelleenkin. Pohjoismaat ovat onnistuneet vaikuttamaan YK-järjestöjen ja kansainvälisten rahoituslaitosten toimintalinjauksiin ja varainkäyttökriteereihin niin, että niissä korostetaan köyhimpien maiden tarpeita sekä ympäristökysymysten, sosiaalisen kehityksen, väestön, naisten aseman, hyvän hallinnon periaatteiden ja ihmisoikeuksien merkitystä kestäväen inhimillisen kehityksen aikaansaamisessa.

Pohjoismaat ovat myös pyrkineet tehostamaan YK:n työtä ja tehneet rationalisointialoitteita varsinkin talous- ja sosiaali-sektorilla. 1990-luvun alussa saatiin tehostetuksi YK:n operatiivisten järjestöjen johtokuntatyötä sekä humanitaarisen avun koordinaatiota. Nyt Pohjoismaat ovat jatkamassa yhteisten aloitteiden tekoa.

Viime vuosina YK:n kansainväliset konferenssit - joiden

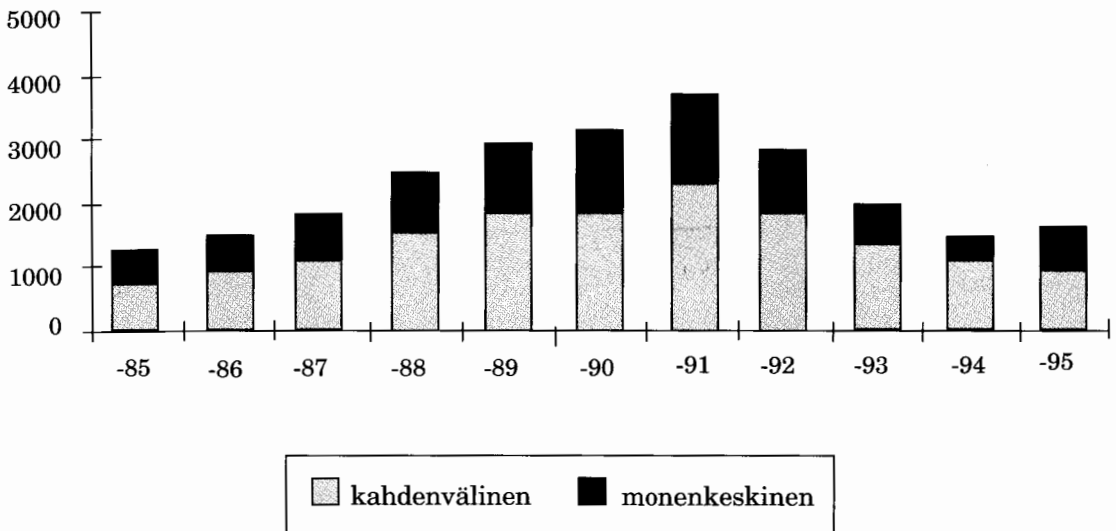
aiheina ovat olleet ympäristö ja kehitys 1992, ihmisoikeudet 1993, väestö ja kehitys 1994, sosiaalinen kehitys 1995, naisten asema 1995, kaupungistuminen ja asuinyhdyskunnat 1996 - ovat päätösasiakirjoissaan luoneet kansainvälisen kehitysstrategian vuosituhannen vaihteen ajalle. Suomi painottaa konferenssien seurantaa: nyt tulisi koota yhteen ja toteuttaa se, mistä on yhdessä sovittu.

SUOMEN JULKINEN KEHITYSYHTEISTYÖ 1980-1996, määrärahat ja varojen käyttö

SUOMEN JULKINEN KEHITYSYHTEISTYÖ, jako kahdenväliseen ja monenkeskiseen 1985-95 (milj. mk)

Monenkeskisellä kehitysyhteistyöllä tarkoitetaan maksajamaasta kansainvälisten järjestöjen tai kehitysrahoituslaitosten käyttöön siirrettäviä varoja. Olennaista on, että päätöksen siitä, mihin tarkoitukseen varat käytetään, tekee maksusuorituksen saava organisaatio eikä alkuperäinen maksajamaa. Kahdenvälinen kehitysyhteistyö määritellään monenkeskisyyden kautta siten, että kaikki ne toiminnot, jotka eivät ole monenkeskisiä ovat kahdenvälisiä.

**JULKINEN KEHITYSYHTEISTYÖ KÄYTTÖKOHTEITTAIN,
VAROJEN KÄYTTÖ 1994-1995 SEKÄ TALOUSARVIO 1996 (milj. mk)
talousarvion jaottelun mukaan***

	Varojen käyttö	Varojen käyttö	Talous- arvio	Muutos
	1994	1995	1996	1994-1995
MONENKESKINEN KEHITYSYHTEISTYÖ	273,6	414,2	444,0	140,5
YK:n kehitysohjelmat	116,2	154,2	..	38,0
YK:n kehitysohjelma UNDP	27,0	55,0	..	28,0
YK:n lastenrahasto UNICEF	51,5	45,0	..	-6,5
YK:n väestörahasto UNFPA	37,1	50,0	..	12,9
Muut rahastot	0,6	4,2	..	3,6
Tutkimusohjelmat	8,7	5,6	..	-3,2
Taloudellisen kehitystutkimuksen kansain- välinen instituutti WIDER	1,1	1,1	..	0,0
Muut tutkimusohjelmat	7,7	4,5	..	-3,2
Elintarvikeapu	42,0	45,0	..	3,0
Maailman elintarvikeohjelma WFP	42,0	45,0	..	3,0
Kansainväliset kehitysrahoituslaitokset	106,6	209,4	..	102,8
Kansainvälinen kehitysrahoitusjärjestö IDA	12,3	147,6	..	135,4
Aasian kehityspankki AsDB	..	1,9	..	1,9
Aasian kehitysrahasto AsDF	10,0	20,0	..	10,0
Afrikan kehitysrahasto AfDF	58,6	-	..	-58,6
Latinalaisen Amerikan kehityspankki IDB	-	7,8	..	7,8
Pohjoismainen kehitysrahasto NDF	15,1	28,5	..	13,5
Muut rahastot	10,7	3,5	..	-7,2
MAA- JA ALUEKOHTAINEN KEHITYSYHTEISTYÖ	545,4	383,1	455,0	-162,3
Saharan eteläpuolinen Afrikka	322,1	201,6	..	-120,5
Etiopia	11,3	19,3	..	8,0
Kenia	25,2	22,3	..	-2,9
Mosambik	47,4	34,3	..	-13,1
Namibia	43,6	23,7	..	-19,9
Sambia	57,0	42,4	..	-14,6
Tansania	108,3	30,8	..	-77,5
Muut kohdemaat ja alueellinen toiminta	29,2	28,7	..	-0,5
Välimeren maat	35,6	22,4	..	-13,2
Egypti	34,7	21,5	..	-13,2
Muut kohdemaat ja alueellinen toiminta	1,0	0,9	..	0,0
Aasian maat	137,5	106,9	..	-30,6
Bangladesh	25,0	17,5	..	-7,5
Nepal	33,0	24,2	..	-8,8
Sri Lanka	24,3	4,7	..	-19,6
Vietnam	34,8	44,3	..	9,5
Muut kohdemaat ja alueellinen toiminta	20,4	16,1	..	-4,3

	Varojen käyttö	Varojen käyttö	Talous- arvio	Muutos
	1994	1995	1996	1994-1995
Latinalaisen Amerikan maat	50,2	52,3	..	2,1
Nicaragua	16,9	21,8	..	4,8
Muut kohdemaat ja alueellinen toiminta	33,2	30,5	..	-2,7
MAITTAIN KOHDENTAMATON KEHITYSYHTEISTYÖ	41,2	41,2	30,0	0,0
KEHITYSLUOTOT	-8,0	1,8	43,0	9,8
KORKOTUKI	124,7	151,7	150,0	27,0
HUMANITAARINEN APU	161,7	126,7	150,0	-34,9
Katastrofiapu ja pakolaisten avustaminen	154,7	119,6	..	-35,2
Demokratia- ja ihmisoikeusjärjestöt	6,9	7,2	..	0,3
KEHITYSYHTEISTYÖN SUUNNITTELU JA TUKITOIMINNOT JA EVALUOINTI	30,7	24,4	23,0	-6,3
Josta:				
<i>Kehitysyhteistyöosaston tiedotus</i>	3,0	2,4	..	-0,6
<i>Evaluointi ja sisäinen tarkastus</i>	2,4	2,6	3,0	0,2
KANSALAISJÄRJESTÖJEN KEHITYSYHTEISTYÖ	120,4	120,2	125,0	-0,3
Josta:				
<i>Kansalaisjärjestöjen tiedotustoiminta</i>	2,2	2,7	..	0,4
<i>Avustukset kansalliseen kehitysjoukkotoimintaan</i>	19,7	19,0	..	-0,7
VARSINAINEN KEHITYSYHTEISTYÖ YHTEENSÄ	1 289,8	1 263,3	1 420,0	-26,5
TEOLLINEN KEHITYSYHTEISTYÖ	22,6	19,1	16,0	-3,5
FINNFUND	15,3	10,9	9,0	-4,4
TTT-yhteistyö	7,4	8,2	7,0	0,9
KEHITYSYHTEISTYÖN HALLINTOMENOT	77,2	82,7	76,2	5,5
PAKOLAISVASTAANOTON MENOT	30,8	32,1	169,0	1,3
SUOMEN OSUUS EU:N KEHITYSYHTEISTYÖBUDJETTIIN	..	184,8	200,0	184,8
MUUT MAKSUOSUUEDET KV. JÄRJESTÖILLE	88,2	98,4	95,6	10,2
MUUT MENOT	6,4	3,7	5,6	-2,7
Josta:				
<i>Perun anteeksiannetun kehitysluoton korkorästit</i>	..	11,6
KEHITYSYHTEISTYÖN VAROJEN KÄYTTÖ YHTEENSÄ	1 515,1	1 695,6	1 982,5	180,5

* Talousarvion mukaan jaotellussa taulukossa päävastaanottajamaiden maksatukset sisältävät vain ko. budjettikohdasta rahoitetun toiminnan (ei siis esim. kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyötä, humanitaarista apua, kehitysluottoja tai korkotukea). Kokonaismaksatukset maittain käyvät ilmi taulukosta 'Kahdenvälisen kehitysyhteistyön maakohtaiset maksatukset 1995'.

3 Kehitysyhteistyöstrategian tavoitteiden toteuttaminen

STRATEGIAN KEHITYSTAVOITTEET

Suomen kehitysyhteistyöstrategian tavoitteita ovat laajamittaisen köyhyyden vähentäminen, ympäristöongelmien torjuminen sekä ihmisoikeuksien, kansanvallan ja tasa-arvon edistäminen.

Suomen kehitysyhteistyöstrategian soveltaminen käytännön toimintaan on kokonaisvaltainen prosessi, joka ulottuu yhteistyömaiden kanssa käytävästä dialogista maapolitiikan kautta projekti- ja toimintamuotojen valintaan ja toteuttamistapoihin.

Strategian keskeiset tavoitteet on ilmoitettu yhteistyömaiden viranomaisille vuosineuvotteluissa, nk. maaohjelmointineuvotteluissa. Yhteistyömailta edellytetään selkeästi ilmenevää sitoutumista Suomen asettamiin tavoitteisiin.

Samaten monenkeskisessä kehitysyhteistyössä Suomi edistää strategian mukaisten tavoitteiden toteuttamista.

KÖYHYEDEN VÄHENTÄMINEN

Huolimatta monista saavutuksista, joihin kehitysmaissa on viimeisten 30 vuoden aikana ylletty mm. opetuksen, terveydenhuollon ja ravitsemuksen aloilla, yli miljardi ihmistä elää edelleen ns. absoluuttisessa köyhyydessä vailla mahdollisuuksia täyttää päivittäisiä perustarpeitaan. Köyhyyden syitä ovat edelleen korkeana jatkuva väestönkasvu, suuret tuloerot, alhainen koulutustaso, hidas talouskasvu ja köyhien ihmisten heikot mahdollisuudet omaehtoiseen toimintaan.

Suomi korostaa köyhyyden vähentämiseen tähtäävässä kehityspolitiikassaan kolmea avaintekijää. Tarvitaan väestönkasvun ylittävää taloudellista kasvua, jonka tarjoama hyvinvointi jakautuu tasapuolisesti myös köyhien ihmisten hyväksi. Tarvitaan riittäviä investointeja ihmisiin, erityisesti sosiaalisten peruspalveluiden kuten opetuksen, perusterveydenhuollon, puhtaan veden, sanitaation ja ravitsemuksen aloilla. Tarvitaan enemmän köyhien ihmisten käytettävissä olevia rahoitus- ja muita kaupallisia palveluita, infrastruktuuria ja tuotannon-tekijöitä, jotta köyhät voivat itse vaikuttaa omaan kehitykseen.

Talouden kasvu edellyttää säästämiselle, muille rahavirroille ja investoinneille suotuisaa poliittista ja taloudellista ympäristöä. Siihen kuuluu vakaa ja tasapainoinen talous, julkisen ja yksityisen sektorin välinen toisiaan täydentävä

työnjako, toimivat markkinat sekä integroituminen kansainväliseen talouteen. Siihen kuuluu myös hyvä hallinto, poliittinen vastuunalaisuus ja oikeusvaltion periaatteet.

Useimmissa tapauksissa laajamittainen ja pysyviin muutoksiin tähtäävä köyhyden vähentäminen edellyttää kehitysmaalta koko yhteiskunnan läpikäyviä rakenteellisia muutoksia niin taloudenpidossa, tulonjaossa kuin sosiaalipolitiikassakin. Kansainvälisellä tuella voi olla merkittävä katalysoiva, kehitykselle ja investoinneille suotuisia olosuhteita luova vaikutus, edellyttäen, että kehitysmaa itse selkeästi sitoutuu näiden uudistusten toteuttamiseen. Tämä edellyttää kuitenkin niin laajamittaisia, maan itsensä harjoittamaa talouspolitiikkaa tukevia toimia, mukaan lukien suora budjettituki ja velkojen uudelleen järjestelyt, että kansainvälisen yhteisön yhteiset toimet ovat välttämättömiä. Suomen tapaisen pienen avunantajan on mahdoton olla yksinään vaikuttamassa tällaisten prosessien syntymiseen ja toteuttamiseen. Sitä vastoin on tärkeää, että Suomi on mukana vaikuttamassa tällaisten toimenpiteiden sisältöön sekä osallistuu mahdollisuuksien mukaan niiden rahoittamiseen, erityisesti omissa kohdemaissaan. Merkittävin viime vuosien laajamittaisesti köyhyden vähentämiseen tähtäävä ohjelma on Maailmanpankin johdolla toteutettu Afrikan köyhille maille kohdennettu erityisohjelma (SPA), jota Suomikin tukee.

Kokonaisvaltaisten ohjelmien tavoin myös yksittäisillä hankkeilla voidaan vaikuttaa köyhyden vähentämiseen. Yksittäisten hankkeiden vahvuus on, että selkeään kohderyhmään suunnattuina niiden vaikutukset voivat olla nopeahkoja ja kohderyhmän kannalta tuntuvia. Toisaalta hankkeiden tulosten kestävyys riippuu paljolti siitä, millainen toteutusympäristö niillä on tai niille onnistutaan luomaan rakenteellisten muutosten kautta. Ohjelma- ja projektiapu ovat siten kiinteässä vuorovaikutuksessa keskenään, ja niitä tulisi toteuttaa samansuuntaisesti ja toisiaan tukien.

Investoimalla ihmisiin yritetään poistaa köyhyden syytä. Sosiaaliset peruspalvelut ovat keskeisessä asemassa. Opetuksessa on kiinnitetty erityistä huomiota peruskoulutuksen kehittämiseen ja sen saattamiseen köyhien ihmisten ulottuville. Viime vuosina käynnistetyt uudet hankkeet tähtäävät erityisesti opetushallinnon ja -järjestelmien parantamiseen ja niiden tehokkuuden lisäämiseen. Luku- ja kirjoitustaito sekä korkeampi koulutustaso lisäävät ihmisten mahdollisuuksia päättää tietoisesti omista asioistaan ja vaikuttaa omaan elämäänsä.

Terveydenhuollon alalla pääpaino on perusterveydenhuollossa ja siihen liittyen lisääntymisterveydessä, ml. perhesuunnittelussa. Puhdas vesi ja sanitaatio ovat mukana monissa terveydenhuoltohankkeissa. Tämän alan palveluilla lievennetään köyhyden vaikutuksia, ja samoin kuin koulutuksellakin parannetaan ihmisten edellytyksiä hoitaa omia asioitaan.

Maaseudun kehittämishankkeet, joilla edistetään mm. elintarvikkeiden tuotantoa, ovat keskeisessä asemassa monissa apuohjelmissa.

SPA-ohjelma tukee Afrikan vähiten kehittyneitä maita

Suomi on mukana toteuttamassa Maailmanpankin johdolla toteutettavaa SPA-ohjelmaa (Special Programme of Assistance). Se tukee velkaongelman kanssa kamppailevia Afrikan vähiten kehittyneitä maita, jotka ovat ryhtyneet sopeuttamaan talouksiaan tavoitteena taloudellinen kasvu ja köyhyyden vähentäminen.

SPA-ohjelma tarjoaa avunantajille neuvottelu- ja koordinaatiomekanismin, jonka tavoitteena on kehitysavun tuloksellisuuden parantaminen edistämällä kehityksen mahdollistavia olosuhteita kohdemaissa. Ohjelmaan osallistuvissa kehitysmaissa taloudellinen kasvu on ollut viime vuosina selvästi nopeampaa kuin sen ulkopuolelle jääneissä maissa.

Ohjelman kulmakivenä on julkisen talouden tervehdyttäminen, jolla on todettu olevan suoria myönteisiä vaikutuksia taloudelliseen kasvuun. Se on köyhyyden vähentämisen perusedellytys, vaikkakaan ei sen tae. Taloudellista kasvua tukevia toimintoja on täydennetty kasvun tulosten jakamiseen ja erityisesti köyhiin suuntautuvilla toimenpiteillä. Sosiaalisektorin peruspalvelut ovat välttämätön edellytys köyhien ihmisten osallistumismahdollisuuksille ja heidän saamiselleen mukaan taloudellisesti

tuottavaan toimintaan. Rakenteelliset muutokset vaikuttavat joskus lyhyellä aikavälillä kielteisesti joidenkin ihmisten tilanteeseen. Tästä syystä erityisesti tällaisiin ryhmiin kohdennetut sosiaaliset turvaverkot ovat tulleet myös SPA-ohjelman olennaiseksi osaksi.

SPA-ohjelman ensimmäinen vaihe kattoi vuodet 1989-91. Alotusvuonna ohjelmassa oli mukana 20 Saharan eteläpuolisen Afrikan maata. Ohjelman toinen vaihe kattoi vuodet 1991-93. Tämän vaiheen aikana ohjelmaan hyväksyttiin mukaan seitsemän maata lisää. SPA-ohjelman kolmas vaihe kattaa vuodet 1994-96. Nykyään SPA-maita on yhteensä 31.

Vuonna 1996 on keskusteltu ohjelman neljännestä vaiheesta vuosille 1997-99 sekä tulevan ohjelman painopisteistä. Näitä ovat taloudellisen vakauden ylläpitäminen; paikallisen kapasiteetin sekä julkisten menojen kehitysvaikutusten vahvistaminen; uudistusohjelmien, taloudellisen kasvun, köyhyyden vähentämisen sekä naisten aseman huomioonottamisen välisten yhteyksien vahvistaminen ja maakohtaisen suoriutumisen seurannan tehostaminen. SPA-ohjelman neljännen vaiheen rahoitustarve on noin 27 miljardia dollaria.

Koulutetut ja terveetkään ihmiset eivät kuitenkaan pääse köyhyysloukustaan ellei heillä ole käytettävissään keinoja oman työllisyytensä ja toimeentulonsa parantamiseksi. Avainasemassa ovat hankkeet, jotka edistävät köyhien ihmisten omaehtoisia toimeentulomahdollisuuksia. Tukemalla osuustointia ja muita ruohonjuuritason yhteistyöverkostoja, perustamalla pieniä luottoja ja muita kaupallisia palveluita köyhille

tarjoavia organisaatioita sekä edistämällä perusinfrastruktuuria annetaan köyhille mahdollisuus vastata itse omasta kehityksestään.

Oli kyseessä sitten kohdemaan yhteiskuntajärjestelmä, talouspolitiikka, investoinnit ihmisiin tai köyhien omaehtoisen toimeentulon edistäminen, Suomi on edellyttänyt kohdemailtaan naisten ja miesten kohtelemista tasaveroisesti. Suomen kehitysyhteistyössä sukupuoleen liittyvät näkökohdat huomioidaan myös kaikessa toiminnassa.

Länsi-Keniassa tavoitteena sosiaalinen kehitys

Suomen kehitysapu Keniassa on 1980-luvun alkupuolelta alkaen kohdistunut voimakkaasti Länsi-Keniaan. Alueen kehitys oli tuolloin selvästi muuta maata jäljessä, ja korkean väestönkasvun ja viljelymaan niukkuuden vuoksi köyhyyden syihin oli puututtava kiireellisesti. Toimintaa suunniteltiin kolmella sosiaalisen kehityksen keskeisellä alalla. Perusterveydenhuollon hankkeen tavoitteena oli parantaa väestön ja erityisesti äitien ja lasten terveyttä sekä samalla levittää tietoa perhesuunnittelusta. Toiminta kohdistui yli 13 vuoden aikana perusterveydenhuollon institutionaaliseen kehittämiseen, rakentamiseen ja erityisesti henkilökunnan kouluttamiseen sekä kylätason yhteisöjen ja vapaaehtoisten terveystyöntekijöitten osallistumisen kannustamiseen.

Suomen tuella toteutettiin samalla alueella vesihuollon parantamiseksi laaja ohjelma, jossa pääpaino oli puhtaan juomaveden saaminen maaseudun asukkaille rakentamalla ja parantamalla kaivoja. Myös tässä hankkeessa edunsaajien omalla rakennus- ja rahoituspanoksella sekä aktiivisella

kaivojen huoltamisvastuulla pyrittiin kestävän tuloksen aikaansaamiseen.

Karjatalousohjelma, joka alkoi Länsi-Keniassa hieman myöhemmin, parantaa pienviljelijöiden, erityisesti naisten, toimeentuloa lypsykarjan hankinnan ja maidon tuotannon avulla. Osuustoiminnallisen maidonmyynnin järjestäminen, koulutus ym. tuotantoa tehostavat palvelut parantavat maatalouden tuottavuutta ja antavat kipeästi kaivattuja lisätuloja.

Suomen merkittävät ja väestön elinolosuhteisiin suoraan kohdistuvat hankkeet ovat tuottaneet tuloksia, jotka näkyvät ja jotka tunnustetaan. Lasten aliravitsemus on vähentynyt, äitien ja lasten rokotaminen ja perhesuunnittelu ovat lisääntyneet ja synnytyksissä avustaa yhä useammin koulutettu henkilö. Puhtaan juomaveden saaminen kohtuullisen läheltä on jo mahdollista asukkaiden enemmistölle. Karjatalousohjelman sisään rakennettu "lainanmaksujärjestelmä", lahjoituslehmien vasikoitten edelleenlahjoittaminen, tähtää hankkeen jatkumiseen omin voimin.

Mikroluotoilla vauhtia yrittämiseen

Mikroluototuksen tukeminen ja mikrorahastojen perustaminen ovat avunantajakeskustelujen ajankoh-taisteemoja. Maailmanpankki on kahden viime vuoden aikana pyrki-nyt koordinoivaan rooliin mik-roluototuksessa. Myös Suomi on mukana kahdenkymmenen muun avunantajan kanssa CGAP-ohjel-massa (Consultative Group to Assist the Poorest), jota Maailmanpankki koordinoi. CGAPissa vaihdetaan tietoja ja kokemuksia eri maista ja luototusjärjestelmistä.

Suomen rahoittamien kehitys-hankkeiden yhteydessä on toiminut mikroluototusjärjestelmiä jo usean vuoden ajan. Esimerkiksi Keski-Amerikan alueellinen metsäohjelma Procafor on kokeillut mikroluo-totusta neljässä eri maassa: Guate-malassa, Hondurasissa, Nicaragu-assa ja Costa Ricassa, joissa mikro-yritysten luototus täydentää aikai-sempia taimitarha-, metsitys-, metsänhoito- ja metsäkoulutus-komponentteja. Nicaraguassa mik-roluototus kuuluu myös sosiaalisen kehityksen Fades-ohjelmaan sekä Prodega-karjatalousohjelmaan.

Luotto-ohjelmien kautta pien-yrittäjillä, kuten puusepillä, kirves-miehillä ja karjankasvattajilla sekä erilaisilla ryhmillä on mahdollisuus saada lainoja investointejaan var-ten. Luotot vaihtelevat suuruudel-taan muutamasta sadasta muuta-maan tuhanteen markkaan ja niitä käytetään mm. verstaiden rakenta-miseen, työkalujen hankkimiseen, jalostuseläinten ostoon, pellon raivaukseen ja siementen hankin-taan. Luottojen takaisinmaksuajat vaihtelevat kolmesta kuukaudesta kolmeen vuoteen käyttötarkoituksen mukaan. Korkotaso on sidottu

inflaation etenemiseen, minkä lisäksi lasketaan toimitusmaksut ja välittäjän osuus. Keski-Amerikan mikroluotto-ohjelmissa on jo useita tuhansia hyödynsääjiä joko suoraan tai ryhmiensä kautta. Naiset ovat osoittautuneet miehiä tunnolli-semmiksi luottojen takaisinmak-sajiksi, joten hankkeiden tavoitteena on saada enemmän naisia mukaan toimintaan.

Erityisesti syrjäisillä maa-seutualueilla pienten luottojen saatavuus voi olla ongelma. Vaikka niitä olisikin pankkien kautta saatavissa, ovat niiden ehdot liian tiukat. Pankki ei tarjoa luoton-ottajille oheispalveluja, kuten kou-lutusta, tai ihmisiltä puuttuu tarvit-tavia vakuuksia. Siksi mikroluoto-tusohjelmat on otettu hyvin vas-taan.

Korkoprosentit ja takaisin-maksuajat ovat keskeisiä kysymyk-siä, mutta eivät ainoita luototuksen ongelmia. Usein ennen varsinaises-ta rahasta keskustelemista joutu-taan selvittämään luotonottajien teknisen ja hallinnollisen osaamisen taso. Tuotteiden valmistustekniikka, laatu, markkinoiden selvittäminen, hinnanmuodostus sekä kirjanpito ovat keskeistä yrittämisessä. Ilman niiden hallintaa luottojen takaisin-maksu voi käydä vaikeaksi. Mah-dollisia osaamisen aukkopaikkoja on Suomen rahoittamissa hankkeis-sa paikattu mm. tarjoamalla asian-tuntija-apua sekä laskentakou-lutusta.

YMPÄRISTÖONGELMIEN TORJUMINEN

Ympäristökysymysten huomioon ottaminen kehitysyhteistyön strategisessa suunnittelussa

Syyskuussa 1994 voimaan tullut laki ympäristövaikutusten arvioinnista edellyttää, että ympäristövaikutukset on selvitetävä viranomaisten valmistellessa suunnitelmia ja ohjelmia, joiden toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia. Laki koskee myös kehitysyhteistyön ”strategista” suunnittelua, kuten toiminta- ja taloussuunnitelmien laadintaa, valtuuspäätösten valmistelua, maastrategioiden ja -ohjelmien sekä eri toimialojen strategioiden ja ohjelmien valmistelua.

Vuonna 1996 laaditaan valtioneuvoston ohjeet suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista. Myös EU:ssa on meneillään ohjelmien ja suunnitelmien ympäristövaikutusten arviointia koskevan direktiivin laadinta. Kehitysyhteistyöosasto osallistuu näiden ohjeiden laadintaan. Lisäksi Suomi osallistuu aktiivisesti OECD:n kehitysyhteistyökomitean aloittamaan strategisen ympäristöarvioinnin selvitys- ja kehittämishankkeeseen.

Ympäristövaikutusten arvioinnin liittäminen kehitysyhteistyön strategiseen suunnitteluun ja ohjelmointiin merkitsee ennen kaikkea kehitysyhteistyövarojen kohdistamiseen liittyvien vaihtoehtojen ja valintojen vertailemista ja perustelemista ympäristönäkökulmasta.

Monenkeskinen ympäristöyhteistyö

Monet ympäristöongelmat ovat luonteeltaan maailmanlaajuisia ja sidoksissa moniin muihin kehitysongelmiin. Tämä havainto on kannustanut etsimään uudenlaisia yhteistyömuotoja. Hyviä esimerkkejä tästä ovat osana kansainvälistä ympäristösopimusjärjestelmää solmitut maailmanlaajuiset ympäristönsuojelusopimukset ja niitä täydentävät rahoitusjärjestelyt.

Vuonna 1995 tulivat yhä selkeämmin esiin kehitysmaiden ympäristökysymyksiin liittyvät taloudelliset, poliittiset ja hallinnolliset haasteet. Esimerkiksi kauppa-, kehitys- ja ympäristökysymysten yhteensovittaminen on uusi ja nopeasti kasvava kansainvälisen yhteistyön alue. Sen hoitamiseen tarvitaan uudenlaista erityisosaamista ja erityisesti eri hallinnonalojen yhteispeliä.

Vuonna 1995 alettiin valmistella kansainvälisen kestävän kehityksen toimikunnan vuonna 1997 pidettävää erityisistuntoa. Suomi on myös osallistunut aktiivisesti kansainväliseen metsäpaneeliin, joka perustettiin kehittämään edelleen Rion metsäperiaatteita. Tarkoitukseen on myös annettu rahallista tukea.

Suomi ratifioi vuonna 1995 YK:n aavikoitumissopimuksen.

Sen arvioidaan astuvan voimaan vuonna 1997. Sopimuksen tavoitteena on estää tai hillitä maaperän köyhtymistä ja aavikoitumista laatimalla ja toteuttamalla kansallisia toimintaohjelmia. Teollisuusmaat ovat sitoutuneet tukemaan kehitysmaita ohjelmien toteuttamisessa. Sopimuksella voidaan muun muassa edistää kehitysmaiden omavaraisuutta elintarvikkeiden tuotannossa. Suomessa on aloitettu sopimuksen toteutuksen suunnittelu käynnistämällä selvitys aavikoitumisen estämiseen liittyvästä toiminnastamme sekä toimintaohjelman laadinta.

EU-jäsenyyden myötä laadittiin yleisohjeet kannanottojen valmistelemiseksi ympäristökysymyksistä EU:n kehitysyhteistyössä. Lisäksi Suomi on osallistunut EU:n viidennen ympäristöohjelman tarkistukseen.

Ohjelman kansainvälinen ulottuvuus sisältää muun muassa maailmanlaajuiset ympäristökysymykset ja kehitysyhteistyökysymykset. Suomi on myös osallistunut aktiivisesti EU:n ympäristöhankerahoista koskevan asetuksen ja EU:n komission kehitysyhteistyön ympäristövaikutusten arviointia koskevan päätöslauselman laadintaan. EU:n kehitysyhteistyöhankkeita koskevissa Suomen kannanotoissa on kiinnitetty huomiota muutamissa tapauksissa myös hankkeiden ympäristölliseen kestävyYTEEN.

EU:n kehitysyhteistyöneuvoston kokouksessa joulukuussa ministeri Haavisto teki aloitteen käynnissä olevan EU:n kenttäkoordinaatiokokeilun syventämiseksi kattamaan myös ympäristöllisesti kestäväen kehityksen näkökulman. Aloitteella on tarkoitus parantaa ympäristökysymysten huomioonottoa myös maastrategioissa ja -ohjelmissa. Käytännössä seurattaisiin sitä, millä tavalla sekä kehityksensä että EU-maiden antamat ympäristösitoumukset (esim. Agenda 21) todellisuudessa toteutuvat kehitysstrategioiden ja näitä toteuttavien ohjelmien ja hankkeiden tasolla. Suomen aloite on saanut myönteisen vastaanoton ja sen valmistelua jatketaan.

Suomi on yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa toiminut ympäristökysymysten huomioon ottamiseksi kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten johtokuntatyössä sekä pääomakorotusten että -lisärahoitusneuvottelujen yhteydessä. Rahoituslaitokset ovat viime vuosina kehittäneet ympäristöhallintoon ja hankkeiden ympäristövaikutusten arviointijärjestelmiään, ja ympäristöhankkeiden rahoitus on kasvanut merkittävästi. Esimerkiksi Maailmanpankin ympäristölainojen arvo on 45 miljardia markkaa ja sillä rahoitetaan 137 hanketta 62 maassa.

Kahdenväliset ympäristöhankkeet

Yhteistyömaiden ympäristöä parantavien ja ympäristönsuojeluvälineitä kehittävien hankkeiden määrä kasvoi merkittävästi vuonna 1995.

Sopimus Perun kehitysluottovelan muuttamisesta Machu Picchu alueen ympäristönsuojeluhankkeeksi allekirjoitettiin alkuvuodesta 1996. Hankkeen yksityiskohtaisessa suunnittelussa ja toteutuksessa kiinnitetään erityistä huomiota paikallisen väestön näkemysten ja tarpeiden selvittämiseen ja huomiointiin, lisääntyvän matkailun aiheuttamien sosiaalisten ja ekologisten vaikutusten arviointiin sekä mahdollisten haittojen torjuntaan. (Hankekuvaus s. 105)

Egyptissä jatkettiin vuonna 1994 aloitettujen teollisuuden ympäristönsuojelu- ja ympäristöasioiden hallintajärjestelmien kehittämishankkeen sekä Alexandrian ongelmajätehuoltohankkeen valmistelua. Teollisuuden ympäristöhanke liitettiin Maailmanpankin kanssa rahoitettavaan teollisuuden ympäristöohjelmaan. Hankkeeseen sisältyy lainarahasto teollisuuden ympäristöinvestointien tukemiseksi. Lisäksi mukana on teknisen avun osuus, joka kehittää muun muassa teollisuusyritysten valmiuksia arvioida, seurata ja vähentää ympäristöhaittojaan. Se kehittää myös ympäristöhallinnon kykyä valvoa ympäristölainsäädännön noudattamista sekä kansalaisjärjestöjen ja tiedotusvälineiden osallistumismahdollisuuksia teollisuuden ympäristökysymyksiä koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Nicaraguassa ja Nepalissa laadittiin ympäristöalan sektoriselvitykset, joissa kartoitettiin tulevia ympäristöalan yhteistyömahdollisuuksia. Ympäristöyhteistyötä käynnistettiin lisäksi Kirgisian ja Etelä-Afrikan tasavallan kanssa. Näissä maissa valmistellaan vuonna 1996 useita ympäristöhankeita, joiden aiheet vaihtelevat luonnonsuojelusta teollisuuden ympäristönsuojeluun sekä ympäristöhallinnon ja -lainsäädännön kehittämiseen.

Vuonna 1995 myönnettiin korkotukea Kiinaan kolmelle ympäristönsuojelua edistävälle hankkeelle (voimalaitoksen rikinpoistojärjestelmä, kaukolämpölaitos ja jätevedenkäsittelylaitos).

Lisäksi jatkettiin eräitä meneillään olevia ympäristöhankeita, kuten Nacalan kaupungin eroosiontorjuntaa ja hallinnon kehittämistä Mosambikissa. Hanke siirtyy vuonna 1996 kolmanteen vaiheeseen, jossa jatketaan eroosiontorjuntajärjestelmien rakentamista ja väestön asuttamista eroosioherkimmiltä rinteiltä muualle ja pyritään siirtämään vastuu toiminnasta kokonaan kaupungin hallinnolle. Hankkeessa on saatu eroosiosta lupaavia erävoittoja, mutta eräät perusongelmat, kuten asutuksen kontrolloinnin heikkous ja siihen liittyvät poliittiset kysymykset, ovat säilyneet haasteina. Koko maan paikallishallinnon kehittäminen antaa kuitenkin jatkossa Nacalan kaupungin hallinnolle paremmat mahdollisuudet tehdä ympäristönsuojelun vaatimia päätöksiä.

Varsinaisten ympäristönsuojeluhankkeiden lisäksi useisiin muihin hankkeisiin sisältyy ympäristönsuojelullisia osia. Tällaisia on esimerkiksi Vietnamin vesihuolto- ja maaseutukehityshankkeissa, Etiopian karjataloushankkeessa, Egyptin vesihankkeessa sekä Laosin metsäohjelmassa.

Ympäristökysymysten huomioon ottaminen muissa kahdenvälisissä hankkeissa

Kehitysyhteistyön ympäristövaikutusten arviointiohjeiden mukaan ympäristön kannalta merkittävien hankkeiden vaikutukset arvioidaan ennalta päätöksenteon perustaksi ja niitä seurataan hankkeiden mahdollisen toteutuksen aikana ja sen jälkeen. Vuonna 1995 laadittiin ympäristöselvitykset Namibian Ohangwenan alueen vesihuolto- ja sanitaatiohankkeessa sekä Nicaraguan dieselvoimalaitoshankkeen suunnitteluvaiheessa. Nepalin Biratnagarin dieselvoimalaitoshankkeen aiheuttamista ympäristöongelmista laadittiin selvitys ja tehtiin suunnitelma haittojen poistamiseksi. Ympäristövaikutusten seuranta ja raportointi ei vielä kaikissa hankkeissa toiminut järjestelmällisesti.

Ympäristövaikutuksia selvitettiin myös osana korkotukiluottohankkeiden arviointia, esimerkiksi Kiinan vesivoimahankkeessa, kahdessa rikkihappojätteen käsittelyhankkeessa, vesilaitoshankkeessa ja jäteveden puhdistamolaitteiden tehdashankkeessa, Nepalin dieselvoimalaitoksen laajennus-

*Koillis-
Kiinassa
sijaitsevan
Mudanjiangin
ilmansaasteet
ovat pudon-
neet puoleen
korkotuki-
luotolla
rakennetun
aluelämpö-
voimalan
valmistuttua.
Kuva: Timo
Vaahtokari.*

hankkeessa sekä Vietnamin siltahankkeessa yhteistyössä Englannin ja Alankomaiden kehitysyhteistyöorganisaatioiden kanssa. Myös korkotukihankkeiden jälkiarvioinneissa tulee jatkossa kiinnittää ympäristövaikutuksiin aiempaa enemmän huomiota.

Thaimaan metsätaloussuunnitelmahankkeesta teetettiin jälkiarviointi konsulttityönä Kansainvälisellä luonnonsuojeluliitolla (IUCN). Arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota hankkeeseen liittyviin ympäristöristiriitoihin ja niiden käsitteilyyn suunnitteluprosessissa.

Kehitysyhteistyövaroilla tuettiin vuonna 1995 myös ympäristöön liittyvää tutkimusta. Suurin tutkimushanke koskee Tanganjika-järven kalataloutta. Kahvijätteen hyötykäyttöä tutkinut kenialainen väitteli tohtoriksi Teknillisessä Korkeakoulussa.

Tuki kansalaisjärjestöjen ympäristöhankkeille

Vuonna 1995 myönnettiin tukea aiempaa useammille suomalaisten kansalaisjärjestöjen ympäristöalan tiedotus- ja kehitysyhteistyöhankkeille. Tuensajia olivat Maailman luonnonsäätiö, Suomen luonnonsuojeluliitto, Ympäristö ja kehitys, Espoon rauhanystävät, Vihreä elämä, Uusi tuuli, Kirkon ulkomaanapu, Tekniikka elämää palvelemaan ja Uudenmaan partiopiiri. Tuetut hankkeet vaihtelivat muun muassa suoje-lualueiden hoidon ja kestäväen käytön kehittämisestä metsitykseen ja vesivarojen suojeluun.

Suomalaisten järjestöjen ja näiden yhteistyössä kehitys-maiden järjestöjen kanssa toteuttamien hankkeiden lisäksi myönnettiin tukea kansainvälisille ympäristöalan järjestöille. Näitä olivat muun muassa Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto (IUCN), Earth Action, Friends of the Earth International ja Rescue Mission. Vuonna 1996 laaditaan konsulttityönä kattava selvitys ympäristöalan kansainvälisten järjestöjen toiminnasta ja yhteistyömahdollisuuksista niiden kanssa.

KANSANVALLAN JA IHMISOIKEUKSIEN EDISTÄMINEN

Demokratia ja ihmisoikeudet

Kestäväen kehityksen poliittisiin edellytyksiin sekä kansanval-lan ja ihmisoikeuksien edistämiseen kiinnitetään kansainväli-sessä kehitysyhteistyössä entistä enemmän huomiota. Suomi edellyttää yhteistyökumppaneiltaan tasa-arvon, kansanvallan ja ihmisoikeuksien kunnioittamista ja pyrkii omalla toiminnal-laan myös vahvistamaan kansanvallan toteutumista yhteistyö-maissa. Yhteistyötahon sitominen Suomen hyväksymiin tavoit-teisiin sisältää kehitysapupoliittisen vuoropuhelun ja ehdol-lisuuden.

WE'RE WHITE FOR
INDEPENDENCE?

MAY DAY NAMBIA
1987

Suomi on aktiivisesti mukana OECD:n kehitysapukomitean työssä osallistumista ja hyvää hallintoa koskevien periaatteiden sisällyttämiseksi käytännön kehitysyhteistyöhön. DAC-suuntaviivat hyväksyttiin vuonna 1993. Kansanvaltaisen kehityksen edellytysten vahvistaminen tarkoittaa mm. edustuksellisten instituutioiden ja oikeudellisen järjestelmän luomista, vapaan tiedonvälityksen kehittymistä, hallinnon ja päätöksenteon hajauttamista, kansalaisyhteiskunnan toimintapuitteita sekä vähemmistöjen aseman turvaamista. Kehitysyhteistyön mahdollisuuksia ihmisoikeuksien edistämiseksi käsiteltiin laajasti OECD:n Kehityskeskukseen asiantuntijaseminaarissa helmikuussa 1996. Konfliktien ehkäisy on tullut myös DACin työn uudeksi painopisteeksi. Syksyllä 1995 käynnistyi työryhmä ”rauha, konfliktit ja kehitysyhteistyö”, jonka tavoitteena on laatia avunantajille suosituksia parhaista menettelytavoista konfliktien ehkäisyssä tai sotatilanteissa sekä selkkäusten jälkeisessä yhteiskunnan rakennusvaiheessa.

Ennaltaehkäisevä diplomatia ja rauhanturva Afrikassa oli Espanjan puheenjohtajakaudella vuonna 1995 EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan prioriteetti Afrikan osalta. EU:n tavoitteena on edistää poliittista vuoropuhelua Afrikan yhtenäisyysjärjestön OAU:n kanssa erityisesti konfliktinehkäisystä. Suomi on EU:ssa osallistunut aktiivisesti konfliktinehkäisykehittämiseen ja pyrkii myös kehitysyhteistyön keinoin tukemaan EU:n tavoitteita. Ehkäisemällä konflikteja voidaan välttää kestävään kehitykseen kielteisesti vaikuttavia seurauksia.

Hyvän hallinnon tai suppeasti ymmärretty hallinnon tehokkuuden näkökulma on tullut osaksi rahoituspolitiikkaa niin YK:ssa kuin kansainvälisissä kehitysrahoituslaitoksissa. EU:n kehitysyhteistyössä ihmisoikeus- ja demokratiavaatimus sisältyy myös sopimukseen erillislausekkeena. Niin sanottu demokratiaklausuuli liitettiin myös Lomé'n sopimukseen marraskuussa 1995. EU:n jäsenenä Suomen tulee ottaa entistä aktiivisemmin kantaa demokratia- ja ihmisoikeusasioihin myös kehitysyhteistyössä.

Suomen kahdenvälisessä kehitysyhteistyössä suoraa kansanvaltaa edistäviä hankkeita on vielä vähän, mutta toimintalue on kasvamassa, tästä esimerkkeinä lainuudistukset, oikeudellinen yhteistyö ja vapaan tiedonvälityksen tukeminen. Vaalijärjestelyt ja laillisuuden valvonta ovat Suomellekin yksi tapa osallistua. Vaaleja tuettiin vuonna 1995 mm. Etiopiassa, Tansaniassa ja Guatemalassa. Ihmisoikeuksien edistämiseksi Suomen apu on painottunut taloudellis-, sosiaalis- ja sivistys-oikeudelliseen työhön. Toimintaa on tarkoitus lisätä kansalais- ja poliittisten oikeuksien edistämiseksi.

Suomen humanitaarinen apu sisältää vuotuisen, joustavasti käytettävissä olevan määrärahan, demokratian ja ihmisoikeuksien edistämiseen sekä kriisien ehkäisyyn. Se suunnataan pääasiassa kansainvälisten kansalaisjärjestöjen työhön tai paikallisten järjestöjen toiminnan tukemiseen.

Kansalaisjärjestöjen kautta tuetaan monia kohteita, jotka edistävät kansanvaltaa ja osallistumista. Esimerkkinä tästä on

suomalaisen ammattiyhdistysliikkeen yhteistyö kehitysmaissa. Kansalaisjärjestöjen työ on usein pienimuotoista koulutus- ja valistustoimintaa, jolla autetaan ihmisiä tiedostamaan oikeuksiaan, järjestäytymään ja osallistumaan. Tuki erilaisille vähemmistöryhmille on myös tärkeää. Suomen kehitysmaaedustustot voivat suoraan tukea paikallisia demokratia- ja ihmisoikeustyötä tekeviä järjestöjä.

Vuonna 1995 Tukholmaan perustettiin Kansainvälinen demokratia- ja vaaliapuinstituutti (IDEA), jonka perustajajäseniin Suomikin kuuluu. Instituutti on alkuvaiheessaan koonnut asiantuntemusta erityisesti vaalikysymyksistä, mutta sen toimiala kattaa laajasti kansanvallan edistämisen kansainvälisen yhteistyön keinoin ja sitä koskevan tutkimuksen ja tiedotustoiminnan.

Kehitysyhteistyön uudenlaiset tehtävät merkitsevät suomalaisen asiantuntemuksen tarvetta uusilla aloilla. Poliittisten järjestelmien tuntemus, perehtyminen eri yhteiskunta- ja kulttuurioloihin sekä osallistumista parantavien menetelmien kehittäminen ovat tarpeen, kun toimitaan alueilla, jotka eivät perustu perinteiseen tekniseen tiedon siirtoon. Aseellisten ristiriitojen ehkäiseminen on pitkän tähtäimen kehitysyhteistyön haaste, jonka edistämiseksi Suomen kehitysyhteistyössä tarvitaan uudistuvia toimintamalleja ja keinojen yhdistämistä.

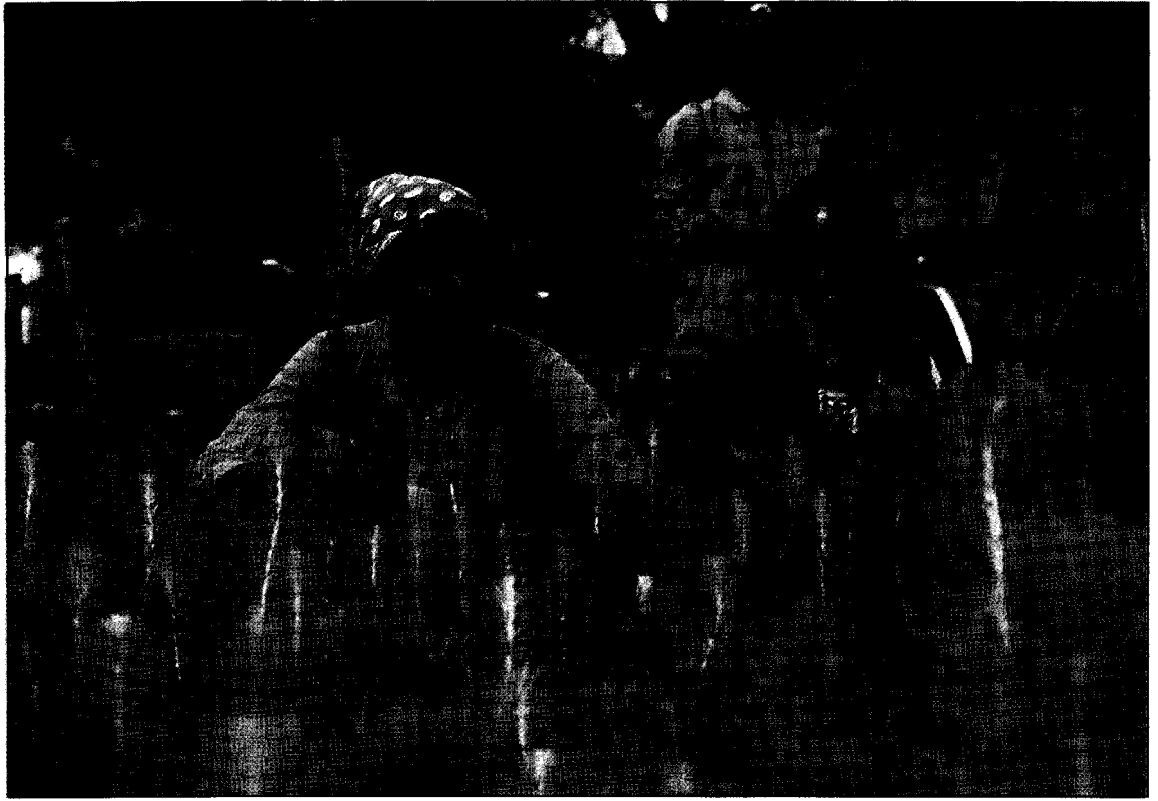
Tasa-arvo ja sukupuoliroolit

Naisten asema, tasa-arvokysymykset ja sukupuoliroolit otettiin toistuvasti esille Suomen kehitysyhteistyön suunnittelussa ja toteutuksessa vuonna 1995. Pyrkimys oli Suomen kehitysyhteistyöstrategian mukaisesti "toteuttaa kaikissa kehitysyhteistyöhankkeissa sukupuolten välisen tasa-arvon periaatetta sekä toisaalta hyödyntää ja täysimääräisesti kehittää yhtäläisesti naisten ja miesten voimavaroja."

Sukupuolirooleista käyty kansallinen ja kansainvälinen keskustelu kulmineoiti suyskuussa 1995 pidettyyn Naisten IV maailmankonferenssiin Pekingissä.

Konferenssin tuloksena syntynyt toimenpideohjelma ja sen suositukset auttavat tiedostamaan ja edistämään tasa-arvoa ja naisten asemaa entistä paremmin myös käytännön toiminnassamme. Toimenpideohjelma velvoittaa hallituksia ottamaan läpäisyperiaatteella huomioon kaikki 12 kriittiseksi alueeksi arvioitua teemaa. Suositusten tiedostamista, tiedottamista ja toteuttamista varten tulee kuitenkin tehdä edelleen jatko- ja tutkimustyötä. Toimenpideohjelmassa Suomelle tärkeimpiä osa-alueita ovat terveys, koulutus ja köyhyyden vähentäminen. Viimeksi mainitussa ollaan erityisesti naisten asiassa, sillä maailman 1,3 miljardista absoluuttisesti köyhästä ihmisestä 70% arvioidaan olevan naisia. Köyhyyden pelätään edelleen naisistuvan.

OECD/DACin korkean tason kokouksessa keväällä 1995

Sambia. Kuva: Jorma Koponen.

Suomi oli hyväksymässä tasa-arvoa koskevaa periaatepäätöstä. Suomi oli mukana valmistelemassa Pekingin konferenssin suositusten pohjalta EU:n kehitysneuvostossa joulukuussa 1995 hyväksyttyä päätöslauselmaa ”Sukupuolikiusymysten integroimisesta kehitysyhteistyöhön” sekä YK:ssa tehtyjä kannanottoja.

Sukupuolinäkökulman huomioon ottamiseksi kahdenvälisten hankkeiden suunnittelussa ja toteuttamisessa julkaistiin vuonna 1995 kaksi ohjeistoa. Konsultin laatimista ohjeistoista toinen opettaa sukupuoliroolien analyysia, ja toinen analysoi Suomen maatalous- ja maaseudun kehittämishankkeita. Englanninkieliset oppaat on tarkoitettu kaikkien hankkeeseen osallistuvien työvälineiksi. Metsä- ja vesihankkeita koskevat ohjeistot ovat ilmestyneet aikaisemmin.

Suomi ei ole korostanut kahdenvälisissä ohjelmissaan erityisesti yksittäisiä naisprojekteja, vaan on käsitellyt naisten aseman parantamista ja naisnäkökulman huomioonottamista ohjelmatoimintaansa integroituna osana. Tätä on edesautettu mm. tukemalla kohdemaan toimeenpanomekanismeja kuten naisten toimistoa Sri Lankassa. Joidenkin hankkeiden yhteyteen on avattu naisille pienlainojen saantimahdollisuus.

Nicaraguassa valmistellaan ohjelmaa, jossa naisia kannustetaan käyttämään myös TV:tä, radiota ja sanomalehtiä hyväkseen uutisoimis- ja opetusvälineinä. Ympäristön suojeleminen mer-

kitys konkretisoituu naisille joissakin metsä- ja maaseudun kehitysohjelmissa kuten Sansibarilla ja Senegalissa. Nepalin kulttuuriperinteen videointihankkeessa jää myös naisten perinteinen rooli merkityksi kuvalliseen muistiin. Terveyskasvatusta ja -palveluja tarjotaan naisille erityisesti niissä perusterveydenhuollon ohjelmissa joissa lisääntymisterveyskysymykset ovat keskeisellä sijalla.

Suomi pitää erityisen tärkeänä naisten osallistumista päätöksentekoon ja talouselämään kaikilla tasoilla ja kannustaa yhteistyökumppaneita tässä pyrkimyksessä. Tulokseen pääseminen vaatii kuitenkin poliittisen johdon sitoutumista ja molempien yhteistyösapuolien tukea.

Monenkeskisissä yhteyksissä toteutettujen ohjelmien hyväksymisprosesseissa Suomi on valvonut naisnäkökulman tasa-arvoista esillä pitämistä. Erityisesti humanitaarisen avun ohjelmissa apua on tietoisesti suunnattu naisille ja lapsille.

Suomi on tukenut kansainvälisten naisjärjestöjen – UNIFEM, Institute for Women, Law and Development ja International Women Tribune Centre -ohjelmia. Suomi avusti myös joidenkin vähiten kehittyneiden maiden edustajien matkaa mm. Pekingin konferenssiin.

Monet kansalaisjärjestöt ovat osallistuneet kehitysyhteistyöhön omin hankkein, joiden tavoitteena on ollut naisten aseman kohentaminen ja kehitysmaiden omien naisjärjestöjen toiminnan kehittäminen.

Ohjelmien onnistumisen ja kestävyuden takaamiseksi kehitysyhteistyössä olisi keskityttävä erityisesti ohjelmien valmisteluvaiheessa kohteiden sosiokulttuurisen taustan - arvojen ja perinteiden - tuntemiseen. Näin tavoitettaisiin entistä paremmin sekä miehet että naiset ja saataisiin heidät täysipainoisesti mukaan yhteistyöhön. Naisten aktiivinen osallistuminen edistää kokonaisvaltaista, koko perheeseen ja yhteiskuntaan kohdistuvaa kehitystä.

4

Kehitysyhteistyön hallinto

KEHITYSYHTEISTYÖOSASTO

Pääministeri Paavo Lipposen hallituksessa kehitysyhteistyöasiat kuuluvat ympäristö- ja kehitysyhteistyöministeri Pekka Haavistolle. Alkuvuodesta 1995 ei ollut kehitysyhteistyöministeriä, vaan hallinnonalan asiat kuuluivat ulkoasiainministeri Heikki Haavistolle ja sittemmin hänen seuraajalleen Paavo Rantaselle.

Ulkoasiainministeriön henkilöstöpolitiikan kehittämässä on lähtökohtana pidetty valtioneuvoston julkisen sektorin henkilöstövähennystä koskevaa päätöstä. Henkilöstön vähennyksen aiheuttamista ongelmista on pyritty selviytymään toimintaa tehostamalla, tehtäviä priorisoimalla ja käynnistämällä eri ura-alueiden yhdistämistä. Luonnollista poistumaa korvaavat virkamiehet rekrytoitiin keskitetysti kansainvälisten asiain valmennuskurssin (KAVAKU) kautta. Kehitysyhteistyövirkamiesten erillinen rekrytointi on lopetettu.

Kuten ulkoasiainministeriössä yleensä, kehitysyhteistyöosaston henkilöstötilanne jatkui vaikeana koko vuoden. Vuonna 1993 osaston henkilöstön kokonaisvahvuus oli 173 ja vuonna 1995 enää 144. Kehitysyhteistyöuralla olevien vastaavat luvut olivat 91 ja 81, joista 24 palveli edustustoissa.

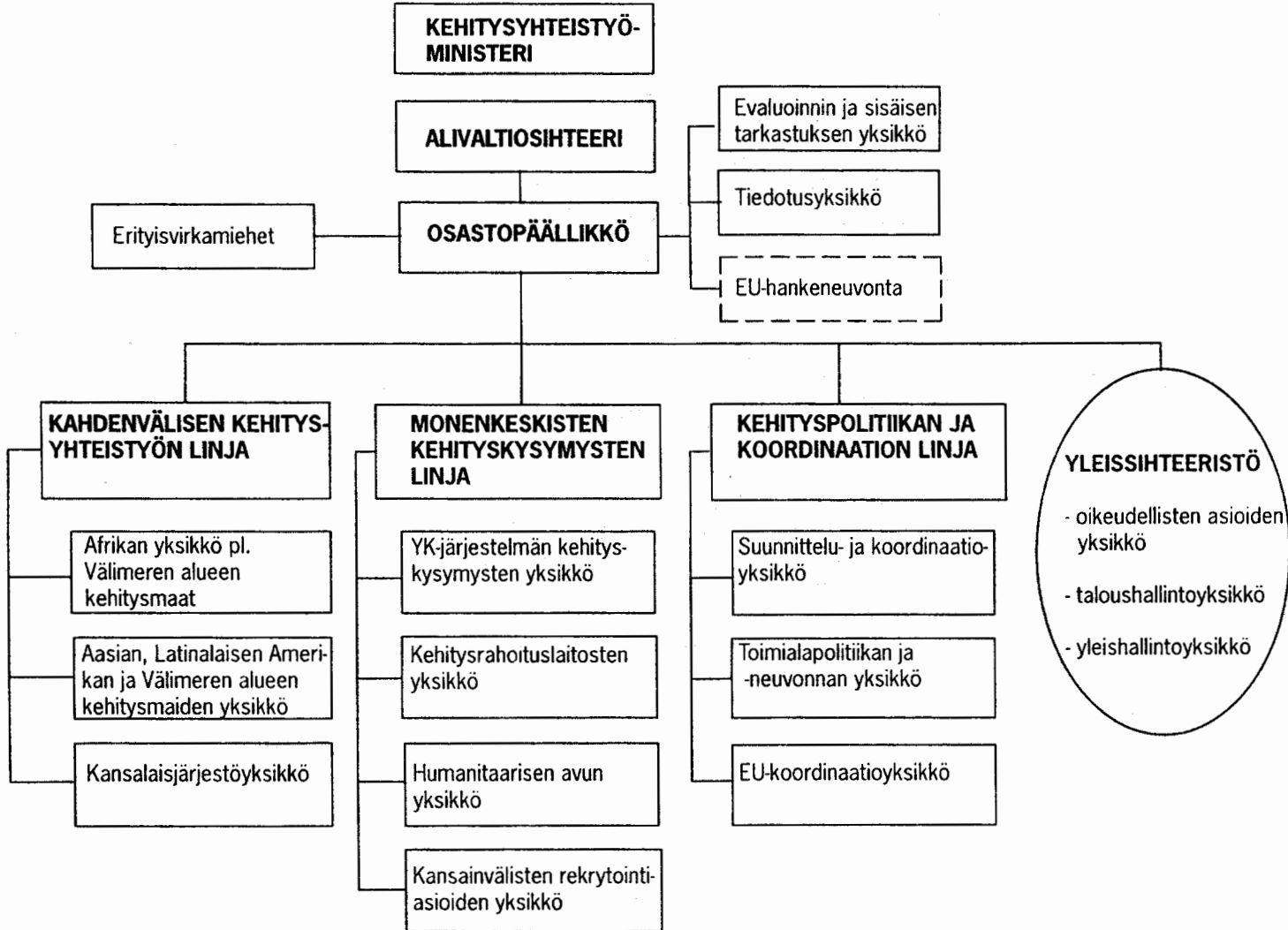
Samalla kun henkilökunta kehitysyhteistyöosastolla on vähentynyt työmäärä on lisääntynyt, ennen kaikkea Suomen EU-jäsenyyden seurauksena. EU:n kehitysyhteistyöasioiden lisäksi osastolla on nyt ministeriössä tehdyn järjestelyn mukaisesti kokonaisvastuu Lomé'n sopimukseen kuuluvista Afrikan, Karibian ja Tyynen valtameren maista (nk. AKT-maat).

Hallinnollisesti uudet EU-tehtävät päätettiin kehitysyhteistyöosastolla hajauttaa pääosin entisen työnjaon mukaisesti eri yksiköihin. Toiminnan koordinoitua varten perustettiin pieni yksikkö, johon tarvittava henkilöstö siirrettiin muista yksiköistä. Ulkoasiainministeriötä koskeva uusi asetus, jossa muutettiin organisaatiota EU-jäsenyyden myötä, astui voimaan alkuvuodesta. Asetuksen muutoksen yhteydessä kehitysyhteistyöosastolle palautettiin osastopäällikön virka, joka täytettiin 1.9.1995, sekä perustettiin kehityspolitiikan ja koordinaation linja.

YHTEISTYÖ ULKOASIAINMINISTERIÖN ERI OSASTOJEN VÄLILLÄ

Kehitysyhteistyön mieltäminen entistä paremmin osaksi Suo-

KEHITYSYHTEISTYÖOSASTON ORGANISAATIO

men ulkopoliittikkaa ja kokonaisvaltaisia kehitysmaasuhteita on viime vuosina merkinnyt yhteistyön lisääntymistä kehitys-yhteistyöosaston, poliittisen osaston ja kauppapoliittisen osaston välillä. Avun kokonaisuudelle välttämätön poliittinen dialogi, jossa mm. käsitellään ihmisoikeuksien ja demokratian tilaa yhteistyömaan kanssa, edellyttää asioiden valmistelemista poliittisen osaston kanssa. Muutamissa yhteistyömaissa kaup-papoliittiset kysymykset ovat muodostumassa entistä kes-keisemmiksi, kun maan taloudellinen kehitys on luomassa kaupalle entistä parempia mahdollisuuksia. Kehitys-yhteistyö-suhteesta voidaan asteittain siirtyä kohti maiden välisiä ”nor-maaleja” suhteita. Tätä taustaa vasten on käynyt välttämättö-mäksi, että yhteistyömaan kanssa käytävät ohjelmaneuvottelut valmistellaan yhteistyössä mainittujen osastojen kanssa. Tilan-teesta riippuen myös itse maaohjelmaneuvotteluihin osallistuu muiden osastojen edustajia. Viime aikoina on myös järjestetty ministeriön yhteisiä aluekokouksia, joiden pohjalta on valmis-teltu ministeriön aluestrategioita. Näin on voitu lisätä kehitys-maasuhteiden hoidon yhden- ja johdonmukaisuutta.

Perinteisesti koordinointia on harjoitettu poliittisen osas-ton ja kehitys-yhteistyöosaston välillä erityisesti YK-politiikassa ja humanitaarisessa avussa. Yhteistyö toteutuu mm. asioiden yhteisenä valmisteluna ja yhteisenä osallistumisena moniin kansainvälisiin kokouksiin. Lisäksi humanitaarisessa avussa on jo vuosia toiminut näitä asioita käsittelevä työryhmä.

EU:n tapa käsitellä kehitys-yhteistyötä osana sen kokonais-valtaisia kehitysmaasuhteita sekä sen kehitys-yhteistyöinstru-menttien monipuolisuus on entisestään lisännyt ministeriön tarvetta osastojen väliseen koordinointiin. Lomén sopimus, jonka seurannasta kehitys-yhteistyöosastolla on konaisvastuu, pitää sisällään perinteisen kehitys-yhteistyön lisäksi laajan kirjon kauppapoliittisia kysymyksiä ja perushyödykejärjes-telyjä. Lomén sopimuksen ihmisoikeuksiin ja demokratia-kehitykseen antaman avun ehdollistava keskeyttämismenet-tely on taas osa yhteistä ulko- ja turvallisuuspoliittista päätök-sentekoa. Kaikki edellä mainittu edellyttää kiinteää yhteistyötä ja yhteistä kantojen valmistelua ministeriön kauppapoliitti-sen ja poliittisen osaston kanssa.

Vastaavasti kehitys-yhteistyökysymysten käsittely sellaisil-la alueilla ja maissa, joissa kokonaisvastuu on jollain muulla osastolla, edellyttää koordinoivalta osastolta yhteistyötä kehi-tys-yhteistyöosaston kanssa sen asiantuntemuksen mukaan saamiseksi Suomen kantojen valmisteluun. Niin kauan kuin vastuu on jaettu ministeriössä nykyisellä tavalla, on nähty välttämättömäksi luoda erilaisia sisäisiä aluekohtaisia työryh-miä, joissa asioiden yhteinen käsittely on mahdollista. Tällä hetkellä kehitys-yhteistyöosasto vetää Saharan eteläpuolista Afrikkaa koskevaa työryhmää, ja on mukana mm. Välimerta, Latinalaista Amerikkaa ja transatlanttisia suhteita käsittele-vissä työryhmissä. Vaikka EU on alkuaan synnyttänyt tarpeen näiden työryhmien perustamiselle, asioiden käsittely niissä ei rajuudu EUn kautta tuleviin kysymyksiin.

AVUNANTAJIEN VÄLINEN YHTEISTYÖ

Suomen osuus läntisten teollisuusmaiden avusta on 0,6 %. Näin pieni avunantaja ei voi paljoakaan vaikuttaa yksin, vaan Suomelle on tärkeää lyöttäytyä yhteen muiden samoin ajattelevien maiden kanssa vaikuttaakseen asioihin.

Yhteistyötä tehdään valmistauduttaessa kansainvälisiin kokouksiin, kun suuremmat tai pienemmät maaryhmät valmis-televat yhteisiä kantoja. Suomi osallistuu valmisteluihin tapa-uksesta riippuen länsimaiden, EU:n tai Pohjoismaiden ryhmäs-sä.

Kahdenvälisessä kehitysyhteistyössä nähdään periaattees-sa kaikkien avunantajien välinen koordinointi jossain kehitys-maassa maan omana velvollisuutena. Silti kehitysmaissa toimii yleensä vilkkaasti myös avunantajamaiden välinen koordinointi. Siinä vaihdetaan näkemyksiä ao. kehitysmaan tilanteesta, ei niinkään esitellä kunkin avunantajamaan tukemaa ohjelmaa. Lisäksi kunkin kehitysmaan apua koordinoidaan avunantajien kesken noin vuoden-parin välein kokoontuvassa Maaailmanpan-kin kokoonkutsumassa konsultatiiviryhmän kokouksessa tai UNDP:n koolle kutsumassa pyöreän pöydän kokouksessa. Niihin osallistuvat sekä ao. maiden viranomaiset että avun-antajien edustajat. Suomen liityttyä EU:n jäseneksi olemme osallistuneet EU-maiden yhteiseen poliittiseen vuoropuheluun joidenkin kehitysmaiden kanssa demokratiakehityksestä, ihmisoikeuksien kunnioittamisesta jne. Keskustelua käydään sekä näissä maissa suurlähettiläidemme kautta että Brysselis-sä.

OECD:N KEHITYSAPUKOMITEA DAC

OECD:n kehitysapukomitea DAC on keskeinen julkisen kehi-tysavun määritelmien luoja ja kehitysrahoitustilastojen laatija. DAC ei itse kanavoi kehitysyhteistyötä, vaan se on keskustelu-foorumi, jossa avunantajat pyrkivät keräämään kehitysyhteis-työn toimintatapojen sen hetken parhaita käytäntöjä oppiak-seen toistensa kokemuksista ja parantaakseen apunsa laatua.

Suomi on saanut DACissa kokemuksia ja jakanut omiaan mm. seuraavissa työryhmissä: evaluointityöryhmä, jossa käsi-tellään laajasti avun suunnittelua ja arviointia; ympäristö-työryhmä, jossa valmistellaan ohjeistoja erilaisten ympäristö-vaikutusten arvioimiseksi; naiset kehityksessä -ryhmä, jossa on vaihdettu kokemuksia naisten aseman parantamisesta kehitys-yhteistyössä sekä hyvän hallinnon työryhmä, jossa luodaan linjauksia yhä tärkeämpien demokratiakehityksen ym. kysy-mysten ottamiseksi huomioon kehitysyhteistyössä.

Vuonna 1995 DAC hyväksyi korkean tason kokouksessaan julkilausuman, jossa kehitysyhteistyö nähdään investointina tulevaisuuteen. OECD:n ministerikokouksen kommunikassa toukokuussa 1995 ministerit sitoutuivat tukemaan kehitysmai-den nivomista maailman talousjärjestelmään sekä edistämään

DACin julkilausuman suuntaviivoja.

DAC järjestää säännöllisesti jäsenmaidensa avun tutkintatilaisuuksia. Vuonna 1995 oli mm. Suomen vuoro.

POHJOISMAINEN YHTEISTYÖ

Suomi on perinteisesti luettu pohjoismaiseen ryhmään kehitys-avun antajana. Ideologisesti, laadullisesti ja sisällöllisesti Suomen kehitysyhteistyöllä on voimakas pohjoismainen perimä ja laatu. Siinä painotetaan sosiaalista kehitystä taloudellisen kehityksen rinnalla, köyhyyden vähentämistä, naisten aseman parantamista ja ympäristökysymyksiä. Kuitenkin, kun Suomen kehitysyhteistyötä on vähennetty, Suomi on määrällisesti etäännytynyt varsin kauas muista Pohjoismaista, jotka edelleen ovat aputilastojen kärjessä. Pysyminen Pohjoismaiden ryhmässä sisällöllisen samanmielisyyden perusteella ei enää onnistu yhtä luontevasti kuin ennen.

Pohjoismaiset kehitysyhteistyöministerit kokoontuivat vuoden 1995 aikana kerran tammikuussa, jolloin pohdittiin EU-jäsenyyden vaikutusta pohjoismaiseen yhteistyöhön. Kokoontuessaan Helsingissä tammikuussa 1996 kehitysyhteistyöministerit päättivät käynnistää vuonna 1988-91 toteutetun pohjoismaisen YK-projektin seurantahankkeen talous- ja sosiaalisektorilla. Tarkoitus on valmistella konkreettisia, yhteis-pohjoismaisia uudistusehdotuksia meneillään oleviin reformiprosesseihin.

Eri tasojen ja alojen pohjoismaiset kehitysyhteistyövirkamiehet tapaavat toisiaan usein vaihtaakseen näkemyksiä ajankohtaisista asioista.

5 Kehityksmaasuhteiden neuvottelukunta (KESU)

Valtioneuvosto asetti marraskuussa 1995 uuden kehityksmaasuhteiden neuvottelukunnan (KESU) ulkoasiainministeriön neuvoo-antavaksi elimeksi antamaan lausuntoja ja tekemään esityksiä Suomen kehityksmaasuhteisiin liittyvistä kysymyksistä. Neuvottelukunnan puheenjohtajana toimii kansanedustaja Jarmo Wahlström. Edellinen, vuodesta 1992 Seppo Niemelän puheenjohtolla toiminut neuvottelukunta, lopetti toimikautensa vuoden 1995 toukokuussa.

Kolmivuotiselle toimikaudelle asetetun kehityksmaasuhteiden neuvottelukunnan tehtävänä on mm. myötävaikuttaa johdonmukaisen kansallisen kehityksmaapolitiikan rakentamiseen ja aktivoida kansalaiskeskustelua Suomen kehityksmaapolitiikasta.

Neuvottelukunta seuraa, arvioi ja tarvittaessa selvittää Suomen ja kehityksmaiden suhteisiin liittyviä kysymyksiä, mm. kehityksyhteistyötä, Suomen ja kehityksmaiden poliittisia ja kaupallisia suhteita, kehityksmaiden velkakysymyksiä, ihmisoikeuksia, naisten asemaa ja ympäristönsuojelua. KESU pyrkii myös arvioimaan, miten Suomen kotimaisen ja EU-politiikan valinnat (mm. maatalous-, energia-, siirtolais-, elinkeino- ja ympäristöpolitiikka) sekä Suomen kannat mm. kansainvälisissä kehityks-, kauppa-, velka- ja ympäristöneuvotteluissa vaikuttavat köyhien maiden asemaan ja mahdollisuuksiin toteuttaa omaa kehityksstahtiaan.

Neuvottelukunta antaa lausuntoja kehityksmaasuhteisiin liittyvistä, laajahkoa merkitystä omaavista asioista, jotka menevät valtioneuvoston tai eduskunnan päätettäväksi (esim. strategiat, periaateohjelmat ja valtuuspäätökset). KESU voi tehdä - pyydetessä tai omasta aloitteestaan - ehdotuksia ja suosituksia kaikissa toimialaansa liittyvissä kysymyksissä. Kesu voi seurata Suomen kehityksmaasuhteita mm. osallistumalla Suomen valtuuskuntiin merkittävässä kehityksmaasuhteiden hoitoon liittyvissä neuvotteluissa (mm. kahdenvälisen avun maaohjelmaneuvottelut sekä monenkeskisten järjestöjen kokoukset).

Uuden KESUn puheenjohtaja on kansanedustaja Jarmo Wahlström, vas. Varapuheenjohtajina ovat neuvotteleva virkamies Jaana Palojärvi, kok, ja kansanedustaja Tuija-Maaret Pykäläinen, vihr.

Huhtikuun loppuun 1995 toiminut edellinen KESU osallistui vuoden 1995 aikana Suomen valtuuskuntaan YK:n sosiaalisen kehityksen huippukokouksessa Kööpenhaminassa. KESU otti vuoden 1995 aikana kantaa mm. Jaakko Iloniemen selvitysraporttiin, Suomen metsäalan kehityksyhteistyön strategia-

luonnokseen ja Suomen Tansania-avun pitkäaikaisista kokemuksista tuotettuun evaluointiraporttiin. KESU järjesti huhtikuussa 1995 seminaarin aiheesta "Henkiset voimavarat ja kehitysyhteistyö".

Kolmivuotisen toimikautensa loppuraportissa edellinen neuvottelukunta suositteli uuden KESUn ja eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan välisen yhteistyön tiivistämistä sekä EU:n kehitysmaapolitiikan seuraamisen liittämistä uuden KESUn tehtäviin. Sen sijaan KIE-maille annettavan itäavun seuraaminen haluttiin rajata KESUn tehtäväkentän ulkopuolelle.

SUOMEN ENSISIJAISET YHTEISTYÖMAAT

SUOMEN APU ENSISIJAISILLE YHTEISTYÖMAILLE 1995

	Hanke- ja ohjelma- muotoinen yhteistyö (Mmk)	Kahdenvälinen apu yhteensä (Mmk)
Etioopia	22,0	33,4
Kenia	22,3	26,8
Mosambik	38,0	51,7
Namibia	25,7	34,6
Sambia	42,4	51,9
Tansania	31,3	40,9
Egypti	21,4	22,4
Nepal	24,2	26,6
Vietnam	44,7	48,9
Nicaragua	21,8	28,0
Yhteensä	293,9	365,2
Osuus kahdenvälisestä avusta	31 %	38 %

6 Maa- ja aluekohtainen yhteistyö

Afrikka

ETIOPIA

Pinta-ala:

Viljelyn maan osuus:

Asukasluku (1994):

Asukasluku (2000):

Väestökasvu (1990-94, vuosittain)

Kokonaishedelmällisyysluku (lasta naista kohden):

Imeväiskuolleisuus (alle 1v. / 1000 syntynyttä kohden):

Äitiyskuolleisuus (100 000 syntynyttä kohden):

Odotettavissa oleva elinikä:

Terveyspalveluja saatavilla (%:lla väestöstä):

Puhdasta vettä saatavilla (%:lla väestöstä):

Aikuisten lukutaidottomuus:

Bruttokansantulo (BKTL) / asukas (1994) :

BKTL / asukas vuosittainen kasvu (1985-94) :

Ulkomaisen velan osuus BKTL:sta:

Maatalouden osuus bruttokansantuotteesta (BKT):

Väestöstä kaupungeissa:

1 097 000 km²

10,9 %

54,9 milj.

63,8 milj.

1,7 %

7,5

120 / 1000

1 400 / 100 000

48 v.

(miehet 46 v., naiset 49 v.)

46 %

25 %

65 %

(miehet 55 %, naiset 75 %)

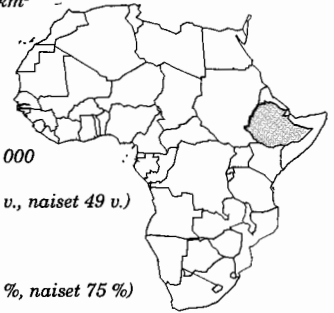
100 USD

-

109,8 %

57 %

13 %

Maan yleinen tilanne

Pitkällisen sisällissodan jälkeistä jälleenrakennuskautta elävä Etiopia astui askeleen kohti demokratiaa, kun toukokuussa 1995 maassa järjestettiin ensimmäiset parlamenttivaalit. Vaalien voittajaksi sekä kansallisella tasolla että useimmilla autonomisilla alueilla (regions) selviytyi siirtymäkaudellakin hallinnut Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front (EPRDF). Liittovaltion uusi hallitus astui virkaansa elokuussa.

Siirtymäkauden aikana valmisteltu uusi perustuslaki tuli virallisesti voimaan elokuussa 1995. Perustuslaki pohjautuu "etniseen federalismiin". Maa on jaettu verrattain autonomisiin alueisiin, joiden rajat määräytyvät pääasiassa etnisiin perusteisiin. Maanomistus säilyy valtiolla, vaikkakin erityisesti viljelijöiden maanhallintaoikeutta on pyritty vahvistamaan.

Maan suurimmat sisäpoliittiset ongelmat liittyvät edelleen keskushallinnon ja aluehallinnon väliseen vastuun ja velvollisuuksien jakoon. Taloudelliset ja inhimilliset voimavarat jakautuvat epätasaisesti alueiden kesken, mikä vaikeuttaa koko maata kattavien toimintamallien ja rakenteiden luomista.

Uusi hallitus jatkoi pitkittynyttä oikeudenkäyntiä Mengistun ajan johtavien virkamiesten ihmisoikeusrikkomuksista. Samaan aikaan kuitenkin on saatu raportteja uusista rikkomuksista, esimerkiksi oppositiopuolueiden vaaliehdokkaiden ja toimittajien pidätyksistä ja jopa katoamisista.

Etiopian taloudellinen kehitys jatkui kohtuullisen suotuisana; tähän vaikuttivat erityisesti hyvä sato ja kahvin korkea maailmanmarkkinahinta. Hallitus on pysynyt suunnitelmis-
saan puolustusmenojen supistamisesta sekä opetus- ja terveyssektorien menojen lisäämisestä. Valtion yritysten yksityistäminen on jatkunut, tosin tahti on ollut verkkaisempaa kuin rahoittajat olivat arvioineet. Samoin ulkomaisen pääoman saanti maahan on edennyt toivottua hitaammin, yhtenä merkittävänä syynä lienee ollut uuden perustuslain päätös olla yksityistämättä maanomistusta.

Viime vuosien myönteisestä kehityksestä huolimatta Etiopia on edelleen maailman köyhimpiä maita. Tilanteen nopeaa paranemista haittaavat muun muassa nopea väestönkasvu ja alhainen lukutaito sekä heikosti kehittynyt infrastruktuuri ja sen kehittämistä vaikeuttava vaikea maasto.

Ulkopolitiikassaan Etiopian uusi hallitus on pyrkinyt löytämään aktiivisen roolin mm. Afrikan Sarven konfliktien ratkaisussa. Kuitenkin maan suhteet Sudaniin kiristyivät Egyptin presidentin Addis Abebassa kesäkuussa tapahtuneen murhayrityksen jälkeen. Tulehtuneesta tilanteesta kärsivät erityisesti sadat tuhannet pakolaiset, jotka elävät kummallakin puolen maiden välistä rajaa.

Yleistä kehitysyhteistyöstä

Jo siirtymäkauden hallituksen aikana Etiopia osoitti selvästi haluavansa ottaa itse vastuun omasta kehityksestään. Maan pitkän ajan kehitysstrategiaa luonnehditaan nimellä 'Agricultural Development Led Industrialization'. Ohjelman mukaan kehityksen ydin on maatalouden ja maaseudun kehittäminen. Strategia korostaa maaseudun fyysisen ja sosiaalisen infrastruktuurin luomista kehityksen edellytyksenä.

Maan oma strategia ulkomaisen avun kanavoimiseksi on vielä muotoutumassa. Tässäkin suhteessa keskushallinnon ja alueiden osin toisistaan poikkeavat intressit ovat nähtävissä. Ulkomaisen avun kokonaismäärä on laskenut parin viime vuoden aikana - osin epäilemättä hallinnon rakenteiden heikon vastaanottokyvyn takia.

Vuonna 1995 ei järjestetty Etiopian ja avunantajien yhteistä kokousta (CG-kokousta), ja siten avoin kansainvälinen dialogi uuden hallituksen kanssa ei ole päässyt käynnistymään. EU-maiden edustustot Addis Abebassa ovat käynnistäneet säännöllisen yhteydenpidon ja tietojenvaihdon, koska Etiopia on yksi EU:n tehostetun koordinaation kohdemaista.

Kansainvälinen apu 1994

Yhteensä 1070,7 miljoonaa USD

Kehitysapu/bruttokansantulo: 22,9 %

Suurimmat kahdenväliset avunantajat:

Saksa, USA, Japani

Suurimmat monenkeskiset avunantajat:

EU, IDA, AfDF

Suomen apu 1995, mmk

Kahdenvälinen apu 33,4

josta * hankeyhteistyö 22,0

* kansalaisjärjestöt 9,2

* humanitaarinen apu 0,7

* korkotuki 1,5

Suomen ja Etiopian välinen kehitysyhteistyö

Kuluneen vuoden aikana Suomen ja Etiopian kahdenvälisessä yhteistyössä päästiin sisällissodan jälkeisestä suunnittelu- vaiheesta hankkeiden varsinaiseen toteutukseen. Maaohjelma- neuvottelut järjestettiin Addis Abebassa maaliskuussa. Suomen kahdenvälistä apua on pyritty keskittämään toisaalta maa- seudun ihmisten toimeentulon ja elinolojen kohentamiseen ja toisaalta inhimillisten voimavarojen kehittämiseen. Osa toi- minnasta kohdistuu kansallisen tason instituutioihin, osa taas alueellisiin tai paikallisiin. Pääosa alueellisista toiminnoista on Region 3:ssa (Amhara Region) siirtymäkauden hallituksen esittämän toivomuksen mukaisesti.

Vuonna 1994 käynnistynyttä erityisopettajien koulu- tushanketta toteutetaan Etiopian opetusministeriön, Addis Abeban yliopiston ja Joensuun yliopiston yhteistyönä. Kulunee- na vuonna ensimmäinen ryhmä opiskelijoita suoritti opinto- ohjelmaan kuuluvan kolmen kuukauden opintojakson Suomes- sa. Erityisopettajien täydennyskoulutus Sebetan kurssikes- kuksessa käynnistyi syksyllä. Maanlaajuisesti järjestettiin tiedotustilaisuuksia vammaisten koulutusmahdollisuuksista sekä tehtiin tutkimus vammaisuuteen liittyvistä asenteista ja uskomuksista.

Vuonna 1994 käynnistetyn suunnittelujakson tuloksena laadittiin laaja nelivuotinen opetussektorin tukiohjelma. Suun- nittelu tehtiin pääosin paikallistasolla Region 3:ssa. Ohjelma pyrkii täyttämään opetushenkilöstön koulutustarpeita eri tasoilla - mm. opetussuunnitelmien uudistusta, kouluhallintoa ja oppimateriaalien laadintaa. Lisäksi tuetaan eräiden oppilai- tosten kirjasto- ja opetusmateriaalihankintoja. Hankkeen toteutuksesta järjestettiin tarjouskilpailu, jonka voitti FTP International.

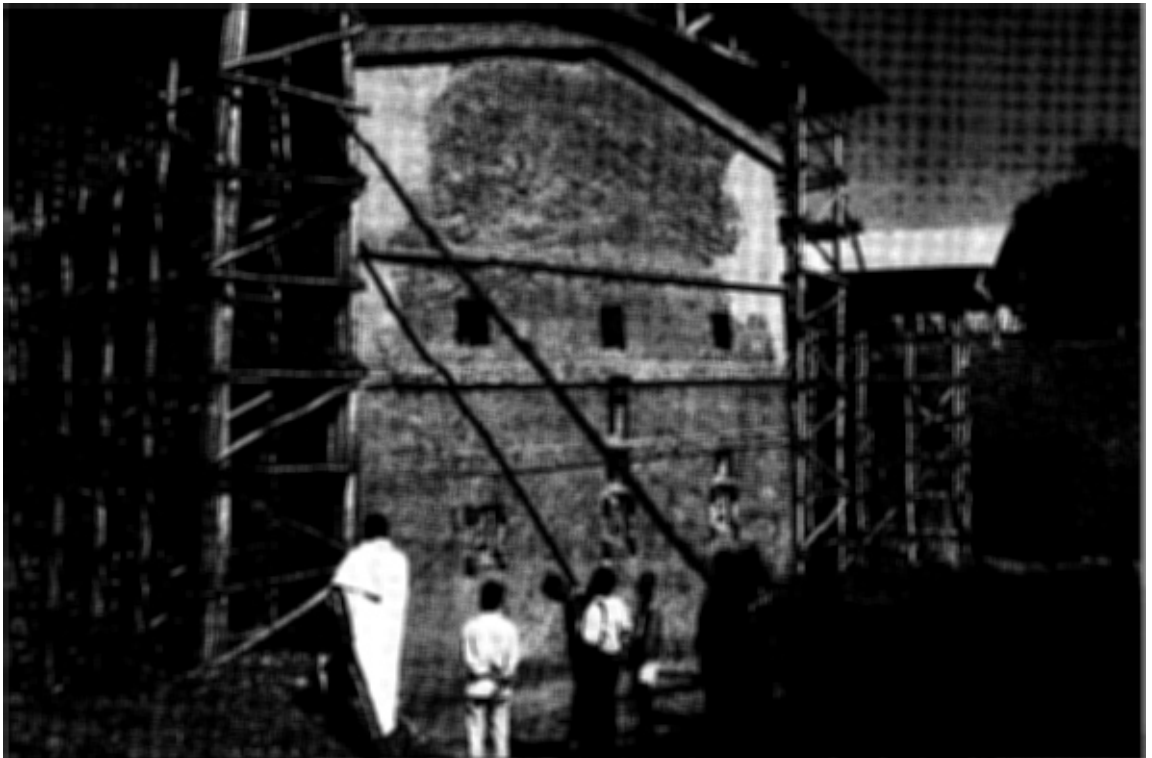
Vuonna 1993 käynnistetyn suunnittelujakson tuloksena laadittua pienviljelijöiden karjataloushankkeen uutta hanke- suunnitelmaa ryhdyttiin toteuttamaan. Hanke parantaa ylä- köalueen pienviljelijäväestön elinoloja tehostamalla maidontuo-

tantoa, eläinlääkintää ja maidon markkinointia sekä kehittämällä rehuntuotantoa (ml. peltometsäviljely) ja soveltuvaa teknologiaa. Hanke toimii olemassaolevan Etiopian maatalousministeriön neuvontaverkoston kautta kolmessa eri Regionissa. Hankkeen suomalainen konsultti on Finnagro.

Maaseudun vesihuolto- ja ympäristöhanke käynnistyi syksyllä 1994. Tavoitteena on parantaa Region 3:ssa maaseutuväestön puhtaan veden saantia kehittämällä sosiaalisesti ja institutionaalisesti kestäviä menetelmiä, joiden avulla maaseudun ihmiset pystyvät itse ottamaan vastuun vesihuollosta. Hankkeen ensimmäisen vuoden aikana keskityttiin sosioekonomisten ja teknisten perusselvitysten ja yhteistyörakenteiden luomiseen. Hanketta toteuttaa Region 3:n vesitoimisto ja suomalaisena konsulttina on Finnconsult.

Lalibela-hanke käynnistyi syksyllä 1994. Hankkeen tavoitteena on Lalibelan kulttuurihistoriallisesti tärkeän pikkukaupungin väestön elinolojen ja ympäristön tilan parantaminen siten, että kulttuuriarvoja ei tuhottaisi. Hanke perustuu osallistuvaan kaupunkisuunnitteluun ja sitä toteuttavat Etiopian kulttuuriministeriö ja Region 3:n kulttuuritoimisto. Suomalaisena asiantuntijana oli ympäristöministeriö.

Lisäksi vuonna 1995 käynnistettiin Addis Abebassa sijaitsevan Black Lion -keskussairaalan peruskorjauksen suunnittelu (arvioitu kesto yksi vuosi, suomalaisena konsulttina Devecon) sekä suunniteltiin Region 3:een naisten pienluottohanketta. Suomi osallistui myös parlamenttivaalien valmistelun rahoitukseen ja vaalitarkkailuun useimpien muiden avunantajamaiden kanssa.

Lalibela on kuuluisa yli 800 vuotta vanhoista kalliokirkkoistaan. Se on Etiopian ortodoksien tärkein pyhiinvaelluspaikka. Kuva: Erik Sjöberg.

KENIA

<i>Pinta-ala:</i>	580 000 km ²
<i>Viljelyn maan osuus:</i>	6,9 %
<i>Asukasluku (1994):</i>	26,0 milj.
<i>Asukasluku (2000):</i>	32,6 milj.
<i>Väestönkasvu (1990-94, vuosittain) :</i>	2,7 %
<i>Kokonaishedelmällisyysluku (lasta naista kohden):</i>	4,9
<i>Imeväiskuolleisuus (alle 1v. / 1000 syntynyttä kohden):</i>	59 / 1000
<i>Äitiyskuolleisuus (100 000 syntynyttä kohden):</i>	650 / 100 000
<i>Odotettavissa oleva elinikä:</i>	56 v. (miehet 54 v., naiset 57 v.)
<i>Terveyspalveluja saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	77 %
<i>Puhdasta vettä saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	53 %
<i>Aikuisten lukutaidottomuus:</i>	22 % (miehet 14 %, naiset 30 %)
<i>Bruttokansantulo (BKTL) / asukas (1994) :</i>	250 USD
<i>BKTL / asukas vuosittainen kasvu (1985-94) :</i>	0,0 %
<i>Ulkomaisen velan osuus BKTL:sta (1994) :</i>	112,4 %
<i>Maatalouden osuus bruttokansantuotteesta (BKT):</i>	29 %
<i>Väestöstä kaupungeissa:</i>	27 %

Ulkopoliittinen tilanne

Kenia on viime vuosina edustanut alueella poliittista stabi-
liteettia. Maan ulkopolitiikan painopiste on ollut naa-
purisuhteiden hoitamisessa. Kenian suhteet Ugandaan kehit-
tyivät myönteisesti vuoden 1995 loppupuolella, mikä loi edelly-
tykset vuonna 1977 hajonneen Itä-Afrikan yhteisön uudelleen
elvyttämiselle.

Kenia on hakenut ratkaisua Sudanin ja Somalian kriisei-
hin, lähinnä Afrikan Sarven alueen kehitysjärjestön, IGADin
(Intergovernmental Authority on Development) kautta. Maa on
lisäksi sekä OAU:n että Comesan jäsen. Kenia on osoittanut
kansainvälistä aktiivisuutta ja se on osallistunut moneen YK:n
rauhanturvaamisoperaatioon, viimeksi entisessä Jugoslaviassa.

Sisäpoliittinen tilanne

Kenia valmistautuu vuoden 1997 presidentti- ja parlamentti-
vaaleihin. Vapaiden ja oikeudenmukaisesti toteutettavien
vaalien edellytyksenä on, että puolueet voivat rekisteröityä
vapaasti sekä käyttää kokoontumis- ja sananvapausoikeuksia.
Tämä edellyttää eräitä muutoksia mm. perustuslakiin. Lain-
säädännön uudistamisprosessi on viivästynyt ja kohdannut
hallitustasolla vastustusta.

Kenian muuten myönteistä kehitystä on varjostanut de-
mokratia- ja ihmisoikeuskysymysten hidas eteneminen. Ongel-
mana ovat heimojen yhteenotot, jotka ovat osittain poliittisesti
johdettuja. Laajaa huomiota herätti myös kansanedustaja Koigi
wa Wamweren saama tuomio poliisiaseman aseellisesta ryöstö-
yrityksestä. Tapaus johti mm. EU:n ja Kenian välisiin vakaviin
keskusteluihin. Wamweren tapauksen käsittely on siirtynyt
korkeimpaan oikeuteen.

Maan turvallisuustilanne on edelleen huolestuttava rikollisuuden lisääntyttyä ja väkivaltaisuuksien kohdistuessa myös ulkomaalaisiin.

Taloudellinen tilanne

Kenian talouden uudistusohjelmat alkavat tuottaa konkreettisia, myönteisiä tuloksia. BKT kasvoi viisi prosenttia inflaation pysyessä viidessä prosentissa. Ongelmana on edelleen korruptio ja hallitsematon julkisten varojen käyttö, joista avunantajat esittivät huolestuneisuutensa heinäkuussa pidetyssä ylimääräisessä avunantajien ryhmän kokouksessa. Sittemmin Kenian hallitus on ryhtynyt toimenpiteisiin korruption kitkemiseksi ja budjettikurin tiukentamiseksi. Korkean tason virkamiehiä, ml. poliisijohtoa on vapautettu tehtävistään korruptiotutkimuksen seurauksena ja osa heistä on erotettu.

Kansainvälinen apu 1994

Yhteensä 676,5 miljoonaa USD	
Kehitysapu/bruttokansantulo:	10,2 %
Suurimmat kahdenväliset avunantajat:	
Japani, Saksa, Englanti	
Suurimmat monenkeskiset avunantajat:	
IDA, WFP, UNHCR	

Suomen apu 1995, mmk

Kahdenvälinen apu	26,8
josta * hankeyhteistyö	22,3
* kansalaisjärjestöt	3,0
* humanitaarinen apu	
* korkotuki	2,6

Suomen ja Kenian välinen kehitysyhteistyö

Suomen tuki on keskittynyt pääasiallisesti Länsi-Keniaan, joka on maan väkirikkaimpia ja köyhimpiä alueita. Yhteistyö on jatkunut perinteisillä aloilla painottuen maaseudun elinolosuhteiden kehittämiseen terveys- ja vesihuollon sekä karja- ja metsätalouden avulla. (Hankekuvaus s. 38)

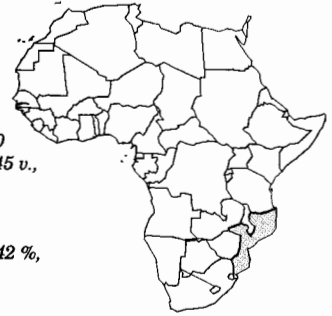
Vuoden 1995 aikana päättyivät terveys-, vesihuolto- ja metsähankkeet. Uusien hankkeiden valmistelu näillä aloilla käynnistyi kenialaisten kantaessa vastuun suunnittelusta. Lisäksi vuonna 1995 tuettiin lainsäädännön uudistamisprosessia UNDP:n kautta. Kulttuurimäärärahoihin avustettiin maasaikielen tutkimusta, Kenian kansallismuseota, nuorisoon kohdistuvaa urheilujärjestöjen yhteistyötä ja Unescon koulutustukiohjelmaa.

Länsi-Keniassa myös koulut ja opiskelija-asuntolat ovat saaneet vesipisteensä. Kuva: Kristian Runeberg.

MOSAMBIK

<i>Pinta-ala:</i>	802 000 km ²
<i>Viljellyn maan osuus:</i>	3,7 %
<i>Asukasluku (1994):</i>	15,5 milj.
<i>Asukasluku (2000):</i>	19,0 milj.
<i>Väestönkasvu (1990-94, vuosittain) :</i>	2,2 %
<i>Kokonaishedelmällisyysluku (lasta naista kohden):</i>	6,6
<i>Imeväiskuolleisuus (alle 1v. / 1000 syntynyttä kohden):</i>	146 / 1000
<i>Äitiyskuolleisuus (100 000 syntynyttä kohden):</i>	1 500 / 100 000
<i>Odotettavissa oleva elinikä:</i>	46 v. (miehet 45 v., naiset 48 v.)
<i>Terveyspalveluja saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	39 %
<i>Puhdasta vettä saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	33 %
<i>Aikuisten lukutaidottomuus:</i>	60 % (miehet 42 %, naiset 77 %)
<i>Bruttokansantulo (BKTL) / asukas (1994) :</i>	90 USD
<i>BKTL / asukas vuosittainen kasvu (1985-94) :</i>	3,8 %
<i>Ulkomaisen velan osuus BKTL:sta (1994) :</i>	450,4 %
<i>Maatalouden osuus bruttokansantuotteesta (BKT):</i>	33 %
<i>Väestöstä kaupungeissa:</i>	33 %

Mosambik elää voimakasta muutoksen aikaa. Voidaan sanoa, että käynnissä on neljä laajamittaista muutosprosessia samanaikaisesti: siirtyminen sodasta rauhaan, siirtyminen yksi-puoluejärjestelmästä monipuoluedemokratiaan, siirtyminen keskusjohtoisesta talousjärjestelmästä markkinatalouteen sekä siirtyminen humanitaarisen avun kohdemaasta pidemmän tähtäimen kehitys yhteistyön vastaanottajaksi.

Ulkopoliittinen tilanne

Leimaa antavaa Mosambikin viime vuosien ulkopoliittiselle kehitykselle on ollut alueellistuminen. Suhteet alueen muihin maihin, erityisesti Etelä-Afrikkaan ja Zimbabween, ovat entisestään tiivistyneet. Mosambik teki lokakuussa 1995 merkittävän ulkopoliittisen linjauksen liittyessään Brittiläisen Kansainyhteisön jäseneksi ensimmäisenä maana, joka ei ole englantinkielinen eikä entinen Britannian siirtomaa. Kaikki kuusi Mosambikin naapurimaata ovat Kansainyhteisön jäseniä. Portugal ei luonnollisesti ollut tyytyväinen tapahtuneeseen peläten tämän olevan alkua alueen portugalinkielisen kulttuurin murenemiselle.

Sisäpoliittinen tilanne

Mosambikissa pidettiin lokakuussa 1994 maan historian ensimmäiset monipuoluevaalit, jotka voittivat niukasti aikaisemminkin valtaa pitänyt Frelimo-puolue sekä presidentti Chissano. Vaalien jälkeen maahan nimitettiin Frelimon yksipuoluehallitus. Alkuvaikeuksien jälkeen parlamentin toiminta jäntevöityi loppuvuodesta 1995 ja asiapohjainen keskustelu mm. tärkeästä paikallishallintouudistuksesta käynnistyi. Demokratian laajentaminen kattamaan myös paikallishallinto on maan tulevaisuuden suurimpia haasteita. Kaiken kaikkiaan siirtyminen sota-tilasta pysyvään rauhantilaan on jatkunut ilman merkittäviä takaiskuja. Huolestuttava ongelma on laajalle levinnyt korrupatio, jonka myös maan johto on nyt tunnustanut ja ryhtynyt asiassa toimenpiteisiin.

Taloudellinen tilanne

Talouden rakennesopeutusohjelman voidaan katsoa edenneen suunnitelmien mukaan, joskin ohjelman toimivuudesta Mosambikin kaltaisessa erittäin heikossa taloudessa on esitetty myös kriittisiä näkemyksiä. Virallisissa BKT-tilastoissa Mosambik on edelleen maailman köyhin maa. Vuoden 1995 talouskasvu (3 %) ylitti vain niukasti väestönkasvun. Valtaosa maan tuonnista ja myös valtion budjetista rahoitetaan ulkomaisella avulla ja Mosambikia pidetäänkin maailman maista kaikkein riippuvaisimpana kehitysavusta. Taloudellisen kehityksen aikaansaaminen edellyttää voimakasta tuotannon lisäystä, johon on mahdollisuuksia erityisesti maatalouden, kuljetuksen ja energiatuotannon alueilla. Maan kehitysstrategian painopistealue onkin maaseutukehitys, erityisesti perheviljelmät.

Kansainvälinen apu 1994

Yhteensä 1230,7 miljoonaa USD	
Kehitysapu/bruttokansantulo:	100,1 %
Suurimmat kahdenväliset avunantajat:	
Saksa, Italia, Ruotsi	
Suurimmat monenkeskiset avunantajat:	
IDA, EU, UNHCR	
Suomen apu 1995, mmk	
Kahdenvälinen apu	51,8
josta * hankeyhteistyö	38,0
* kansalaisjärjestöt	9,8
* humanitaarinen apu	4,0
* korkotuki	-

Suomen ja Mosambikin välinen kehitysyhteistyö

Suomen ja Mosambikin kahdenvälisen yhteistyön painopistettä on käännetty suuria investointeja vaativista hankkeista kohti ihmisten, organisaatioiden ja järjestelmien kehittämistä.

Suomen pitkäaikainen tuki Mosambikin liikennesektorille päättyi Beiran satamahankkeen myötä vuoden 1995 lopussa. Hanke oli osa Beiran liikennekäytävän 10-vuotista kehitys-ohjelmaa, jonka avulla Beiran sataman ja sieltä lähtevien kuljetusreittien kyky palvella Mosambikia ja sen naapurimaita on huomattavasti parantunut. Suomen tuki keskittyi lähinnä sataman konttiterminaalin kehittämiseen.

Vuonna 1995 suunnattiin demokratiatukea paikallis-hallinnon kehittämiseen Nacalan kaupunkihankkeen kautta. Hankkeen avulla parannetaan kaupungin kykyä vastata itse-näisesti sille asetetuista velvoitteista muun muassa yleis- ja taloushallinnossa sekä kaupunkisuunnittelussa. Hanke on keskittynyt myös eroosiontorjuntaan ja vesihuollon parantami- seen.

Sisällissodan päättymisen jälkeen Mosambikin suurimpia haasteita on kymmenien tuhansien sotilaiden kotiuttaminen ja integroiminen normaaliin tuotannolliseen elämään. Suomi avusti merkittävästi tätä tukevaa YK:n apuohjelmaa.

Tuotannollisen toiminnan lisäämiseen ja talouskasvuun pyritään vaikuttamaan keskiasteen maa- ja metsätalous- koulutusta kehittämällä Boanessa, Umbeluzissa ja Chimoiossa. Oppilaitosten opetusohjelmia on kehitetty vastaamaan maa- ja metsätalouden tulevaisuuden tavoitteita. Opetuksen laadun parantamiseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Hankkeen heinäkuussa 1995 alkaneen toisen vaiheen konsulttipalveluista järjestettiin tarjouskilpailu, jonka voitti Finnagro/Finnconsult-työyhteenliittymä.

Merkittävin osa Suomen tuesta suunnataan Mosambikin sosiaalisektorille. Manican läänin terveydenhuollon kokonaisval- tainen kehittäminen jatkui useilla osa-alueilla, muun muassa:

- terveydenhuollon eri tasot kattavana koulutusohjelmana,
 - sodan vuoksi rappeutuneiden sairaaloiden ja terveyskeskusten kunnostuksena, koulutuskeskuksen rakentamisena sekä
 - maakuntatason terveystalouden kehittämisenä.
- Hankkeen tukipalveluista vastaa Finnconsult.

Beiran kaupungin vesihuoltohankkeen toinen vaihe päättyi. Hankkeen tulokset ovat jääneet ennakoitua vähäisemmiksi. Syynä oli lähinnä se, että hankkeen tavoitteet suhteessa vesiyhtiön resursseihin olivat liian kunnianhimoiset. Hankkeen avulla kyettiin kuitenkin turvaamaan maan toiseksi suurimman kaupungin tyydyttävä vesihuolto. Hankkeen mahdollista jatkoa selvitetään vuonna 1996.

Uutena sosiaalisektorin osa-alueena käynnistyi kertomusvuonna Suomen ohjelmassa olevan peruskoulutusjärjestelmän tuen suunnittelu. Hanke keskittyy Maputon provinssiin, jonka alueella annettavan peruskoulutuksen tasoa ja edellytyksiä tullaan kehittämään kokonaisvaltaisesti, tukien Mosambikin opetusministeriön kehityssuunnitelmia.

Lisäksi on käyty alustavia keskusteluja tuesta ympäristöhallinnon kehittämiseksi erityisesti luonnonvarain hoidon alueella.

Suomi osallistui Mosambikin hallituksen ja avunantajien väliseen nk. Consultative Group-kokoukseen Pariisissa maaliskuussa 1995. Kokouksessa avunantajat ilmaisivat tyytyväisyytensä Mosambikin hallituksen esittelemään maan jälleenrakennus- ja kehitysohjelmaan, jonka päätavoitteet ovat rauhan lujittaminen, demokratian laajentaminen sekä talouden nopea ja kestävä kasvu. Avunantajat lupasivat tukea ohjelmaa kaiken kaikkiaan yli miljardilla dollarilla lahja- ja laina-apuna sekä velkahelpotuksina vuoden 1995 aikana.

NAMIBIA

<i>Pinta-ala:</i>	824 000 km ²
<i>Viljelyn maan osuus:</i>	0,8 %
<i>Asukasluku (1994):</i>	1,5 milj.
<i>Asukasluku (2000):</i>	1,8 milj.
<i>Väestönkasvu (1990-94, vuosittain):</i>	2,8 %
<i>Kokonaishedelmällisyysluku (lasta naista kohden):</i>	5,1
<i>Imeväiskuolleisuus (alle 1v. / 1000 syntynyttä kohden):</i>	57 / 1000
<i>Äitiyskuolleisuus (100 000 syntynyttä kohden):</i>	370 / 100 000
<i>Odotettavissa oleva elinikä:</i>	59 v. (miehet -, naiset -)
<i>Terveyspalveluja saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	62 %
<i>Puhdasta vettä saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	57 %
<i>Aikuisten lukutaidottomuus:</i>	-(miehet -, naiset -)
<i>Bruttokansantulo (BKTL) / asukas (1994):</i>	1970 USD
<i>BKTL / asukas vuosittainen kasvu (1985-94):</i>	3,3 %
<i>Ulkomaisten velan osuus BKTL:sta (1994):</i>	-
<i>Maatalouden osuus bruttokansantuotteesta (BKT):</i>	14 %
<i>Väestöstä kaupungeissa:</i>	36 %

Maan yleinen tilanne

Ulkopolitiikassaan Namibia korostaa sitoutumattomuutta ja haluaa edistää taloudellista yhteistyötä muiden valtioiden kanssa muun muassa saadakseen investointeja maahan. Kahdenvälisissä suhteissaan Namibia pyrkii läheiseen kanssakäymiseen toisaalta naapurimaiden ja toisaalta avunantajien kanssa. Namibia on ollut kansainvälisessä politiikassa varsin näkyvä kehitysmaiden puolestapuhuja.

Namibia on myös Eteläisen Afrikan tulliunionin (SACU) jäsen. SACU-sopimusta ollaan parhaillaan uusimassa, ja apartheid-ajan sopimus korvataan jäsenmaiden kannalta tasapuolisella ratkaisulla.

Itsenäisyysvaaleissa enemmistön parlamentissa saanut South West African People's Organization (SWAPO) otti sisäpoliittiseksi ohjelmakseen sovintopolitiikan, jota puolue on noudattanut myös vuonna 1994 pidettyjen vaalien jälkeen. Keväällä 1995 muodostettu uusi hallitus koostuu vain SWAPON jäsenistä. Presidentti Sam Nujoma valittiin toiseksi toimikaudeksi. Sisäpoliittisessa keskustelussa hallitus on joutunut arvostelun kohteeksi kasvavan rikollisuuden ja korruptiotapausten vuoksi.

Namibian talous on tyydyttävässä kunnossa. Ongelmana ovat budjettivaje ja korkea työttömyysaste. Keskeinen talouspoliittinen haaste on löytää tasapaino yhtäältä taloudellisen kasvun vaatimusten ja toisaalta sosiaalista eriarvoisuutta tasaavien toimenpiteiden välillä.

Uudessa viisivuotiskehityssuunnitelmassa (1996-2000) ulkomaisen avun osuutta on suunniteltu lisättäväksi 150 miljoonaan dollariin, mikä on ristiriidassa jo laskemassa olevan lahjamuotoisen kehitysavun kanssa. Aiemmin oli tarkoitus luopua kehitysavusta lyhyen siirtymäkauden jälkeen ja siirtyä kaupallisiin suhteisiin. Nyt Namibia on luopunut ajatuksesta tai ainakin siirtänyt kehitysyhteistyöstä luopumista.

Kansainvälinen apu 1994

Yhteensä 137,9 miljoonaa USD	
Kehitysapu/bruttokansantulo:	5,9 %
Suurimmat kahdenväliset avunantajat:	
Saksa, Ruotsi, Norja, Suomi	
Suurimmat monenkeskiset avunantajat:	
EU, AfDF, UNICEF	

Suomen apu 1995, mmk

Kahdenvälinen apu	34,6
josta * hankeyhteistyö	25,7
* kansalaisjärjestöt	8,8
* humanitaarinen apu	-
* korkotuki	-

Suomen ja Namibian välinen kehitysyhteistyö

Suomi on Namibian itsenäistymisestä lähtien harjoittanut valtioiden välistä kehitysyhteistyötä, jonka vahvistettiin jatkuvan Genevessä loppuvuonna 1995 järjestetyssä Namibia Round Table-konferenssissa. Suomen tuki keskittyy lähivuosina sosiaali- ja terveydenhoitoon, metsäohjelmaan sekä vesihuoltoon. Suunnitteilla on myös tuen ohjaaminen alue- ja paikallishallinnon kehittämiseen.

Nykysitoumestemme rahallinen taso säilyttää Suomen yhtenä maan tärkeimmistä avunantajista. Apumme on linjassa maan kehityssuunnitelman kanssa ja tukee sen perustavoitetta; sosiaalisen tasa-arvon ulottamista koskemaan kaikkia namibialaisia.

Engelan sairaala vihittiin suurin juhlallisuuksin. Vieraitten joukossa olivat presidentit Martti Ahtisaari ja Sam Nujoma sekä kehitysyhteistyöministeri Pekka Haavisto ja sosiaali- ja terveysministeri Nickey Yambo. Kuva: Matti Kaltokari.

Engelan integroitu terveydenhuoltohanke kattaa Pohjois-Namibiassa Angolan rajalla alueen, jossa asuu yli 100 000 ihmistä. Se sai erityistä huomiota toukokuussa 1995, kun Suomen ja Namibian presidentit vihkivät käyttöön Engelan 200-paikkaisen sairaalan. Sairaalan rakentaminen ja varustaminen on osa hanketta, jonka tavoitteena on parantaa alueen

perusterveydenhuoltoa. Jo rakennettujen kahdeksan klinikan lisäksi rakennetaan tai kunnostetaan viisi klinikkaa. Hankkeeseen liittyy huomattava asiantuntijapanos. Engelassa työskentelee parhaillaan neljä suomalaista asiantuntijaa terveydenhuollon koulutus- ja suunnittelutehtävissä. Asiantuntijapalveluista vastaa Helsingin Yliopiston Tietopalvelut.

Ohangwenan vesi- ja sanitaatiohanketta toteutetaan myös Pohjois-Namibiassa, Owambolla. Hankkeen tavoitteena on parantaa alueen vesihuoltotilannetta sekä luoda vesi- ja sanitaatiojärjestelmien pysyvyyden edellytykset kouluttamalla paikalliset ihmiset rakentamaan ja huoltamaan molempia järjestelmiä. Paikallinen väestö on saatu hyvin mukaan toimintaan mm. kyläkaivotoimikuntien kautta. Vuonna 1995 hankkeessa tehtiin välievaluointi, joka päättyi varsin myönteiseen arvioon ja esitti suosituksia, jotka on jo huomioitu. Tukipalvelujen antaja on Finnconsult, jolla on paikalla kolme omaa asiantuntijaa.

Geologinen kartoitus hanke on loppusuoralla. Vuoden 1995 lopussa poistui viimeinen pysyvä asiantuntija. Tuki jatkuu vuoteen 1998, sillä Helsingin yliopistossa opiskelee viisi namibialaista geologia. Tukipalvelujen antaja on Geologinen Tutkimuskeskus.

Kulttuurikasvatushanke tukee kansallista kulttuuria osana koulujen opetusohjelmia. Koulutussuunnitelmien laadinnan lisäksi hanke toimittaa kouluille työkaluja sekä materiaalia perinteisten esineiden tekemistä varten. Hankkeessa toimii yksi suomalainen neuvonantaja. Tukipalvelujen antaja on FTP International.

Vuoden 1997 alusta lukien on tarkoitus yhdistää Suomen metsäsektorin tuki metsäohjelmaksi. Suunnittelutyö on meneillään ja ohjelmaan sisällytetään osa nyt meneillään olevista toiminnoista. Metsähallinnon kehittämishankkeessa työskentelee kaksi asiantuntijaa, metsäinformaatikko sekä metsähallituksen johdon neuvonantaja. Metsäinventaariohanke käynnistyi syksyllä 1995 kahden asiantuntijan voimin. Hankkeen tavoite on kehittää maalle sopiva inventaariomenetelmä, jota tuetaan tekemällä yhdelle kokeilualueelle täydellinen inventaario.

Sosiaali- ja terveyssektorin tukihanke käynnistyi syksyllä 1995. Hanke keskittyy sosiaali- ja terveysministeriön sosiaali-alan kehittämiseen, perusterveydenhuollon kehittämiseen syrjäisillä alueilla (viisi alueellista asiantuntijalääkäriä), maan veripalvelun kehittämiseen sekä koulutukseen eri tasoilla. Eräille syrjäisille alueille tullaan myös rakentamaan klinikoita. Hankkeessa toimi vuoden 1995 puolella kolme asiantuntijaa, joiden määrä nousee kahdeksaan vuonna 1996. Hankkeen tukipalveluista vastaa STAKES/HEDEC.

Joulukuussa pidettiin maaohjelmaneuvottelut, joissa päätettiin Suomen avun suuntaamisesta vuosina 1996-99.

SAMBIA

<i>Pinta-ala:</i>	753 000 km ²
<i>Viljelyn maan osuus:</i>	7,0 %
<i>Asukasluku (1994):</i>	9,2 milj.
<i>Asukasluku (2000):</i>	10,8 milj.
<i>Väestönkasvu (1990-94, vuosittain):</i>	3,0 %
<i>Kokonaishedelmällisyysluku (lasta naista kohden):</i>	6,0
<i>Imeväiskuolleisuus (alle 1v. / 1000 syntynyttä kohden):</i>	108 / 1000
<i>Äitiyskuolleisuus (100 000 syntynyttä kohden):</i>	940 / 100 000
<i>Odotettavissa oleva elinikä:</i>	49 v.
<i>(miehet 48 v., naiset 49 v.)</i>	
<i>Terveyspalveluja saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	75 %
<i>Puhdasta vettä saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	50 %
<i>Aikuisten lukutaidottomuus:</i>	22 %
<i>(miehet 14 %, naiset 29 %)</i>	
<i>Bruttokansantulo (BKTL) / asukas (1994):</i>	350 USD
<i>BKTL / asukas vuosittainen kasvu (1985-94):</i>	-1,4 %
<i>Ulkomaisen velan osuus BKTL:sta (1994):</i>	204,3 %
<i>Maatalouden osuus bruttokansantuotteesta (BKT):</i>	31 %
<i>Väestöstä kaupungeissa:</i>	43 %

Maan yleinen tilanne

Sambia päätti muuttaa valtiolaivansa kurssia 1990-luvun alussa. Yksipuoluejärjestelmä purettiin, ja maassa pidettiin vapaat monipuoluevaalit 1991. Vallan vaihto sujui ilman häiriöitä. Uusi hallitus ryhtyi yhteistyössä eri kansainvälisten rahoituslaitosten ja ulkomaisten avunantajien kanssa laatimaan maalle rakennesopeutusohjelmaa.

Sambia on nyt ensimmäistä kertaa saavuttanut yhteisesti avunantajien kanssa asetut valtion taloudenhoidon tavoitteet. Valtion tulo- ja menoarvio on tasapainoitettu, subventiot on poistettu ja inflaatio on saatu vakautetuksi 45 % vuositasolle (v.1991 300 %). Lisäksi valtionyrityksistä suuri osa on yksityistetty, valuuttakauppa on vapautettu, virkamieskuntaa vähennetään, hallintoa hajasijoitetaan, koti- ja ulkomaankauppa on vapautunut ja arvonlisävero on otettu käyttöön. Kaivosteollisuuden yksityistämisestä käydään parhaillaan keskusteluja mahdollisten ostajien kanssa.

Kaivosteollisuus, josta Sambia saa noin 90 % valuuttatuloistaan, on kärsinyt investointien puutteesta, huonosta johdosta ja hallinnosta sekä liian suuriksi paisuneista työvoimakustannuksista. Tämän vuoksi kuparin tuotanto on vuosittain laskenut eikä maa ole pystynyt hyödyntämään kuparin hinnan nousua maailmanmarkkinoilla. Lasketaan, että jos kuparin tuotanto olisi pysynyt vuonna 1995 edellisen vuoden tasolla, maa olisi hyötynyt siitä noin 140 milj.USD, joka vastaa noin 13 % valtion budjetista tai noin 19 % maan ulkomaan avusta. Sambian talouskasvu oli -3,7 % vuonna 1995.

Kaivosteollisuuden yksityistämiseksi asetetaan suuria toiveita Sambian talouden parantamiseksi sille tasolle, jolla se oli ennen yksipuoluevaltaan siirtymistä ja tuotantolaitosten kansallistamista 1970-luvulla. Maassa oli kansallistamisen ajankohtana mustan Afrikan korkein kansantulo henkeä kohden mitattuna.

Vallassa olevan puolueen Movement for Multiparty Democracy'n (MMD) ja oppositiopuolueen United National Independence Party'n (UNIP) puolueohjelmien välillä ei ole suuria eroja. Erot muodostuvat etupäässä maan etnisten ryhmien mukaan. Muita ongelmia ovat olleet kokoontumisvapauden rajoittaminen, laajasti rehottavan korruption kontrolloiminen ja sen valvontajärjestelmän riippumattomuus viranomaisista, lehdistön painostaminen, hidas tuomioistuinkäytäntö, puutteet naisten ja lasten oikeuksissa sekä se, että Sambia ei ole täyttänyt allekirjoittamiaan eri ihmisoikeussopimusten velvoitteita. Englannissa joulukuussa 1995 pidetyssä avunantajien yhteisessä kokouksessa (Consultative Group) kiinnitettiin huomiota juuri näihin asioihin ja vaadittiin Sambialta toimenpiteitä hyvän hallinnon ja ihmisoikeusasioiden parantamiseksi sekä korruption vähentämiseksi.

Sambia keskittyy omissa kehitysponnisteluissaan ylläpitämään vakaata talouskehitystä sekä tavoittelemaan taloudellista kasvua, joka auttaa köyhyyden vähentämistä ja pyrkii tasapainoiseen ulkomaiseen maksutaseeseen. Teollisuutta kehitetään helpottamalla kotimaisen ja ulkomaisen pääoman sijoittamista maahan ja yksityistämällä valtioyhtiöitä. Tietoliikenteen parantaminen sekä tiestön ylläpitäminen muodostavat tärkeän osan maan omissa kehityssuunnitelmissa. Sosiaalisektorilla (terveys, vesi, koulutus ja sosiaalipalvelut) pyritään takaamaan kansalaisille vähimmäispalvelut, joiden taso romahti 1980-luvulla.

Kansainvälinen apu 1994

Yhteensä 718,6 miljoonaa USD	
Kehitysapu/bruttokansantulo:	22,3 %
Suurimmat kahdenväliset avunantajat:	
Japani, Englanti, Saksa	
Suurimmat monenkeskiset avunantajat:	
IDA, EU, AfDF	

Suomen apu 1995, mmk

Kahdenvälinen apu	51,9
josta * hankeyhteistyö	42,4
* kansalaisjärjestöt	9,5
* humanitaarinen apu	-
* korkotuki	-

Suomen ja Sambian välinen kehitysyhteistyö

Suomen avulla pyritään vaikuttamaan Sambian talouden heikon kantokyvyn mukanaan tuomiin keskeisiin ongelmiin: inhimillisten voimavarojen heikkoon tasoon, perusrakenteiden huonoon tilaan, tuotantoelämän yksipuolisuuteen ja korkeaan ulkomaiseen velkaan.

Sambian opetusalan tukihankkeen ensimmäinen vaihe päättyi vuoden 1995 lopulla ja toinen vaihe alkoi vuoden 1996

Koulut kuntoon vanhempien ja opettajien voimin

Sambian opetusalan tukiohjelman kuuluu yhdeksän alahanketta. Toiminnot kattavat sekä yleissivistävän että ammatillisen koulutuksen. Tavoitteena on sekä koulutuksen laadun parantaminen että koulutusmahdollisuuksien lisääminen.

Ohjelman suurin alahanke on peruskoulujen uudisrakennus- ja kunnostusohjelma. Sen tavoite on kahdentasoinen; toisaalta laajennetaan ja kunnostetaan jo toimivia maaseudun ala-asteen kouluja, toisaalta kehitetään ja tehostetaan koulujen ylläpitoa ja korjaustointia. Maailmanpankki rahoittaa vastaavan ohjelman, joka kohdistuu kaupunkikouluihin.

Tämän vuodesta 1992 käynnissä olleen laajennus- ja kunnostushankkeen lähtökohtana on vakava pula koulupaikoista ja pätevistä opettajista maaseudulla sekä näiden ongelmien vaikutukset kouluosaavutuksiin.

Sambian kouluverkko rakennettiin hyvin kattavaksi maan itsenäistyttyä 60-luvulla. Palvelujen ja rakennusten ylläpito kävi ylivoimaiseksi 1970-luvulla maan jouduttua taloudelliseen syöksykierteeseen. Käytännössä julkisia varoja ei ole ollut korjaustoimintaan käytettävissä yli kahteenkymmeneen vuoteen. Toisaalta koulutilojen käyttö on lisääntynyt mm. kaksi- ja kolmi-vuorolukuun siirryttäessä. Rakennekset ovat rappeutuneet luonnollisen kulumisen lisäksi ylikäytön ja huonon hoidon seurauksena.

Opetuksen ja oppimisen taso on

laskenut lisäksi mm. koska päteviä opettajia on ollut vaikea saada maaseudulle asuntojen puuttuessa. Oppimistulokset ovat heikentyneet myös todellisen koulussa vietetyn ajan kutistuessa vuorolukujärjestelmän ja mm. käymälöiden puuttumisen vuoksi. Täyden koulupäivän sijasta oppilaat viiptyvät koulussa monesti vain kaksi-kolme tuntia, ennen kuin heidät lähetetään takaisin kotiin. Tilanne on pahentunut äärimmilleen kolera- ja muiden tartuntatauti-epidemioiden aikana.

Koulujen korjausohjelma on edennyt neljässä vuodessa itäisistä ja pohjoisista lääneistä maan keski-osaan siirtyen ohjelman toisen vaiheen aikana kattamaan maan läntiset ja eteläiset osat. Yli sata koulua on tähän mennessä käyty läpi ja saman verran työmaita on käynnissä. Toiminnan strategiana on antaa vastuuta ja valtaa mahdollisimman lähelle käyttäjiä, koulujen opettajia, oppilaita ja oppilaiden vanhempia. Tämä lähestymistapa on myös Sambian julkishallinnon uudistuksen sekä uuden koulutuspolitiikan keskeinen periaate.

Koulut hakevat korjaustukea opetusministeriön rakennusosastolta. Kouluneuvostot järjestävät itse sopivaksi katsomallaan tavalla tarvikkeiden hankinnan ja korjaustyön. Hankkeen antama tuki kattaa ensisijaisesti kohtuulliset materiaalikulut. Tarvikkeiden ja aineiden hankinnassa yritetään löytää paikallisia ja edullisia, mutta silti hyvälaatuisia ratkaisuja.

Kuva: Tuija Stenbäck.

*Rakennusviranomaiset valvo-
vat työn laatua. Avustusrahat
maksetaan kouluneuvoston tilille
erissä etenemisen mukaan. Kaikki
kohteet on valokuvattu ja osin myös
videoitu ennen kunnostusta, työn
kuluessa sekä työn valmistuttua.
Näin on saatu mainiota esimerkki-
aineistoa koulutus- ja neuvonta-
tilaisuuksiin.*

*Hankkeen tuella on laajennettu
neliluokkaisia kouluja kattamaan
koko seitsenvuotinen ala-aste, kun-
nostettu huonokuntoisia koulu-
rakennuksia, rakennettu ja kunnos-
tettu opettajien asuntoja koulujen
yhteyteen sekä rakennettu asiallisia
koulukäymälöitä.*

*Tärkeä osa hanketta on ennal-
taehkäisevän korjauksen koulutus-
ohjelma rehtoreille, opettajille,*

*luottamushenkilöille ja opettajan-
koulutuslaitosten opiskelijoille sekä
ala- ja yläasteiden oppilaille. Kou-
lutuksessa pyritään korostamaan
pienten seikkojen, kuten siivouksen
ja muun päivittäisen huollon merki-
tystä tilojen ylläpidossa.*

*Hankkeen vaikutuksia mm.
tyttöjen koulunkäyntiin, oppimistu-
loksiin ja pätevien opettajien hakeu-
tumiseen maaseudulle seurataan.
Alustavat tulokset ovat lupaavia.*

*Sambian opetusalan tuki-
ohjelman ensimmäisen vaiheen
budjetti on ollut kaikkiaan 87
miljoonaa markkaa, josta vuoden
1995 osuus oli 27 miljoonaa mark-
kaa. Hankkeen tuki- ja kehittä-
mistyössä on ollut kuusi asiantunti-
jaa, joista yksi on toiminut opetus-
ministeriön rakennusosastolla.*

alusta. Tukipalveluista Sambiassa vastaa Finnish Training Partners International (FTP). Hankkeessa jatketaan oppimateriaalin tuotantoa, koulurakennusten kunnostusta, hankintatoimen kehittämistä, kirjastopalveluiden parantamista ja erityisopettajien kouluttajien kouluttamista.

Energia-alalla aloitettiin maan sähkönjakelun suunnittelun parantamiseen tähtäävä hanke v. 1995. Hankkeen päättyessä 1997 Sambian sähköyhtiöllä on käytössään suunnittelu-järjestelmä, jonka avulla se pystyy nopeasti ja taloudellisesti laatimaan erilaisia sähköistämissuunnitelmia eri osissa maata. Tukipalveluiden antamisesta sambialaisille vastaa ABB Transmit.

Teiden kunnossapitohanke jatkui Copper Belt-maakunnassa. Tukipalveluista vastaa Tielaitos. Hanke päättyy vuoden 1996 lopussa. Se on saanut paljon huomiota Sambiassa luomillaan kunnossapitomenetelmillä ja koulutuksellaan. Tarkoitus on jatkaa hanketta jossakin muodossa.

Yhteiskuntakehityksen ja sosiaalipalvelun hanke päättyi vuoden 1995 lopussa. Hanke arvioidaan vuoden 1996 aikana, jonka jälkeen päätetään tämän alan yhteistyön mahdollisesta jatkamisesta.

Elokuussa 1995 alkanut metsäalan hanke etenee suunnitelmien mukaan. Tarkoitus on luoda kolmelle maakunnalle kokonaisvaltainen metsänkäyttösuunnitelma, joka hyödyntää maaseudun asukkaita ja lähtee heidän tarpeistaan. Suomalaisena yhteistyökumppanina on Enso Forest Development.

Luapulalan maakunnan maaseudun kehittämishankkeen uusi nelivuotinen vaihe alkoi huhtikuussa 1995. Hankkeen suomalaisena konsulttina toimii Finnagro. Tavoitteena on maakunnan ruokatuotannon kestävä kehittäminen ottaen huomioon ympäristönäkökohdat.

Vuonna 1995 ohjelma-apuna toimitettiin siemenviljaa kuivuudesta kärsineiden alueiden asukkaille. Tulevaisuudessa ohjelma-apua käytetään rakennesopeutusohjelmien ja demokratioyrkimysten tukemiseen.

Maahjelmaneuvoittelussa marraskuussa 1995 sovittiin, että Suomi ja Sambia kehittävät uusia apumuotoja. Suomen Sambilille vuonna 1987 myöntämä 45 miljoonan markan kehitysluotto muutetaan ympäristö- ja hallinnon tehostamissitoumuksiksi myöhemmin sovittavalla osuudella luotosta ja loput annetaan anteeksi.

Ongelma Suomen ja Sambian välisessä yhteistyössä oli vuonna 1995 se, että sambialaiset eivät pystyneet täyttämään heille kuuluvia sitoumuksia hankkeiden paikallisrahoituksesta. Maailmanpankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto ovat asettaneet Sambilille erittäin kireät velvoitteet sosiaalisektorin palveluiden tuottamisesta sekä ulkomaisen velan maksusta. Lääkkeeksi on esitetty, että valtionhallinnon henkilökunnan määrää vähennetään tuntuvasti, ja kaivosteollisuus yksityistetään ja saneerataan. Useiden ministeriöiden tilanne on sellainen, että valtiolla on varaa maksaa palkat, mutta toiminnan rahoittamiseen ei ole varoja.

TANSANIA

<i>Pinta-ala:</i>	945 000 km ²
<i>Viljellyn maan osuus:</i>	3,2 %
<i>Asukasluku (1994):</i>	28,8 milj.
<i>Asukasluku (2000):</i>	34,1 milj.
<i>Väestönkasvu (1990-94, vuosittain):</i>	3,0 %
<i>Kokonaishedelmällisyysluku (lasta naista kohden):</i>	5,8
<i>Imeväiskuolleisuus (alle 1v. / 1000 syntynyttä kohden):</i>	84 / 1000
<i>Äitiyskuolleisuus (100 000 syntynyttä kohden):</i>	770 / 100 000
<i>Odotettavissa oleva elinikä:</i>	52 v. (miehet 51 v., naiset 54 v.)
<i>Terveyspalveluja saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	80 %
<i>Puhdasta vettä saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	50 %
<i>Aikuisten lukutaidottomuus:</i>	32 % (miehet 21 %, naiset 43 %)
<i>Bruttokansantulo (BKTL) / asukas (1994):</i>	140 USD
<i>BKTL / asukas vuosittainen kasvu (1985-94):</i>	0,8 %
<i>Ulkomaisen velan osuus BKTL:sta (1994):</i>	229,5 %
<i>Maatalouden osuus bruttokansantuotteesta (BKT):</i>	57 %
<i>Väestöstä kaupungeissa:</i>	24 %

Maan yleinen tilanne

Tansanian poliittista tilannetta vuonna 1995 hallitsivat loka-kuussa pidetyt ensimmäiset valtakunnalliset monipuoluevaalit. Vaaleissa valittiin uusi presidentti ja parlamentti. Viikkoa ennen unionin vaaleja pidettiin Sansibarin presidentin ja parlamentin vaalit sekä paikallisvaalit. Vaaleihin osallistui 13 puoluetta. Kaikissa vaaleissa voittajaksi selviytyi kuitenkin entinen valtapuolue CCM (Chama Cha Mapinduzi), joka sai unionin vaaleissa noin kaksi kolmasosaa annetuista äänistä ja Sansibarin vaaleissa niukasti yli puolet.

Liittovaltion uudeksi presidentiksi valittiin Benjamin Mkapa, joka oli maan ensimmäisen presidentin, Julius Nyereren kannattama ehdokas. Hän jatkaa melko perinteisellä linjalla. Sansibarin presidentiksi valittiin myös CCM:n ehdokas Salmin Amour. Sansibarilla äänimarginaali oli vain noin 1500 ääntä, ja oppositio onkin syyttänyt voittajapuoluetta vaalivilpistä eikä ole hyväksynyt vaalitulosta. Poliittinen tilanne on muutenkin hyvin kiristynyt. Oppositio on mm. boikotoinut parlamentin toimintaa. Valtapuoluetta taas on syytetty kovista otteista, ja mm. ihmisoikeuksien loukkauksista saarilla vaalien jälkeen on saatu useitakin raporteja. Tämä on vaikuttanut avunantajien mahdollisuuksiin toimia Sansibarilla, ja alkuvuodesta 1996 myös Suomen hankkeet oli jäädytetty; uusia sopimuksia ei tehty.

Ulkopoliittinen tilanne oli vuonna 1995 melko rauhallinen. Luoteis-Tansaniassa on kuitenkin pakolaisleireillä noin 700 000 Ruandan ja Burundin pakolaista. Tilanne rasittaa sekä Tansanian taloutta, leirien ympäristöä että maan sisäistä turvallisuutta. Entinen presidentti Nyerere onkin ottanut aktiivisen roolin Burundin kriisin välittäjänä.

Maan taloudellinen tilanne oli edelleen huono. Talous on kasvanut vähän yli kolmen prosentin vuosivauhtia, mutta tämä ei riitä taloudellisen kasvun aikaansaamiseen, koska väestö kasvaa miltei samaa vauhtia.

Yleistä kehitysyhteistyöstä

Maailmanpankki järjesti kesällä 1995 epävirallisen Tansanian apuryhmän väliarviointikokouksen, jossa pidettiin tulli- ja verohallinnon tehostamista merkittävänä edistysaskeleena. Vuoden 1995/96 budjetin tuloarvion realistisuus asetettiin kuitenkin kyseenalaiseksi. Kaikkea vuonna 1994 jäädytettyä maksutasetukea ei edelleenkään vapautettu. Syksyllä vaalit aiheuttivat paljon ylimääräisiä kustannuksia ja viivästyttivät päätöksentekoa talouden uudistuksista. Vaalien jälkeen Kansainvälinen valuuttarahasto aloitti neuvottelut uuden hallituksen kanssa heti sen järjestäytyttyä.

Myös pohjoismaat jättivät joulukuussa uudelle hallitukselle kirjelmän, jossa ehdotetaan korkean tason keskusteluja pohjoismaiden ja Tansanian välillä pohjoismaisen avun uudelleen kohdistamiseksi. Tavoitteena on, että avulla voidaan tukea mahdollisimman hyvin Tansanian talouden uudistamista, maan demokratiakehitystä ja toisaalta vähentää Tansanian apuriippuvuutta. Keskustelut on tarkoitus käydä vuonna 1996.

Kansainvälinen apu 1994

Yhteensä 968,4 miljoonaa USD

Kehitysapu/bruttokansantulo: 30,3 %

Suurimmat kahdenväliset avunantajat:

Japani, Tanska, Saksa

Suurimmat monenkeskiset avunantajat:

IDA, EU, UNHCR

Suomen apu 1995, mmk

Kahdenvälinen apu 40,9

josta * hankeyhteistyö 31,3

* kansalaisjärjestöt 9,6

* humanitaarinen apu -

* korkotuki -

Suomen ja Tansanian välinen kehitysyhteistyö

Keväällä 1995 valmistui evaluointi Suomen kehitysyhteistyöstä Tansanian kanssa. Sen mukaan kehitysyhteistyö Tansanian kanssa ei ole täyttänyt kaikkia sille asetettuja odotuksia. Suurimmat ongelmat esiintyivät 1970- ja 1980-luvuilla. Erityisesti pääomaa vaativien teollisuushankkeiden tukemisessa tehtiin virheitä. Yksi tärkeä syy oli Tansanian suunnitelmatalouden malli, joka ei tarjonnut tarvittavaa tukea yritystoiminnalle. Evaluointi vahvistaa myös sen, että kokemuksista on opittu, ja että 1980-luvun lopulla alkanut Suomen ja Tansanian välisen kehitysyhteistyön uudelleensuuntaaminen yhdessä Tansaniasa käynnissä olevien poliittisten ja taloudellisten uudistusten kanssa luo edellytykset tulokselliselle yhteistyölle.

Kehitysyhteistyö jatkui perinteisillä toimialoilla, joita ovat viime vuosina olleet luonnonvarainhoito, energia, liikenne, vesihuolto ja maaseutukehitys.

Dar es Salaamin satamahanke saatiin päätökseen. Suomi oli eräiden muiden avunantajien kanssa tukemassa myös naapurimaita palvelevan sataman kunnostamista. Sataman kapasiteetti on kaksinkertaistunut, ja kuljetukset ovat tehostuneet. Satama on Tansanian merkittävimpiä ulkomaan valuuttan lähteitä.

Yhteispuhjoismaisesti rahoitettu Panganin vesivoimala valmistui ja kytkettiin verkkoon etuajassa. Vuonna 1996 päättyvä hanke keskittyy voimalan valmistuttua käyttökoulutuksen antamiseen.

Metsäsektorilla alkoi Itä-Usambaran luonnonmetsien suojelu- ja hoitohankkeen uusi vaihe, jossa konsulttina toimii metsähallitus. Metsäntutkimuslaitoksen tukihankkeessa edettiin tarjouskilpailuun. Vastaanottajien ja Suomen viranomaisten yhteisessä arvioinnissa kilpailun voittajaksi selviytyi työyhteisliittymä, jossa ovat mukana Metsäntutkimuslaitos, Metsähallitus ja Jaakko Pöyry Oy. Hanke alkaa vuoden 1996 puolella. Sansibarilla jatkui metsähankkeen viimeinen vaihe. Hankkeen aikana Sansibarin metsähallintoa on vahvistettu, ja viimeisessä vaiheessa keskitytään erityisesti kylätason metsänhoitosuunnitelmien tekemiseen osallistavin menetelmin. Niiden mukaan kyläläiset määrittelevät itse tavoitteet ja keinot.

Suomi tuki vaaleihin liittyvää tiedotusta ja kansalaiskasvatusta sekä itse vaalien järjestämistä ja kansainvälistä vaalitarkkailua. Eri avunantajien tuki vaaleille annettiin yhteisenä tukena, jonka käytännön järjestelyjä koordinoi Tanska. Vaalitarkkailua puolestaan koordinoi UNDP, jonka kautta Suomen tuki pääosin ohjattiin.

Uusia hankkeita valmisteltaessa on pyritty entistä paremmin vastaamaan Tansanian omiin kehityspyrkimyksiin sekä korostamaan Tansanian omaa vastuuta ja osallistumista. Tansanian metsäsektorin tukihankkeen sekä Mtwaran ja Lindin läänien maaseututiehankeiden valmistelut jatkuivat. Samoin jatkettiin Sansibarin vesihankkeen ja maankäytön suunnitteluhankkeen uusien vaiheiden sekä Sansibarin kivikaupungin fotogrammetrisen kuvauksen valmistelua. Hankkeiden jatkon toteutus on sidottu Sansibarin poliittisen tilanteen ratkeamiseen. Ohjelma-avun suunnittelua sen muilta osin jatkettiin. Ohjelma-apua tullaan käyttämään Tansanian talouden ja demokratian kehitystä tukeviin toimintoihin.

Pangani Fallsin vesivoimala ottaa ympäristön huomioon

Pangani Fallsin vesivoimala aloitti kaupallisen sähköntuotantonsa joulukuussa 1994. Tansanian kolmanneksi suurin, 68 megawatin vesivoimala, valmistui kolme ja puoli kuukautta etuajassa. Voimalan koko kapasiteetti tuli heti käyttöön, sillä Tansaniassa vallitsi silloin vakava sähköpula.

*Jopa 92 % Tansanian käyttämästä energiasta saadaan poltto-
puusta ja muusta biomassasta. Sähkö kattaa ainoastaan 3 % maan koko energiatuotannosta, mutta se on silti välttämätön koko modernille sektorille. Noin 7 % väestöstä saa sähköä. Sähkökuluttajia on noin 300 000, ja nyt kun Pangani on toiminnassa voidaan sähköverkkoa taas laajentaa ja uusia kuluttajia kytkeä verkkoon.*

Pangani Fallsin ovat rahoittaneet Suomi, Norja, Ruotsi ja Tansania. Kokonaisinvestoinnit nousivat yhteensä 565 miljoonaan markkaan, josta Tansanian osuuden arvo oli 7 miljoonaa markkaa. Ulkomainen rahoitusosuus jakautui seuraavasti: Norja 42, Suomi 33 ja Ruotsi 25 %. Kustannusarvio alitettiin noin 7 prosentilla.

IVO International on vastannut hankkeen suunnittelusta ja johdosta yhdessä norjalaisen Norplanin kanssa. Lemminkäinen ja ABB Strömberg ovat Suomesta osallistuneet voimalan rakentamiseen. Suunnittelussa ja rakentamisessa otettiin ympäristönäköhdät huomioon.

Pangani on toiminut hyvin ja tuottanut sähköä odotusten mukaisesti. Vesivoiman tuotannolle, varsinkin Afrikassa, ovat luonteen-

omaisia hyvien ja huonojen vesivuosien jaksot. Vähäsateisten vesivuosien jaksoneen on joko puutetta sähköstä tai sitä joudutaan tuottamaan lämpövoimalaitoksissa.

Voimalan taloudellinen merkitys on hyvin suuri. Kansantaloudellisesti laskien se tuottaa investointinsa takaisin jo viidessä tai kuudessa vuodessa.

Myös yritystaloudellisesti Pangani on erittäin tuottoisa sen omistajalle Tanzania Electric Supply Company Ltd:lle, varsinkin kun Tansanian valtio välitti pohjoismaiden lahjarahoituksen edelleen lahjana eli oman pääoman lisäyksenä TANESCOlle. Edullisen vesivoiman tuotoilla TANESCO pystyykin entistä paremmin ylläpitämään sähköntuotantoa niissä yleisistä verkosta erillään olevissa dieselveimalaitoksissa, jotka Suomi on aikaisemmin rahoittanut.

Kokonaishankkeeseen on myös kuulunut ohjelma, jonka tarkoituksena on Panganin lähilyhdyskuntien perusrakenteiden ja palvelujen, mm. opetuksen ja terveydenhuollon kehittäminen ja sitä kautta paikallisen väestön elinolosuhteiden ja elinkeinojen turvaaminen. Tämä ohjelma jatkuu avunantajien valvonnassa.

Pangani-joen valuma-alueen vedenkäytön valvonta- ja hallintaviranomaisten asettaminen ja vedenkäyttöohjelman käynnistäminen ovat olleet kokonaishankkeen edellytyksiä. Pangani Basin Water Office:n toimintaa on tuettu rahallisesti ja asiantuntija-avulla koko rakennushankkeen ajan.

PBWO:n toiminnan yhtenä

oleellisena osana on ollut ja on edelleen joen penkereiden kunnostus sekä kastelukanavien sulku- ja säätöluukkujen rakentaminen. Tällä pyritään veden kokonaiskäytön hallintaan ja optimointiin sekä turhan vedenhukan välttämiseen ja tulvahaittojen vähentämiseen. Lähtökohta ja tavoite on, että voimalan käyttö turvataan aiheuttamatta haittaa perinteiselle luontaisviljelylle, ja että on jokaisen vedenkäyttäjän asia käyttää vettä säästeliäästi ja osallistua vedenhallintajärjestelmän kustannuksiin.

Alkuperäisissä kannattavuuslaskelmissa oli varmuuden vuoksi oletettu, että voimalan käytettävissä oleva vedenvirtaama pienenee vuoden 2000 jälkeen. Vuonna 1995 tehdyn ulkopuolisen arvion mukaan, pengerrys- ja sulkutyöt ovat

kuitenkin edenneet niin hyvin, että vedenhukka on huomattavasti pienentynyt, joten virtaama ei ilmeisesti vähenekään.

PBWO:n toimintaan liittyvät vaikeudet ovat olleet lähinnä taloudellisia. Tansanian valtio on voimalan valmistuttua pystynyt ohjaamaan vain pienen osan pohjoismaiden kanssa sovitusta ja budjetoiduista varoista PBWO:n käyttöön. Toiminta perustuu nyt lähes täysin vedenkäyttäjien maksamiin vedenkäyttömaksuihin, joista TANESCO:n osuus on 60 %. Avunantajat tarkkailevat tilannetta. Tarvittaessa lienee mahdollista yhdistää PBWO:n jatkokehittely Maailmanpankin uuteen koko maata käsittävään vesihallintahankkeseen.

Putousten alapuolelle on rakennettu penkereitä. Kuva: Reijo Gardemeister.

MUUT MAAT JA ALUEELLINEN YHTEISTYÖ

Etelä-Afrikan tasavalta

Etelä-Afrikan tasavallassa huhtikuussa 1994 pidettyjen vapaiden demokraattisten vaalien seurauksena perustetun kansallisen yhtenäisyyden hallituksen valtaantulo merkitsi pitkän ja synkän ajanjakson päättymistä. Ennen vuoden 1994 vaaleja Suomi oli tukenut aktiivisesti demokratiakehitystä maassa. Kun vaalit oli pidetty, Suomi päätti jatkaa tukeaan Etelä-Afrikan tasavallalle, lujittaakseen uuden hallituksen asemaan poliittisesti ja taloudellisesti vaikeassa siirtymävaiheessa. OECD:n kehitysapukomitean, DACin vuonna 1995 tekemän päätöksen mukaisesti Etelä-Afrikan tasavallalle annettavan avun tilastointiperusteita muutettiin siten, että koko apu, eikä pelkästään mustalle väestölle kohdistuva, katsotaan kehitysavuksi.

Lokakuussa 1995 pidetyissä Suomen ja Etelä-Afrikan tasavallan välisissä ohjelmaneuvotteluissa sovittiin, että Suomen tuki tulee olemaan 52 miljoonaa markkaa ja se on käytettävissä seuraavien 4-5 vuoden aikana.

Etelä-Afrikan pyynnöstä Suomen apu tulee kohdistumaan maan vesi- ja metsäministeriön hallinnonalalla vesilainsäädännön uudistamisprosessin tukemiseen. Tavoitteena on saada aikaan lakiesitys, joka kohtelee maan asukkaita entistä demokraattisemmin. Muut tämän hallinnonalan kohteet ovat kylä-metsätaloushanke, joka tähtää metsien tehokkaaseen mutta kestävään hyötykäyttöön sekä eräiden jokien valuma-alueiden vedenkäyttösuunnitelmat. Terveystieteiden alalla tuetaan maan kouluruokaohjelman loistorjuntaosuuden kokeiluhanketta. Lisäksi on mahdollista, että osa avusta kohdistetaan demokratian kehittämistyöhön ja ihmisoikeuksia edistävään toimintaan.

Vuoden 1995 aikana valmisteltiin uusien hankkeiden aloittamista, mutta hallitusten välisiin sopimuksiin ei vielä edetty. Etelä-Afrikassa on myös hyviä yhteistyömahdollisuuksia osana Finnfundin ja TTT-yhteistyötä.

EU valmisteli kertomusvuonna neuvotteluohjeita kauppa- ja yhteistyösopimuksen tekemistä varten Etelä-Afrikan kanssa. Itse neuvotteluihin ei vielä edetty. Vuonna 1995 valmisteltiin myös EU:n ja Etelä-Afrikan välistä kehitysyhteistyötä koskevaa asetusta. Asetusluonnoksen mukaan yhteistyötä tullaan tekemään demokratiakehityksen ja ihmisoikeuksien puolustamisen alalla, opetus- ja terveydenhuollon alalla, maaseudun kehittämisessä, kaupunkisuunnittelussa ja sosiaalisessa asuntotuotannossa, pkt-yritysten toiminnan edistämiseksi, hallintojärjestelmän lujittamisessa sekä alueellisessa yhteistyössä ja ympäristönsuojelun alalla. EU:n tuen määrä on vuositasolla 125 miljoonaa ecua ja se maksetaan suoraan EU:n budjetista.

SADC

Yhteistyö Southern African Development Community'n (SADC) kanssa jakaantuu kolmeen osa-alueeseen: kehitysapu järjestölle, Pohjoismaiden ja SADCin välinen yhteistyö sekä EU:n kautta tapahtuva yhteistyö.

Vuonna 1995 valmisteltiin uutta yhteistoimintamuotoa Pohjoismaiden ja SADCin välillä. Se vahvistettiin tammikuussa 1996 "Nordic-SADC Cooperation" nimellä. Vuosittainen kokous pidetään SADCin konsultatiivikokouksen yhteydessä korkealla tasolla, jolloin keskustellaan poliittisista, taloudellisista ja kehitysyhteistyökysymyksistä. Uudistuksen yhteydessä lakkautettiin vuonna 1980 käynnistetty "Nordic-SADC Initiative" (NSI).

Kahdenvälisesti Suomi rahoitti SADCin alueellista metsäopistojen kehittämishanketta. Hanke jatkuu vielä vuoden 1996 loppuun, jonka jälkeen eräissä maissa toiminta jatkuu kansallisina hankkeina.

Osana pohjoismaista SADC-yhteistyötä Suomi osallistui NORSAD-rahaston rahoitukseen sekä tuki geenipankkihanketta, jotka molemmat jatkuvat vuoteen 1998.

EU:ssa Suomi on aktiivisesti osallistunut Eteläisen Afrikan työryhmän työskentelyyn. Työryhmässä käynnistettiin vuoden 1995 lopulla Hararessa lokakuussa 1996 järjestettävän EU-SADC-ministerikokouksen valmistelut.

Muut hankkeet

Keniassa ja sen naapurimaissa Suomi rahoittaa ICIPE:n (The International Centre of Insect Physiology and Ecology) toteuttamaa hanketta neem-puun monien hyötykäyttömahdollisuuksien tunnetuksi tekemiseksi. Neem on Intiasta peräisin oleva puu, josta yksinkertaisella teknologialla valmistettavia tuotteita voidaan käyttää mm. kasvitautien ja -tuholaisten torjuntaan. Hanke on kouluttanut maatalousneuvonnan ja -tutkimuksen edustajia sekä tiedottajia pääasiassa Keniasta mutta myös Tansaniasta, Ugandasta ja Etiopiasta.

FAO toteuttaa Suomen rahoituksella Tanganjika-järven kalataloustutkimushanketta, joka jatkuu vuoteen 1998. Kuopion Yliopisto vastaa hankkeen tieteellisestä osuudesta. (Hankekuvaus s. 175)

FAO:n kanssa toteutettavalle Senegalin kylämetsähankkeelle myönnettiin kahden vuoden jatkoaika, jotta hankkeen toimintojen siirtyminen paikallisten instituutioiden vastuulle ehditään varmistaa. Hanketta on toteutettu vuodesta 1982.

Sudanilaiset metsästipendiaatit jatkoivat opintojaan Helsingin yliopistossa. Kaikkien neljän odotetaan saavan väitöskirjansa tai lisensiaattityönsä valmiiksi vuoden 1996 aikana.

Suomi rahoitti UNDP:n toteuttaman maatalous- ja eläinlääkintäoppilaitoksen Ruandaan vuosina 1987-92. Koulu saatiin toimintaan juuri ennen sisällissotaa ja se selvisi sodasta verrattain vähäisin vaurioin. UNDP:n pyynnöstä Suomi osallistui vielä vuonna 1995 koulun kunnostustyöhön.

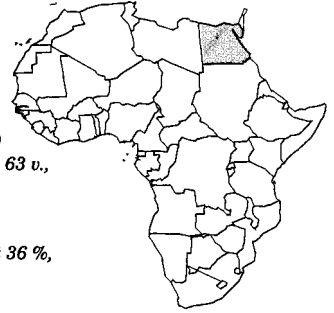
Välimeren alue

Perinteisesti Suomi on harjoittanut laajamittaista kehitysyhteistyötä Välimeren alueella vain Egyptin kanssa. EU-jäsenyys on lisännyt huomattavasti Välimeren alueen merkitystä Suomen ulkosuhteissa. Välimeri-yhteistyö on yksi EU:n ulkosuhteiden painopistealueita.

Barcelonassa marraskuussa 1995 järjestetyssä EU:n ja kahdentoista Välimeren maan kokouksessa hyväksyttiin yhteinen julistus, jossa sovittiin yhteistyön päämääristä. Keskeisinä tavoitteina on alueen sisäisen ja ulkoisen vakauden lisääminen, vapaakauppa-alueen kehittäminen ja molemminpuolisen vuorovaikutuksen edistäminen. Kaikkien näiden tavoitteiden saavuttamisessa yhteisön kehitysyhteistyö on merkittävä väline. Suomen kehitysyhteistyön kannalta tämä merkitsee laajempaa ja syvempää paneutumista Välimeren asioihin sekä oman kehitysyhteistyömme tarkastelua kansallisten lähtökohtiemme lisäksi myös EU:n tavoitteiden näkökulmasta.

EGYPTI

<i>Pinta-ala:</i>	1 001 000 km ²
<i>Viljellyn maan osuus:</i>	2,4 %
<i>Asukasluku (1994):</i>	56,8 milj.
<i>Asukasluku (2000):</i>	69,1 milj.
<i>Väestönkasvu (1990-94, vuosittain):</i>	2,0 %
<i>Kokonaishedelmällisyysluku (lasta naista kohden):</i>	3,5
<i>Imeväiskuolleisuus (alle 1v. / 1000 syntynyttä kohden):</i>	52 / 1000
<i>Äitiyskuolleisuus (100 000 syntynyttä kohden):</i>	170 / 100 000
<i>Odotettavissa oleva elinikä:</i>	64 v. (miehet 63 v., naiset 65 v.)
<i>Terveyspalveluja saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	99 %
<i>Puhdasta vettä saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	80 %
<i>Aikuisten lukutaidottomuus:</i>	49 % (miehet 36 %, naiset 61 %)
<i>Bruttokansantulo (BKTL) / asukas (1994):</i>	720 USD
<i>BKTL / asukas vuosittainen kasvu (1985-94):</i>	1,3 %
<i>Ulkomaisen velan osuus BKTL:sta (1994):</i>	78,9 %
<i>Maatalouden osuus bruttokansantuotteesta (BKT):</i>	20 %
<i>Väestöstä kaupungeissa:</i>	45 %

Ulkopoliittinen tilanne

Egyptin ulkopoliittinen linja on ollut viime vuodet vakaa. Se on vahvasti sidoksissa Egyptille suunnattuun taloudelliseen apuun, jota on virrannut maahan runsaasti. Ulkopoliittisessa tilanteessa on kuitenkin ollut nähtävissä muutoksia. Egyptin keskeinen rooli Lähi-idän rauhanprosessissa ei ole enää itsensänselvyys, mikä johtuu toisaalta tilanteen edistymisestä, toisaalta Egyptin sovittelija-aseman muuttumisesta.

Suhteissa länsimaihin Egypti on vahvistanut siteitään EU:hun.

Egyptin suhteet muihin arabivaltioihin ovat viime vuosina lämmenneet. Arabimaiden yhteistyö ja solidaarisuus on virallisesti yksi Egyptin ulkopoliittikan johtotähdistä. Käytännössä yhteistyö ei kuitenkaan aina ole täysin mutkatonta. Esimerkiksi suhteet Sudaniin ovat olleet kireät, joskin avoimelta kriisiltä on vältytty.

Sisäpoliittinen tilanne

Sisäpolitiikan merkittävin tapahtuma vuonna 1995 oli parlamenttivaalit joulukuussa. Vaalit voitti odotetusti presidentti Mubarakin NDP-puolue muslimiveljeskunnan saadessa läpi yhden edustajan. Vaalien yhteydessä esiintyneissä väkivaltaisuuksissa sai surmansa tai loukkaantui useita ihmisiä. Oppositio väittää hallituksen syyllistyneen vaalivilppiin ja vaatii uusintavaaleja.

Hallitus on käyttänyt kovia otteita kitkeäkseen terrorismin maasta, erityisesti ylä-Egyptistä. Osittain tässä onkin onnistuttu, ja muslimimilitanttien toiminta laantui selvästi vuonna 1995.

Taloudellinen tilanne

Vuonna 1991 aloitetun talousuudistuksen kakkosvaihe on edennyt hitaasti. Reformin keskeinen osa, yksityistäminen, on lähtenyt liikkeelle odotetulla vauhdilla. Yksityistämishjelma käytännössä pysäytettiin parlamenttivaalien alla, koska hallitus pelkäsi sen lyhyellä tähtämellä lisäävän työttömyyttä ja tyytymättömyyttä. Ohjelman odotetaan käynnistyvän uudelleen vuonna 1996.

Egyptin talouden kasvuksi 1994/95 on arvioitu 2 %, mikä merkitsee 20 % työttömyyden ja samansuuruisen vajaatyöllisyyden kasvamista väestön lisääntyessä yli 2 %:n vuosivauhdilla. Kaikki edellytykset talouskasvuun ovat olemassa, mutta vallitsevissa olosuhteissa lienee kuitenkin tosiasia, että työttömyyden vähenemiseksi tarvittavan n. 7 %:n talouskasvun saavuttaminen lähivuosina on epärealistista.

Riittämätöntä kasvua lukuunottamatta Egyptin talous on ollut tasapainossa. Vuonna 1995 maksutase oli ylijäämäinen, inflaatio alle 10 % ja ulkomainen velka laski. Kauppatase on kuitenkin heikentynyt nopeasti tuonnin kasvun vuoksi. Egyptin viennin osuus on vain 30 % tuonnista ja öljytuotteita lukuunottamatta vain 15 %. Bruttokansantuote on noin 710 dollaria asukasta kohden. Se ei kuitenkaan ole hyvä mittari Egyptin olosuhteissa, sillä yhteiskunnalle on tyypillistä räikeä ero köyhien ja rikkaiden sekä kaupunkien ja maaseudun välillä. Väestöstä 20-25 % elää absoluuttisessa köyhyydessä.

Ympäristön tila on hälyttävä etenkin teollisuuspaikkakunnilla, jotka samalla ovat maan tiheimmin asuttuja alueita. Tämä on tiedostettu päätöksentekotasolla, ja kattava lainsäädäntö onkin saatu aikaan. Ongelma on lakien täytäntöönpanossa ja seurannassa.

Egypti on hyvin suuri avun vastaanottaja. Suurimmat kehitysapua antavat rahoittajat ovat olleet USA, Saksa, Ranska, Japani ja EU.

Kansainvälinen apu 1994

Yhteensä 2694,9 miljoonaa USD

Kehitysapu/bruttokansantulo: 6,4 %

Suurimmat kahdenväliset avunantajat:

USA, Italia, Ranska

Suurimmat monenkeskiset avunantajat:

EU, Arabijärjestöt, IDA

Suomen apu 1995, mmk

Kahdenvälinen apu 22,4

josta * hankeyhteistyö 21,4

* kansalaisjärjestöt 0,8

* humanitaarinen apu -

* korkotuki -

Suomen ja Egyptin välinen kehitysyhteistyö

Vuosi 1995 Egyptin ja Suomen välisessä kehitysyhteistyössä oli vailla merkittäviä tapahtumia. Useat hankkeet olivat päättyneissä, eikä uusia käynnistetty. Maksatukset putosivat 21 miljoonaan markkaan. Ainoa korkean tason vierailu vuoden aikana oli väestöministeri Mahrnin käynti Suomessa.

Egyptin maastrategia valmistui vuonna 1995. Sen mukaisesti Suomen tavoite on auttaa Egyptiä viemään läpi talouden ja sosiaalialan uudistukset sekä parantaa elinympäristön tilaa. Keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi ovat koulutus, instituutioiden kehittäminen ja tekninen apu. Pääosa kahdenvälisestä yhteistyöstä keskitetään egyptiläisten kannalta ensisijaisille maatalous-, vesi- ja ympäristöaloille.

Vuonna 1995 luovutettiin Sharm el Sheikin suolaveden tislamohanke. Loistehon kompensointihanke ja Ras el Barin jätevesihanke päättyivät käytännössä vuonna 1995, mutta loppuraportin valmistuminen ja virallinen luovuttaminen siirtyivät vuodelle 1996.

Beni Suefin vesi- ja sanitaatiohanketta sekä Niilin laakson kartoitushanketta ei saatu päätökseen vuoden 1995 lopussa alkuperäisen suunnitelman mukaisesti, vaan kumpaakin jouduttiin jatkamaan vuodelle 1996. Lampaanjalostushanke ja Badr City vesihuoltohanke etenivät niin ikään viimeistelyvaiheeseen.

Beni Suefin terveydenhuoltohankkeessa tehtiin välievaluointi, jonka perusteella hankkeen toteutukseen tuli joukko muutoksia. Vientielintarvikkeiden laadunvalvontahanke sekä maatalouden tutkimushanke jatkuivat vuoden 1995 työsuunnitelmiansa mukaisesti.

Ympäristöalalla jatkettiin hankevalmistelua, jossa on ollut

huomattavia viivästyksiä. Syynä on osittain valmistelussa käytetty uusi lähestymistapa, jossa valmisteluvastuu on siirretty egyptiläiselle osapuolelle.

Egyptiin suunnattava lahja-apu ei todennäköisesti kasva lähivuosina. Sen sijaan muiden rahoitusmuotojen käyttö, kuten korkotukiluotot ja yhteisrahoitus, pyritään saamaan osaksi valittavana olevaa keinovalikoimaa. Etenkin investointivaltaisissa hankkeissa tulee kysymykseen muu kuin lahja-apu.

Länsiranta ja Gaza

Lähi-idän rauhanprosessissa siirryttiin uuteen vaiheeseen israelilaisten ja palestiinalaisten allekirjoitettua Oslo II-sopimuksen 28.9.1995. Samanaikaisesti rauhanprosessin edistymisestä kansainvälisen yhteisön alueelle suuntaaman taloudellisen avun painopiste alkoi siirtyä välittömiin tarpeisiin suuntautuvasta avusta keskipitkän ja pitkän aikavälin kehitystarpeisiin kohdistuvaan apuun.

Myös Suomi alkoi vuoden 1995 aikana tutkia mahdollisuuksia monipuolisempaan kahdenväliseen yhteistyöhön alueella. Gazaan ja Länsirannalle lähetettiin asiantuntijaryhmä selvittämään mahdollisia yhteistyöhankkeita. Loppuvuodesta päätettiin, että Suomen pääasialliset kiinnostuksen kohteet ovat asunto-, energia- ja opetussaloilla. Hankevalmistelua ei kuitenkaan päästy aloittamaan vielä vuoden 1995 puolella. Lisäksi vuoden 1995 kahdenvälisen kehitysyhteistyön määrärahoista rahoitettiin UNDP:n kanssa yhteistyössä toteutettavat vesi- ja viemäröintihankkeet Ramallahissa ja Hebronissa. Hankkeet käynnistyvät vuonna 1996.

Avun painopisteen siirtymisen myötä välittömiin tarpeisiin kohdistuvan avun tarve ei ole kuitenkaan vielä täysin ohi. Suomi jatkoi humanitaarista apuaan Kansainväliselle Punaiselle Ristille sekä osallistui Maailmanpankin Johan Jörgen Holstin rauhanrahaston rahoittamiseen. Kansalaisjärjestövaroin rahoitettiin yhtä hanketta alueella.

Valvontalaboratorio parantaa elintarvikkeiden laatua

Maataloudella on merkittävä asema Egyptin taloudessa ravinnon, työllisyyden ja vientitulojen lähteenä. Paineet tuotannon lisäämiseksi ovat huomattavat, mikä on viljelykelpoisen maan niukkuuden takia suuresti lisännyt maatalouskemikaalien käyttöä viime vuosina. Tietämys torjunta-aineiden oikeasta käytöstä ei kuitenkaan ole lisääntynyt samassa tahdissa. Tämä on johtanut torjunta-ainejäämiin mm. vientielintarvikkeissa, ja Egypti on saanut osakseen kielteistä huomiota. Puutteellisen tarkistus- ja seurantajärjestelmän vuoksi kotimaiseen kulutukseen meneviä elintarvikkeita ei ole tähän mennessä paljoakaan tutkittu.

Tilanteen parantamiseksi Suomi on tukenut maataloustuotteiden laadunvalvontahanketta Egyptissä vuodesta 1993. Hankkeen keskeisiä osia ovat olleet tutkimuslaboratorion rakentaminen, varustaminen ja sen henkilökunnan kouluttaminen. Laboratoriorakennus valmistui vuonna 1995, ja laboratorio on aloittanut toimintansa keräämällä näytteitä lentokentällä vientiin menevistä elintarvike-eristä sekä toreilta kotimaiseen kulutukseen suunnatuista elintarvikkeista. Nämä analyysit on tehty maksutta, tavoitteena on kerätä tietoa torjunta-ainejäämien yleisyydestä ja samalla osoittaa analyysien hyödyllisyys etenkin viejille. Tarkoituksena on

Kuva: International Engineers.

vähitellen saada laboratorion asema vakiinnutetuksi ja siirtyä pääosin tilattujen analyysien tekemiseen.

Analyysien teettäminen pysyisi kuitenkin Egyptin viranomaisten suunnitelmien mukaan toistaiseksi vapaaehtoisena mahdollisesti joitakin erityistuotteita lukuunottamatta.

Laboratorio on lyhyen toimintansa aikana alkanut selvästi saada arvostusta osakseen ja se on herättänyt myös kansainvälistä kiinnostusta.

Sen lisäksi, että laboratorio toimii teknisesti erittäin hyvin, hankkeen saavutukseksi voidaan lukea Egyptissä alkanut keskustelu elintarvikkeiden torjunta-ainejäämistä. Syksyllä 1995 laboratorion

on tekemien analyysien perusteella Egyptin kotimaiseen kulutukseen suunnatuista perunoista löydettiin runsaasti torjunta-aineita. Tämä havahdutti Egyptin viranomaiset ymmärtämään asian kansanterveydelliset vaikutukset. Tietoisuus turvallisten elintarvikkeiden tärkeydestä herää hitaasti ja vaatii tietämystä torjunta-aineiden haittavaikutuksista terveyteen. Parannusten aikaansaamiseksi tarvitaan Egyptin eri viranomaisten yhteistyötä, eivätkä näkyvät tulokset synny hetkessä. Hanke on kuitenkin luonut edellytykset käynnistää tämänsuuntainen kehitys.

Aasia

NEPAL

<i>Pinta-ala:</i>	141 000 km ²
<i>Viljellyn maan osuus:</i>	16,5 %
<i>Asukasluku (1994):</i>	20,9 milj.
<i>Asukasluku (2000):</i>	24,8 milj.
<i>Väestönkasvu (1990-94, vuosittain):</i>	2,5 %
<i>Kokonaishedelmällisyysluku (lasta naista kohden):</i>	5,3
<i>Imeväiskuolleisuus (alle 1v. / 1000 syntynyttä kohden):</i>	95 / 1000
<i>Äitiyskuolleisuus (100 000 syntynyttä kohden):</i>	1500 / 100 000
<i>Odotettavissa oleva elinikä:</i>	54 v. (miehet 54 v., naiset 53 v.)
<i>Terveyspalveluja saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	-
<i>Puhdasta vettä saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	46 %
<i>Aikuisten lukutaidottomuus:</i>	73 % (miehet 59 %, naiset 86 %)
<i>Bruttokansantulo (BKTL) / asukas (1994):</i>	200 USD
<i>BKTL / asukas vuosittainen kasvu (1985-94):</i>	2,3 %
<i>Ulkomaisen velan osuus BKTL:sta (1994):</i>	56,2 %
<i>Maatalouden osuus bruttokansantuotteesta (BKT):</i>	44 %
<i>Väestöstä kaupungeissa:</i>	13 %

Maan yleinen tilanne

Nepal on pyrkinyt noudattamaan sitoutumatonta politiikkaa sekä kansainvälisesti että alueellisesti. Intian taloudellinen vaikutus on dominoiva. Suhteet pohjaavat vuonna 1950 solmituun rauhan- ja yhteistyösopimukseen, joka laadittiin Intian ehdoilla. Pääministerin Intian vierailun yhteydessä huhtikuussa 1995 otettiin esille sopimuksen muuttaminen tasapuoliseksi. Kiina on huolestuneena seurannut Nepalin ulkosuhteiden painottumista etelään. Nepal on aktiivisesti osallistunut eteläisen Aasian alueelliseen yhteistyöhön SAARCin kautta. Nepal on ollut kaksikymmentä vuotta mukana YK:n rauhanturvatoiminnassa.

Demokratian ensi askeleet ovat olleet vaikeita jatkuvien hallituskriisien vuoksi. Kommunistien valtakausi jäi lyhyeksi. Syyskuussa 1995 muodostettu kolmen puolueen kokoomushallitus luo uutta uskoa tulevaisuuteen. Luottamus parlamentarismiin on palautumassa, ja hallitus on pystynyt tekemään konkreettisia talous- ja sosiaalipoliittisia päätöksiä. Lähes 100 000 Bhutanin pakolaisen ongelma on edelleen ratkaisematta. Nepal on uhannut viedä asian YK:n käsittelyyn, mutta on toistaiseksi pidättäytynyt peläten konfliktia Intian kanssa.

Nepalin uusi kokoomushallitus näkee makrotalouden vakauden ja markkinatalouden edistämisen tulevan talouskasvan perustana. Vuonna 1995 talous kehittyi myönteiseen suuntaan. Bruttokansantuotteen kasvu oli 2,3 %, maataloustuotannon supistuessa. Inflaatio laski alle 10 %:n. Valtion verotulot lisääntyivät ja budjettivaje supistui. Vienti laski kuitenkin mattoteollisuuden lapsityövoiman käytöstä saaman negatiivisen julkisuuden vuoksi. Lisääntyneet ympäristöongelmat vaikeuttivat myös turismia.

Puolet Nepaliläisistä elää absoluuttisessa köyhyydessä.

Köyhyyden lieventämisessä talouskasvulla on keskeinen sija. Maataloustuotantoa pyritään tehostamaan, valtion yrityksiä yksityistetään ja yksityisen sektorin investointeja edistetään.

Vesivoimavarojen kehittäminen on nähty talouskasvun perustana. Keskeisin ja kiistellyin hanke on ollut 200 MW:n Arun III- vesivoimalahanke. Elokuussa 1995 Maailmanpankki päätti vetäytyä hankkeesta. Päätöksen takana oli toisaalta hankkeen suuruus verrattuna paikallisiin resursseihin ja toisaalta kansainvälisten ympäristöjärjestöjen painostus. Suomi oli luvannut rahoittaa hankkeen rakennusaikaisen sähkön- tuotannon. Hankkeen peruunnuttua, muiden pienempien voimailoiden rakentaminen on maan keskeisiä prioriteetteja.

Yleistä kehitysyhteistyöstä

Perinteinen hallitusten välinen kehitysyhteistyö on ollut hyvin avunantajakeskeistä, ja ulkoinen apu on koettu itsestäänselvyydeksi. Keskushallinnon hallinto- ja tulostavastuita ei voida enää lisätä, koska julkisen sektorin saama ulkoinen rahoitus ylittää sen vastaanottokyvyn. Yhteistyökumppanit tulisi löytää kylistä, kansalaisjärjestöistä ja yksityiseltä sektorilta.

Avunantajien koordinaatio on ollut heikkoa, osin Nepalin lukuisten hallituskriisien vuoksi. Viimeisin CG-kokous pidettiin keväällä 1992 ja seuraava on vasta keväällä 1996. Runsas ulkomainen apu ei ole saanut aikaan toivottua kehitystä.

Kansainvälinen apu 1994

Yhteensä	448,2 miljoonaa USD	
Kehitysapu/bruttokansantulo:		10,8 %
Suurimmat kahdenväliset avunantajat:		
Japani, Tanska, Englanti		
Suurimmat monenkeskiset avunantajat:		
IDA, AsDB, UNDP		

Suomen apu 1995, mmk

Kahdenvälinen apu		26,6
josta	* hankeyhteistyö	24,2
	* kansalaisjärjestöt	2,4
	* humanitaarinen apu	-
	* korkotuki	-

Suomen ja Nepalin välinen kehitysyhteistyö

Keskeisimmät yhteistyöalueet ovat metsätalous, energia-ala sekä vesi- ja sanitaatiohuolto.

Vuonna 1995 kehitysyhteistyö Nepalin kanssa ei sujunut ongelmitta. Nepalin hallituskriisit lamaannuttivat paikallisen päätöksenteon. Edellisen hallituksen lupauksista ei pidetty kiinni. Hankkeiden valmistelu vaikeutui ja hidastui. Vuotuinen maksatusaste jäi ennakoitua pienemmäksi. Budjetoidusta määrärahoista käytettiin vain puolet.

Metsäalalla korostettiin kansallisen metsästrategian uudistamisen tarvetta sekä toivottiin selkeitä poliittisia päätöksiä metsänhoitosuunnitelmien toteuttamisesta ja yksityissektorin roolista. Metsätalouden kokonaissuunnitelman toteuttamista on

tuettu kahdella erillisellä hankkeella, jotka päättyivät vuoden 1995 lopulla. Nepalil metsäministeriölle on annettu instituutio-naalista apua metsien inventointi- ja tietojärjestelmien kehittämises- sä (metsähallitus, 1994-95). Lisäksi on tuettu metsähallinnon ja metsien kestävä- n käytön kehittämistä (Enso Forest Development, 1991-95). Lokakuussa 1995 toteutettiin metsä- sektorin arviointi- ja hankevalmistelu. Arviointi vahvisti jo tiedos- sa olleet metsäsektorin keskeiset ongelmat ja suositti avun ehdol- listamista. Nepalil on ilmaistava oma kehitystahtonsa, tehtävä päätökset metsänhoitosuunnitelmien toteuttamisesta ja kehitet- tävä henkilöstöhallintoon.

Energia-alalla painotettiin toimintaedellytysten parantamis- ta, yksityisen sektorin osallistumisen lisäämistä sekä sähkön tuotannon, jakelun ja energian säästön tehostamista. Biratnaga- rin dieselveimälaitoksen 13 MW laajennus hyväksyttiin rahoitet- tavaksi korkotukihankkeena yhdessä Pohjoismaiden kehitysra- haston kanssa. Hanketoteuttaja on Wärtsilä Diesel. Arun III- vesiveimälähankkeen rauettua käynnistettiin selvitykset Suomen mahdollisesta osallistumisesta muihin vesiveimälähankkeisiin.

Vesisektorilla korostettiin paikallishallinnon vastuiden lisäämistä sekä osallistuvan suunnittelun ja toteutuksen edistä- mistä. Suomi on tukenut Lumbinin alueen vesi- ja sanitaatio- huoltohanketta vuodesta 1990 alkaen. Hankkeen ensimmäinen vaihe päättyi vuoden 1995 lopussa. Hankkeen aikana on osallistu- van suunnittelun ja toteutuksen kautta rakennettu kyliin yksin- kertaisia vesi- ja sanitaatiohuoltojärjestelmiä sekä taattu puhdas juomavesi noin 200 000 asukkaalle. Suomalaisena konsulttina on toiminut Suunnittelukeskus.

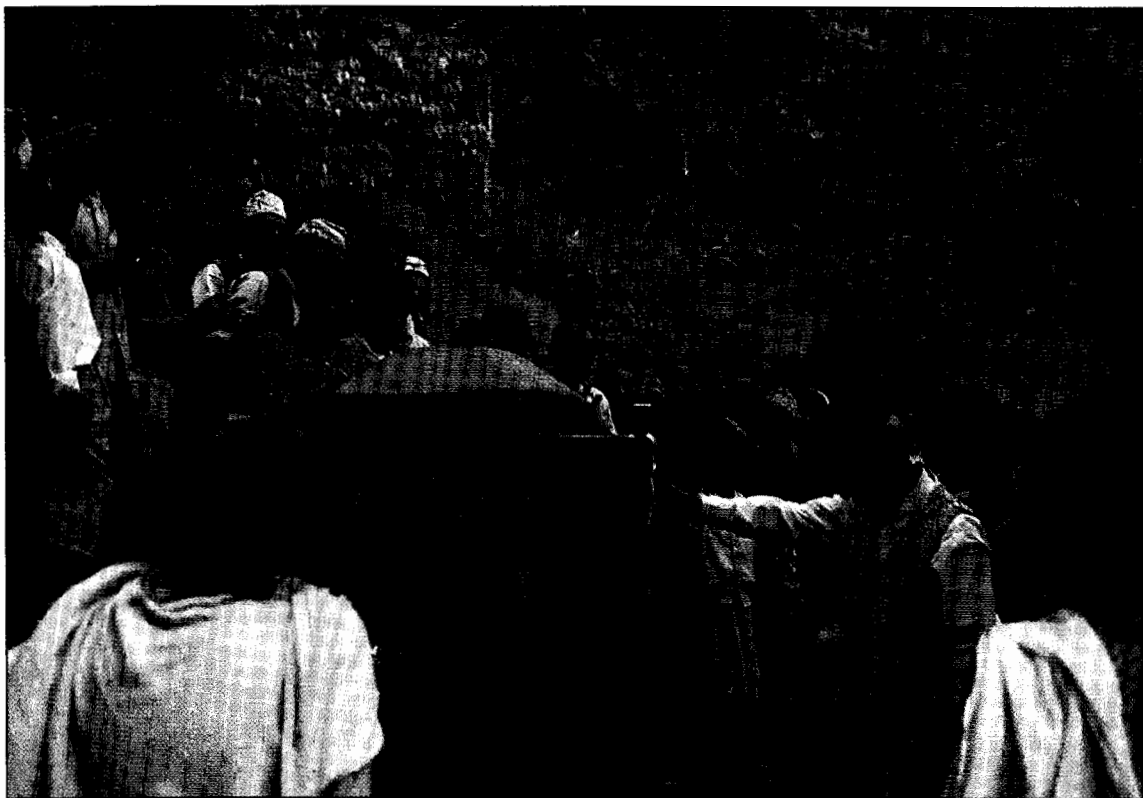
Tietoliikennehankkeen viides vaihe käynnistyi syksyllä 1994. Kyseessä on rinnakkaisrahoitushanke Maailmanpankin, Pohjois- maiden kehitysrahaston ja Tanskan kanssa. Hankkeen aikana rakennetaan puhelinyhteydet kaikkiin 75 maakuntakeskukseen. Suomen osuus sisältää valokaapelitoimituksia keskuksineen sekä telelaitoksen tietohallintajärjestelmän kehittämisen. Vuoden 1995 aikana laitetoimitukset ja asennukset etenivät aikataulun mukai- sesti. Konsulttipalveluista ovat vastanneet Helsingin yliopiston tietopalvelut (tietojärjestelmät) ja Telecon (valvonta) Nokian toimittaessa valokaapeleita.

Itäisen Nepalil kartoitushanke käsittää kaikki kartanteon vaiheet ilmakuvauksista valmiiden karttalehtien painamiseen. Vuoden 1995 lopulla hankkeen toteutusaste oli 75 %. Hankkeen konsulttina on toiminut Finnmap International.

Suomi on osallistunut UNFPAn koordinoimaan väestö- ja terveyshankkeeseen. Suomi rahoittaa Norplant-ehkäisykapselien toimituksia sekä kouluttaa kylien terveydenhoitajia.

Kulttuuriperinnettä on taltioitu yhdessä Yleisradion kanssa. Hanke päättyi vuonna 1995. Projekti tuotti seitsemän video- ohjelmaa eri etnisten ryhmien kansanperinteestä.

Maastrategian pohjalta käynnistettiin pitkän aikavälin kehitysyhteistyöohjelman suunnittelu vuonna 1995. Ympäristö- alalla aloitettiin myös valmistelut. Suunnitelmissa on myös demo- kratiaan ja hyvään hallintoon liittyvän yhteistyön selvittäminen.

Lumbinin alueen kylän vesihuoltojärjestelmä vihittään. Kuva: Kari Leminen.

VIETNAM

<i>Pinta-ala:</i>	332 000 km ²
<i>Viljellyn maan osuus:</i>	16,6 %
<i>Asukasluku (1994):</i>	72,0 milj.
<i>Asukasluku (2000):</i>	82,6 milj.
<i>Väestönkasvu (1990-94, vuosittain):</i>	2,1 %
<i>Kokonaishedelmällisyysluku (lasta naista kohden):</i>	3,1
<i>Imeväiskuolleisuus (alle 1v. / 1000 syntynyttä kohden):</i>	42 / 1000
<i>Äitiyskuolleisuus (100 000 syntynyttä kohden):</i>	160 / 100 000
<i>Odotettavissa oleva elinikä:</i>	66 v. (miehet 63 v., naiset 68 v.)
<i>Terveyspalveluja saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	90 %
<i>Puhdasta vettä saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	36 %
<i>Aikuisten lukutaidottomuus:</i>	6 % (miehet 4 %, naiset 9 %)
<i>Bruttokansantulo (BKTL) / asukas (1994):</i>	200 USD
<i>BKTL / asukas vuosittainen kasvu (1985-94):</i>	-
<i>Ulkomaisen velan osuus BKTL:sta (1994):</i>	161,3 %
<i>Maatalouden osuus bruttokansantuotteesta (BKT):</i>	28 %
<i>Väestöstä kaupungeissa:</i>	21 %

Maan yleinen tilanne

Vuosi 1995 oli monella tavalla merkkinvuosi Vietnamille. Syyskuussa Vietnam juhli itsenäisyytensä 50-vuotispäivää, ja aiemmin huhtikuussa tuli kuluneeksi 20 vuotta maan jälleenyhdistymisestä. Heinäkuussa suhteet Yhdysvaltoihin normalisoituivat ja Vietnamista tuli ASEANin jäsen.

Vietnam elää kiihtyvää taloudellista, sosiaalista ja poliittista murroskautta, joka alkoi vuonna 1986 maan siirtymisestä talousuudistuksen, Dôï Moin, aikaan. Elintason kohentamisen ehdottomana edellytyksenä on hallituksen mukaan vakaus, jota ei saa vaarantaa poliittisen rakenteen muutoksilla. Hallitus on ilmaissut tavoitteekseen "valtiojohtoisen, sosialismisuuntautuneen markkinatalouden" rakentamisen. Tärkeimmiksi tehtäviksi on nimetty markkinatalouteen siirtymisen lisäksi työttömyyden ja köyhyyden lievittäminen sekä terveydenhuollon ja koulutuksen tason laskemisen pysäyttäminen.

Vietnamia hallitseva kommunistinen puolue on aloittanut varovaisen nuorennus- ja uudistusohjelman, joka sisältää valtion ja puolueen vähittäisen erottamisen toisistaan. Vielä tätä nykyä puolue ja hallitus ovat erottamattomat: suuri osa hallituksen jäsenistä kuuluu myös puolueen keskuskomiteaan, ja kansalliskokouksen edustajista yli 90 % on puolueen jäseniä.

Hallituksen uudistusohjelma ei sisällä siirtymistä monipuoluedemokratiaan. Puolue on varoittanut "rauhanomaisesta evoluutiosta" eli ei-toivottujen länsimaisten arvojen salakavalasta soluttautumisesta vietnamilaiseen yhteiskuntaan. Toisinajattelijoiden ja demokratia-aktivistien pidätykset jatkuivat myös vuonna 1995.

Vastauksena kansalaisten kytevään tyytymättömyyteen viranomaiset ovat käynnistäneet korruption ja salakuljetuksen vastaisia kampanjoita. Pääministeri Vo Van Kiêt on myöntänyt, että 20 % jokaisen rakennusprojektin rahoituksesta katoaa virkamiesten omiin taskuihin. Vuonna 1995 salakuljetuskaupan arvoksi arvioitiin jopa miljardi dollaria. Pääministeri on henkilökohtaisella arvovallallaan puuttunut useisiin väärinkäytöksiin.

Vuonna 1995 nimettiin erityistavoitteeksi hallinnon ja lakijärjestelmän uudistaminen. Markkinatalouden toimivuuden katsotaan edellyttävän yhtäältä byrokratian virtaviivaistamista ja toisaalta siirtymistä kohti oikeusvaltiota. Kansalliskokous hyväksyikin useita lakeja, jotka ainakin periaatteessa parantavat niin omaisuuden kuin yksilönvapauksienkin suojaa.

Vuosikymmenen alkupuolella alkanut talouskasvu jatkui vuonna 1995 noin 9 %:n vuosivauhdilla. Valtion budjettivaje jäi kuitenkin suureksi, sillä valtio ei pysty keräämään läheskään kaikkia veroja. Nopean kasvun seurauksena myös inflaatio oli korkeahko, 16 %. Valtion yritysten suunniteltu osittainen yksityistäminen ja pankkijärjestelmän uudistaminen ovat meneillään, mutta eteneminen on ollut hidasta.

Vietnam on onnistunut kasvattamaan vientiään nopeasti, mutta tuonti on kasvanut vieläkin nopeammin, ja kaupan alijäämä vuonna 1995 oli 800 miljoonaa dollaria. Tärkeimmäksi valuutan tuojaksi on osoittautumassa turismi.

Talousuudistukset ovat aiheuttaneet myös ongelmia. Koulutus- ja terveydenhoitopalvelut ovat vähentyneet muun muassa kassakriisin vuoksi. Viime vuosina spontaanit lakot ovat olleet yleisiä. Työntekijät ovat olleet tyytymättömiä ulkomaisen investoijien houkuttelemiseksi laskettuun minimipalkkaan

ja huonoihin työskentelyoloihin. Työläiset saivat lakko-oikeuden vuonna 1994, mutta minimipalkkaa ei nostettu.

Vietnam on edelleen maaseutuvaltainen yhteiskunta. Työvoimasta 80 % on maaseudulla, mutta maatalous tuottaa alle kolmanneksen kansantuotteesta. Maaseututyövoimasta noin kolmannes on vailla töitä.

Maailmanpankki, UNDP ja Ruotsin kehitysyhteistyöviranomaiset SIDA valmistsivat yhdessä raportin Vietnamin köyhyystilanteesta vuonna 1995. Raportin mukaan 51 % väestöstä elää köyhyysrajan alapuolella. Köyhä väestö on lähes poikkeuksetta maalaisväestöä, ja maan keski- ja pohjoisosien vuoristoalueilla esiintyy aliravitsemusta. Maan ravitsemustilanne on parantunut talousuudistusten aikana, mutta lasten aliravitsemus on Vietnamin yleisempää kuin muissa saman tulotason maissa keskimäärin.

Ulkopolitiikassaan Vietnam saavutti vuonna 1995 useita merkkipaaluja. Yhdysvallat suostui heinäkuussa normaalisoiimaan diplomaattisuhteensa. Päätöksen takana oli erityisesti yhdysvaltalaisen liike-elämän kasvava kiinnostus Vietnamia kohtaan. Suosituimmuusaseman myöntäminen saattaa olla mahdollista jo vuonna 1996. Vietnam pääsi heinäkuussa myös täysjäseneksi Kaakkois-Aasian maiden järjestöön ASEANiin aiemmin, kuin oli uskottu. ASEANissa jäsenyyden katsotaan edistävän Vietnamin vakautta ja kehitystä. ASEAN-jäsenyys vähentänee myös riskiä uusista yhteenotoista Kiinan kanssa. Vietnam ja Kiina edistyivät yhteisen maarajansa vakauttamisessa. Kiista Paracel-atollisaarista ja niitä mahdollisesti ympäröivistä öljykentistä on edelleen avoin, ja maiden suhteet ovat viileät, joskin korrektit. Kambodshan kanssa Vietnam jatkoi keskusteluja rajakaupan järjestelyistä ja Kambodshassa asuvien etnisten vietnamilaisten asemasta. Vietnamin uusina tavoitteina on jäsenyys Tyynenmeren-Aasian taloudellisessa yhteistyöfoorumissa APECissa ja Maailman kauppajärjestössä WTO:ssa.

Yleistä kehitysyhteistyöstä

Ulkoisen avun merkitys Vietnamille on hyvin suuri. Kehitysapu kasvoi vuonna 1992 vastaanotetusta 300 miljoonasta dollarista 1000 miljoonaan dollariin vuonna 1994. Lähivuosien kaikista investoinneista puolet tulee ulkomaisilta avustajilta ja sijoittajilta. Avun käyttöä hidastavat erilaiset pullonkaulat: avustajat antoivat vuonna 1994 yhteensä kahden miljardin dollarin suuruiset maksulupaukset, joista kuitenkin vain 530 miljoonaa saatiin vuonna 1995 käyttöön.

Vietnamin hallitus on julkaissut oman kehitysohjelman, jota uudistuspolitiikka hyvin tukee. Päämääränä on talouskasvu ja sitä edistävä terve talouspolitiikka sekä varojen ohjaaminen erityisesti sosiaaliseen ja tasa-arvoiseen kehitykseen. Konkreettisena tavoitteena on yhtäältä taloudellisten perusrakenteiden, kuten energiahuollon ja liikenneyhteyksien, jälleenrakentaminen sekä toisaalta hallinnon ja valtionyhtiöi-

den kehittäminen markkinatalouteen sopiviksi.

Maailmanpankin johdolla vuonna 1995 järjestetyssä kolmannessa Vietnamin ja avunantajien yhteistyökokouksessa (CG-kokouksessa) avustajat ilmaisivat tyytyväisyytensä Vietnamin kehitysohjelmaan ja uudistuspolitiikkaan. Kokouksessa avunantajat antoivat yhteensä 2,3 miljardin dollarin maksulupaukset vuodelle 1996.

Vietnamista vuoden 1978 jälkeen lähteneiden pakolaisten paluumuutto on suuri haaste sekä Vietnamille että kansainväliselle avustajayhteisölle. Paluumuutossa on avustanut muun muassa Euroopan Unioni, jonka ohjelma on auttanut 70 000 palaajaa integroitumaan yhteiskuntaan pakolaisuuden jälkeen.

Kansainvälinen apu 1994

Yhteensä 897,1 miljoonaa USD

Kehitysapu/bruttokansantulo: 5,2 %

Suurimmat kahdenväliset avunantajat:

Ranska, Italia, Japani

Suurimmat monenkeskiset avunantajat:

IDA, IMF, EU

Suomen apu 1995, mmk

Kahdenvälinen apu 48,9

josta * hankeyhteistyö 44,7

* kansalaisjärjestöt 0,3

* humanitaarinen apu 1,0

* korkotuki -

Suomen ja Vietnamin välinen kehitysyhteistyö

Suomen apu Vietnamille on merkittävä osa OECD-maiden avusta. Apu on ollut kokonaan lahja-apua. Vuonna 1995 laaditussa Suomen Vietnamin avun maastrategiassa esitettiin, että kehitysyhteistyötä suunnataan jatkossa yhtäältä markkinatalouteen sopeutumiseen ja talouskasvun edellytysten vahvistamiseen sekä toisaalta toimeentuloedellytysten ja elämänlaadun parantamiseen. Tukea on tarkoitettu suunnata erityisesti Vietnamin köyhimmille alueille maan keskiosiin.

Laajat infrastruktuurihankkeet, joihin Suomen apu on perinteisesti suunnattu, vahvistavat osaltaan talouskasvun edellytyksiä. Etenkin vesihankkeiden päätavoitteena on kuitenkin ollut väestön elämänlaadun parantaminen.

Hanoi vesihuoltohankkeen tarkoitus on tuottaa kannattavalla pohjalla Hanoi keskustan miljoonalle asukkaalle juomakelpoista vettä. Vesihuoltoyhtiön tuotantokapasiteetti on saatu hyvälle tasolle, mutta laitoksen toiminta ei ole vielä liiketaloudellisesti kestävä, sillä organisaatioiden muutosprosessi on hidas ja vaivalloinen. Suomalainen konsultti on YME-konsortio (YIT, Maa ja Vesi, Energia-Ekono). Vuonna 1995 alettiin suunnitella siirtymistä yhteisrahoitukseen Maailmanpankin kanssa, jolloin Suomi rahoittaisi teknisen avun kustan-

Hanoissa kiinnitetään kaupunkilaisten huomiota veden järkevään käyttöön julistein, pilapiirroksin ja TV:n tietoisuvin. Piirros: Nguyen Anh Tuan.

nukset ja Maailmanpankki pääosan investoinneista. Maailmanpankin hankesuunnitelma on tehty suomalaisvoimin ja -varoin.

Haiphongin vesihuolto- ja sanitaatiohanke tukee kaupungin vesi- ja viemäri- sekä jätehuoltolaitosten kehittämistä sekä jakeluverkoston ja vedenkäsittelylaitoksen uusimista. Hankkeen tuloksena veden hukkakulutus on vähentynyt huomattavasti. Vesihuolto-yhtiö on pystynyt luomaan valmiuksia vesihuollon jatkoparantamiseen omin voimin sekä Maailmanpankin rahoituksen turvin. Siirtymistä vesihuollon yhteisrahoitukseen Maailmanpankin kanssa alettiin suunnitella. Suomalainen konsultti on Maa ja Vesi.

Vesihuoltohankkeisiin liittyen vuonna 1995 saatiin Suomen ja Vietnamin yhteistyönä viimeistellyksi kansallinen kaupunkien vesihuoltostrategia. Kansallinen sanitaatiostrategia valmistuu vuonna 1996.

Vuonna 1995 käydyissä Suomen ja Vietnamin maaohjelma-neuvotteluissa sovittiin usean toimeentuloedellytyksiä ja talouskasvua tukevan ja elämänlaadun parantamiseen liittyvän hankkeen valmistelun jatkamisesta.

Kylämetsityshanke on uusista hankkeista ensimmäinen. Hanke keskittyy Pohjois-Vietnamin vuoristoseuduille, jossa metsätaloudella saattaa olla suuri merkitys kehitykselle. Tarkoitus on estää metsien katoa opettamalla kestävää metsänhoitoa niin paikallisille viranomaisille kuin kyläläisillekin. Vuonna 1995 järjestetyn tarjouskilpailun perusteella valittiin

konsultiksi Indufor tukemaan hanketta toteuttavia alueellisia viranomaisia.

Vuonna 1996 on tarkoitus aloittaa maaseudun kehittämiss-hanke Vietnamin köyhimpiin kuuluvassa Quang Trin maakun-nassa, hanke kulttuuriperinnön dokumentoinniksi ja rekisteröinniksi, Vinhin lastensairaalan perusparannushanke, Hai-phongin Binhin sillan suunnittelu ja tuki kauppaministeriön toiminnan kehittämiseksi.

Vuonna 1995 otettiin käyttöön korkotukiluotot, jotka edistävät tulevaisuudessa Suomen ja Vietnamin välisen kaupallisenkin yhteistyön edellytyksiä. Ensimmäisenä korkotuki-hankkeena hyväksyttiin muuntajatoimitus, jolla tuetaan sähköjakeluverkoston laajentamista. Useita muita korkotuki-hankkeita ryhdyttiin suunnittelemaan vesi- ja sanitaatio-, energia- sekä liikennesektoreilla.

Kansalaisjärjestöt ovat kiinnostuneita laajentamaan yhteistyötä Vietnamin. Kansalaisjärjestöjen toimintavapaus Vietnamin saattaa kuitenkin vielä nykyisellään olla rajoitettua.

MUUT MAAT JA ALUEELLINEN YHTEISTYÖ

Ensisijaisten yhteistyömaiden määrä Aasiassa on supistunut kahteen. Supistumista korvaa osittain alueellinen yhteistyö sekä projektiyhteistyö yksittäisten maiden kanssa. Jälkimmäisestä on esimerkkinä vuonna 1995 aloitettu yhteistyö Kirgisian kanssa. Näin voidaan tukea laajemmin alueen demokratisoitumiskehitystä ja siirtymistä markkinatalouteen. Samalla voidaan myös seurata alueen kehitystä Suomen EU-velvoitteitakin silmällä pitäen sekä avata mahdollisuuksia kaupalliselle yhteistyölle Aasiassa.

Kehitysyhteistyö Kiinan kanssa

Suomen ja Kiinan välistä kehitysyhteistyötä on ollut jo 1980-luvun alkupuolelta lähtien. Avun määrä oli aluksi varsin vaatimaton, mutta 1980-luvun lopulla käyttöön otetun korkotukijärjestelmän jälkeen se kasvoi nopeasti nykyiselle noin 60 miljoonan markan vuositasolle. Kiinan osuus korkotukiluotoista on ollut noin 50 %. Korkotukiluottoja pyritään kohdistamaan entistä enemmän Keski- ja Länsi-Kiinan köyhille alueille sekä ympäristöalalle.

Qinglin mallimetsätilahanke on tulosta Suomen ja Kiinan metsäviranomaisten pitkäaikaisesta yhteistyöstä. Hankkeen suomalainen osapuoli on maa- ja metsätalousministeriö. Hanketta rahoitetaan osittain kehitysyhteistyövaroista.

Hankkeen tavoitteena on tukea Kiinan kansallista metsäpolitiikkaa, joka tähtää entistä intensiivisemmän ja kestävämmän metsätalouden toteuttamiseen. Samalla lievennetään vanhoihin luonnonmetsiin kohdistuvia paineita.

Hankkeen tarkoitus on selvittää Suomen metsätalouden

menettelytapojen, siementuotannon, puunkorjuun ja kuljetusteknologian käyttökelpoisuus paikallisissa olosuhteissa. Tärkeä osa hanketta on paikallisten asiantuntijoiden koulutus hallinnossa ja teknologiassa.

Kiinassa Suomi tukee kahta demokratian ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen liittyvää hanketta.

Suomen ja Kiinan oikeusministeriöt ovat solmineet sopimuksen maiden oikeusministeriöiden yhteistyön kehittämiseksi.

Kylädemokratiahankkeessa tavoite on järjestää demokraattiset vaalit kaikissa Kiinan kylissä vuoteen 2000 mennessä. Suomi tukee yhdessä UNDP:n ja kahden muun pohjoismaan kanssa suunnitelmaa maaseutukyliä viranomaisten kunnallishallinnon koulutuksen järjestämiseksi.

Kehitysyhteistyö Bangladeshin ja Sri Lankan kanssa

Bangladesh ja Sri Lanka eivät ole enää ensisijaisia yhteistyömaita. Niiden apua vähennettiin asteittain jo vuoden 1994 aikana, ja vuonna 1995 hankkeita päätettiin suunnitelmallisesti. Samalla pyrittiin varmistumaan siitä, että tähänastisella työllä saavutetaan kestäviä kehitysvaikutuksia.

Bangladeshin avun lopettamisen pääasiallinen syy oli maan heikko avun vastaanottamiskyky. Bangladeshissa Suomi jatkoi vielä osallistumista Maailmanpankin toteuttamaan sisävesiliikenteen kehittämiseen, tulvasuojeluohjelmaan liittyvään kartoitushankkeeseen sekä kahteen väestöohjelmaan. Suomen apu Bangladeshille oli 17 miljoonaa markkaa vuonna 1995.

Sri Lankan avustamisen lopettamiseen olivat syynä kehitysapuvarojen niukkuus sekä ennen kaikkea maan epävakaa sisäinen tilanne ja sotilasmenojen suuri osuus budjetista, mikä vähensi kehitysyhteistyön uskottavuutta. Sri Lankan avustaminen saatettiin käytännössä päätökseen vuoden 1995 aikana. Osana metsähanketta maalle valmistui metsätaloussuunnitelma, jonka mukaan vedetään metsäsektorin toimintalinjat vuoteen 2015 saakka. Kalutaran maaseudun kehitysohjelma ja Kandyn vesihuoltohanke luovutettiin maan viranomaisille. Suomen apu Sri Lankalle oli 5 miljoonaa markkaa vuonna 1995.

Kehitysyhteistyö Kirgisian kanssa

Vuonna 1995 aloitettiin yhteistyö Kirgisian kanssa. Se perustui päätökseen olla mukana entisten Neuvostoliiton alueiden kehittämisessä kohti demokraattista järjestystä ja markkinataloutta. Suomen tuki tähtää siirtymävaiheessa olevan maan talouselämän uudistamiseen rahoitussektoria kehittämällä. Varoja kanavoidaan lisäksi ympäristöhallinnon kehittämiseen sekä demokraattisten instituutioiden tukemiseen. Edellä mainitun lisäksi Suomi tukee Keski-Aasian alueella Maailmanpankin koordinoimia toimia Aral-järven tilan parantamiseksi.

Alueellinen yhteistyö

Yhteistyössä Aasian kehitys pankin kanssa on valmisteltu kartoitusta metsien ja ympäristön kestävän käytön tilanteesta Mekong-alueen maissa. Lopullisena tavoitteena on myötävaikuttaa Mekong-alueella sellaisen politiikan syntymiseen, joka estäisi metsien laittoman käytön ja metsäpeitteen vähenemisen. Suomella ja Mekong-alueen komitealla on takanaan perinteikäs yhteistyö. Komitean kanssa jatkettiin Mekong-joen kartoittamista.

Alueellisesti merkittävää koulutuslaitosta Asian Institute of Technology'a tuettiin edelleen. Lisäksi valmisteltiin uutta tukiohjelmää, joka sisältää uuden, puhtaaseen teknologiaan perustuvan puuteknologian opetuslinjan perustamisen.

ILO:n kanssa yhteistyössä toteutettava työterveys- ja -turvallisuushanke jatkui.

Indonesian metsityshanke ja Thaimaan metsäsektorin yleissuunnitelma ovat osa Suomen johdonmukaista tukea alueen kansallisten metsävarojen kestävän käytön suunnittelulle. Laosissa toteutetaan yhteistyössä Maailman pankin ja Maailman ympäristörahas ton (GEF) kanssa laaja-alaista sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävää metsähanketta.

ILO yrittää mm. edistää työntekijöiden suojavarusteiden käyttöä. Surabaya, Indonesia. Kuva: ILO/J. Maillard.

Latinalainen Amerikka

NICARAGUA

<i>Pinta-ala:</i>	130 000 km ²
<i>Viljellyn maan osuus:</i>	8,5 %
<i>Asukasluku (1994):</i>	4,2 milj.
<i>Asukasluku (2000):</i>	5,2 milj.
<i>Väestönkasvu (1990-94, vuosittain):</i>	3,1 %
<i>Kokonaishedelmällisyysluku (lasta naista kohden):</i>	4,9
<i>Imeväiskuolleisuus (alle 1v. / 1000 syntynyttä kohden):</i>	51 / 1000
<i>Äitiyskuolleisuus (100 000 syntynyttä kohden):</i>	160 / 100 000
<i>Odotettavissa oleva elinikä:</i>	67 v. (miehet 65 v., naiset 69 v.)
<i>Terveyspalveluja saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	83 %
<i>Puhdasta vettä saatavilla (%:lla väestöstä):</i>	58 %
<i>Aikuisten lukutaidottomuus:</i>	34 % (miehet 35 %, naiset 33 %)
<i>Bruttokansantulo (BKTL) / asukas (1994):</i>	340 USD
<i>BKTL / asukas vuosittainen kasvu (1985-94):</i>	-6,1 %
<i>Ulkomaisen velan osuus BKTL:sta (1994):</i>	800,6 %
<i>Maatalouden osuus bruttokansantuotteesta (BKT):</i>	33 %
<i>Väestöstä kaupungeissa:</i>	62 %

Maan yleinen tilanne

Nicaraguan ulkopolitiikka jatkui vuonna 1995 entisillä linjoillaan: tiivis keskiamerikkalainen yhteistyö, hyvien suhteiden ylläpito Yhdysvaltain kanssa ja matala profiili YK:ssa. Ongelmia ovat asutuskysymykset ja rajankäynnit naapurimaiden kanssa, omistusoikeusasiat ja väkivallantekojen selvittäminen Yhdysvaltoihin päin sekä olemattomat vaikutusmahdollisuudet kansainvälisillä foorumeilla.

Vaikka maan sisäosien terrori ja väkivalta on jatkunut sisällissodan päättymisen jälkeenkin, ja hallituksella ja parlamentilla on suuria vaikeuksia yhteistyössään, voi demokratisointiprosessin silti todeta edistyvän. Kansalliskokouksesta on tullut toimiva instituutio ja armeijan vahvuus on saatu minimoitua. Maanjakokysymykset ovat tosin edelleen ratkaisematta.

Jo vuonna 1995 tärkein keskustelunaihe oli syksyn -96 vaalit, joissa valitaan presidentti, kansanedustajat, alueneuvostojen jäsenet, kaupunginjohtajat ja edustajat Keski-Amerikan parlamenttiin. Sisäistä tilannetta luonnehtii poliittinen fragmentaatio ja hallitsevan poliittisen eliitin keskinäinen kahinointi.

Nicaraguan talous on Keski-Amerikan heikoimpia, ja valtionvelka suhteessa kansantuotteeseen maailman suurimpia. Kaksi kolmasosaa väestöstä on alityöllistettyjä, ja yhtä moni elää köyhyysrajan alapuolella. Usuinvestointeja ei ole syntynyt riittävästi, ja varallisuuden jako on edelleen herkkä asia. Myönteistä on bruttokansantuotteen kasvu (4 %), viennin monipuolistuminen, inflaation painuminen alle 10 % tason, velan väheneminen anteeksiantojen ja vakautusten kautta sekä IMF:n rakennemuutosohjelman seuraaminen - joskin viiveellä.

Kehitysapu muodostaa tärkeän osan - n. 20 % - valtion budjetista ja on vuosimäärältään 500 miljoonan dollarin tasolla. Tärkein avunantaja on EU jäsenvaltioineen, sen jälkeen tulevat kansainväliset rahoituslaitokset.

Kansainvälinen apu 1994

Yhteensä 602,0 miljoonaa USD	
Kehitysapu/bruttokansantulo:	41,6 %
Suurimmat kahdenväliset avunantajat:	
Italia, USA, Japani	
Suurimmat monenkeskiset avunantajat:	
IDB, IDA, IMF	

Suomen apu 1995, mmk

Kahdenvälinen apu	28,0
josta * hankeyhteistyö	21,8
* kansalaisjärjestöt	6,2
* humanitaarinen apu	-
* korkotuki	-

Suomen ja Nicaraguan välinen yhteistyö

Suomen ja Nicaraguan välinen kehitysyhteistyö kohdentuu sosiaali- ja terveysolojen parantamiseen, maaseudun kehitykseen ja rauhan vakiinnuttamiseen. Uusia hankkeita suunniteltaessa keskitytään maastrategian linjojen mukaisesti seuraaville aloille: demokratia, maatalous, sosiaalisektori, väestöohjelmat ja ympäristö.

Meneillään olivat seuraavat hankkeet:

Vuonna 1995 edistettiin sosiaalisektorin kehittämishankkeessa (FADES) väestön pienimuotoista elintarviketuotantoa koulutuksen ja neuvontapalveluiden avulla. Päätoimialoihin kuuluvat ravinto- ja terveydentilan parantaminen, perhesuunnitteluun ja hygieniaan kohdistuva valistustyö sekä omaehtoinen asuntojen korjaus. Keskeisellä sijalla on paikallishallinnon vahvistaminen em. aloilla.

Vuonna 1995 maaseudun kehittämishankkeessa (PRODEGA) maidon tuotantomäärät nousivat ja jakelu nopeutui maanviljelijöiden omaksuessa ja hyväksyessä modernit liikkeenjohdolliset menetelmät. Halpakorkoisten lainojen turvin pyrittiin lisäämään osuuskuntien määrää.

Vuonna 1995 päästiin vammaisten kuntouttamishankkeessa (SIREH) hyvin eteenpäin käytännönläheisen kuntoutusjärjestelmän luomisessa osaksi jo toimivaa terveydenhuoltoa. Kuntoutushenkilöstön kouluttaminen, apuvälinetuotannon kehittäminen sekä varsinaisten kuntoutustilojen hankinta ja kunnostaminen olivat ohjelmassa. Pysähdyksissä ollut toimintaterapiakoulutus pääsi myös käyntiin.

PRODEGA parantaa köyhien elinolosuhteita

Suomi on toteuttanut Nicaraguassa vuodesta 1990 lähtien karjatalous-hanketta, joka tukee paikallisia osuuskuntia, edistää maidon tuotantoa ja markkinointia, kehittää maatalousneuvontaa, karjanruokintaa ja eläinlääkintää sekä tarjoaa pienluottoja alueen karjankasvattajille ja naisryhmille. Kohdealueen maidontuotanto on hankkeen aikana noussut selvästi ja maidonmyynti on lisännyt ihmisten käytettävissä olevia tuloja.

Nicaraguan viidennen alueen maatalouskehityksen vetureiksi on valjastettu yhdeksän osuuskuntaa, jotka tarjoavat jäsenilleen erilaisia palveluja. Keinosiemennys, maidonkeräily ja -jalostus, koneiden vuokraus ja luototus ovat mukana osuuskuntien ohjelmassa. Lahja- ja luotto-rahalla osuuskunnat ovat hankki-

neet mm. maidonkäsittelylaitteita, ja niiden korkealaatuiset juustot ovat kysytyjä jopa naapurimaissa.

Viides alue tuottaa noin kolmasosan Nicaraguan maidosta. Tähän on tarvittu pitkäjänteistä kokeilua ja neuvontaa. Lehmien tuotos on pyritty saamaan ympärivuotiseksi edistämällä uusien rehukasvien viljelyä ja ruokintatapoja sekä parantamalla eläinten terveyttä. Toimintaan yrittään saada mukaan myös kestävän kehityksen näkökulmaa muun muassa ottamalla huomioon luonnonmukaisen viljelyn ja pelto-metsäviljelyn periaatteita.

Naisryhmien tarpeisiin kiinnitetään erityishuomiota. Varsinaisesti pienluotot ovat herättäneet kiinnostusta niin, että yhä uusia ryhmiä on pyrkimässä mukaan toimintaan.

Kuva: Jussi Ojala.

MUUT MAAT JA ALUEELLINEN YHTEISTYÖ

Vuonna 1995 Suomella oli meneillään Keski-Amerikassa Nicaraguan ulkopuolella neljä hanketta, joista useimmat metsäsektorilla.

Meksikon metsä- ja puutalouden kehittämishanke

Vuonna 1995 paneuduttiin kahdessa ns. koeosavaltiossa, Jaliscossa ja Veracruzissa, metsäohjelmien kokonaisvaltaiseen suunnitteluun. Yhteistyön toinen osa-alue, kylämetsätalouden kehittäminen puolestaan jatkui Chapingon ja Guadalajaran yliopistojen kanssa. Metsäteollisuuden henkilöstön koulutus keskittyi kursseihin sahan hallinnosta ja teknologiasta sekä puunkorjuun työsuunnitelmiin. Hanke päättyy v. 1996 alussa.

Procafor-metsähanke

Käytännön toimenpiteinä hankkeessa jatkettiin alueellisen metsälehdien toimittamista Costa Ricassa, metsäkoulutusta kansalaisjärjestöjen kanssa Guatemalassa, yksinkertaistetun metsänsuunnittelumallin kehittämistä Hondurasissa ja tuulensuojaistutuksia Nicaraguassa. Kiinnostus metsätalouden kehittämiseen on kasvanut alueella.

Trifinio-projekti

Ympäristön tilan huononemisen pysäyttämiseksi El Salvadorin, Guatemalan ja Hondurasin raja-alueella on perustettu kuhunkin maahan energiametsien ja puuta säästävien liesien tuotannon malliyksiköt. Yhteistyössä paikallisten yhdyskuntien ja asukasrytysten kanssa on rakennettu työpajoja koulutustarkoituksiin ja liesien tekoa varten sekä perustettu rahastoja myyntiä silmällä pitäen. Kylämetsitystä tuetaan myös. Työt jatkuivat vuonna 1995 alkaneessa kakkosvaiheessa entisillä painopistealueilla.

Meteorologiahanke

Ilmatieteen laitos on yhdessä WMO:n (World Meteorological Organization) kanssa avustanut seitsemää Keski-Amerikan maata säähavaintoverkoston vahvistamiseen, tietoliikennejärjestelmien uusimiseen ja ilmastotietokantojen perustamiseen liittyvissä kysymyksissä. Eri maiden kansalliset ilmatieteen laitokset on nyt käytännössä yhdistetty maailman sää-tietoverkkoon.

Perun kehitysluotot

Suomi on sopinut Perun hallituksen kanssa, että Suomi antaa anteeksi myöntämänsä kuusi kehitysluottoa, korkoineen yhteisarvoltaan 113 mmk. Vastavuoroisesti Peru maksaa 25 % lainasummasta eli 28 mmk kahteen hallituksen valvonnassa olevaan ympäristö- ja sosiaalialan rahastoon. Pääosa varoista käytetään tukemaan Machu Picchun luonnonsuojelun alueen kehittämistä.

Saatavat Perulta muutettin luonnon- suojelu- ja sosiaalisitoumuksiksi

Suomi myönsi vuosina 1972-1985 Perulle kuusi kehitysluottoa, joiden nimellisarvo oli yhteensä 107 miljoonaa markkaa. Rästiin jääneet korot mukaanlukien Suomen saatat olivat vuonna 1995 yhteensä 113,6 miljoonaa markkaa.

Talousvaikeuksiensa vuoksi Peru ei kyennyt maksamaan velkojen lyhennyksiä ja korkoja. Yhteensä velkoja lyhennettiin vain noin 4,2 miljoonaa markkaa ja yli kymmenen vuoden ajan velat olivat olleet kokonaan hoitamatta. Monet avunantajat olivat saman tosiasian edessä, eivätkä yhteiset kansainväliset kokoukset ja vakauttamissopimukset valtioiden välisiä velkasuhteita järjestävän nk. Pariisin klubin kautta johtaneet tuloksiin.

Tätä taustaa vasten Suomi pohti vaihtoehtoja velkojen järjestyksi. Perun talouden vakauttamisohjelman edetessä tyydyttävästi, Suomi päätti käynnistää keskustelut Perun hallituksen kanssa velkojen muuttamisesta ympäristö- ja sosiaalisitoumuksiksi.

Valtiovaraministeriön antaman valtuutuksen pohjalta ulkoministeriö aloitti tammikuussa 1995 neuvottelut Perun hallituksen kanssa ja allekirjoitti aiesopimuksen, jossa sovittiin velkojen vaihtoon liittyvistä periaatteista seuraavasti: Vaihto koskee koko velkaa ja siihen kohdistuvia korko-

rästejä. Vaihdon arvoksi arvioitiin 28 519 535 mk (25 prosenttia em. kokonaisrästeistä) ja se maksetaan dollareissa tarkoitusta varten perulaiseen pankkiin perustettaville tileille.

Käytännössä varojen hallintointia hoitaa kaksi Perun hallituksen valvonnassa olevaa rahastoa. Asiaa koskeva valtioiden välinen sopimus allekirjoitettiin ulkoasiainministeri Tarja Halosen Perun vierailun yhteydessä maaliskuussa 1996.

Kyseessä on Suomen ensimmäinen tämänkaltainen kahdenvälinen velkajärjestely. Menettely tarkoittaa sitä, että velka annetaan kokonaan anteeksi sillä ehdolla, että velallinen (tässä tapuksessa Perun valtio) sitoutuu käyttämään erikseen sovittun summan ympäristön suojelua ja sosiaalista kehitystä edistäviin kohteisiin.

Kohteeksi valittiin maailman kuulu Machu Picchun historiallinen luonnonsuojelualue, josta näin tuli samalla Suomen julkisen kehitysyhteistyön kohde. Alue tarvitsee erityistä suojelua nopeasti kasvavan turismin ja maanviljelyn alueen herkälle ympäristölle ja luonnon monimuotoisuudelle muodostaman uhkan vuoksi. Suomi antaa hankkeen alkuunsaattamiseksi asiantuntija-apua perulaisille rahastoille.

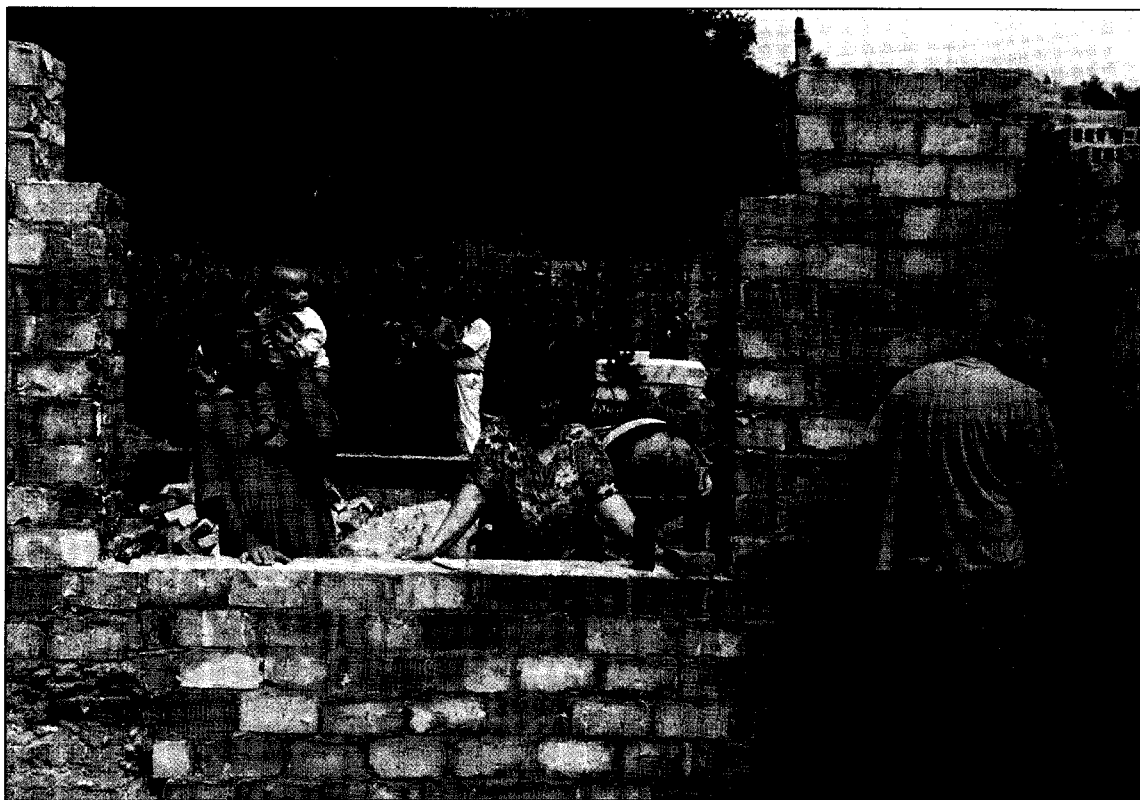
BOSNIA-HERZEGOVINAN JÄLLEENRAKENTAMINEN

Syksyllä 1995 solmittu Daytonin rauhansopimus avasi mahdollisuuden käynnistää Bosnia-Herzegovinan talouden ja yhteiskunnan jälleerakentaminen. Haasteina ovat sisällissodan aiheuttamien tuhojen korjaaminen, toimivan kansantalouden luominen sekä siirtyminen suunnitelmataloudesta markkinatalouteen.

Jälleerakennuksen keinoin voidaan tukea merkittävästi pyrkimyksiä rauhan ja vakauden säilyttämiseksi Bosniassa. Onnistuminen edellyttää ensisijaisesti kaikkien osapuolten aitoa sitoutumista tehtyyn rauhansopimukseen. Jälleerakennusapua tulee kanavoida tasapuolisesti kaikille rauhan ehtoja noudattaville osapuolille.

Brysselissä järjestettiin joulukuussa 1995 Bosnia-Herzegovinan jälleerakentamisen ensimmäinen maksulupauskonferenssi. Maailmanpankille uskottiin johtava asema jälleerakennusohjelman suunnittelussa ja koordinoinnissa. Ohjelman kokonaistavoitteena on yli 20 miljardin markan hankkeet vuosille 1996-99.

Joulukuun konferenssin välittömänä tavoitteena oli kerätä maksulupauksia kiireellisimpien jälleerakennuskohteiden rahoittamiseen vuoden 1996 ensimmäisen vuosineljänneksen

Paluumuuttajat korjaavat hävitettyä taloan. Kuva: Martti Lintunen.

aikana. Lupauksia annettiin yhteensä yli 500 miljoonaa dollaria. Suomen osuus tästä oli 10 miljoonaa markkaa. Kokouksessa myös sovittiin, että uusi maksulupauskonferenssi järjestetään Brysselissä keväällä 1996.

MAITTAIN KOHDENTAMATON

Maittain kohdentamattomista kehitysyhteistyövaroista pääosa käytettiin koulutusohjelmiin. Painopiste oli FTP:n metsätalouden ja Prodecin kaupallisessa koulutuksessa. FTP:n kautta tuettiin erityisesti kehitysmaiden metsäopistojen täydennyskoulutusohjelmia. Prodecin järjestämän koulutuksen pää-tarkoitus on puolestaan parantaa kehitysmaiden taitoja erityisesti ulkomaankaupan ja viennin alueilla. Lisäksi annettiin Helsingin yliopistossa koulutusta kehitysmaiden edustajille kemiallisten aseiden käytön valvonnassa.

Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton IUCN:n kanssa jatkettiin vuonna 1993 solmitun kolmivuotisen luonnonvarojen ekologisesti kestävään käyttöön tähtäävän ohjelman toteuttamista.

Veripalveluohjelma kansallisten veripalvelujen tukemiseksi jatkui kohdemaissa Suomen Punaisen Ristin kautta.

YK:n alaisen järjestön ITC:n (International Trade Centre) kautta tuettiin kehitysmaiden viennin edistämistä.

**KAHDENVÄLISEN KEHITYSYHTEISTYÖN SUURIMMAT
VASTAANOTTAJAT 1991-1995, Mmk**

	1991	1992	1993	1994	1995	1991-1995
EUROOPPA	71,7	140,4	34,6	44,2	29,0	319,9
Jugoslavia ja sen seuraajavaltiot***	31,7	128,7	35,7	41,8	28,6	266,6
josta Bosnia					8,6	8,6
Muut maat ja alueellinen	40,0	11,7	-1,1	2,4	0,4	53,4
AFRIKKA	1189,2	906,1	497,6	478,0	374,6	3445,4
Tansania*	164,1	156,5	90,1	117,6	40,9	569,1
Sambia*	102,6	139,5	86,7	68,3	51,9	449,0
Mosambik*	97,7	102,3	54,5	65,6	51,7	371,8
Kenia**	138,0	92,4	43,4	31,4	26,8	332,0
Egypti**	86,7	71,3	28,1	35,9	22,4	244,4
Namibia***	70,9	43,6	45,5	48,4	34,6	243,0
Zimbabwe**	47,4	44,5	56,6	5,4	34,1	187,9
Etiopia*	73,9	35,7	7,5	19,9	33,4	170,4
Somalia*	59,0	28,7	4,1	12,9	3,9	108,6
Sudan*	61,5	12,5	9,3	6,1	6,6	96,0
Angola*	5,8	1,9	4,3	7,6	7,3	26,9
Muut maat ja alueellinen	287,5	179,1	71,8	66,5	61,0	665,9
AASIA	588,3	429,9	440,7	297,0	294,1	2050,0
Kiina**	51,2	57,5	54,8	49,8	70,9	284,2
Vietnam**	74,3	57,8	41,9	42,0	48,9	264,8
Nepal*	72,7	72,1	33,8	33,4	26,6	238,7
Bangladesh*	63,9	47,5	24,4	26,3	20,5	182,6
Malesia***	37,7	5,3	117,0	14,1	-1,7	172,3
Sri Lanka**	54,8	42,9	35,9	26,6	7,1	167,3
Thaimaa***	15,6	14,1	21,8	33,8	36,1	121,4
Muut maat ja alueellinen	218,1	132,7	111,2	71,0	85,7	618,7
LATINALAINEN AMERIikka	171,7	125,1	132,9	65,8	78,9	574,5
Nicaragua**	99,4	62,8	46,0	26,4	28,0	262,6
Peru***	30,2	17,9	11,4	0,8	12,8	73,0
Muut maat ja alueellinen	42,1	44,4	75,5	38,6	38,2	238,9
OSEANIA	1,6	1,1	0,5	0,2	0,2	3,7
MAITTAIN JAKAMATON	344,9	287,1	278,2	230,5	184,4	1325,0
YHTEENSÄ	2367,4	1889,7	1384,5	1115,7	961,3	7718,6

* Vähiten kehittynyt maa

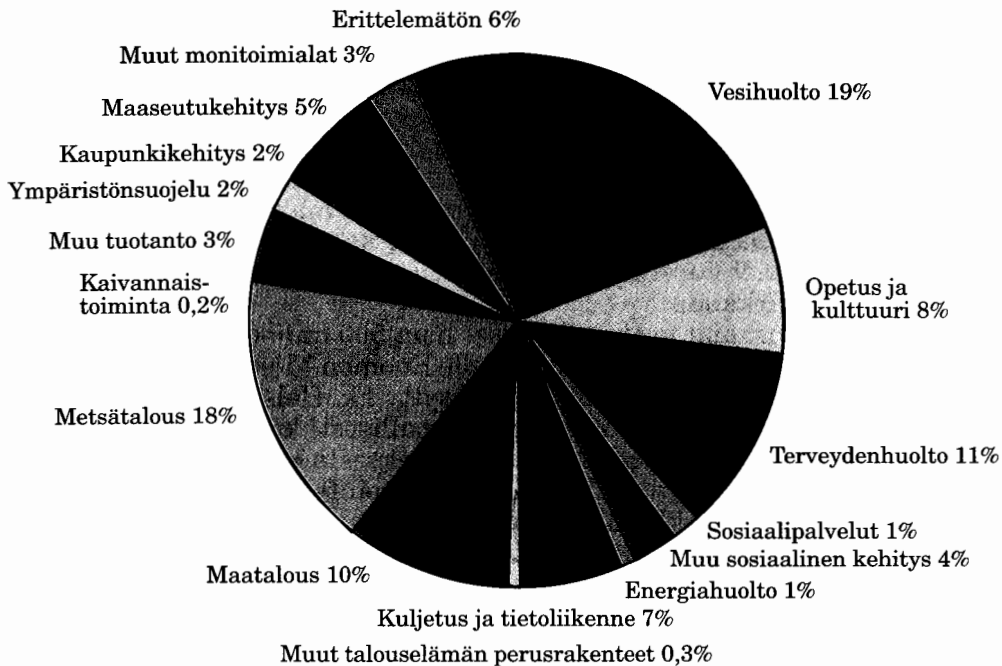
** Muu alhaisen tulotason maa

*** Keskituloinen maa

HANKE- JA OHJELMAMUOTOINEN KEHITYSYHTEISTYÖ 1995

Maksatukset toimialoittain

	%	Mmk
SOSIAALINEN KEHITYS	43,0%	193,1
Vesihuolto	19,0%	85,5
Opetus ja kulttuuri	7,8%	35,1
Terveys- ja hoito	11,1%	49,9
Sosiaalipalvelut	1,1%	5,1
Julkinen hallinto	3,9%	17,5
TALOUSELÄMÄN PERUSRAKENTEET	7,8%	35,1
Energiahuolto	0,7%	3,2
Kuljetus ja tietoliikenne	6,8%	30,7
Kauppa ja rahoitus	0,3%	1,3
TUOTANTO	30,9%	139,1
Maatalous	9,7%	43,8
Metsätalous	17,7%	79,5
Kaivannaistoiminta	0,2%	1,1
Muu teollisuus	3,3%	14,6
MONITOIMIALAT	12 %	53,8
Ympäristönsuojelu	1,9%	8,7
Kaupunkikehitys	2,2%	9,7
Maaseutukehitys	4,7%	21,2
Muut monitoimialat	3,2%	14,2
TOIMIALOITTAIN JAKAMATON	6,5%	29,1
YHTEENSÄ	100,0%	450,3

7 Kehitys- ja korkotukiluotot

Vuonna 1995 voimassa olevista kehitysluotoista neljällä oli vielä rahaa nostamatta. Näistä Costa Rican ja Kamerunin luotoissa ei ole ollut tapahtumia useaan vuoteen, ja ne on tarkoitus purkaa. Nicaraguan ja Zimbabwen luottoja nostettiin noin 13 miljoonaa markkaa. Kummastakin luotosta on vielä käyttämättä noin 25 miljoonaa markkaa. Luotot on sidottu Suomesta tehtäviin hankintoihin.

Luottojen lyhennyksinä Kenia, Kiina ja Zimbabwe maksoivat Suomelle yhteensä 11,1 miljoonaa markkaa vuonna 1995.

Korkotukijärjestelmä luotiin vuonna 1986 osittain korvaamaan perinteisiä kehitysluottoja, joita ei enää myönnetä. Korkotukiluotto on vientiluotto, jonka korkoja subventoidaan kehitysyhteistyövaroilla. Luottoja voidaan myöntää ainoastaan takuukelpoisille kehitysmailla.

Korkotukiluotoilla on tarkoitus lisätä rahavirtoja kehitysmaiden hankkeisiin, joilla arvioidaan olevan merkittäviä kehitysvaikutuksia. Luotoilla voidaan rahoittaa hankkeita, joihin ei olisi kehitysyhteistyöpoliittisesti tarkoituksenmukaista käyttää pelkkää lahja-apua. On myös katsottu, että joissakin tapauksissa taloudelliset resurssit tulevat tehokkaampaan käyttöön ja vastaanottaja sitoutuu hankkeeseen paremmin, jos hanke toteutetaan luotolla eikä lahja-avulla.

Edellytys korkotukiluottojen myöntämiselle on, että hankkeet todetaan Suomen kehitysyhteistyötavoitteiden mukaisiksi. Jos luoton arvo on 15 miljoonaa markkaa tai sitä enemmän, tarvitaan valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnan puolto.

Vuosina 1987-95 Suomi myönsi yhteensä 92 korkotukiluottoa, joiden yhteisarvo on noin 3 150 miljoonaa markkaa. Vuoden 1995 loppuun mennessä korkotuen maksatukset olivat 600 miljoonaa markkaa. Suomen voimassa olevat korkotukisitoumukset vuosille 1996-2007 nousevat yhteensä 690 miljoonaan markkaan.

Lainansaajat ovat maksaneet noin 500 miljoonaa markkaa luottoja takaisin niitä myöntäneelle Suomen Vientiluotolle.

OECD:ssa vuonna 1992 hyväksytty nk. Helsinki-paketti kieltää korkotuen myöntämisen kaupallisesti kannattaviin hankkeisiin. Uusien sääntöjen vaikutuksesta eri maiden korkotukiluotot suuntautuvat nykyisin investointeihin, joille on vaikea saada markkinaehtoista rahoitusta. Käytännössä on kyse talouden perusrakenteista, ympäristöhankkeista sekä sosiaalisektorin investoinneista. Asiaa valvoo OECD-maiden perustama työryhmä. OECD on myös laatinut hankkeiden kehitysvaikutusten arviointia koskevat ohjeistot. Suomi osallistuu aktiivisesti työhön korkotukiluottojen laadun ja kehitysvaikutusten parantamiseksi.

OECD:n uusien periaatteiden vaikutus on selvästi nähtä-

vissä Suomessakin. Uusia korkotukiluottoesityksiä oli vuonna 1995 vähän verattuna Helsinki-paketin voimaantuloa edeltäneeseen aikaan. Uusia päätöksiä tehtiin seitsemän kappaletta yhteisarvoltaan 120 miljoonaa markkaa. Korkotuen määrä on 55,7 miljoonaa markkaa.

Uusista korkotukihankkeista kuusi sijaitsee Aasiassa: neljä Kiinassa, yksi Nepalissa ja yksi Vietnamissa. Ainoa Aasian ulkopuolinen maa on Ecuador. Kaikki hankkeet ovat sähkö- tai vesialan hankkeita.

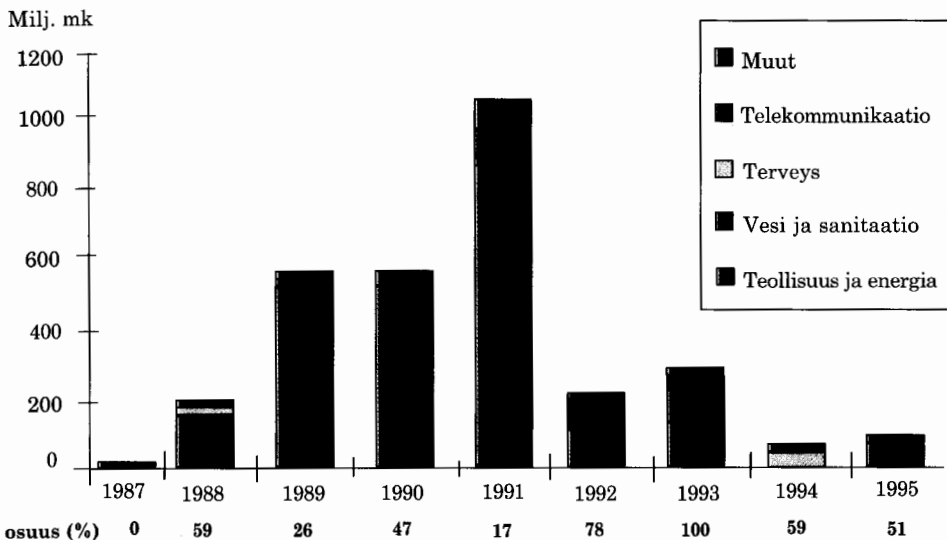
Vuonna 1995 korkotuen maksatuksiin käytettiin 150 miljoonaa markkaa. Korkotuki on pysynyt markkamääräisesti vakaana, mutta vuonna 1995 sen suhteellinen osuus kehitysysteistyön kokonaismaksatuksista, 8,9 %, ylitti 4-6 prosentin tavoitetason. Tämä johtui siitä, että korkotukisitoumukset ovat luonteeltaan hyvin pitkäaikaisia (yli 10 vuotta), ja että määrärahat olivat tuntuvasti nykyistä suuremmat.

Näillä näkymin korkotukimaksut kääntyvät laskuun vuodesta 1996 alkaen ja saavuttavat tavoitetason kolme-viisi vuotta myöhemmin.

KORKOTUEN VIISI SUURINTA VASTAANOTTAJAA 1992-1995 (MMK)

	1992	1993	1994	1995	1992-95
Kiina	48,2	53,2	52,5	65,5	219,4
Thaimaa	11,1	23,8	25,8	34,7	95,4
Zimbabwe	3,7	9,7	12,2	14,1	39,7
Intia	4,8	8,1	5,8	5,2	23,9
Meksiko	5,1	4,3	3,4	4,1	16,8

KORKOTUKILUOTOT TOIMIALOITTAIN 1987-95

8

Kansalaisjärjestötoiminta

Tukemalla kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyötä ulkoasiainministeriö pyrkii laajentamaan Suomen kehitysmaasuhteita kansalaistasolla ohi valtiollisten kanavien. Samalla tarjotaan järjestöille mahdollisuus saada kehitysyhteistyötä ja kehitysmaita koskevaa tietoa sekä omakohtaista kokemusta.

Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyössä korostuu kehitysmaiden oman kansalaistoiminnan tukeminen ja kehittäminen oma-aloitteisuuden ja omatoimisuuden pohjalta. Keskeisenä tavoitteena on luoda mahdollisimman laajaa ja moniarvoista yhteistyötä, joka edistää erityisesti köyhimpien väestöryhmien omaehtoisia pyrkimyksiä elämänsä hallintaan ja vaikutusmahdollisuuksiensa lisäämiseen.

Lähtökohtana on, että vapaalle kansalaisjärjestötyölle ominainen itsenäisyys, monimuotoisuus ja omaleimaisuus säilyvät hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Hankkeiden toteutus on kunkin tukea saavan järjestön vastuulla, joskin sitä säätelevät ulkoasiainministeriön antamat ohjeet ja säännökset.

Vuonna 1995 valtion tukea myönnettiin 144 suomalaiselle kansalaisjärjestölle, jotka toteuttivat 360 hanketta yli 60 kehitysmaassa. Yli 70 % määrärahoista kuluu terveydenhuoltoon, vammaistyöhön, koulutukseen sekä muihin sosiaalialan hankkeisiin. Muita merkittäviä kohteita ovat maa- ja metsätalous, paikallishallinnon kehittäminen, ympäristöala sekä itsetyöllistämisen ja pienyritystoiminnan kehittäminen.

Kehitysmaissa erilaisia hankkeita toteuttavien suomalaisjärjestöjen lisäksi tukea myönnettiin myös 16 kansainväliselle kansalaisjärjestölle, kehitysjoukkotoiminnasta vastaavalle Kehitysyhteistyön palvelukeskukselle (KEPA), kansalaisjärjestöjen tiedotustoiminnalle kotimaassa sekä Suomen kehitysmaaedustustojen hallinnoimille ns. pienprojekteille.

Kymmenisen vuotta jatkuneen ripeän kasvun jälkeen hanketukea hakeneiden ja saaneiden järjestöjen lukumäärä on viimeiset 3-4 vuotta pysynyt suurin piirtein samana. Tästä voitaneen päätellä, että ainakin toistaiseksi on saavutettu taso, joka vastaa suomalaisen järjestökentän kiinnostusta kehitysyhteistyöhön. Osasyynä tilanteeseen on varmastikin ollut lama, joka on vaikeuttanut järjestöjen mahdollisuuksia kerätä omarahoitusosuuteen tarvittavia varoja. Onkin oletettavaa, että taloudellisen tilanteen kohentuessa kiinnostus kehitysyhteistyöhön tulee jälleen kasvamaan.

Myöskään avustusten maantieteellisessä ja toimialakohtaisessa jakautumassa ei ole tapahtunut kovin suuria muutoksia. Kaksi kolmasosaa tuesta suuntautuu Afrikkaan,

lopun tasaisesti Aasiaan ja Latinalaiseen Amerikkaan. Ulkoasiainministeriöllä ei ole suuriakaan mahdollisuuksia vaikuttaa kohteiden valintaan, mutta järjestöjä on riskien uhallakin rohkaistu kokonaan uusien, kehitysmaaolosuhteisiin soveltuvien, ideoiden kekseliäiseen soveltamiseen. Erityisen tervetulleina on pidetty hankeideoita, jotka tähtäävät itsetyöllistämisen ja pienyrityttöjyyden tukemiseen ja kehittämiseen mm. erilaisin pienlaina- ja starttirahoin.

Vuonna 1994 valmistuneen kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyötoiminnan evaluoinnin tuloksia puitiin eri yhteyksissä. Osittain evaluoinnin tuloksena kiinnitettiin erityistä huomiota hankevalmisteluun ja yleensä kestävään kehitykseen liittyvään valmennukseen ja neuvontaan, johon yhä enemmän osallistui myös Kehitysyhteistyön palvelukeskus, KEPA.

Eräs merkittävä evaluoinnin anti oli sitä seurannut melko laaja kansalaiskeskustelu. Se oli myös omiaan selventämään kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön peruseriaatteita ja tavoitteita sekä eri toimijoiden keskinäisiä suhteita.

Suomalaisjärjestöjen työ todettiin evaluoinnissa kansainvälisesti täysin vertailukelpoiseksi ja joidenkin hankkeiden katsottiin olleen jopa kansallisesti merkittäviä. Heikkoudet liittyivät yleensä vajavaiseen paikallistuntemukseen sekä puutteelliseen hankevalmisteluun. Myös kestävien vaikutusten aikaansaaminen todettiin pulmalliseksi. Tämä johtunee hankkeiden keskittymisestä sosiaaliseksi, jolla elinkelpoisten uusien rakenteiden synnyttäminen ja ylläpitäminen on köyhissä maissa vaikeaa.

EU TUKEE KANSALAIJÄRJESTÖJÄ

Suomen tultua vuoden 1995 alussa Euroopan Unionin jäseneksi avautui myös suomalaisille kansalaisjärjestöille uusia rahoituskanavia EU:n budjetin ja eri rahastojen kautta. Kertomusvuoden aikana sovittiin EU-komission kanssa tulevasta rahoitusyhteistyöstä. Suomalaiset kansalaisjärjestöt voivat saada kehitysyhteistyöhankkeisiinsa EU:n varoja 50 % hankkeen kokonaiskustannuksista, 35 % maksetaan Suomen kehitysyhteistyövaroista ja loput 15% jää järjestön maksettavaksi. Kehitysyhteistyön palvelukeskuksen tehtäväksi annettiin yhteisrahoitusjärjestelyistä tiedottaminen Suomessa. KEPA laati kansalaisjärjestöjen EU-rahoitusoppaan. Kuusi suomalaisjärjestöä jätti vuoden 1995 aikana EU:lle rahoitushakemuksen. Näistä yksi hyväksyttiin.

KEHITYSJOUKKOTOIMINTA

KEPAn hallinnoima kansallinen kehitysjoukko-ohjelma evaluoitiin vuonna 1995. Kehitysjoukko-ohjelmassa Sambiassa, Nicaraguassa ja Mosambikissa on työskennellyt vajaa 200 nuorta suomalaista ammatti-ihmistä eri alojen työtehtävissä.

Kehitysjoukkolaisuuden periaatteita ovat yhteisvastuu, kumppanuus, elinolojen jakaminen ja sillanrakentaminen.

Kehitysjoukkotoiminta on kansainvälisesti muutosvaiheessa. Itse toiminnan tavoitteita pohditaan, ja monissa järjestöissä pyritään löytämään tehokkaampia ja tuloksellisempia toimintatapoja.

Johtopäätöksissään riippumaton evaluointiryhmä pitää kehitysjoukko-ohjelman mielekkyyttä rajallisena. Mikrotasolla ohjelma tekee arvostettua työtä, mutta kehitystavoitetta se edistää vain vähäisesti. Suhteessa kansainvälistymiseen ohjelma on onnistunut, mutta sillanrakennustavoite, yhteyksien rakentaminen ja tiedon lisääminen kehitysmaan oloista ovat onnistuneet vain osittain. Ohjelma kärsii päämäärien moninaisuudesta.

Isäntäorganisaatiot arvostavat yleensä kehitysjoukkolaisten työtä. Kehitysjoukkolaisten mukana tulevat materiaaliset edut, esimerkiksi ajoneuvot, koetaan merkittäviksi. Vastaanottajan tarpeita ei ole evaluojien mukaan analysoitu riittävän syvällisesti, eikä kehitysjoukkolainen ole aina välttämättä paras vastaus organisaatioiden ongelmiin. Tietyissä tapauksissa paikan päältä saataisiin pätevää työvoimaa, mikäli organisaatioilla olisi rahaa palkanmaksuun.

Evaluoinnista päätellen KEPA ei tee sen parempaa tai huonompaa työtä kuin muutkaan vastaavat järjestöt. KEPAn muut toiminnot näyttävät toteutuneen hyvin, siinä laajuudessa kun niitä on käsitelty.

Evaluoinin tuloksista käytiin laajaa keskustelua useissa ulkoministeriön ja KEPAn järjestämissä seminaareissa sekä kansalaisjärjestökentän sisällä.

Ulkoministeriön ja KEPAn välillä sovittiin, että kehitysjoukkotoiminta nyky muodossaan päättyy noin kahden vuoden siirtymäajan kuluessa. Uusia kehitysjoukkolaisia ei enää lähetetä kentälle. KEPA tulee entistä enemmän panostamaan kotimaan tiedotus- ja kampanjatoimintaan, kansainvälisiin yhteyksiin, EU-yhteystoimintaan sekä kansalaisjärjestöjen palveluun tietojenvaihdossa, koulutuksessa, henkilöresurssien rekrytoinninnissa ja valmennuksessa.

9 Teollinen ja kaupallinen yhteistyö

TEOLLISEN YHTEISTYÖN RAHASTO OY (FINNFUND)

Teollisen kehitysyhteistyön tavoitteena on parantaa kohdemaiden omaa osaamista ja raaka-aineiden hyödyntämistä, kehittää taloudellisesti edullisia ja ekologisesti kestäviä tuotantomenetelmiä ja teknologiaa sekä edistää yrittäjyyttä, taloudellista tuottavuutta ja työpaikkojen luomista. Kestävän kehityksen aikaansaaminen on tämänkin toiminnan keskeinen tavoite. Teollista kehitysyhteistyötä sitovat samat yleiset tavoitteet kuin Suomen kehitysyhteistyötä yleensä.

Teollisen kehitysyhteistyön pääasiallisena kanavana toimii Teollisen yhteistyön rahasto Oy (FINNFUND). FINNFUNDin toiminta on mahdollista myös eräissä Keski- ja Itä-Euroopan maissa sekä vuodesta 1994 alkaen myös Etelä-Afrikan tasavallassa.

Vuoden 1995 lopussa FINNFUNDilla oli voimassa 80 investointipäätöstä 28 kohdemaassa. Päätösten yhteisarvo on 801,1 miljoonaa markkaa, josta osakepääomasijoituksia on 34 prosenttia ja lainoja 66 prosenttia.

Maantieteellisesti FINNFUNDin kokonaissitoumuksista 41 prosenttia suuntautuu Aasiaan ja 25 prosenttia Keski- ja Itä-Euroopaan. Eniten aloitteita kohdistuu Suomen lähialueille ja Kaakkois-Aasiaan sekä Kiinaan. Muista kohdemaista mainittakoon Puola ja Unkari. Keskeisiä toimialoja ovat mm. telekommunikaatio-, puu- ja paperiteollisuus, rakentaminen ja rakennusteollisuus sekä kehityspankit ja sijoitusrahastot.

FINNFUNDin rahoituspalvelujen kysyntä jatkui vakaana vuonna 1995. Rahasto analysoi 75 hankeideaa. Vuoden aikana tehtiin 14 rahoituspäätöstä, yhteisarvoltaan 92 miljoonaa markkaa. Tästä 77 miljoonaa markkaa on oman pääoman ehtoisia sijoituksia ja 15 miljoonaa lainarahoitusta. Maksumuksia oli yhteensä 55 miljoonaa markkaa, joista osakepääomasijoitusten osuus oli 15 miljoonaa ja lainojen osuus 40 miljoonaa markkaa.

TALOUDELLINEN, TEOLLINEN JA TEKNOLOGINEN (TTT-) YHTEISTYÖ

Kehitysmaiden kanssa toteutettavia taloudellisia, teollisia ja teknologisia yhteistyöhankkeita on tuettu ns. TTT-määrärahalla vuodesta 1984 alkaen. Määrärahaa voidaan myöntää

suomalaisille yrityksille, laitoksille ja yhteisöille kehitysmaissa toteuttaviin hankkeisiin, joihin liittyy teknologian siirtoa. Toiminnan tarkoituksena on luoda mahdollisuuksia pitempiaikaiselle, kaupalliselta pohjalta tapahtuvalle toiminnalle kehitysmaissa.

Vuonna 1995 myönnettiin TTT-määrärahoja 11,3 miljoonaa markkaa 46 hankkeeseen 15 maassa. Pääsektori oli kuten ennenkin metsäteollisuus ja uutena vahvana alana oli terveydenhuoltosektori. Tärkeimmät kohdemaat olivat Kiina ja Vietnam. Vietnamilaisiin kohteisiin on vuodesta 1992 myönnetty TTT-määrärahaa lähinnä infrastruktuurin kehittämiseen.

TTT-määrärahajärjestelmä on täyttänyt sille asetetut tavoitteet. Avustuksia saaneiden yritysten arviot viittaavat siihen, että yritykset ovat myöhemmin saaneet maksettuihin avustuksiin nähden monin verroin enemmän tilauksia.

**TEOLLISEN KEHITYSYHTEISTYÖN VIISI SUURINTA
VASTAANOTTAJAA 1992-1995 (MMK)**

	1992	1993	1994	1995	1992-95
Malesia	2,9	115,2	12,5	-3,6	127,0
Uruguay	0,0	35,4	0,0	0,0	35,4
Intia	18,1	3,2	3,4	0,1	24,8
Zimbabwe	0,5	0,0	-2,6	13,2	11,1
Kiina	4,5	-0,1	-2,2	7,1	9,4

Teollinen kehitysyhteistyö: FINNFUND ja TTT-yhteistyö

KAHDENVÄLISEN KEHITYSYHTEISTYÖN MAAKOHTAISET MAKSATUKSET 1995 (1 000 mk)

	Kokonais- maksatukset maittain	Prosenttia kahden- välisestä yhteistyöstä	Hanke- ja ohjelma- muotoinen yhteistyö*	Tuki kan- sallajär- jestöille	Kahden- välinen humanitaa- rinen apu	Korkotuki ja lahjamoitoinen teollinen yhteistyö**	Kehitysluo- tot ja FINN- FUNDin luotot***	Muu kah- denvälinen kehitysyh- teistyö****
EUROOPPA								
YHTEENSÄ	28 997	3,0%	-	969	21 964	2 547	-3 812	7 330
Albania	969	0,1%		969				
Ent. Jugoslavian valtiot josta: Bosnia	28 614 8 583	3,0% 0,9%			21 964 6 470			6 650 2 113
Turkki	-586	-0,1%				2 547	-3 812	680
AFRIKKA								
YHTEENSÄ	374 592	39,0%	228 106	70 714	34 621	23 568	16 839	744
Saharan pohjoispuol.								
Afrikka yhteensä	23 381	2,4%	21 442	800	-	1 497	-358	-
Egypti	22 442	2,3%	21 442	800		200		
Marokko	1 297	0,1%				1 297		
Tunisia	-358						-358	
Saharan eteläpuol.								
Afrikka yhteensä	345 698	36,0%	201 814	69 252	34 621	22 071	17 197	744
Angola	7 333	0,8%		846	6 487			
Botswana	1 044	0,1%		1 044				
Burkina Faso	127	0,0%		127				
Burundi	3 310	0,3%		100	3 210			
Eritrea	2 963	0,3%	5	2 458	500			
Etelä-Afrikan tasavalta	964	0,1%	59	906				
Etiopia	33 411	3,5%	21 994	9 211	700	1 482		25
Ghana	3 209	0,3%		867		2 318		25
Guinea	200	0,0%		200				
Kamerun	674	0,1%		674				
Kenia	26 769	2,8%	22 336	2 964		2 569	-1 100	
Komorit	400	0,0%		400				
Liberia	1 000	0,1%			1 000			
Madagaskar	50	0,0%		50				
Malawi	1 000	0,1%		1 000				
Mauritius	1 275	0,1%				1 275		
Mosambik	51 730	5,4%	37 962	9 768	4 000			
Namibia	34 580	3,6%	25 731	8 849				
Päiväntas. Guinea*****	-12			-12				
Ruanda	12 103	1,3%	1 004	75	11 024			
Sambia	51 905	5,4%	42 445	9 460				
Senegal	5 135	0,5%	2 106	2 818		211		
Sierra Leone	30	0,0%		30				
Somalia	3 919	0,4%		225	3 000			694
Sudan	6 605	0,7%	1 955	150	4 500			
Tansania	40 863	4,3%	31 337	9 649			-123	
Uganda	5 583	0,6%		5 383	200			
Zimbabwe	34 051	3,5%		1 414		14 217	18 420	
Alueellinen (SADC ym.)	15 477	1,6%	14 881	596				
Afrikka alueellinen	5 513	0,6%	4 850	663	-	-	-	-

	Kokonais- maksatukset maittain	Prosenttia kahden- välisestä yhteistyöstä	Hanke- ja ohjelma- muotoinen yhteistyö*	Tuki kan- salaajär- jestöille	Kahden- välinen humanitaarinen apu	Korkotuki ja lahjajamuo- toinen teollinen yhteistyö**	Kehitysluo- tot ja FINN- FUNDin luotot***	Muu kah- denvälinen kehitysyh- teistyö****
AMERIikka								
YHTEENSÄ	78 936	8,2%	50 911	13 835	517	6 290	-4 221	11 605
Pohjois- ja Keski- Amerikka yhteensä	62 485	6,5%	50 201	7 629	17	5 741	-1 103	-
Barbados	-288						-288	
Costa Rica	1 012	0,1%	1 012					
Dominikaaninen tasavalta	1 796	0,2%		137		1 659		
Guatemala	501	0,1%	21	480				
Haiti	17	0,0%			17			
Honduras	150	0,0%		150				
Meksiko	5 344	0,6%	2 006	70		4 082	-815	
Nicaragua	27 982	2,9%	21 802	6 180				
Alueellinen	25 971	2,7%	25 359	612				
Etelä-Amerikka								
Yhteensä	16 451	1,7%	710	6 206	500	549	-3 118	11 605
Argentiina	272	0,0%				272		
Bolivia	1 396	0,1%		1 396				
Brasilia	1 116	0,1%		1 033		83		
Chile	-1 666	-0,2%		1 263		189	-3 118	
Ecuador	491	0,1%		487		5		
Kolumbia	430	0,0%		180	250			
Peru	12 773	1,3%		918	250			11 605
Uruguay	68	0,0%		68				
Alueellinen	1 572	0,2%	710	862				
AASIA YHTEENSÄ	294 119	30,6%	111 267	15 989	18 787	134 694	-10 676	24 056
Lähi-Itä yhteensä	28 117	2,9%	1 574	1 105	3 910	409	-	21 120
Irak	13 447	1,4%		282	2 000			11 165
Iran	9 614	1,0%						9 614
Israel	30	0,0%		30				
Jordania	711	0,1%		409		302		
Libanon	123	0,0%		74				49
Oman	107	0,0%				107		
Palestiinan itsehall.alueet	3 794	0,4%	1 574	310	1 910			
Syyria	291	0,0%						291
Etelä- ja Keski- Aasia yhteensä	82 587	8,6%	46 572	10 544	12 377	13 820	-1 266	539
Afganistan	6 063	0,6%		550	5 488			25
Bangladesh	20 546	2,1%	17 516	3 030				
Georgia	440	0,0%						440
Intia	7 476	0,8%		1 993	200	6 524	-1 266	25
Kazakstan	435	0,0%	85			300		50
Kirgisia	85	0,0%	85					
Nepal	26 620	2,8%	24 199	2 421				
Pakistan	7 112	0,7%		2 350		4 762		
Sri Lanka	7 121	0,7%	4 687	200		2 234		
Alueellinen	6 689	0,7%			6 689			

	Kokonais- maksatukset maittain	Prosenttia kahden- välisestä yhteistyöstä	Hanke- ja ohjelma- muotoinen yhteistyö*	Tuki kan- salaisjär- jestöille	Kahden- välinen humanitaarinen apu	Korkotuki ja lahjumuotoi- nen teollinen yhteistyö**	Kehitysluo- tot ja FINN- FUNDin luotot***	Muu kah- denvälinen kehitysyh- teistyö****
Kauko-Itä yhteensä	174 344	18,1%	55 099	4 292	1 500	120 465	-9 410	2 397
Filippiinit	5 810	0,6%		367		5 444		
Indonesia	3 403	0,4%	2 392	305		707		
Kambodzha	1 731	0,2%		1 157	500			74
Kiina	70 922	7,4%	211	80		74 551	-3 921	
Laos	6 844	0,7%	6 694	150				
Malesia	-1 730	-0,2%		193		2 103	-4 026	
Mongolia	2 376	0,2%				2 376		
Thaimaa	36 133	3,8%	1 117	1 783		34 696	-1 463	
Vietnam	48 855	5,1%	44 686	258	1 000	588		2 324
Aasia alueellinen	9 070	0,9%	8 022	48	1 000	-	-	-
OSEANIA YHTEENSÄ	190	0,0%	-	190	-	-	-	-
Papua-Uusi Guinea	190	0,0%		190				
MAITTAIN JAKAMATON	184 427	18,2%	60 005	18 458	13 816	42	-	92 107
KAHDENVÄLINEN KEHITYSYHTEISTYÖ YHTEENSÄ	961 262	100,0%	450 289	120 155	89 705	167 140	-1 869	135 842
Osuus kahdenvälisestä yhteistyöstä	100,0%		46,8%	12,5%	9,3%	17,4%	-0,2%	14,1%

* Sisältää maa- ja aluekohtaisen yhteistyön sekä muuta lahjumuotoista kahdenvälistä varsinaista kehitysyhteistyötä

** Sisältää korkotuen lisäksi UM:n TTT-avustukset, KTM:n TT-avustukset sekä FINNFUND:in osakepääomasijoitukset

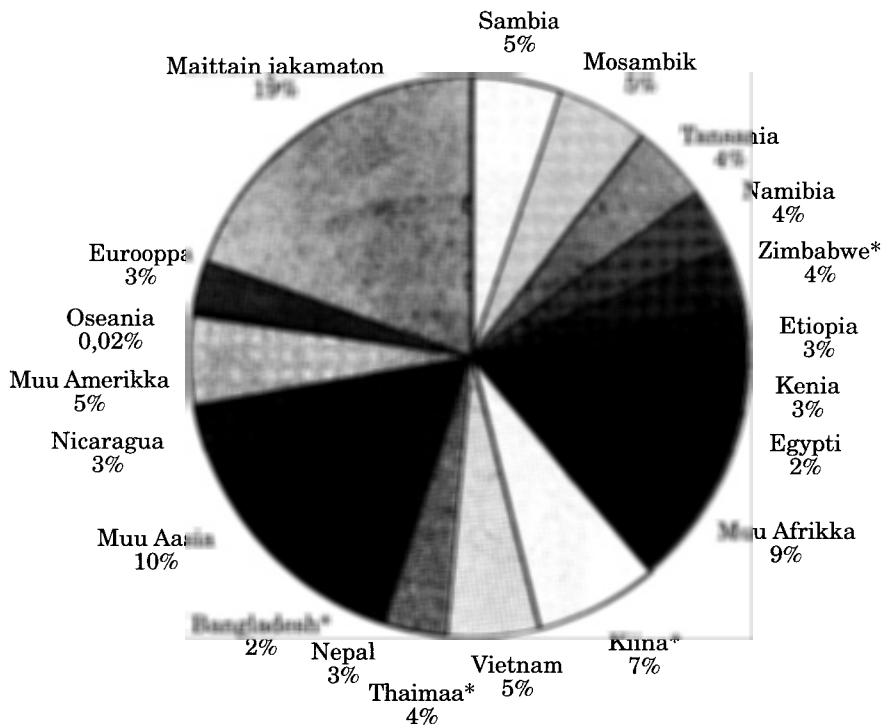
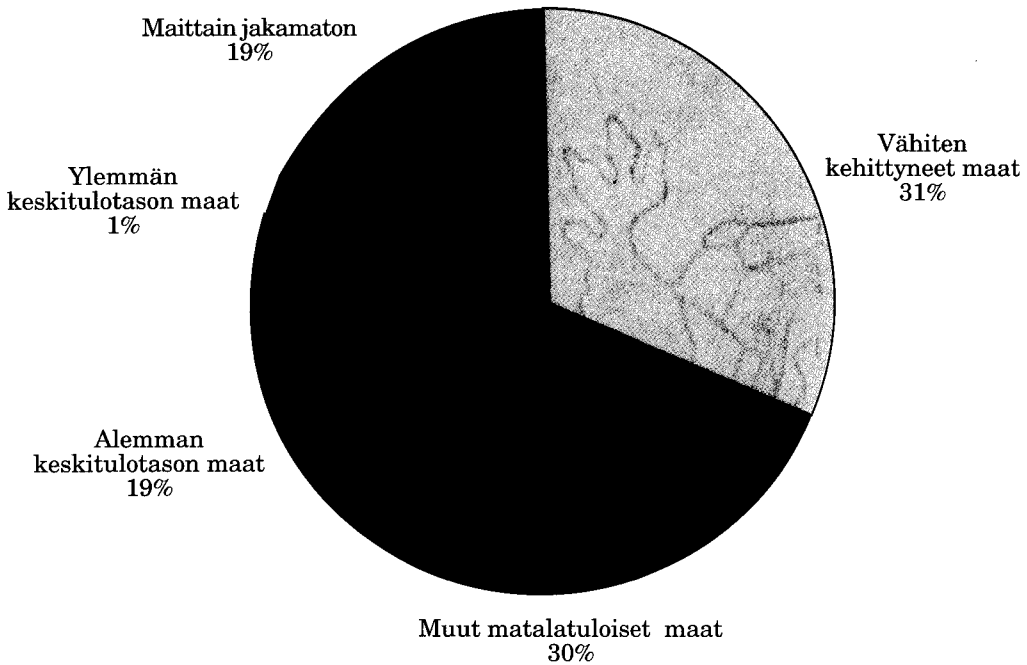
*** Sisältää luottoehtoisen kehitysyhteistyön kokonaisuudessaan, kuoletukset vähennettynä

**** Sisältää:

- Perun anteksiannettujen velkojen rästissä olleet korot	11,6 mmk
- Pakolaisten vastaanottamisesta aiheutuvat menot	32,1 mmk
- Suomen Akatemian kehitysmaatutkimus	2,6 mmk
- Kehitysyhteistyösaston palkkamenot	24,9 mmk
- Edustautuminen kansainvälisissä kokouksissa	4,0 mmk
- Kehitysyhteistyön osuus ulkoministeriön muiden yksiköiden hallintomenoista	5,4 mmk
- Ulkomaan edustustojen kehitysyhteistyömenot (sis. palkkoja)	24,5 mmk
- Kehitysyhteistyösaston kiinteistömenoja	22,8 mmk
- FINNFUND:in hallintomenot	6,7 mmk
- Muita hallintoon luettavia menoja	1,2 mmk

***** Kansalaisjärjestöjen palauttama käyttämätön tuki ilmenee negatiivisena lukuna

SUOMEN KAHDENVÄLINEN KEHITYSYHTEISTYÖ 1995
Maksatukset maaryhmittäin ja maittain

* Ei maa- ja aluekohtaisen yhteistyön ensisijainen kohdemaa

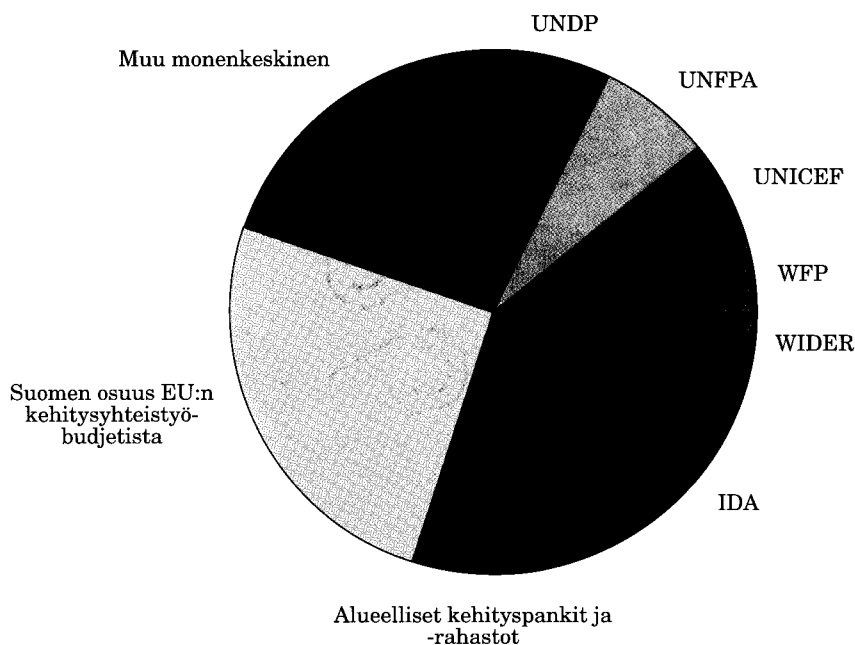
**KEHITYSYHTEISTYÖ KANSAINVÄLISTEN
JÄRJESTÖJEN KAUITA 1990-1995 (milj. mk)**

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Kehitysyhteistyö kansainvälisten järjestöjen kautta	1 204,3	1 220,7	863,9	538,8	273,6	414,2
YK:n kehitysohjelma UNDP	200,0	231,7	170,0	81,7*	27,0	55,0
YK:n väestörahaslo UNFPA	75,0	86,7	80,0	37,7	37,1	50,0
YK:n lastenrahaslo UNICEF	140,0	155,0	129,0	36,5	51,5	45,0
Maailman elintarvikeohjelma WFP	175,0	229,0	139,4	56,8	42,0	45,0
Maailmanpankki / IDA	156,1	256,0	256,0	211,0	12,3	147,6
Alueelliset kehityspankit ja -rahaslot	148,8	3,2	62,4	101,5	94,4	61,7
Taloudellisen kehitystutkimuksen kansainvälinen instituutti WIDER	3,9	10,4	3,3	2,0	1,1	1,1
Muut järjestöt	305,5	248,7	23,7	11,6	8,3	8,7
Muu monenkeskinen yhteistyö	127,2	172,4	134,2	108,1	125,8	320,2
YK:n pakolaispäävaltuutettu UNHCR	56,0	59,0	58,0	30,0	30,0	30,0
Kv. järjestöjen jäsenmaksut ja maksuosuudet	38,6	45,8	57,0	63,2	59,1	69,3
Maailman ympäristörahaslo GEF**	29,1	29,1
Suomen osuus EU:n kehitysyhteistyöbudjettiin	184,8
Muu monenkeskinen yhteistyö	32,6	67,6	19,2	14,9	7,6	7,1
MONENKESKINEN YHTEISTYÖ, YHTEENSÄ	1 331,5	1 393,1	998,1	646,9	399,4	734,4

* UNDP kirjaa vuoden 1994 yleisavustukseksi 53 miljoonaa markkaa, johon sisältyy 26 miljoonaa vuoden 1993 avustuksista

** Vuodesta 1994 lähtien luetaan 84 % GEF-avusta kehitysyhteistyöhön

1995

10 YK:n kehitysohjelmat

YK:N TILA

YK:n 50-juhlavuotta varjosti järjestön tähän mennessä kenties vakavin rahoituskriisi. Uhka Yhdysvaltain rahoituksen pysyvistä vähenemisestä on vauhdittanut keskusteluja multilateralismin poliittisesta kriisistä ja YK:n perinpohjaisesta uudistamistarpeesta. YK-reformeista keskustellaankin useissa, kaikille jäsenmaille avoimissa työryhmissä YK:ssa sekä järjestön ulkopuolisilla foorumeilla. Keskeisin reformityöryhmistä on YK-järjestelmän vahvistamista käsittelevä korkean tason työryhmä, jonka työskentely käynnistyi vuoden 1996 alkupuolella. Tämän työryhmän on tarkoitus koota yhteen muiden eri toiminta-alueiden reformityöryhmien suositukset. YK:n uudistamista pohtii neljä muuta työryhmää (turvallisuusneuvosto-, rauhanagenda-, kehitysagenda- ja rahoitustyöryhmät). Suomi osallistuu aktiivisesti tähän työhön.

Viime vuosina YK:n kansainväliset konferenssit – ympäristö ja kehitys 1992, ihmisoikeudet 1993, väestö ja kehitys 1994, sosiaalinen kehitys 1995, naisten asema 1995, asuinyhdyskunnat 1996- ovat tuoneet esille kestävän inhimillisen kehityksen ja inhimillisen turvallisuuden tarpeet ja välttämättömyyden taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen rinnalle kestävän kehityksen edellytyksiksi. Tämä on edellyttänyt uudistuksia myös monenkeskisten järjestöjen ohjelmissa ja toimintata-voissa.

Pohjoismaat alkoivat vuoden 1995 lopulla tiivistää yhteistyötään YK:n talous- ja sosiaalisektorin uudistamiseksi. Vuoden 1996 alussa pohjoismaiset kehitysyhteistyöministerit päättivät käynnistää vuosina 1988-91 toteutetun pohjoismaisen YK-projektin seurantahankkeen ”pohjoismainen YK:n reformiprojekti 1996 talous- ja sosiaalisektorilla”. Tarkoituksena on valmistella konkreettisia, yhteispohjoismaisia uudistusehdotuksia meneillään oleviin uudistusprosesseihin. Projektia koordinoi Norja. Suomi vastaa erityisesti YK:n talous- ja sosiaalineuvostoa (ECOSOC) koskevasta reformiosuudesta.

Pohjoismaisen toiminnan rinnalla Suomi pyrkii vaikuttamaan YK:n uudistamiseen EU:n kautta. EU-jäsenyys on muuttanut huomattavasti Suomen työskentelyä YK:ssa. Operatiivisten kehitysjärjestöjen (UNDP, UNICEF, UNFPA, WFP) johtokuntatyöskentelyä lukuunottamatta kaikki YK-kannanotot valmistellaan nyt EU-ryhmässä, jonka jälkeen puheenjohtajamaa puhuu EU:n nimissä. Suomen vaikutusmahdollisuudet riippuvat ratkaisevasti siitä, kuinka hyvin Suomi pystyy EU-ryhmässä samaan kantansa läpi. Uusi työskentelytapa lukui-

sine valmistelukokouksineen asettaa erittäin suuria paineita hallinnolle.

Valtaosa Suomen monenkeskisestä avusta ohjataan YK:n operatiivisille kehitysjärjestöille, jotka muodostavat YK:n kehitysyhteistyön ytimen. Suomi on kuitenkin joutunut huomattavasti vähentämään rahoitustaan. Suomi on yhdessä muiden pohjoismaiden kanssa vaikuttanut järjestöjen toiminnan entistä selvempään keskittämiseen kaikkein köyhimmille maille ja köyhimpien väestönsien avustamiseen. Toinen keskeinen tavoite on ollut järjestöjen toiminnan suuntaaminen vastaanottajamaan omien kehitysponnistelujen tueksi. Tätä tavoitetta edistää YK:n käynnistämä strateginen suunnittelu, ns. Country Strategy Note'n, laadinta yhdessä vastaanottajamaan kanssa. Suomi on pitänyt tärkeänä myös järjestöjen välisen yhteistyön ja koordinaation tehostamista. Lisäksi Suomi on seurannut aktiivisesti kunkin järjestön hallinnon kehittämistä ja pyrkinyt edistämään hallinnon avoimuuden ja vastuullisuuden periaatteiden toteutumista.

Pohjoismaisen YK-projektin tuloksena toteutettu operatiivisten järjestöjen johtokuntareformi on Suomen kokemusten mukaan lisännyt selvästi jäsenmaiden mahdollisuuksia vaikuttaa järjestöjen toimintaan. Johtokunnat toimivat entisiä hallintoelimiä tehokkaammin ja pystyvät paremmin ohjaamaan järjestön toimintaa. WFP siirtyi johtokuntatyöskentelyyn vuoden 1996 alussa. Vuonna 1995 Suomi toimi UNICEFin johtokunnan jäsenenä. Vuonna 1996 Suomi on sekä UNDP/UNFPAn johtokunnan että WFP:n johtokunnan jäsen. Pohjoismaat ovat jatkaneet läheistä yhteistyötään kokousten valmisteluissa, vaikka yhteispohjoismaisia puheenvuoroja ei johtokunnissa enää pidetä.

YK:n kehitysohjelma UNDP

- aloitti toimintansa 1966, toimii yli 170 maassa
- YK-järjestelmän keskeinen kehitysyhteistyötä koordinoiva, suunnitteleva ja rahoittava elin
- rahoitus pohjautuu jäsenmaiden vapaaehtoiseen yleisavustukseen, jotka olivat v. 1995 noin 928 milj. dollaria (samoin kuin v. 1994); tämän lisäksi UNDP hallinnoimissa hankkeissa käytettiin yli 800 milj. dollaria vastaanottajien tai rahastojen varoja
- Suomen UNDP:lle antama yleisavustus oli 55 mmk v. 1995 (53 mmk v. 1994)
- UNDP:n alaisista rahastoista Suomi tuki v. 1995 YK:n naisten kehitysrahastoa UNIFEMiä 450 000 mk:lla (600 000 mk v. 1994)
- Suomi on UNDP:n 36-jäsenisen johtokunnan jäsen vuosina 1996-97
- administraattori James Gustave Speth (Yhdysvallat)

UNDP rahoitti kertomusvuonna noin 3 800 hanketta. Valtaosa avusta käytettiin köyhyden poistamiseen, hyvän hallinnon edistämiseen ja ympäristön tilan parantamiseen. Maantieteellisesti vuoden 1995 maksatukset jakaantuivat seuraavasti: Saharan eteläpuolinen Afrikka noin 20%, Aasia ja Tyynenmeren alue noin 21%, Latinalainen Amerikka ja Karibian alue noin 45%, Pohjois-Afrikka ja Arabimaat noin 6%, Eurooppa noin 3% ja alueiden välinen sekä globaali apu noin 5%. Latinalaisessa Amerikassa hallitusten oman rahoituksen osuus oli huomattavan suuri.

Vuonna 1995 UNDP:n toiminta keskittyi kestävän inhimillisen kehityksen (SHD) käsitteen toiminnallistamiseen. Köyhyyden poistamisesta tuli UNDP:n tärkein tavoite. UNDP:n toimintaa suunnattiin sen vahvimman osaamisen alueelle eli vastaanottajamaan oman kapasiteetin kehittämiseen. Myös muut UNDP:n tavoitteet liittyvät köyhyden poistamiseen, nimittäin naisten aseman vahvistaminen, ympäristön tilan parantaminen ja kestävien toimeentuloedellytysten luominen.

Suomi on muiden pohjoismaiden kanssa ajanut UNDP:n kenttätoiminnan tehostamista ja työn keskittämistä vähiten kehittyneisiin maihin (LDC). Osana tätä työtä johtokunta hyväksyi vuonna 1995 uuden ohjelmointimenettelyn, joka otetaan käyttöön vuoden 1997 alusta. Uuden ohjelmointimenettelyn avulla LDC-maiden rahoitusosuus kasvaa, päätöksenteon hajauttaminen etenee ja kansallinen sitoutuminen kehitysohjelmiin vahvistuu. UNDP:n maatoimistoille tulee yhdessä kohdemaan hallituksen kanssa lisää tulosvastuuta. Kohdemaan UNDP:n kautta saama avustus riippuu suuresti siitä, miten maaohjelma tukee kestävästä inhimillistä kehitystä, eikä ole enää BKT:n ym. mukaan laskettu summa koko ohjelmointijaksolle.

Osana YK:n operatiivisten toimintojen tehostamista UNDP on vähentänyt hankkeiden määrää. Se on yhä enemmän siirtynyt laajoihin ohjelmakokonaisuuksiin, joiden sisällä valtaosa hankkeista toteutetaan kansallisesti. Lisäksi UNDP:n maa-edustajat koordinoivat YK:n pääsihteerin valtuuksin YK:n kehitysjärjestöjen kenttätoimintaa ja toimivat samalla pääsihteerin edustajina ko. maissa ns. Resident Coordinator -ominaisuudessaan.

UNDP:n vuosittain julkaiseman Inhimillisen kehityksen raportin erityisteema oli vuonna 1995 naisten asema ja tasiarvo, Pekingissä syyskuussa pidetyn YK:n IV naisten maailmankonferenssin edellä. UNDP jatkoi vuonna 1995 useiden maailmanlaajuisten ympäristöohjelmien toteutusta ja rahoitusta (GEF, Capacity 21, Montreal Protocol). UNDP:n alainen YK:n aavikoitumis- ja kuivuustoimisto (UNSO) mm. avustaa 43 kuivuudesta kärsivää maata aavikoitumissopimuksen (Convention to Combat Desertification, CCD) toteutuksessa.

UNDP:n alaisen YK:n naisten kehitysrahaston UNIFEMin johtajana toimii vuoden 1995 alusta singaporelainen Noeleen Heyzer. Hän aloitti rahaston hallinnon tehostamisen ja on onnistunut säästötoimissa ja varainhankinnassa niin hyvin,

että vuoden 1995 lopussa UNIFEMin talous oli kunnossa. Vuoden 1995 lopulla käynnistettiin UNDP:n johtokunnan päätöksellä UNIFEMin toiminnan evaluointi, jonka rahoitukseen myös Suomi osallistuu.

YK:n lastenrahasto UNICEF

- perustettu v. 1946
- yleisenä tehtävänä lasten aseman parantaminen ja tietoisuuden lisääminen lapsiin liittyvissä kysymyksissä, tuki lasten ja äitien kestävien terveys- ja sosiaalipalvelujen kehittämiseen erityisesti kehitysmaissa sekä avustaminen kiireellisissä hätätilanteissa
- vuonna 1995 UNICEFin budjetti oli noin 1011 milj. dollaria (1006 milj. v. 1994), josta yleisrahoitusta 537 milj. dollaria (535 milj. v. 1994), lisärahoitusta 311 milj. dollaria (257 milj. v. 1994) ja hätäapurahoitusta 163 milj. dollaria (214 milj. v. 1994)
- Suomen yleisavustus UNICEFille v. 1995 oli 45 mmk ja humanitaarinen apu 8,7 mmk, yhteensä 53,7 mmk (v. 1994 yleisavustus 51,5 mmk ja humanitaarinen apu 25,7 mmk, yhteensä 77,2 mmk)
- UNICEFilla on 36-paikkainen johtokunta, jonka jäsenenä Suomi oli v. 1995
- toimeenpaneva johtaja Carol Bellamy, Yhdysvallat (v. 1995 lähtien)

UNICEFin tavoitteena on tukea avunsaajamaiden omia ohjelmia ja pyrkimyksiä äitien ja lasten peruspalveluiden tuottamiseksi ja siten edistää ongelmien sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävää ratkaisua.

Vuonna 1995 UNICEFin tuella toteutettiin kehitysohjelmia yhteensä 149 maassa. Kolme neljäsosaa UNICEFin kehitysvaroista käytettiin 65 köyhimmässä maassa. UNICEF oli mukana 21 eri hätäapuoperaatiossa.

Maantieteellisesti apu jakautui seuraavasti: Afrikka 36 %, Aasia 27 %, Amerikka ja Karibian alue 12 %, Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka 12 %, Itsenäisten valtioiden yhteisö, Keski- ja Itä-Eurooppa sekä Baltian maat 9 % ja alueiden välinen apu 4 %.

UNICEFin ohjelmien kautta käytetyistä varoista suunnattiin terveydenhuoltoon 36 %, suunnittelutyöhön 21 %, vesihuoltoon 13 %, koulutukseen 12 %, ravitsemukseen 7 %, yleisiin hätäapumenoihin 1 % ja muille sektoreille yhteensä 10 %.

UNICEF on terveydenhuoltoon painottuvassa työssään kertomuskaudella tukenut erityisesti rokotusohjelmia, rintaruokinnan edistämistä sekä ripulitautien torjuntaa ja hoitoa. Entistä suuremman huomion on saamassa AIDSin vastainen työ varsinkin Itä-Afrikassa, missä taudin kansanterveydelliset vaikutukset ovat pahimmat.

Peruskoulutuksen tukeminen on toinen UNICEFin keskeinen työsaika, erityisesti naisten ja tyttöjen lukutaidon edistäminen ja naisten itsenäisen elämänhallinnan tukeminen, esimerkiksi ammattikoulutuksen kautta.

Suomi on johtokuntatyöskentelyssä pyrkinyt UNICEFin toiminnan kehittämiseen, hallinnon yksinkertaistamiseen ja varainkäytön tehostamiseen sekä avoimuuden lisäämiseen kaikessa toiminnassa. Suomi on painottanut UNICEFin roolia kestävän kehityksen edistäjänä, ts. siirtymistä kampanjatyylisestä toiminnasta pitkäjänteisen kehitysyhteistyön tukemiseen. Suomen näkemyksen mukaan apua on annettava ennen muuta vähiten kehittyneille maille. Huomiota on kiinnitettävä avun laatuun kestäviin tuloksiin pääsemiseksi. Nämä Suomen esittämät linjaukset olivat näkyvästi esillä UNICEFin vuoden 1995 päätöksenteossa. Suomi muiden avunantajamaiden mukana on kiinnittänyt huomiota UNICEFin apuohjelmien maatasoon koordinaatioon. Vuonna 1995 johtokunnassa päätettiin, että maaohjelmat laaditaan entistä tiiviimmin yhteistyössä vastaanottavan maan hallituksen ja avunantajayhteisön kanssa.

Myös UNICEFissa on käyty vilkasta keskustelua järjestön hätäapuroolista. Suomi painottaa UNICEFin tehtävää kehitysjärjestönä, hätäaputyön tulee nivoutua yhteen UNICEFin pitkäjänteisen kehitystyön kanssa kestävän kehityksen periaatteita noudattaen.

Uusi toimeenpaneva johtaja käynnisti vuonna 1995 joukon hallinnollisia uudistuksia UNICEFin toiminnan kaikilla tasoilla. Näihin sisältyy budjettiuudistus, laskentatoimen avoimuuden lisääminen, hallintaselvitys ja sen perusteella tehtävät organisaatio- ja henkilöstömuutokset. Kertomusvuonna ryhdyt-

Libanon. Kuva: UNICEF/N. Tbutounji.

tiin myös laatimaan ns. "Mission Statementia" eli UNICEFin työn periaatteita selkiyttävää julkilausumaa, joka hyväksyttiin vuoden 1996 alussa. Käynnistyneet muutostoimet nuodattelevat pääosin Suomen ajamia linjoja. UNICEFin tulevaisuuden kannalta avainkysymys on, miten tehostetun hallinnon vaikutukset saadaan ulotetuksi ohjelmiin ja hankkeisiin kentätasolla.

Suomen kokemuksen mukaan työskentely hallintoneuvoston tilalle vuonna 1994 perustetussa johtokunnassa oli suhteellisen tehokasta ja tarkoituksenmukaista. Suomi oli johtokunnan jäsen vuonna 1995. Vuonna 1996 Suomi on johtokunnan tarkkailijajäsen.

YK:n väestörahoisto UNFPA

- perustettu vuonna 1966
- tehtävänä väestö- ja perhesuunnittelun tietotaidon ja suunnittelukapasiteetin lisääminen sekä tietoisuuden lisääminen väestönkasvuun liittyvistä ongelmista
- rahoitus pohjautuu hallitusten ja yksityisten vapaaehtoiseen avustuksiin, jotka olivat vuonna 1995 noin 316 milj. dollaria (265 milj. v. 1994)
- Suomen yleisavustus UNFPAlle oli 50 mmk vuonna 1995 (37,1 mmk v. 1994)
- Suomi on 36-jäsenisen UNDP:n ja UNFPAn yhteisen johtokunnan jäsen vuosina 1996-1997
- toimeenpaneva johtaja tri Nafis Sadik (Pakistan)

Vuonna 1995 UNFPA avusti noin 2500 hanketta. Noin puolet rahoituksesta suunnattiin lisääntymisterveys- ja perhesuunnitteluhankkeisiin. Tiedotukseen, koulutukseen ja tiedonkeruuseen käytettiin noin 25 %. Maantieteellisesti apu jakaantui seuraavasti: Saharan eteläpuolinen Afrikka noin 35 %, Aasia ja Tyynenmeren alue noin 29 %, Latinalainen Amerikka ja Karibia noin 13 %, Arabimaat ja Eurooppa noin 12 % ja alueidenvälinen ja globaali apu noin 11 %.

Vuonna 1995 UNFPAn toimintaa keskitettiin edelleen Kairossa syyskuussa 1994 pidetyn Kansainvälisen väestö- ja kehityskonferenssin (ICPD) toimintaohjelman mukaisesti kolmelle alueelle; lisääntymisterveys ml. perhesuunnittelu, väestö- ja kehitystrategioiden tuki sekä vaikuttaminen hallituksiin, viranomaisiin ja yleiseen mielipiteeseen väestökysymyksissä.

UNFPA toimii aktiivisesti myös YK:n sisäisen koordinaation tehostamiseksi väestökysymyksissä ja sillä on YK-järjestelmässä seurantavastuu Kairon konferenssin toimintaohjelman toteuttamisesta. Toimintaohjelman lähtökohtana on väestökehityksen, ympäristön, luonnonvarojen ja taloudellisen kehityksen keskinäinen riippuvuus.

UNFPAn maakohtaisten rahoituskriteerien uudistaminen tuli keskustelun kohteeksi Kairon konferenssin jälkeen vuonna 1995. ICPD:n toimintaohjelmaan pohjaavan ja vuoden 1996

puolella johtokunnan hyväksymän kriteeristön avulla kehitysmaat jaetaan kolmeen prioriteettiryhmään kansantulon, lisääntymisterveyspalvelujen saatavuuden, imeväis- ja äitiyskuolleisuuden sekä tyttöjen koulutuksen perusteella. Lähes kaikki Suomen kahdenvälisen avun tärkeimmät kohdemaat kuuluvat alimpaan luokkaan, eli saavat eniten UNFPAn tukea väestöohjelmiinsa.

UNFPA ajoi aktiivisesti Kairon toimintaohjelman sisällyttämistä Pekingissä syyskuussa 1995 pidetyn YK:n IV naisten maailmankonferenssin toimintaohjelmaan. Vuoden 1995 puolella myös UNFPAssa aloitettiin ns. "Mission Statement" -asiakirjan valmistaminen. UNFPA on sen avulla muiden YK:n kehitysjärjestöjen tavoin kirkastamassa toiminta-ajatustaan. Toiminnan harmonisointi YK-järjestöjen kesken etenee myös ohjelmointisykliin, raportointiin ja budjettien laadinnassa.

UNFPA on Suomen väestöavun keskeisin kanava, jonka toimintaan ollaan yleisesti tyytyväisiä. Tämä näkyi myös Suomen yleisavustuksen kasvuna vuonna 1995.

Maailman elintarvikeohjelma WFP

- perustettu 1961
- vastaa YK:n elintarvikeavusta sekä kehitys- että hätäapuohjelmille, vastaa YK-järjestelmän kuljetuksista, sekä UNHCR:n ja WFP:n työnjaon mukaan pääosin pakolaisten ruokinnasta
- rahoitus oli v. 1995 noin 1,2 miljardia dollaria (1,5 miljardia v. 1994), josta noin 750 miljoonaa hätäapuun
- Suomen apu v. 1995 oli 61 mmk (67,5 v. 1994), josta 16 mmk hätäapuoperaatioille humanitaarisen avun määrärahoista; suurin osa avusta on suomalaisia elintarvikkeita, käteisenä maksetaan hallinto- ja kuljetuskustannukset sekä osa hätäavusta paikallishankintoja varten
- Suomi oli 42-jäsenisen hallintokomitean (CFA) jäsen v. 1995 ja on jäsenenä vuoden 1996 alusta CFA:n tilalla toimivassa 36-jäsenisessä uudistetussa johtokunnassa
- toimeenpaneva johtaja Catherine Bertini (Yhdysvallat)

Vuonna 1995 WFP antoi elintarvikeapua noin 50 miljoonalle ihmiselle. Näistä noin 25 miljoonaa oli erilaisten hätätilanteiden uhreja, suurin osa eli noin 21 miljoonaa pakolaisia ja nk. sisäisiä evakkoja, ja noin 25 miljoonaa osallistui varsinaisiin kehityshankkeisiin. Nämä jakautuvat kahteen pääkategoriaan eli maatalouden ja maaseudun kehitykseen sekä nk. inhimilliseen kehitykseen (human development), joka tarkoittaa opetus-, koulutus-, terveys- ja elintarvikealan hankkeita.

Maatalouden ja maaseudun kehityshankkeissa elintarvikkeita annetaan palkaksi niille, jotka osallistuvat esimerkiksi puiden istutukseen, maanparannustöihin, kaivojen kaivamiseen sekä kastelujärjestelmien, teiden tai patojen rakentamiseen. Kysymys on nk. "food-for-work" - hankkeista. Inhimillisen kehityksen hankkeissa elintarvikkeita tai valmista ruokaa

"Food for work"-hanke, Addis Abeba, Etiopia. Kuva: WFP/P. Cenini.

käytetään yleensä kannustimena osallistumiselle, jotta vanhemmat lähettäisivät lapsensa kouluun. Tarkoitus on, että äidit itse tulisivat terveysasemille ja toisivat lapset mukanaan, jolloin heille mm. voidaan tehdä terveystarkastuksia sekä antaa rokotuksia tai terveys- ja ravitsemuskasvatusta. Yhteensä kehityshankkeita on 81 maassa 204.

Rahassa laskettuna hätäapuoperaatioihin annettiin apua noin 560 miljoonaa dollaria, pitkäaikaisiin hätäapuoperaatioihin eli lähinnä pakolaisoperaatioihin noin 187 miljoonaa dollaria ja varsinaisiin kehityshankkeisiin noin 430 miljoonaa dollaria.

Maantieteellisesti apu jakaantui seuraavasti: Saharan eteläpuoleinen Afrikka noin 56 %, Etelä- ja Itä-Aasia noin 14 %, Latalinalainen Amerikka ja Karibian alue noin 8 %, Pohjois-Afrikka ja Keski-Itä noin 10 % ja entinen Jugoslavia ja Kaukasus noin 12 %. Vuonna 1995 WFP:ssä oli vireillä useita järjestön toiminnan ja hallinnon jäntevöittämiseen tähtääviä uudistuksia. WFP:n toiminta-ajatusta selkiytti vuoden 1994 lopulla hyväksytty ns. "Mission Statement" -asiakirja, jossa elintarvikeavun päämääräksi todetaan nälän ja köyhyyden poistaminen. WFP:n tulee keskittyä sellaisiin toimintoihin, joissa nimenomaan elintarvikeapu on kehityksen kannalta hyödyllisintä. WFP:n tulee keskittyä köyhimpiin maihin ja köyhimpien väestönsien avustamiseen.

Vuonna 1995 WFP:ssä aloitettiin maaohjelmoinnin soveltaminen. Tavoitteena on, että toiminta tukee entistä paremmin vastaanottajamaan kehityssuunnitelmia ja että se toteutetaan läheisessä yhteistyössä YK:n muiden kehitysjärjestöjen kanssa. Maaohjelmointiin siirrytään vähitellen laatimalla maakohdattaiset strategiset suuntaviivat ja niiden pohjalta varsinaiset maaohjelmat. Suomi on yhdessä muiden pohjoismaiden kanssa ajanut maaohjelmointilähestymistävän hyväksymistä.

WFP:n toiminta on viime aikoina humanitaarisen avun tarpeiden kasvaessa painottunut yhä enemmän hätäapuooperaatioihin. Keskustelua järjestön toiminnan painopisteistä on käyty vilkkaasti. Suomi painottaa WFP:n kehitysroolia. WFP:n tehokas toiminta kriisitilanteissa ei olisi mahdollista ilman järjestön kehityshankkeita varten luomaa maatoimistojen verkostoa. Suomen näkemyksen mukaan hätä- ja kehitysapua ei tulisi kuitenkaan nähdä kilpailevina apumuotoina, vaan kaiken avustustoiminnan tulisi tähdätä olojen vakiinnuttamiseen ja kestäväen kehityksen edellytysten luomiseen.

Vuonna 1995 hallintokomitea hyväksyi WFP:lle uuden rahoitusjärjestelmän, jota kokeillaan aluksi vuoden 1996 alusta kahden vuoden ajan. Järjestelmän mukaan WFP:llä on kolme rahoitusikkunaa: multilateraalinen, ns. ohjattu multilateraalinen ("directed multilateral") ja bilateraalinen. Ohjattu multilateraalinen apu tarkoittaa sitä, että apu ei ole puhtaasti monenkeskistä, vaan avunantaja ohjaa apunsa määrättyille operaatioille tai hankkeille. Ohjelmakategorioita on neljä: kehitys-jälleenrakennus-hätäapuvälikäyttö, pitkäaikaiset hätäapuooperaatiot, hätäapuooperaatiot ja erityisoperaatiot. Avunantajat voivat vapaasti valita rahoitusikkunan ja ohjelmakategorian, mutta heidän tulee maksaa kaikki ko. toimintaan liittyvät kulut täysimääräisinä.

Suomen elintarvikeapu annetaan lähes kokonaisuudessaan WFP:n kautta. Suomen tuki painottuu järjestön kehityshankkeiden tukemiseen. Samalla WFP on tärkeä humanitaarisen avun kanava Suomelle. Humanitaarisen avun varoilla on tuettu sekä WFP:n hätäapuooperaatioita erityisesti Afrikassa ja Kaukasuksen alueella että WFP:n hätäapuvälikäyttöä. WFP:n ja UNHCR:n välistä työnjakoa Suomi pitää myönteisenä esimerkkinä YK-järjestöjen välisestä yhteistyöstä.

Vuonna 1995 51,5 % Suomen avusta suunnattiin WFP:n kehitysprojektien tukemiseen, 22,5 % pitkäaikaisiin hätäapuooperaatioihin ja 26 % hätäapu- ja erityisoperaatioihin. Vuonna 1996 Suomella on tarkoitus uuden rahoitusjärjestelmän mukaisesti tukea edelleen kehitysohjelmia ja pitkäaikaisia hätäapuooperaatioita puhtaasti multilateraalisen eli ei-ohjattuna. Tuki hätäapu- ja erityisoperaatioille tulee olemaan osittain ohjattua.

Vuonna 1995 Suomi osallistui hallintokomitean jäsenenä uuden johtokunnan työn käynnistämiseen. Suomi on pyrkinyt vaikuttamaan siihen, että WFP:n johtokunnan työskentely saadaan joustavasti käyntiin ja että UNDP/UNFPAn ja UNICEFn johtokuntatyöskentelystä saatuja kokemuksia käytetään WFP:ssä hyväksi.

11 Kehitysrahoituslaitokset

SUOMEN KEHITYSYHTEISTYÖ JA KEHITYSRAHOITUSLAITOKSET

Suomi osallistuu jäsenenä kaikkien keskeisten kehitysrahoituslaitosten toimintaan tukemalla niiden pääomahuoltoa sekä osallistumalla niiden hallintoelinten toimintaan. Laitokset rahoittavat kehitysmaajäsentensä taloudellisen ja sosiaalisen infrastruktuurin rakentamista myöntämällä niille kaupallista rahoitusta edullisempia lainoja sekä teknistä apua. Laitosten perimmäisenä tavoitteena on kehitysmaiden köyhyyden vähentäminen.

Laitosten rahoitushuolto on kertomusvuoden aikana ajautunut entistä syvempään kriisiin. Tämä koskee erityisesti pehmeitä rahoitusikkunoita, koska USA ei sisäpoliittisiin syihin vedoten ole enää pystynyt osallistumaan perinteisen taakanjaon mukaisesti rahastojen lisärahoitukseen. USA väittää, ettei se ole koskaan hyväksynyt virallisesti käytössä ollutta järjestelmää, jossa multirahoituksen taakka jaetaan suhteessa maitten bruttokansantuotteen suuruuteen. Taustalla vaikuttaa myös selvä ideologinen linja, jonka mukaan julkista sektoria on supistettava niin kotimaissa kuin kansainvälisessä toiminnassa. Yksityistämiselle ja yksityisektorille annetaan entistä keskeisempi rooli.

USA:n sisäpoliittisten asetelmien muutosten vuoksi rahoituskriisiin ei ole löydettävissä mitään nopeaa ulospääsyä, sillä keskustelut uudesta taakanjakojärjestelmästä eivät ole realistisia lähivuosina. Tämä johtaa käytännössä siihen, että erityisesti rahoituslaitosten pehmeiden rahastojen täydennysneuvottelut tulevat olemaan vaikeita ja niissä joudutaan turvautumaan erilaisiin pankkikohtaisiin rahastomalleihin. Koska erityisrahastot ovat aina hallinnollisesti ja toiminnallisesti hankalia, seurauksena saattaa olla, että monet avunantajat etsivät uusia vaihtoehtoiskanavia rahoitukselleen. Tämä taas voi avun sidonnaisuuksien vuoksi heikentää sen laatua.

Suomen oma rahoitusosuus on kehitysyhteistyömäärärahojen leikkausten myötä myös pudonnut ja vastaavasti vähentänyt Suomen vaikutusmahdollisuuksia rahoituslaitoksissa. Suomen tavoitteena on kuitenkin säilyttää rahoitusosuus, joka voi turvata Suomen osallistumisen rahoituslaitosten johtokuntatyöskentelyyn.

USA:n rahoituskriisin seurauksena jo ennen kertomusvuotta aloitetut Kansainvälisen kehitysjärjestön (IDA), Afrikan kehitysrahaston (AfDF) sekä Kansainvälisen maatalouden

kehittämisrahaston (IFAD) lisärahoitusneuvottelut jatkuivat koko vuoden tuloksetta ja siirtyivät vuodelle 1996. Marraskuussa käynnistyi myös Aasian kehitysrahaston (AsDF-VII) lisärahoitusneuvottelukierros, jonka aikataulu venynee vuoteen 1997.

Vuonna 1995 ei ollut käynnissä yhtään muodollista pääomakorotusneuvottelua, mutta Afrikan kehitys pankin viidettä pääomakorotusta valmisteleva ad hoc -komitea aloitti työnsä.

Maailmanpankki

Maailmanpankkiryhmä

Kansainvälinen jälleenrakennuspankki (International Bank for Reconstruction and Development, IBRD)

- perustettu vuonna 1944; pääkonttori Washingtonissa
- pääjohtaja yhdysvaltalainen James D. Wolfensohn
- tavoitteena on kehitysmaiden sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen
- myöntää lainoja kehitysmaille
- 179 jäsenmaata
- pääoma yli 176 miljardia dollaria; varainhoitovuonna 1995 uusien lainojen määrä oli 16,9 miljardia dollaria (1994: 14,2 miljardia dollaria)
- Suomen osuus pääomasta on 0,59 %
- Suomi kuuluu pankin johtokunnassa muiden pohjoismaiden ja Baltian maiden kanssa samaan äänestysryhmään

Kansainvälinen kehitysjärjestö (International Development Agency, IDA)

- perustettu vuonna 1960
- perustehtävä köyhyyden vähentäminen ja kestävän kehityksen edistäminen
- myöntää jälleenrakennuspankkia pitkäaikaisempia ja pehmeäehtoisempia lainoja sekä antaa teknistä apua köyhimmille kehitysmaille
- 158 jäsenmaata
- pääoma 92,9 miljardia dollaria
- varainhoitovuonna 1995 uusien lainojen määrä oli 5,7 miljardia dollaria (1994: 6,6 miljardia dollaria)
- Suomi pudotti IDA-osuuttaan IDA-10:n yhteydessä prosentista puoleen prosenttiin; maksuosuus oli 399 mmk. Keväällä 1996 sovitussa IDA-11:ssa Suomen maksuosuus on edelleen 0,5 %, rahassa 262,16 mmmk

Maailmanpankkiryhmään kuuluvat myös Kansainvälinen rahoitusyhtiö (International Finance Corporation, IFC) ja Kansainvälinen investointitakuulaitos (Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA). Suomi kuuluu kumppankin.

Maailmanpankkiryhmän kaiken toiminnan tavoitteena on köyhyyden vähentäminen tukemalla vastaanottajamaiden sosiaalista ja taloudellista kehitystä. Lisäksi pankki keskittyy muihin kansainvälisiin kehityskysymyksiin kuten ympäristöön ja kehitysmaiden kansallisten instituutioiden kehittämiseen.

Merkittävä viimeaikainen uusia haasteita tuonut kehityspiirre on ns. siirtymätalouden maiden mukaantulo pankin toimintaan, erityisesti vuonna 1995 alkanut merkittävä entisen Jugoslavian alueen kriisin jälkeinen jälleenrakentaminen. Pankilla on johtava rooli yhdessä EU:n kanssa Bosnia-Herzegovinan jälleenrakennusohjelman suunnittelussa, rahoituksen varmistamisessa ja toteuttamisessa sekä toiminnan koordinoimisessa.

Vuonna 1995 työnsä aloittanut pankin uusi pääjohtaja, amerikkalainen James Wolfensohn on pyrkinyt uudistamaan pankkiryhmän toimintatapoja ja -kulttuuria. Pankin toiminnassa ja lainanannossa korostuvat entistä enemmän maa-kohtaisuus, valikoivuus, sekä vastaanottajan huomioonottaminen. Pankki laatii vastaanottajamaista kokonaisvaltaisen, toimintaa ohjaavan maaohjelman. Siinä on olennaista maan taloudellinen tilanne ja sen kokonaisvaltainen kehittäminen

IDA avustaa Bhutanin koululaitosta. Kuva: IBRD / Curt Carnemark.

sekä vastaanottajan kehityspotentiaali, oma kehitystahto ja sitoutuminen. Toiminnassa korostetaan myös kansalaisjärjestöjen roolia, avoimuutta (mm. julkisuusperiaatteet) sekä sosiaalisektorin osuuden lisäämistä. Lisäksi uuden pääjohtajan tavoitteena on Maailmanpankkiryhmään kuuluvien eri organisaatioiden entistä läheisempi yhteistyö, sekä varsinkin yksityissektorin roolin selkiyttäminen.

Kansainvälisen kehitysjärjestön IDAn yhdennentoista lisärahoituksen neuvotteluja käytiin koko vuosi 1995. Neuvottelut ovat olleet erittäin vaikeat etenkin IDAn suurimman rahoittajan USA:n budjettivaikeuksien vuoksi. IDA-11:n toimintaohjelmassa pyritään ottamaan entistä paremmin huomioon maakohtainen toimintaympäristö ja vastaanottajamaan asema, talouden sektorikohtaiset kehittämistarpeet sekä kehitysmaiden velkaantuminen. IDA-11:n rahoituksesta päästiin sopimukseen vuoden 1996 alussa. Suomi osallistuu sekä varsinaiseen IDA-11:n lisärahoitukseen että perustettavan erityisrahaston rahoitukseen 0,5 % osuudella.

Suomen toimintaa Maailmanpankkiryhmässä koordinaadaan pohjoismaisesti. Pohjoismailla ja Baltian mailla on yhteinen johtokuntaedustaja ja tämän johtama toimisto pankissa. Kannanotot johtokunnassa käsiteltäviin asioihin valmistellaan viikottain pidettävissä pohjoismaisissa puhelinkokouksissa. Suomi asettaa äänestysryhmän vuorotteluperiaatteen mukaisesti johtokuntaedustajan kolmivuotiskaudeksi kesästä 1997 lähtien, jolloin myös pohjoismaisen valmistelun koordinaativastuu siirtyy Suomelle.

Vuodet 1995-96 Suomi edustaa pohjoismaita Maailmanpankin ja IMF:n yhteisessä puolivuositain kokoontuvassa Kehityskomiteassa (Development Committee). Kehityskomiteassa käsitellään pankin toiminnan kannalta keskeisimpiä kysymyksiä.

Suomalaisten yritysten mahdollisuudet osallistua pankin hankkeista järjestettäviin tarjouskilpailuihin ovat parantuneet selvästi pankin laajennettua lainaustoimintaansa Itä-Eurooppaan ja entisen Neuvostoliiton alueelle. Vuonna 1995 hankinnat jakautuivat varsinaisen pankin ja IDAn välillä siten, että pankin hankinnat olivat 36 miljoonaa dollaria ja IDAn 5 miljoonaa dollaria. Pitkäaikaikainen hankintojen kokonaiskerroin on n.0,8. Jokaista Suomen maksamaa markkaa kohti on siis palautunut 0,8 markkaa.

Aasian kehityspankki ja -rahasto

Aasian kehityspankkiryhmä

Aasian kehityspankki (Asian Development Bank, AsDB)

- Perustettu vuonna 1966; pääkonttori Manilassa
- Pääjohtaja japanilainen Mitsuo Sato
- Pankin tavoite on alueen kehitysmaiden taloudellinen ja sosiaalinen kehittäminen
- Pankki myöntää luottoja ja tarjoaa teknistä apua hankkeiden valmisteluun ja toteutukseen sekä tarjoaa apua jäsenvaltioiden kehityspolitiikan ja -suunnitelmien koordinoimiseksi Aasian ja Tyynenmeren alueella.
- Pankissa on 56 jäsenmaata (40 alueellista ja 16 ei-alueellista)
- Neljännessä pääomankorotuksesta päätettiin vuonna 1994. Suomen rahoitusosuus pääomankorotuksesta on 8,2 miljoonaa markkaa, jolla säilytetään Suomen osuus aikaisemmalla tasolla, 0,35 %. Suomen osuus maksetaan vuosina 1995-1998.
- Uuden lainanannon määrä vuonna 1995 oli runsaat 4 miljardia dollaria.
- Suomi toimii äänestysryhmässä, johon kuuluvat Pohjoismaat, Hollanti ja Kanada. Suomella oli johtokunnan varaedustaja pankissa vuosina 1993-95.

Aasian kehitysrachasto (Asian Development Fund, AsDF)

- Perustettu vuonna 1973
- Rahaston keskeisenä tavoitteena on alueen alhaisen tulotason maiden taloudellinen ja sosiaalinen kehittäminen
- Myöntää pehmeitä luottoja alueen alhaisen tulotason maille
- Suomi osallistui rahaston viidenteen lisärahoitukseen 40 miljoonalla markalla, joka suoritettiin vuosina 1993-1995. Rahaston kuudetta lisärahoitusta koskevat neuvottelut käynnistyivät vuonna 1995.
- Uuden lainanannon määrä vuonna 1995 oli lähes 1,5 miljardia

Aasian kehityspankki päätti viimeisen pääomakorotuksen yhteydessä vuonna 1994 suunnata toimintaansa uudelleen. Pankin toiminnassa painotetaan nyt enemmän sosiaali- ja ympäristösektoreiden rahoittamista köyhyyden vähentämiseksi sekä kestäväen kehityksen tukemiseksi ml. ympäristönsuojelu, naisten aseman parantaminen ja väestöohjelmat. Lisärahoitusta hyväksyttäessä pankki velvoitettiin uudistamaan toimintaohjelmaansa uutta kehitysohjelmaa vastaavaksi. Pankissa on vuoden 1995 aikana hyväksytty myös useita tärkeitä toimintapoliittisia periaate-asiakirjoja, kuten hyvää hallintoa

(governance), vastentahtoista uudelleen asuttamista (involuntary resettlement) ja itsenäistä tarkastustoimintaa (inspection function) koskevat asiakirjat. Nämä kolme keskeistä asiakirjaa ovat merkittäviä toimintapoliittisia ohjeita, joilla vahvistetaan pankin omaa vastuuta ja avoimuutta toiminnastaan.

Hyvän hallinnon ohje korostaa lainanottajan vastuuta kehittää nykyistä avoimempaa julkista sektoria. Siinä ennustettavuus, vastuu, läpinäkyvyys ja hallinnon lainmukaisuus ovat olennaisia osia. Suomi ja muut pohjoismaat nostivat esille myös ihmisoikeus- ja demokratia-asian olennaisena osana hyvää hallintoa. Asian poliittisen herkkyyden vuoksi sitä ei kuitenkaan sisällytetty asiakirjaan. AsDB on kuitenkin ensimmäinen rahoituslaitos, jolla on nyt virallinen "hyvän hallinnon" -toimintaohje.

Vastentahtoisen uudelleen asuttamisen asiakirja antaa tarkat toimintaohjeet sekä pankille että ennen kaikkea lainanottajalle siitä, miten pankin infrastruktuurihankkeiden aiheuttama ihmisten uudelleen asuttaminen on tehtävä. Peruslähdekohtana on, että tällaisia hankkeita tulee välttää mahdollisimman paljon. Mikäli tämä ei ole mahdollista, on uudelleenasetettaville ihmisille maksettava täysi korvaus.

Pankki perusti myös ns. Inspection Panel-elimien, joka käsittelee sellaiset valitukset, joissa pankin hankkeiden aiheuttamien ongelmien vuoksi valittaja katsoo pankin rikkoneen sen omia sisäisiä toimintapoliittisia ohjeita. Paneeliin valitaan kymmenen ulkopuolista asiantuntijaa, jotka tutkivat valituksen. Mikäli valitus on aiheellinen, pankki voi joutua korvaamaan asianomaiselle aiheutuneet haitat.

Myös sektorikohtaisia toimintaohjelmia uudistettiin vuonna 1995. Näistä keskeisimpiä olivat energia- ja metsäsektorin toimintapoliittiset ohjeet.

Pankin rahoittamien hankkeiden laatuun liittyviä kysymyksiä kartoittaneen selvityksen (Task Force on Improving Project Quality) suositusten toteuttaminen oli ajankohtaista vuonna 1995. Suositukset toteutettiin kytkemällä alueen lainaavat maat tiiviisti mukaan prosessiin, mm. siten, että sekä pankissa että alueen maissa järjestettiin aiheesta seminaareja. Selvitys suositti myös pankin organisaatiouudistusta, joka tuli voimaan vuoden 1995 alussa. Uudistuksen tuloksena toiminnan lähtökohtana on maa- ja aluekohtainen lähestymistapa sekä projekti- ja ohjelmointitoiminnan yhdistäminen.

Pankin lainanannon määrä vuonna 1995 oli noin 5,5 miljardia dollaria. Suomalaiset yritykset lisäsivät osuuttaan pankin hankinnoissa. Näistä merkittävin oli Ahlstrom-yhtymän paperikonetoimitus Kiinaan. Toimituksen arvo on 36,5 miljoonaa dollaria. Pankin pitkän aikavälin suomalaisten toimitusten kokonaiskerroin on samaa luokkaa kuin Maailmanpankissa (0,8) eli jokaista Suomen maksamaa markkaa kohti on palautunut 0,8 markkaa.

Aasian kehitysrahaston kuudennet (ADF-VII) lisärahoitusneuvottelut käynnistyivät vuoden 1995 lopulla. Neuvotteluissa, joiden arvioidaan vaativan vielä aikaa, keskeisimpiä kysymyksiä ovat mm. nykyisen, ADF-VI:n, varojen riittävyys ja maksurästit,

alueen maiden osallistuminen kuudenteen lisärahoitukseen sekä perinteisten rahoittajien osallistumismahdollisuudet.

Afrikan kehityspankki ja -rahasto

Afrikan kehityspankkiryhmä

Afrikan kehityspankki, (African Development Bank, AfDB)

- Perustettu vuonna 1963, pääkonttori Abidjanissa
- Pääjohtaja marokkolainen Omar Kabbaj
- Pankin tavoitteena on edistää afrikkalaisten jäsenmaiden taloudellista ja sosiaalista kehitystä.
- Pankki rahoittaa alueen investointihankkeita ja kehitysohjelmia, houkuttelee lisäinvestointeja Afrikan alueelle ja tarjoaa teknistä apua henkkeiden valmistelussa ja toteutuksessa.
- Pankissa on 87 jäsenmaata (53 alueellista ja 24 ei-alueellista).
- Pankin neljäs pääomankorotus kattoi vuodet 1988-1992. Suomen rahoitusosuus pääomakorotuksesta oli vajaat 16 miljoonaa markkaa, joka vastasi 1,21 %:n osuutta ei-alueellisten maiden maksuosuudesta.
- Pankin uusien lainasitoumusten määrä vuonna 1995 oli n. 2,7 miljardia markkaa.
- Suomi toimii samassa äänestysryhmässä pohjoismaiden, Intian ja Sveitsin kanssa. Suomella on johtokunnan varaedustajan paikka 1993-96.

Afrikan kehitysrhasto

(African Development Fund, AfDF)

- Perustettiin vuonna 1973, Suomi oli yksi perustajajäsenistä
- AfDF:n ohjelma korostaa köyhyys- ja ympäristökysymyksiä, naisten aseman huomioimista ja tukea pienyrityksille. Siihen kuuluvat myös vakavasti velkaantuneiden maiden korkotukijärjestelyt.
- Rahasto myöntää pehmeäehtoista rahoitusta pankin köyhimmille jäsenmaille.
- Suomi osallistui rahaston VI lisärahoitukseen 1,4 %:n osuudella, n. 176 miljoonalla markalla, jotka suoritettiin vuosina 1991-1993.
- Rahaston VII lisärahoitusneuvottelut saatiin päätökseen toukokuussa 1996.

Vuosi 1995 oli Afrikan kehityspankille merkittävä. AfDF:n VII lisärahoitusneuvottelut saatiin uudelleen käyntiin yli vuoden tauon jälkeen. Pankille valittiin uusi pääjohtaja Omar Kabbaj, joka on aloittanut tarmokkaan uudistusohjelman, jonka tavoitteena on pankin organisaation ja toiminnan tehostaminen.

Suomen tuki alueelliselle kehityspankille on johdonmukainen jatke Suomen kehitysyhteistyölle Afrikassa. Suomi pyrkii yhdessä muiden pohjoismaiden kanssa vaikuttamaan pankin lainaohjelman painopisteisiin ja pankin politiikkaan siten, että niiden avulla edistetään jäsenmaiden taloudellista kasvua ja köyhyyden lieventämistä, ottaen samalla huomioon kestävän kehityksen tavoitteet. Pohjoismaiden ja Suomen tuen rahoituksellinen ja toiminnallinen painopiste on ollut kehitysrahaston toiminnan edistämisessä, koska rahastosta tuetaan pehmeäehtoisin lainoin alueen köyhimpiä maita. AfDF-VII neuvottelujen yhteydessä sovittu ohjelma korostaa köyhyys- ja ympäristökysymyksiä, naisten aseman huomioon ottamista ja tukea pienyrityksille. Pankin uudistustoimista neuvoteltaessa edistyi syksyn 1995 aikana monissa kysymyksissä, mm. pankin lainapolitiikassa, lainasalkun laadussa ja pankin organisaatiouudistuksessa.

Monen Afrikan maan luottokelpoisuus on heikentynyt taloudellisten ja poliittisten ongelmien vuoksi. Pankin esityksestä aloitettiin vuonna 1995 jäsenmaiden kesken myös neuvottelut viidennestä pääomankorotuksesta. Pääomankorotuksen yhteydessä tullaan kiinnittämään huomiota AfDB:n uudistusohjelman läpiviemiseen, päätöksenteon mekanismeihin pankissa ja jäsenmaiden vaikutusvaltaan pankin asioiden hoidossa. Tällä hetkellä Afrikan mailla on enemmistö pankin johtokunnassa, mikä ei enää tyydytä Afrikan ulkopuolisia rahoittajamaita.

Suurimmaksi ongelmaksi pääomankorotus- ja lisärahoitusneuvotteluissa on osoittautunut rahoittajien maksuosuuksista sopiminen. USA ei ole valmis pitämään entisiä maksuosuuksiaan, jolloin myös jotkut muut rahoittajat ovat olleet valmiita laskemaan omia osuuksiaan AfDF-VII:ssä.

Pohjoismaat ovat tukeneet aktiivisesti pankin uudistusohjelmaa mm. rahoittamalla ulkopuolisen selvityksen pankin tilanteesta syksyllä 1995. Tutkimus päättyi suosittamaan useita konkreettisia toimenpiteitä, joiden toteuttamista pohjoismaat ovat seuranneet. Pohjoismaat ovat myös vaatineet lisärahoitusneuvottelujen kytkemistä uudistuksiin. Pohjoismaat tukevat uutta pääjohtajaa ja pyrkivät säilyttämään Afrikan kehityspankin toimintakelpoisena Afrikan maiden rahoittajana. Samalla vaaditaan todellisen multilateraalisen taakanjaon toteuttamista myös AfDB:n rahoittajien välillä.

Latinalaisen Amerikan kehityspankki

Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueen kehityspankki (Inter-American Development Bank, IDB)

- Perustettu 1959; pääkonttori Washingtonissa
- Pääjohtaja uruguaylainen Enrique Iglesias
- Pankin tavoitteena on vauhdittaa Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueen taloudellista ja sosiaalista kehitystä.
- Pankki rahoittaa alueen kehitysmaajäsenten kehitystä, täydentää yksityisiä investointeja kohtuullisin ehdoin ja tarjoa teknistä apua kehityshankkeiden ja -ohjelmien suunnittelussa, rahoituksessa ja toteutuksessa. Pankki on lisännyt sosiaalisektorin lainoitusta ja tukee myös alueen kansainvälisen kilpailukyvyn parantamista.
- Pankissa on 46 jäsenmaata (28 alueen maata, 18 ei-alueellista)
- Pankin kahdeksas lisärahoitus astui voimaan vuonna 1994. Suomen rahoitusosuus pääomankorotuksesta on 21 miljoonaa markkaa.
- Uuden lainanannon määrä vuonna 1995 oli 6,5 miljardia dollaria.
- Suomi toimii äänestysryhmässä, jonka muut jäsenet ovat Pohjoismaat, Espanja, Ranska ja Itävalta.

Erityisrahasto (Fund for Special Operations, FSO)

- Rahaston keskeisenä tavoitteena on köyhyyden poistaminen ja sosiaalisektorin hankkeiden rahoittaminen.
- Myöntää miltei korottomia luottoja pankin köyhimmille jäsenmaille.
- Suomi osallistui kahdeksannen lisärahoituksen yhteydessä FSO:n lisärahoitukseen 22 miljoonalla markalla. Sekä pankin että rahaston lisärahoitusosuudet suoritetaan vuosina 1995-2002.
- FSO:n myöntämien uusien lainojen määrä vuonna 1995 oli 795 miljoonaa dollaria.

IDB:n toimintaympäristön muutokset ovat olleet myönteisiä. Taloudellinen kasvu Latinalaisessa Amerikassa ja Karibian alueella jatkuu, ja velkaongelmat on saatu hallintaan. Kehitys on ollut kuitenkin yksittäisten maiden ja väestöryhmien tasolla epätasaista.

IDB:n kahdeksannet lisärahoitusneuvottelut päättyivät keväällä 1994. Lisärahoitusneuvotteluissa pankin tärkeimmiksi tavoitteiksi määriteltiin taloudellisen kasvun aikaansaaminen köyhyyttä vähentämällä sekä tukemalla tasapuolisempaa kehitystä ja erityisesti sosiaalisektoreita. Lisäksi pankin tulee edistää alueen maiden kansainvälisen kilpailukyvyn parantamista sekä integraatioon tähtääviä toimia. Pankin pääomaa korotettiin 40 miljardilla dollarilla. IDB:ssä ei tämän jälkeen enää tarvita uusia pääomankorotuksia, koska pankki pystyy rahoittamaan itse oman toimintansa.

IDB-8 yhteydessä hyväksyttiin sääntömuutos, jonka myötä pankki voi lainata 5 % lainavolyymistaan myös yksityissektorille ilman valtion takuita. Vuonna 1995 näitä lainoja myönnettiin viisi, joista yksi Hondurasiin Wärtsilän dieselvoimaloiden hankintaan.

Samassa yhteydessä sovittiin erilaisista lainanantoa säätelevistä tavoitteista: köyhimpien maiden osuuden kokonaislainanannosta tulisi olla 35 %, sektorilainojen osuuden 15 % ja sosiaalisektoreiden lainojen määrän 50 % kaikista annetuista lainoista.

Latinalaisen Amerikan ja Karibian ulkopuoliset maat lisäsivät lisärahoituksen yhteydessä vaikutusvaltaansa pankissa. Ne kaksinkertaistivat omistusosuutensa ja ovat saaneet kolmannen paikan johtokuntaan. Suomi kuuluu äänestysryhmään, jonka muut jäsenet ovat Ranska, Espanja, Itävalta, Ruotsi, Norja ja Tanska. Ei-alueellisille maille IDB on sekä kehitys- että kauppapoliittisesti tärkeä kanava Latinalaiseen Amerikkaan. Suomen hankintapalauma IDB:stä oli 1,6 vuonna 1995.

Pohjoismaiden erityistavoitteet IDB:n toiminnassa liittyvät kestäväen kehityksen aikaansaamiseen alueella, köyhyyden vähentämiseen olennaisena osana kaikkea lainanantoa, naisten ja alkuperäiskansojen aseman parantamiseen, pankin lainasalkun koostumuksen seurantaan ja organisaation uudistamiseen.

IDB on hiljattain toteuttanut alueosastoihin ja maa-toimistoihin perustuvan organisaatiouudistuksen, joka vastaa paremmin pankin tämän hetken haasteisiin. IDB on myös aktiivinen seminaarien ja tapahtumien järjestäjä ja osallistuja. Muun muassa Pekingin naisten maailmankonferenssissa IDB oli aktiivisin aluepankki.

Kansainvälinen maatalouden kehittämisorahasto

Kansainvälinen maatalouden kehittämisorahasto (International Fund for Agricultural Development, IFAD)

- Perustettu vuonna 1977, päämaja Roomassa
- Pääjohtaja kuwaitilainen Fawzi H. Al-Sultan
- Perustehtävä on maaseudun köyhän väestönsan avustaminen, elintarviketuotannon kohottaminen, ravitsemustason parantaminen, köyhyyden vaikutusten lieventäminen; tässä tarkoituksessa IFAD myöntää pehmeäehtoisia lainoja ja antaa teknistä apua
- IFAD:lla on 160 jäsenmaata
- Lainanannon määrä vuonna 1995 oli noin 276 miljoonaa SDR, joka vastaa noin 414 miljoonaa dollaria
- Neljäs lisärahoitus on vireillä
- Suomi toimii äänestysryhmässä, johon kuuluvat Pohjoismaat.

Kansainvälinen maatalouden kehittämisrahasto on kolmen maaryhmittymän; teollisuusmaiden, kehitysmaiden ja öljyntuottajamaiden yhteishankkeena perustama YK:n erityisjärjestö. IFAD rahoittaa ja toteuttaa päätehtävänsä mukaisia hankkeita. Järjestön toiminnan erityispiirteenä on pehmeäehtoisten lainojen myöntäminen maaseudun köyhimmille väestöryhmille. Maaseudun naisten aseman parantaminen on järjestön toiminnassa näkyvästi esillä. IFAD osallistui Nälkä ja köyhyys -konferenssin järjestämiseen marraskuussa 1995 Brysselissä yhdessä Euroopan komission, Maailmanpankin, WFP:n, tutkimuslaitosten ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Konferenssin tarkoituksena oli muun muassa yhdessä kansalaisjärjestöjen kanssa laatia strategia nälän ja köyhyyden vähentämiseksi sekä sopia toimintaohjelmasta.

IFADin neljänteen lisärahoitukseen tähtääviä neuvotteluja ei saatu päätökseen vuoden 1995 aikana. Hallintoneuvosto hyväksyi kokoontuessaan tammikuussa 1996 periaatteessa IFADin hallintouudistuksen ja lisärahoituksen. Uudistuksen on määrä poistaa jäsenmaiden aikaisempi kategorijako, joka käsitti kolme maaryhmää: teollisuusmaat, öljyntuottajamaat (OPEC) ja kehitysmaat. Johtokuntapaikat on tarkoitettu jakaa uudelleen vastaamaan paremmin jäsenmaiden antamaa rahoitusta. Neuvottelujen pitkittyminen johtui Yhdysvaltain budjettileikkauksista ja maan vaikeuksista määrittellä rahoituksensa taso. IFADin toiminta on kuitenkin jatkunut lähes normaalisti aiempien lisärahoitusvarojen turvin.

Tanska edustaa Pohjoismaita IFADin johtokunnassa ja Suomella on varajäsenen paikka.

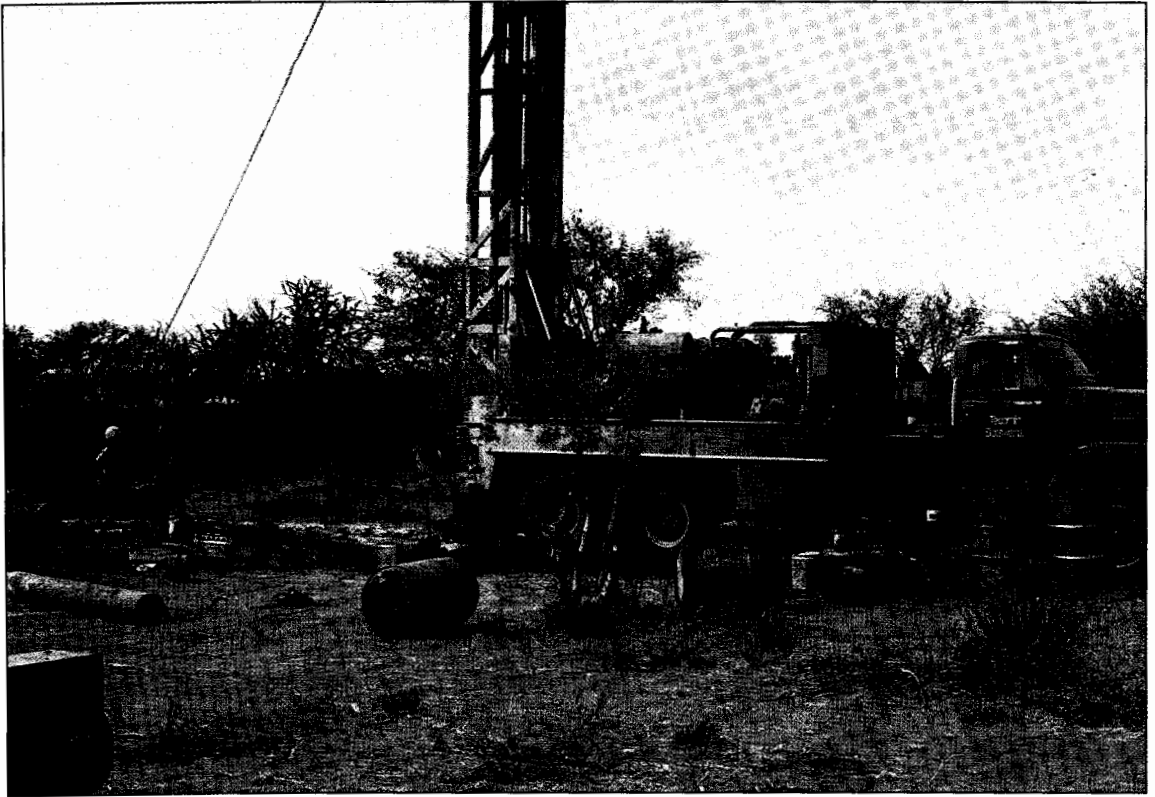
Pohjoismaiden kehitysrahasto

Pohjoismaiden kehitysrahasto (Nordic Development Fund, NDF)

- perustettu vuonna 1989; pääkonttori Helsingissä
- pääjohtaja tanskalainen Jens Lund Sørensen
- NDF jakaa pehmeäehtoisia luottoja alhaisen tulotason kehitysmaille
- jäsenenä pohjoismaat
- pääoma on vuoden 1996 pääomankorotuksen jälkeen 515 miljoonaa SDR (n. 3348 miljoonaa markkaa); vuonna 1995 myönnettiin 66 milj. SDR 20 uuteen projektiin
- Suomen osuus pääomasta on n. 19 % eli n. 629 miljoonaa markkaa

NDF myöntää pitkäaikaisia ja pehmeäehtoisia lainoja etupäässä vähiten kehittyneille kehitysmaille hankkeisiin, jotka tukevat kohdemaiden taloudellista ja sosiaalista kehitystä. NDF on laajentamassa toimintaansa kohdemaiden yksityissektorille lyhytaikaisten riskipääomasijoitusten kautta.

NDF:n lainaustoiminta on suuntautunut yhä enemmän ympäristöhankkeisiin ja sosiaaliseksi sektorille. Alueellisesti valtaosa rahoituksesta kohdistuu Afrikkaan ja Aasiaan. Hankkeet rahoite-

NDF toimii aktiivisesti vesialalla. Botswana. Kuva: NDF.

taan aina yhteistyössä muiden kehitysrahoituslaitosten kanssa.

NDF:n rahoittamilla hankkeilla on oltava pohjoismainen toteuttajapohja. Tämä tarkoittaa useimmiten sitä, että hankkeiden toteuttamisesta järjestetään ainoastaan pohjoismaihin suunnattu tarjouskilpailu. Suomalaisten yritysten osuus NDF:n vuosina 1989-94 rahoittamien toimitusten arvosta oli 22 %.

Vuoden 1995 loppuun mennessä NDF on hyväksynyt toiminta-aikanaan rahoitettavaksi yhteensä kuutisenkymmentä hanketta. Vuonna 1995 hyväksyttiin kymmenkunta hanketta, ja kymmeniä on valmisteltavana.

Pohjoismainen evaluointiryhmä julkisti arvionsa NDF:n toiminnasta vuoden 1995 lopulla. Evaluointiryhmän mukaan NDF:n toiminta on varsin laadukasta sekä poliittisesti että substanssin osalta. NDF:n rahoituspalveluilla on kasvavaa kysyntää. Lisäksi ryhmä suositteli pääomankorotusta. Kaikki pohjoismaat ovat olleet yksimielisiä siitä, että pääomankorotus on tarpeen, jotta rahasto pystyy kehittämään toimintaansa. Pääomakorotuksen tasosta (265 milj. SDR) kaudelle 1996-2000 päästiin pohjoismaiseen sopimukseen vuoden 1996 keväällä. Suomen maksuosuus pääomakorotuksesta on 16,6 % (maksutukset vuosina 1999-2006).

Suomi katsoo, että NDF:n toiminta on perusteltua ja palvelee sekä pohjoismaiden poliittisia että kehitys yhteistyötavoitteita. Suomi on johtokuntajäsenenä pyrkinyt aktiivisesti vai-

kuttamaan siihen, että hankkeiden sisältö vastaa myös Suomen kehitysyhteistyölle asetettuja vaatimuksia mm. valittujen sektoreiden ja kohdemaiden suhteen.

Pohjoismaiden ja eteläisen Afrikan SADC-maiden välinen NORSED-rahasto

Pohjoismaiden ja eteläisen Afrikan SADC-maiden välinen NORSED-rahasto

- perustettu 1990
- pääkonttori: NORSED Fund Kööpenhaminassa, NORSED Agency Lusakassa
- toimitusjohtaja tanskalainen Jan Rixen
- pyrkii tukemaan kohdemaiden talouselämän kehittämistä
- rahoittaa yhteisyritysten perustamista ja tukee erityisesti vientiin suuntautuvia hankkeita myöntämällä pehmeäehtoisia luottoja
- jäseninä pohjoismaat sekä SADC-maat (Angola, Botswana, Lesotho, Malawi, Mosambik, Namibia, Sambia, Swazimaa, Tansania ja Zimbabwe)
- pääoma 200 miljoonaa Tanskan kruunua
- Suomen osuus pääomasta on 20,5 % eli n. 33 miljoonaa markkaa)

Vuoden 1995 puoliväliin mennessä NORSED-rahasto on tukenut kohdemaiden (SADC-maiden) alueella lähes 20 hanketta yhteensä 180 miljoonalla Tanskan kruunulla. Useita hankkeita on lisäksi valmisteltavana. Rahoittamallaan hankkeilla NORSED pyrkii tukemaan kohdemaiden talouselämän ja yritystoiminnan kehittämistä.

Kysymys NORSEDin tulevaisuudesta on toistaiseksi avoin. Vuonna 1994 tehdyn evaluoinnin perusteella NORSEDille myönnettiin jatkoaika vuoden 1996 alkupuolelle, mutta ei uutta rahoitusta. Varteenotettava vaihtoehto on NORSEDin toiminnan integrointi NDF:n yhteyteen. Järjestelyllä saavutettaisiin mittakaavaetuja sekä säästöjä hallintokuluissa. Myös NDF:n evaluointiryhmän raportissa vuodelta 1995 suositetaan, että NORSEDin ja NDF:n toiminnat liitettäisiin jollakin tavalla toisiinsa. Tämä ei välttämättä kuitenkaan tarkoita rahastojen täydellistä integrointia. Lähitulevaisuudessa on tarkoitus päästä sopimukseen vaihtoehtoista rahastojen liittämiseksi toisiinsa, mutta rahastojen yhteistyötä tehostetaan mahdollisimman pian jo sitä ennen.

Suomi on johtokuntatoiminnassaan pyrkinyt ohjaamaan rahaston toimintaa niin, että laadukkaalle kehitysyhteistyölle asetetut vaatimukset täytetään kaikissa hankkeissa. Suomi on tukenut NORSEDin toiminnan liittämistä entistä läheisemmin NDF:n yhteyteen.

12 Kansainväliset ympäristörahasot

Suomi on ollut Maailman ympäristörahasotn (Global Environment Facility, GEF) ja Monenkeskisen otsonirahasotn jäsen niiden perustamisesta lähtien. GEFin ja otsonirahasotn toiminnan rahoittaminen ja kehittäminen on osa Suomen toimintaa maailmanlaajuisten ympäristöuhkien torjumiseksi. Rahastojen tukeminen on myös osa Suomen sitoutumista Rion UNCED-konferenssin periaatteiden ja toimintaohjelman noudattamiseen.

Maailman ympäristörahasot, GEF

Varainhoitovuonna 1994-95 GEF päätti rahoittaa 33 hanketta. Suurin osa 133 miljoonan dollarin rahoituksesta käytetään luonnon monimuotoisuuden suojeluun ja ilmastonmuutoksen torjumiseen. Biodiversiteettihankkeiden tavoite oli erityisesti uhanalaisten ja harvinaisten lajien sekä ekojärjestelmien suojele. Ilmastosektorilla pyrittiin puolestaan tukemaan energiatehoa parantavia energiatuotantoratkaisuja, sekä edistämään uusiutuvien energialähteiden käyttöönottoa. GEFin uudelleenorganisomisesta lähtien toiminta on ensisijaisesti keskittynyt menettelytapojen ja toimintapolitiikan kehittämiseen. Rahaston toiminnan kannalta merkittävät toimialakohtaiset strategiat saatiin viimein hyväksytyä vuoden 1995 lopulla.

Tärkeimmät ilmasto- ja luonnon monimuotoisuuteen liittyvät lähivuosien tehtävät ovat ko. sopimusten edellyttämien kehitysmaiden kansallisten raporttien laadinnan tukeminen ja kansallisen kapasiteetin vahvistaminen. Ensisijainen asia on myös toimintaohjelmien laatiminen energian säästöön ja energiatehokkuuteen liittyvien esteiden poistamiseksi, uusiutuvien energialähteiden käyttöönoton edistämiseksi, erityyppisten ekojärjestelmien suojelemiseksi ja niihin sisältyvien eri lajien kestäväksi käytöksi.

Lähivuosina laaditaan myös pitkän ajan toimintaohjelmia tietyille kansainvälisille vesialueille ja saastumislähteille.

Otsonisektoria koskeva lähivuosien tärkein tehtävä on siirtymätalousmaiden tukeminen otsonikerrosta vahingoittavien aineiden käytön lopettamiseksi.

Vuonna 1995 Suomi osallistui rahaston toiminnan organisointiin ja toimintapolitiikan kehittämiseen äänestysryhmänsä jäsenenä. GEFin johtokunta kokoontui neljä kertaa. Johtokuntatyötä edelsi sekä kotimainen, eri sektoriviranomaisten kanssa tehty valmistelu, että sen jälkeen pohjoismaiden ja Baltian maiden välinen valmistelu. Lisäksi Suomi osallistui johtokuntatyötä valmisteleviin Euroopan alueellisiin konsultaatioihin ja

GEFin rahoittamien ympäristösopimusten (ilmasto, biodiversiteetti ja otsoni) rahoituskysymyksiä käsittelevien elinten kokouksiin.

Ulkoasiainministeriö asetti vuoden 1994 lopulla GEF-seurantaryhmän. Sen tehtävä on vastata Suomen GEF-politiikan luomisesta sekä selvittää mahdollisuuksia edistää suomalaisten osallistumista GEFin toimintaan. Työryhmään kuuluu valtiovalan, vientisektorin, tieteen ja kansalaisjärjestöjen edustajia. Suomalaisten osallistumisen edistämiseksi on suunniteltu suomalaisten asiantuntijoiden sijoittamista rahaston toimeenpaneviin järjestöihin, GEF-hanketietopankin sisällyttämistä ulkoasiainministeriön EU-hankeneuvontayksikköön tietojen välittämiseksi suomalaiselle yritysälämälle, sekä erillisen konsulttirahaston perustamista GEF-hankkeiden valmistelua varten.

GEF perustettiin vuonna 1991 avustamaan kehitysmaita niiden tavoitteissa suojella maailman ympäristöä. Rahasto, jonka toiminta käynnistyi aluksi kolmivuotisena kokeiluna, vakinaistettiin vuoden 1994 alussa. Rahasto rahoittaa maailmanlaajuisiin hyötyihin tähtääviä ympäristöhankkeita neljällä toimialalla: ilmastonmuutoksen torjuminen, luonnon monimuotoisuuden (biodiversiteetin) suojelu sekä kansainvälisten vesien ja otsonikerroksen suojelu.

GEFin vuonna 1994 käynnistyneen I-vaiheen (1994-96) kokonaisrahoitus on 2 miljardia dollaria eli noin 10 miljardia markkaa. Suomen laskennallinen osuus siitä on 124 miljoonaa markkaa (n. 1 %). GEFin rahoitus kattaa vain hankkeiden ns. lisäkustannukset, jotka syntyvät, kun hankkeilla tavoitellaan kansalliset hyödyt ylittäviä maailmanlaajuisia ympäristöhyötyjä. GEF voi tukea sellaisia kehitysmaita ja siirtymätalouksia, jotka ovat kelpoisia saamaan rahoitusta kansainvälisiltä kehitysrahoituslaitoksilta tai YK:n kehitysohjelmalta.

Rahaston toimintaperiaatteet pohjautuvat kesällä 1992 Riiossa pidetyssä YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa (UNCED) hyväksytyyn maailmanlaajuiseen kestäväen kehityksen toimintaohjelmaan. UNCED-konferenssissa GEFistä tehtiin luonnon monimuotoisuuden ja ilmaston suojelua koskevien sopimusten väliaikainen rahoitusmekanismi.

Vakinaistetun rahaston hallinnollisen rungon muodostavat osapuolten yleiskokous, äänestysryhmistä muodostuva 32-jäseninen johtokunta sekä sihteeristö, joka sijaitsee Washingtonissa. Rahaston toimeenpanevat järjestöt ovat YK:n ympäristöohjelma UNEP, YK:n kehitysohjelma UNDP sekä Maailmanpankki. GEFiin kuuluu myös neuvoo-antava tieteellinen ja tekninen elin STAP, joka toimii UNEPin yhteydessä. GEFin jäseneksi voivat liittyä kaikki YK:n ja sen erityisjärjestöjen jäsenmaat. Vuonna 1995 sen jäsenenä oli 147 valtiota.

Suomi kuuluu johtokunnassa samaan äänestysryhmään Ruotsin ja Viron kanssa. Ruotsi toimii ryhmän varsinaisena johtokuntaedustajana ja Suomi varaedustajana vuosina 1994-97.

Otsonirahasto

Vuonna 1995 otsonirahasto päätti rahoittaa 113 hanketta. Suurin osa 137 miljoonan dollarin rahoituksesta suunnataan pääasiassa kylmäkalusteissa käytettävien kemikaalien sekä vaahtojen, eristeiden, liuottimien, aerosolien ja halonien korvaamiseen tai poistamiseen.

Wienissä vuonna 1995 pidetyn Montrealin pöytäkirjan VII osapuolikokouksen päätavoite oli otsonikerrosta tuhoavien aineiden rajoitusaikataulujen tiukentaminen sekä uusien aineiden saaminen rajoitusten piiriin. Nämä tavoitteet saavutettiin pitkäaikaisen neuvottelujen tuloksena.

Otsonirahaston toiminta arvioitiin vuosien 1994-95 aikana. Evaluointi toi esiin useita puutteita mm. rahaston toimeenpanevien järjestöjen toiminnassa. Rahaston toimintaa on sovittu tehostettavaksi raportin suositusten mukaisesti.

Rahaston seuraavan rahoituskauden (1997-1999) lisärahoitusneuvottelut käynnistyvät vuonna 1996.

Monenkeskinen otsonirahasto perustettiin vuonna 1990. Se tukee kehitysmaita näiden pyrkimyksissä noudattaa otsonikerroksen suojelua koskevan Montrealin pöytäkirjan ja sen muutosten määräyksiä. Niillä pyritään lopettamaan otsonia tuhoavien ainesosien käyttö tai korvaamaan ne ympäristöä vaarantamattomilla ainesosilla.

Rahaston varsinainen toiminta käynnistyi vasta vuonna 1991 ja oli aluksi kokeiluluontoista. Rahasto vakinaistettiin vuoden 1993 alussa. Otsonirahastolla on sihteeristö Montrealissa ja sen toimintaa johtaa 14-jäseninen toimeenpaneva komitea. Toteuttajajärjestöt ovat YK:n ympäristöohjelma UNEP, joka myös hallinnoi rahaston tilejä, YK:n kehitysohjelma UNDP, YK:n teollistamisjärjestö UNIDO ja Maailmanpankki.

Suomi kuuluu rahaston toimeenpanevasa komiteassa samaan äänestysryhmään Ruotsin, Norjan, Itävallan ja Sveitsin kanssa. Vuosina 1995-96 Itävalta toimii äänestysryhmän komiteaedustajana. Suomi hoiti vastaavan tehtävän vuonna 1992.

Rahaston nykyisen rahoituskauden, 1994-96, kokonaisrahoitus on 510 miljoonaa dollaria eli n. 2,4 miljardia markkaa, josta Suomen rahoitusosuus on 15 miljoonaa markkaa (n. 0,62 %).

Avustuksia voivat saada kaikki Montrealin pöytäkirjan ratifioineet kehitysmaat, joiden otsonia tuhoavien aineiden vuotuinen käyttö henkeä kohden on alle 0,3 kg. Rahastosta korvataan kehitysmaille syntyvät lisäkustannukset niiden tuotantojärjestelmien ja käyttäjäkunnan luopuessa otsonikerrosta vahingoittavien aineiden käytöstä.

13 Humanitaarinen apu

Humanitaarisen avun tarve on 1990-luvun kuluessa kasvanut jyrkästi. Vuonna 1995 oli meneillään kymmeniä vaikeita humanitaarisia hätätilanteita, jotka vaikuttivat arviolta 60 miljoonan ihmisen elämään. Pakolaisia arvioitiin vuonna 1989 olevan 13 miljoonaa, vuonna 1995 jo 23 miljoonaa. Tämän lisäksi oman maansa sisällä siirtyneitä evakkoja oli arviolta 28 miljoonaa. Ihmisten aiheuttamien hätätilanteiden ohella humanitaarista apua tarvitaan luonnononnettomuuksien - kuivuuden, tulvien ja maanjäristysten uhreille. Usein kriisien yhteydessä syntyy monimutkaisia hätätilanteita, joissa aseelliseen konfliktiin liittyy valtiorakenteen heikentyminen, ihmisoikeusloukkauksia, väestöliikkeitä, ympäristön pilaantumista ja nälänhätää yhteen kietoutuneena ongelmakimppuna.

Viime vuosien laajat ja pitkäaikaiset humanitaariset kriisit ovat pakottaneet kansainvälisen yhteisön kehittämään omaa avustusvalmiuttaan ja yhteistyötään, mikä näkyy mm. YK:n humanitaarisen avun osaston DHA:n perustamisessa ja toiminnassa. Avunantajamaat ja apua toteuttavat järjestöt ovat myös jatkuvasti pyrkinet parantamaan menettelytapojaan ja lisäämään avun koordinaatiota.

Suomi on tukenut DHA:n koordinoititehtävää sekä hallitusten, kansainvälisten järjestöjen ja kansalaisjärjestöjen yhteisten pelisääntöjen kehittämistä. Lähdemme siitä, että konflikteja ja hätätilanteita ehkäisevä toiminta, katastrofi-valmiuden kehittäminen, hätäavun antaminen sekä siirtymisen avustusvaiheesta jälleenrakennuksen ja kriisien ratkaisun kautta kehitysohjelmien toteuttamiseen ovat toisiaan täydentävä ja osittain rinnakkainen jatkumo. Siksi Suomi ei ole lisännyt humanitaarisen avun suhteellista osuutta kehitys-yhteistyömäärärahoistaan vaan pyrkii edelleen panostamaan ensisijaisesti pitkäaikaisiin kehitysohjelmiin. Avustustarpeiden kasvu on monissa OECD-maissa nostanut humanitaarisen avun määrärahoja suhteessa muuhun kehitysapuun.

Suomi on ohjannut humanitaarista apua kriisien ja hätätilanteiden ennalta ehkäisyyn ja niiden pysyvien ratkaisujen edistämiseen. Kansainvälisten järjestöjen rahoitusvaikeudet ovat valitettavasti johtaneet siihen, että monet sellaisetkin toiminnot, joiden tulisi saada varat YK:n budjetista, ovat jäsenmaiden tuen varassa.

Suomi käytti humanitaariseen apuun noin 134 miljoonaa markkaa vuonna 1995. Tämä merkitsi noin 30 miljoonan markan vähennystä vuodesta 1994, jolloin määrärahoja kasvatti erityisesti entisen Jugoslavian tarpeisiin varattu 40 miljoonan markan erityismääräraha. Maksatuksista 126,7 miljoonaa markkaa suunnattiin kehitysmaihin.

Suomen antamaan humanitaariseen apuun luetaan toisaalta pakolais- ja katastrofiapu ja toisaalta niin sanottu ennalta ehkäisevä tuki. Vuoden 1995 varoista noin 120 miljoonaa markkaa käytettiin katastrofi- ja pakolaisapuun ja noin 15 miljoonaa markkaa ennaltaehkäisevään tukeen.

Katastrofi- ja pakolaisapu sisältää enimmäkseen välitöntä hätäapua konfliktien ja hätätilanteiden uhreille. Lisäksi katastrofi- ja pakolaisavulla kustannetaan hätätilanteen jälkeisen välittömän jälleenrakennusvaiheen vaatimia toimia, kuten ensi vaiheen rakennustöitä, miinanraivausta sekä pakolaisten paluumuuttoa ja asettumista uudelleen kotipaikoilleen. Pakolaisten avustamisessa etsitään pakolaisongelman pysyviä ratkaisuja, joista ensisijaisin on pakolaisten turvallinen ja vapaaehtoinen kotiinpaluu.

Ennaltaehkäisevän tuen tavoitteena on ehkäistä konflikteja sekä edistää kriisinhallintaa ja katastrofivalmiutta. Sekä luonnononnettomuuksien että konfliktien aiheuttamien hätätilanteiden ehkäisy on taloudellisesti ja inhimillisesti parempi vaihtoehto kuin niiden seuraamusten hoito. Kyseessä on usein pitkäaikainen ja melko huomaamaton toiminta. Suurin osa Suomen ehkäisevästä tuesta on kanavoitu ihmisoikeuksia ja demokratiaa edistäviin tarkoituksiin.

Suomi antaa humanitaarista apua kansainvälisten ja kotimaisten humanitaaristen järjestöjen kautta, ei suoraan hallituksille. Suurin osa avusta annettiin vuonna 1995 edellisvuosien tapaan kohdennettuina avustuksina, joissa avunantaja määrittelee, mihin hätätilanteeseen tai kenen hyväksi apu ohjataan. Tämän lisäksi humanitaarisen avun varoista maksettiin kohdentamattomat yleisavustukset YK:n pakolaisjärjestöille (UNHCR ja UNRWA) sekä Punaisen Ristin Kansainväliselle komitealle (ICRC). Yleisavustusten osuus oli vuonna 1995 noin 30 prosenttia koko humanitaarisesta avusta.

Humanitaarisen avun linjausta valmisteltiin vuonna 1995. Linjaukseen on tarkoitus koota avun taustaa ja kriteerejä sekä sisältöä ja kanavoimista koskevat periaatteet. Linjauksen on tarkoitus valmistua vuonna 1996.

Vuonna 1995 käynnistettiin laaja evaluointi Suomen humanitaarisesta avusta kuluvan vuosikymmenen aikana. Evaluoinnin on tarkoitus valmistua vuonna 1996.

KATASTROFI- JA PAKOLAISAPU

Lähes 35 miljoonaa markkaa eli yli 40 prosenttia kaikista kohdennetuista avustuksista suunnattiin edellisvuosien tapaan Afrikkaan, jossa on useissa maissa vaikeita humanitaarisia kriisejä. Afrikan alueelle annetusta avusta noin kolmannes suunnattiin vuonna 1994 kärjistyneiden Ruandan ja Burundin kriisien lievittämiseen. Muita, jo pitkään tuettuja kohdealueita Afrikassa olivat Afrikan sarvi, Angola, Mosambik ja Liberia.

Suomen humanitaarinen apu entisen Jugoslavian alueelle oli vuonna 1995 lähes 22 miljoonaa markkaa eli noin neljannes kohdennetuista avustuksista. Daytonin rauhansopimus käynnisti alueen varsinaisen jälleenrakennuksen. Suomen huma-

Ruanda. Kuva: WFP/T. Haskell.

nitaarisilla varoilla on koko kriisin ajan rahoitettu myös hankkeita, jotka ovat tukeneet yhteiskunnan normaalitoimintojen ylläpitämistä ja joilla on toivottu olevan pitempiaikaista vaikutusta rauhan tultua. Humanitaarisen avun tarve alueen maissa on tulevaisuudessakin suuri.

Kolmas merkittävä humanitaarinen avustuskohde oli Kaukasuksen alue, jonka osuus avusta oli noin 12 miljoonaa markkaa eli noin 14 prosenttia. Kaukasuksella avunsaajina olivat Armenia, Azerbaidzhan ja Georgia sekä Venäjään kuuluva Tshetshenia.

Lähi-idässä jatkettiin palestiinalaisten itsehallintoalueiden jälleenrakennuksen tukemista. Muun Aasian osuus avusta oli lähes kymmenen miljoonaa markkaa eli noin 12 prosenttia. Pääkohteita Aasiassa olivat Afganistan ja Tadžikistan.

Katastrofi- ja pakolaisavun kanavia olivat vuonna 1995 YK-järjestöistä YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun toimisto UNHCR (apu yhteensä 55,3 miljoonaa markkaa), Maailman elintarvikeohjelma WFP (11,9 miljoonaa markkaa), YK:n lastenavun järjestö UNICEF (8,2 miljoonaa markkaa), YK:n Lähi-idässä olevien palestiinalaisten pakolaisten avustus- ja työjärjestö UNRWA (7 miljoonaa markkaa) ja Afganistanin humanitaarisen avun koordinaatiotoimisto UNOCHA (4,5 miljoonaa markkaa). Pääosa pakolaisten avustamiseen myönnettyistä humanitaarisista varoista kanavoitiin UNHCR:n kautta. UNHCR:n noin 55 miljoonan markan avustuksesta oli yleisavustuksen osuus 30 miljoonaa markkaa. Toinen pakolaisten

avustamiseen käytetty kanava oli Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM, joka ei ole YK-järjestö, mutta on tiiviissä yhteistyössä UNHCR:n kanssa. IOM:lle myönnettiin vuonna 1995 yhteensä 3,7 miljoonaa markkaa.

YK-järjestöjen rinnalla merkittävä avun kanava oli Kansainvälinen Punainen Risti, jonka osuus avustuksista oli 19,5 miljoonaa markkaa. Avustukset ohjattiin pääosin Suomen Punaisen Ristin kautta. Apua annettiin myös muiden kotimaisten kansalaisjärjestöjen, kuten Kirkon ulkomaanavun ja Lähehtyksen kehitysavun kautta.

Suomi jatkoi vuonna 1995 tukeaan miinanraivaukselle. Suomi tuki miinanraivausohjelmia yhteensä 2,6 miljoonalla markalla vuonna 1995. Tukea kohdistettiin miinanraivausohjelmiin Angolassa, Afganistanissa ja Kambodzhassa. Lisäksi Suomi avusti YK:n vapaaehtoista miinanraivausrahastoa.

ENNALTAEHKÄISEVÄ TUKEA

Ennaltaehkäisevää tukea annetaan demokratiaa, ihmisoikeuksien toteutumista tai kriisinhallintaa edistävään toimintaan. Näistä kaksi ensin mainittua ovat jo pitkään kuuluneet Suomen humanitaariseen tukeen. Sen sijaan kriisinhallinta on näihin verrattuna uusi osa-alue, jonka merkitys tulee lähivuosina luultavasti kasvamaan.

Ihmisoikeuksien tukeminen sisältää tuen ihmisoikeuksien edistämistä ja valvontaa koskevaan tiedotukseen, koulutukseen, oikeusapuun, sosiaalityöhön, vähemmistöjen ja alkuperäiskansojen aseman parantamiseen sekä rotusorron vastustamiseen. Avun kanavina ovat enimmäkseen olleet maailmanlaajuisesti toimivat kansainväliset kansalaisjärjestöt, joskin YK:n teknisen ihmisoikeusavun rahasto on myös saanut merkittävää tukea. Tuki annettiin enimmäkseen kohdentamattomina yleisavustuksina.

Demokratiatukea myönnetään demokratia- ja rauhanprosesseja edistäviin toimiin, kuten oikeusvaltiolle ominaisten laitosten vahvistamiseen, vaalien järjestämiseen ja parlamenttien toiminnan tukemiseen. Demokratiatuesta suurin osa suunnattiin Etelä-Afrikan demokratisoitumisprosessin tukemiseen. Humanitaarinen apu Etelä-Afrikalle on apartheidin lakkautamisen jälkeisen siirtymävaiheen aikana jatkunut lähinnä mustien opiskelijoiden stipendiaattiohjelmien tukemisena. Tarkoitus on saattaa käynnissä olevat ohjelmat hallitusti loppuun, samalla kun siirrytään hallitusten väliseen kehitysyhteistyöhön.

Kriisinhallintatukea kohdistettiin eräisiin innovatiivisiin hankkeisiin, joiden tavoitteena on konfliktien tasoittaminen neuvottelujen kautta. Tällaista apua kanavoitiin muun muassa Ruandan, Burundin ja Lähi-idän kriiseihin. Osa tuesta ohjattiin Suomen lähialueiden hallitsemattomien muuttoliikkeiden ehkäisyyn.

Ehkäisevän tuen päätökset perustuvat järjestöjen hakeuksiin. Osa tuetuista järjestöistä on sellaisia, joiden toiminnasta ministeriöllä on pitkäaikaisia kokemuksia ja joiden kanssa on myös mahdollista käydä avointa ja hyödyllistä keskustelua toiminnan periaatteista ja painotuksista.

Suomi antaa apua miinanraivaukseen

Kansainvälinen yhteisö on alkanut 1990-luvulla kiinnittää yhä enemmän huomiota miinojen aiheuttamiin ongelmiin. Jalkaväkimiinojen summittainen käyttö erityisesti kehitysmaissa aiheuttaa suuria inhimillisiä kärsimyksiä ja lamauttaa taloudellista kehitystä. Maailmassa arvioidaan olevan noin 110 miljoonaa raivaamatonta maamiinaa. Miinaongelma on vaikein Afganistanissa, Angolassa ja Kambodzhassa, mutta myös Bosniassa ja Kroatiaassa on noin 3 miljoonaa raivaamatonta maamiinaa. Yhden miinan raivaaminen maksaa tuhansia markkoja, joten kansainvälinen apu on välttämätöntä.

Miinaongelmasta kärsivien maiden väestö joutuu jokapäiväisessä elämässään ottamaan jatkuvasti huomioon vaaran, joka rajoittaa normaalia elämistä monella eri tavalla. Jotta pienestä kylästä päästäisiin kaupunkiin, sairaalaan tai kouluun, tulee tiestön olla kunnossa. Tiet rakennetaan yritys ja erehdys - periaatteella. Polttopuita on hankittava miinoitetuista metsistä huolellisesti. Erityisesti lapset ja nuoret ovat kiinnostuneita räjähteistä - liian usein kohtaloikkain seurauksin. Miinatapaturmissa vammautuneiden on usein vaikea integroitua uudelleen yhteiskuntaan, ansaita elantonsa ja selvitä taloudellisesti. Monet uskonnot asennoituvat vammautumiseen kohtalomaisesti, mikä vaikeuttaa entisestään vammautuneiden elämää.

Maaseudun taloudellinen toimeilaisuus ja elinolosuhteet voivat parantua miinoitetulla alueella vasta ongelman tultua hoidetuksi. Elintarvikkeapua voidaan vähentää merkittävästi, kun mahdollisuudet maanviljelyyn parantuvat. Miinanraivauksella voidaan myös auttaa merkittävästi YK:n muiden humanitaaristen tavoitteiden, kuten pakolaisten

paluumuuton, saavuttamista.

Miinanraivaustyöhön kuuluu useita osa-alueita varsinaisen raivauksen lisäksi. Uusia miinoituksia täytyy ehkäistä, samalla kun miinoitetut alueet paikannetaan ja priorisoidaan raivausta varten. Miinatapaturmia pyritään ehkäisemään merkitsemällä miinakenttiä ja suuntaamalla siviiliväestölle valistuskampanjoita. Miinanraivausteknologiaa kehitetään edelleen eri puolilla maailmaa, muun muassa Suomessa.

Suomen tuki miinanraivaukseen oli vuonna 1995 yhteensä n. 2,6 miljoonaa markkaa ja se suunnattiin lähes kokonaisuudessaan käteisavustuksina miinanraivausohjelmille Afganistanissa (UNOCHA), Angolassa (DHA) ja Kambodzhassa (Halo Trust).

Suomi korostaa YK:n keskeistä roolia miinanraivauksen rahoituskanavana ja kansainvälisen avun koordinoijana. Suomi on kehittänyt henkilö- ja tavara-apua koskevia suunnitelmiaan yhdessä YK:n humanitaarisen avun osaston (DHA) kanssa. Miinanraivauksen tukemisesta on tarkoitus tehdä pysyvä osa Suomen humanitaarista apua.

Ulkoasiainministeriö on aloittanut tuloksellisen yhteistyön puolustusministeriön kanssa. Puolustusministeriön asiantuntijat tekivät loka-kuussa 1995 selvitysmatkan Angolan ja Mosambikiin ulkoasiainministeriön aloitteesta ja rahoittamana. Matkan perusteella arvioitiin suomalaisen miinanraivausvälineistön soveltuvuutta paikallisiin olosuhteisiin. Selvitysmatkan pohjalta valmistajat ovat edelleen kehittäneet tuotteitaan, ja miinatutkaimia, syyttimiä ja suojaliivejä on päätetty lähettää DHA:n Angolan ja Mosambikin miinanraivausoperaatioihin.

Afghanistan. Kuva: ICRC/Th. Gassman.

Maastrichtin sopimuksen kehitysyhteistyöartiklat

XVII OSASTO

Kehitysyhteistyö

130 u artikla

1. Yhteisön kehitysyhteistyöpolitiikalla, joka täydentää jäsenvaltioiden harjoittamaa politiikkaa, edistetään:

- kehitysmaiden ja etenkin kaikista heikoimmassa asemassa olevien kehitysmaiden kestävää taloudellista ja sosiaalista kehitystä;
- kehitysmaiden sopusointuista ja asteittaista yhdentymistä maailmantalouteen;
- köyhyyden torjuntaa kehitysmaissa.

2. Yhteisön politiikalla tällä alalla myötävaikutetaan kansanvallan ja oikeusvaltion kehittämisen ja lujittamisen yleiseen tavoitteeseen sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen tavoitteeseen.

3. Yhteisö ja jäsenvaltiot noudattavat niitä velvoitteita ja ottavat huomioon ne tavoitteet, jotka ne ovat hyväksyneet Yhdistyneissä Kansakunnissa ja muissa toimivaltaisissa kansainvälisissä järjestöissä.

130 v artikla

Yhteisö ottaa 130 u artiklassa tarkoitettut tavoitteet huomioon sellaisessa toteuttamassaan politiikassa, joka on omiaan vaikuttamaan kehitysmaihin.

130 w artikla

1. Neuvosto toteuttaa 189 c artiklassa määrättyä menettelyä noudattaen toimenpiteet, jotka ovat tarpeen 130 u artiklassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi, sanotun kuitenkin rajoittamatta tämän sopimuksen muiden määräysten soveltamista.

Nämä toimenpiteet voivat olla monivuotisia toimintaohjelmia.

2. Euroopan investointipankki myötävaikuttaa perussäännössään määrätyn ehdoin 1 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden täytäntöönpanoon.

3. Tämän artiklan määräykset eivät vaikuta AKT-ETY-yleissopimuksessa määrättyyn yhteistyöhön Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren alueen maiden kanssa.

130 x artikla

1. Yhteisö ja jäsenvaltiot sovittavat yhteen kehitysyhteistyöpolitiikkansa sekä neuvottelevat keskenään avustusohjelmistaan, myös kansainvälisissä järjestöissä ja konferensseissa. Ne voivat ryhtyä yhteisiin toimiin. Jäsenvaltiot myötävaikuttavat tarvittaessa yhteisön avustusohjelmien täytäntöönpanoon.

2. Komissio voi tehdä aiheellisia aloitteita 1 kohdassa tarkoitetun yhteensovittamisen edistämiseksi.

130 y artikla

Yhteisö ja jäsenvaltiot tekevät kukin toimivaltaansa kuuluvaa yhteistyötä kolmansien maiden ja toimivaltaisten kansainvälisten järjestöjen kanssa. Yhteisön yhteistyötä koskevista yksityiskohtaisista säännöistä voidaan sopia yhteisön ja asianomaisten kolmansien osapuolten välisin sopimuksin, joista neuvotellaan ja jotka tehdään 228 artiklan mukaisesti.

Mitä edellisessä alakohdassa määrätään, ei rajoita jäsenvaltioiden toimivaltaa neuvotella kansainvälisissä toimielimissä ja tehdä kansainvälisiä sopimuksia.

14 EU:n kehitysyhteistyö ja Suomi

EU:n jäsenyys avasi Suomen kehitysyhteistyölle uuden toimintakentän. Jäsenyyden myötä Suomen kehityskaasuhteet ovat laajentuneet ja monipuolistuneet niin maantieteellisesti kuin sisällöllisestikin. EU:n kehityskaasuhteille on luonteenomaista paitsi laaja maantieteellinen kattavuus myös kokonaisvaltaisuus, jossa kauppapolitiikka, poliittiset suhteet ja kehitysyhteistyö liittyvät kiinteästi toisiinsa.

Jäsenyyden myötä EU:n kehitysyhteistyöstä on tullut myös osa Suomen kehitysyhteistyötä, jonka sisältöön ja laatuun Suomen tulee kaikin keinoin vaikuttaa.

Sisällöltään ja toimintaperiaatteiltaan EU:n kehitysyhteistyö ei oleellisesti eroa Suomen omasta kehitysyhteistyöstä. Näin ollen sen hoitaminen tapahtuu parhaiten muiden tehtävien yhteydessä. Tässä kertomuksessa, joka kattaa Suomen ensimmäisen jäsenyydensuoden, on kuitenkin katsottu perustelluksi esitellä EU-asioita omana kokonaisuutena.

EU-jäsenyys merkitsi Suomelle uutta kehitysyhteistyön rahoituskanavaa. EU:n sääntömääräisestä budjetista rahoitetaan EU:n kehitysyhteistyötä Aasian, Latinalaisen Amerikan ja Välimeren alueen kehitysmaiden kanssa. Kehitysyhteistyötä 70 maan kanssa Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren alueella (AKT-maat) rahoitetaan erillisestä Euroopan kehitysrahastosta (EKR). Yhteistyötä EU:n ja AKT-maiden kanssa säätelee ns. Lomé'n sopimus.

Ensimmäisenä jäsenyydensuonna rahoitus on koskenut vain EU:n budjetin kautta rahoitettavaa kehitysyhteistyötä, ja määrältään Suomen osuus oli noin 185 miljoonaa markkaa. Euroopan kehitysrahaston maksut alkavat vasta muutaman vuoden kuluttua.

EU-jäsenyys on luonut uuden viitekehyksen myös Suomen toiminnalle kansainvälisissä järjestöissä. YK-järjestöissä vaikiintunut pohjoismainen viiteryhmytyöskentely on vähentynyt. EU-maat toimivat YK:ssa, operatiivisia järjestöjä lukuunottamatta, yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan mukaisesti koordinoituihin kannanotoihin siten, että kulloinenkin puheenjohtajamaa edustaa kaikkia jäsenmaita. Täten yksittäisen jäsenmaan osallistuminen ja omien kantojen esittäminen painottuu valmistelutyöhön, jossa hiotaan yhteiset EU-tavoitteet ja kannanotot.

Suomen ja EU:n kehitysyhteistyöpolitiikan tavoitteet eivät merkittävästi poikkea toisistaan, eikä tässä suhteessa Suomenkaan kansalliseen politiikkaan ole syntynyt muutospaineita. Niin Suomen kuin EU:nkin tavoitteena on köyhyden vähentäminen, kestävän kehityksen edistäminen ja ihmis-

oikeuksien kunnioitus sekä demokratian ja oikeusvaltion tukeminen. Painotuksissa ja keinovalikoimassa sekä hanketoteutuksessa on eroja.

Suomelle on oman kansallisen kehitysyhteistyön myötä syntynyt kokemusta, joka antaa hyvät edellytykset vaikuttaa myös EU:ssa kehitysyhteistyön laadun, sisällön ja tehokkuuden parantamiseen. Näin Suomi on jäsenyyden alusta asti pyrkinytkin toimimaan. Kääntäen voidaan myös todeta, että sekä määrällisesti mittava että laadukas kansallinen kehitysyhteistyö vasta antaa uskottavuutta aktiiviselle vaikuttamiselle yhteisön toiminnassa.

EU:n luonne, monimutkainen päätöksentekomenettely ja asioiden kattavuus sekä kansallinen valmisteluprosessi, jota sovelletaan myös kehitysyhteistyössä, ovat tuoneet mukanaan uusia menettelytapoja ja koordinaatiotarvetta. Tämä on lisännyt kehitysyhteistyöosaston työtehtäviä ja asettanut käytettävissä olevat henkilöresurssit ajoittain kovienkin paineiden alaisiksi. Lisäksi kehitysyhteistyöosaston vastuualueeseen on tullut paljon uusia asioita kuten kauppapoliittisia kysymyksiä, uusia maantieteellisiä alueita ja apuinstrumentteja erityisesti Lomé'n sopimuksen hoitovastuun myötä.

Suomalaisille hanketoteuttajille ja kansalaisjärjestöille jäsenyys on tuonut mukanaan uusia osallistumismahdollisuuksia.

EU:N SÄÄNTÖMÄÄRÄISESTÄ BUDJETISTA RAHOITETTAVA YHTEISTYÖ

EU:n kehitysyhteistyöbudjetti oli vuonna 1995 noin 2 650 miljoonaa ecua (15,4 miljardia markkaa). Suomen osuus unionin sääntömääräisen budjetin kautta rahoitettavaan kehitysyhteistyöhön vuonna 1995 oli 34,8 miljoonaa ecua (noin 185 miljoonaa markkaa). Budjetin kautta rahoitetaan EU:n apua Välimeren alueen sekä Aasian ja Latinalaisen Amerikan kehitysmaille. Budjetista katetaan myös humanitaarinen apu, elintarvikeapu ja kansalaisjärjestöyhteistyö. Lisäksi budjettiin sisältyy useita pienehköjä budjettimomentteja, joiden käyttötarkoitus on määritelty sektorikohtaisesti. Tällaisia ovat esimerkiksi tuki huumeiden vastaiselle työlle ja AIDSin vastaisille toimille. EU:n kehitysyhteistyö Etelä-Afrikassa rahoitetaan niin ikään budjetista.

Suomalaiset hanketoteuttajat ovat voineet jo vuonna 1995 osallistua EU:n budjetista rahoitettaviin hankkeisiin. Ulkoasiainministeriöön perustettu EU-hankeneuvonta (EUHN) välitti suomalaisille yrityksille, laitoksille ja muille kiinnostuneille tietoa tarjouskilpailuihin osallistumisesta.

Kansalaisjärjestöillä on lisäksi ollut mahdollisuus hakea niille tarkoitettuja määrärahoja sekä kehitysyhteistyöhön että tiedotustoimintaan. Kansalaisjärjestöille EU-rahoituksesta tiedotti Kehitysyhteistyön Palvelukeskus (Kepa).

LOMÉN SOPIMUS JA EUROOPAN KEHITYSRAHASTO

Ministeri Pekka Haavisto allekirjoitti 4.11.1995 Mauritiuksella pidetyn EU-AKT -ministerineuvoston kokouksen yhteydessä pöytäkirjan EU:n uusien jäsenmaiden liittymiseksi neljänteen AKT-EY yleissopimukseen eli ns. Lomén sopimukseen. Suomi on soveltanut sopimuksen määräyksiä jo EU-jäsenyyden alusta, 1.1.1995 alkaen, mutta virallisesti sopimus astuu voimaan vasta kun sopimusosapuolet ovat ratifioineet sen. Tämä prosessi kestää vuoden 1997 puolelle.

Lomén sopimus on EU:n merkittävin sopimusjärjestely, joka kattaa kehitysyhteistyön lisäksi myös AKT-maille annettavat tuontihelpotukset sekä eräitä maatalous- ja kaivannaistuotteita koskevat vientitulojen menetystä korvaavat järjestelmät (STABEX ja SYSMIN). Stabex kattaa 49 tuotetta, ja päästäkseen osaksi korvauksista tuotteen on täytynyt muodostaa vähintään 5 % maan vientituloista hakemusvuotta edeltävänä vuonna. Kaivannaistuotteet kattavassa Sysmin-järjestelmässä rahoituspäätökset perustuvat tapauskohtaiseen harkintaan.

Maaohjelmien, Sysminin ja Stabexin lisäksi Lomén sopimuksen perusteella tehtävä yhteistyö sisältää alueellisen yhteistyön, hätäavun, tuen rakennesopeutusohjelmille, riskipääomarahoitusta ja korkotukea.

Voimassaoleva neljäs Lomén sopimus kattaa vuodet 1990-2000. Siihen alunperin liitetty rahoituspöytäkirja oli voimassa vain viisi vuotta, minkä vuoksi vv. 1994-95 käytiin neuvottelut uudesta rahoituspöytäkirjasta. Myös Lomén sopimuksen sisältö tarkistettiin. Sisäinen rahoitussopimus, jolla varsinaisesti perustettiin Euroopan kahdeksas kehitysrahasto (EKR-8), allekirjoitettiin puolestaan kehitysneuvoston kokouksen yhteydessä 20.12.1995.

Suomi tuki Lomén sopimuksen tarkistusneuvotteluissa linjaa, joka pyrki entistä vapaamman kaupankäynnin edistämiseen AKT-maiden ja unionin välillä. AKT-maiden lisääntyvä taloudellinen kanssakäyminen EU:n ja muun maailman kanssa tukee ko. maiden omaehtoista taloudellista ja sosiaalista kehitystä. Kun EKR-8:n rahamääräinen kasvu jäi pieneksi, kaupan merkitys AKT-maiden kehitykselle korostuu entisestään.

EKR-8 kokonaissuuruus vuosille 1995-2000 on 13 132 miljoonaa ecua. Jäsenvaltioiden maksuosuuksista päätettiin kesäkuussa 1995 pidetyssä Cannes'in Eurooppa-neuvoston kokouksessa. Suomen maksuosuudeksi tuli 190 miljoonaa ecua eli 1,45 prosenttia (noin 1,1 miljardia markkaa). Maksujen kerääminen jäsenmailta EKR-8:aan alkaa aikaisintaan vuonna 1998. Maksatusaikataulu riippuu hanketoteutuksen nopeudesta ja on sen vuoksi vaikeasti ennakoitavissa.

Suomalaiset hanketoteuttajat voivat osallistua EKR-8:sta rahoitettaviin hankkeisiin, kun hankkeita käynnistetään tästä rahastosta. Käytännössä se on mahdollista sen jälkeen, kun

neljäs Lomé sopimus ja sen osana rahoituspöytäkirja on ratifioitu, eli todennäköisesti vuoden 1997 kuluessa.

Vuonna 1995 maksatukset EKR-rahastosta olivat 1 564 miljoonaa ecua.

OSALLISTUMINEN EU:N KEHITYSYHTEISTYÖTÄ KOSKEVAAN PÄÄTÖKSENTEKOON

Jo ensimmäisenä jäsenvuotenaan Suomi osallistui aktiivisesti EU:n kehitysyhteistyötä koskevaan lainsäädäntötyöhön ja päätöksentekoon sekä policy- että hanketasolla. Valmiuksia tähän oli jo luotu edellisenä vuonna Suomen toimiessa ns. aktiivisena huomioitsijana.

Komission esitysten valmisteluun eli politiikan kehittäelyvaiheeseen osallistutaan komission koollekutsumien asiantuntijaryhmien kautta. Asiantuntijat osallistuvat työskentelyyn henkilökohtaisesti nimettyinä asiantuntijoina eivätkä jäsenmaiden virallisina edustajina. Osa asiantuntijaryhmistä on luonteeltaan pysyvämpiä, osa jonkun tietyn asiakirjan valmistelun yhteydessä kokoonkutsuttuja. Usein nämä asiantuntijat ovat ministeriöiden virkamiehiä, joilla on luonnollinen yhteys jäsenmaan hallitukseen. Mahdollisuudet vaikuttaa komission esitysten sisältöön ovat asiantuntijaryhmässä hyvät.

Varsinainen päätöksenteko ja lainsäädäntötyö tehdään neuvostossa. Valtaosa työstä tehdään neuvoston työryhmissä. Kehitysyhteistyöhön liittyviä kysymyksiä käsitellään viidessä työryhmässä, joita johtaa kulloisenkin puheenjohtajamaan edustaja. Näihin Brysselissä kokoontuviin työryhmiin osallistui pääsääntöisesti edustaja Suomen pysyvästä EU-edustustosta. Ennen asioiden käsittelyä ministerineuvostossa ne viedään pysyvien edustajien komiteaan eli COREPERiin, jossa mahdolliset työryhmäkäsittelyn jälkeiset erimielisyydet pyritään vielä ratkaisemaan.

Kehitysyhteistyöryhmä on Suomen näkökulmasta tärkein EU:n kehitysyhteistyöasioita käsittelevä ryhmä. Se hoitaa EU:n horisontaalisia toimintalinjakysymyksiä ja valmistelee eri apuinstrumentteja koskevaa lainsäädäntöä. Se myös valmistelee useimmat kehitysneuvoston asiat. Suurin osa asioista ratkaistaan työryhmätasolla, vaikka asetukset, päätöslauselmat, julistukset ja muut asiakirjat hyväksytään lopullisesti ministerien kokoontuessa neuvoston istuntoon. Kehitysneuvosto, johon Suomesta osallistuu kehitysyhteistyöstä vastaava ministeri, kokoontuu kerran kullakin EU-puheenjohtajakaudella eli puolivuositain.

Kehitysneuvosto hyväksyi vuonna 1995 useita Suomen kehitysyhteistyöpolitiikan kannalta tärkeitä päätöslausemia. Nämä koskivat mm. rakennesopeutusohjelmille annettavaa tukea sekä sukupuolten välisten yhteiskunnallisten erojen huomioonottamista kehitysyhteistyössä. Lisäksi neuvosto käsittelee joulukuussa 1992 hyväksytyyn eräänlaisen EU:n kehitysyhteistyön periaateohjelman, Horisontti 2000 -julistuksen

toimeenpanoa, erityisesti yhteisön ja jäsenmaiden kehitysyhteistyöohjelmien täydentävyyttä, operatiivista koordinaatiota ja kehitysmaasuhteiden koherenssia. Suomi korosti omista puheenvuoroissaan käytännön tason toimien ja tulosten merkitystä näillä osa-alueilla, jotta nämä ”kolme c:tä” (complementarity, coordination, coherence) eivät jäisi vain retoriikaksi, vaan olisivat siten omiaan lisäämään unionin kehitysyhteistyön uskottavuutta.

Kesäkuussa kehitysneuvosto päätti laajamittaisen EU:n kehitysyhteistyön evaluoinnin käynnistämisestä. Suomi on alusta saakka osallistunut aktiivisesti sen eri vaiheiden suunnitteluun.

Vuonna 1995 pyrittiin neuvostossa EU:n parlamentin vaatimuksesta luomaan oikeusperusta useille kehitysyhteistyötä koskeville budjettimomenteille valmistelemalla niitä koskevia asetuksia. Suomen näkökulmasta tärkeimpiä olivat humanitaarista apua, elintarvikeapua ja yhteistyötä Etelä-Afrikan kanssa koskevat asetukset. Näistä ja eräistä muista asetuksista saatiin hyväksytyä yhteinen kanta neuvoston joulukuun istunnossa.

Suomi osallistui aktiivisesti asetuksia koskeneisiin neuvotteluihin. Suomi korosti EU:n kehitysyhteistyössä mm. jäsenvaltioiden riittävien vaikutusmahdollisuuksien turvaamista avun hallinnoimisessa, koordinaatiota muiden avunantajien ml. YK:n kanssa sekä YK:ssa, mm. suurissa YK-konferensseissa tehdyn normatiivisen kehittelytyön huomioonottamista. Lisäksi Suomi korosti vastaanottajamaan riittävän sitoutumisen varmistamista sekä ympäristökysymysten huomioonottamista ja kestäväen kehityksen edistämistä. Eri yhteyksissä Suomi on myös painottanut normaalin budjettikurin noudattamista EU:n kehitysyhteistyömäärärahoissa samoin kuin kehitysyhteistyötä koskevien päätösten budjettivaikutusten ja varainhallinnon läpinäkyvyyttä.

Neuvoston AKT-ryhmä käsittelee Lomé'n sopimukseen liittyviä kysymyksiä, jotka vaihtelevat laajakantoisista linjakysymyksistä hyvinkin teknisiin hallinnollisiin kysymyksiin. AKT-ryhmä valmistelee myös EU:n kantoja Lomé'n sopimuksella perustettujen EU- ja AKT-maiden yhteisten instituutioiden kokouksiin. Nämä ovat AKT-EY-ministerineuvosto, joka tekee tärkeimmät Lomé-yhteistyön sisältöpäätökset, ja AKT-EU-suurlähettiläskomitea, joka valmistelee yhteisen ministerineuvoston kokoukset. AKT-ryhmä käsittelee myös teollisuuden kehittämiskeskuksen (CDI) ja maatalouden teknisen avun keskuksen (CTA) toimintaa.

AKT-FIN eli rahoitusryhmä käsittelee EKR:n ja sen erillisten instrumenttien toimintaan ja maksuaikatauluihin liittyviä kysymyksiä. Suomen kannalta merkittäviä ovat olleet arviot jäsenvaltioiden maksuosuuksien keräämisaikatauluista ja käynnistynyt työ EKR-komitean sisäisten sääntöjen laatimisesta.

Eteläisen Afrikan työryhmä käsittelee EU:n suhteita eteläiseen Afrikkaan, erityisesti Etelä-Afrikkaan ja SADC:iin.

Se valmisteli mm. kehitysneuvostossa joulukuussa hyväksytyyn asetuksen kehitysyhteistyöstä Etelä-Afrikan kanssa. Lisäksi se on valmistellut neuvottelumandaattia Etelä-Afrikan kanssa käytävistä laaja-alaisista kaupan, talouden ja muiden alojen sopimusneuvotteluista.

Elintarvikeaputyöryhmä käsittelee EU:n elintarvikeavun policy-kysymyksiä ja valmistele elintarvikeapua ja sen hankintamenettelyä koskevaa lainsäädäntöä. Se käsittelee myös elintarvikeapua koskevan yleissopimuksen (Food Aid Convention) sitoumusten täytäntöönpanoa ja kansallisten elintarvikeapuohjelmien koordinaatiota. Vuonna 1995 työryhmä kokoontui heinäkuusta vuoden loppuun hyvin tiheään käsitellen elintarvikeapuasetusluonnosta. Käsitteily oli perusteellista ja mm. Suomi teki asetuseräluonnokseen useita muutosehdotuksia. Asetuksesta hyväksyttiin yhteinen kanta neuvostossa joulukuussa. Sen tulee vielä normaalin käytännön mukaan läpäistä Euroopan parlamentin toinen käsittely ja saada sitten lopullinen hyväksyntä neuvostossa. Tämän jälkeen asetus julkaistaan komission virallisessa lehdessä, jolloin se astuu voimaan.

Kehitysyhteistyöasioissa menettelytapana on Maastrichtin sopimuksen artikla 189c mukainen yhteistoimintamenettely, jolloin Euroopan parlamentti voi kahden käsittelyn kautta antaa lausuntonsa asetuksista, mutta ei voi estää asetuksen hyväksymistä. Lausunnolla parlamentti voi kyllä vaikuttaa asetuksen sisältöön. Parlamentin kanta valmistellaan kehitysyhteistyövaliokunnassa ja hyväksytään yleisistunnossa.

YHTEISÖN KEHITYSYHTEISTYÖHANKKEITA KÄSITTELEVÄT KOMITEAT

EU:n komissiossa kehitysmaasuhteiden ja kehitysyhteistyön hallinto on hyvin hajanaista ja jakautunut useiden pääosastojen (Directorate-General eli DG) vastuulle, samoin useiden komissaarien alaisuuteen. Komissaarien vastuualueet jaettiin uudelleen nykyisen komission aloittaessa toimintansa vuoden 1995 alusta seuraavan viiden vuoden ajaksi.

Pääosastot ovat vastuussa seuraavasti maantieteellisistä alueista ja aihekokonaisuuksista: DG VIII vastaa yleisistä kehityspoliittisista kysymyksistä ja AKT-maista, DG I Aasian ja Latinalaisen Amerikan maista (ALA) ja Välimeren maista (MED). DG VIII kuuluu komissaari Joao de Deus Pinheiron alaisuuteen ja DG I vastaavasti komissaari Manuel Marínin alaisuuteen. Humanitaarista apua varten on perustettu erillinen yksikkö ECHO, joka kuuluu komissaari Emma Boninon alaisuuteen. Komissiolla on myös laaja edustustoverkosto, edustustoja on nyt noin 80 kehitysmaassa ja uusia on perusteilla.

EU:n kehitysyhteistyötä koskevan lainsäädännön ja muiden päätösten toimeenpanoon Suomi osallistuu komission rahoituskomiteoiden kautta. Komiteat ovat erilaisia, osa on

puhtaasti neuvoa-antavia, osassa jäsenmaiden valta on niin suuri, että ne pystyvät eriävällä mielipiteellään estämään komissiota tekemään päätöstä. Tällöin lopullinen päätös siirtyy neuvostolle.

Komiteat toimivat komission puheenjohtajalla, ja komission asema niissä on vahva. Äänivalta komiteoissa jakaantuu samaan tapaan kuin neuvostossakin lukuunottamatta EKR-komiteaa, jossa äänivalta jakautuu jäsenvaltioiden rahastossa olevan maksuosuuden mukaan.

Komiteat ovat tärkeä kanava vaikuttaa kehitysyhteistyön laatuun, mm. siihen että laadittuja ohjeistoja noudatetaan hankevalmistelussa. Suomen tavoitteena on ollut, että komiteakäsittelyä kehitettäisiin strategisempaan suuntaan, jolloin yksittäisten hankkeiden käsittely voisi jäädä vähemmälle ja pääpaino olisi maastrategioiden ja -ohjelmien käsittelyssä. Jäsenmaiden osuus vahvistuisi näin toiminnan ohjailussa ja jälkikäteishallinnossa ja komission osuus olisi keskeinen toimeenpanossa ja hallinnossa.

Suomen esiintymistä ja kannanottoja näissä komiteoissa ohjaavat EU-asiain komitean kehitysyhteistyöjaostossa kertomusvuonna hyväksytyt ohjeet. Komiteoiden kokouksiin osallistuu Suomen edustajana kehitysyhteistyöosaston nimetty komiteavastuuvirkamies.

Komiteat kokoontuvat noin kerran kuukaudessa tai harvemmin päivän parin kokouksiin, joissa käsitellään vaihteleva määrä yksittäisten hankkeiden rahoitusesityksiä. Jäsenmaat saavat yhteenvedon kustakin hanke-esityksestä etukäteen tutustuttavaksi. Niistä voi laatia etukäteen komissiolle kirjallisia kysymyksiä, joihin komissio myös vastaa kirjallisesti. Suomen kannat käsiteltäviin rahoitusesityksiin valmistellaan yleisohjeiden puitteissa ao. vastuuyksiköissä.

Suomen kysymyksissä ja kommentteissa on painotettu seikkoja, jotka ovat Suomen omissakin kahdenvälisissä kehitysyhteistyöhankkeissa tärkeitä laadun takaamiseksi. Mahdollisuuksien mukaan Suomen asianomaisen maan edustustolta pyritään saamaan etukäteiskommentteja rahoitusesityksestä. Komiteakäsittelyyn ei tarvitse tuoda hankkeita, jotka ovat alle tietyn ecu-ajan, yleensä 1-2 miljoonaa ecua.

EKR-komitea käsittelee Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren alueen maissa toteutettavia kehitysyhteistyöhankkeita. Vuonna 1995 käsiteltiin kaikkiaan noin 100 hanke-esitystä, joista komitea antoi yleensä myönteisen lausunnon. Joidenkin hankkeiden toteutusmuotoon tehtiin komitean ehdotuksesta muutoksia, ja joidenkin hankkeiden hyväksyntää lykättiin lisäselvitysten saamista varten. Komitealle esiteltiin kertomusvuonna myös EU:n kehitysyhteistyön suuntalinjat kuljetus- ja terveyssektoreilla.

Komitea käsittelee myös kutakin AKT-maata varten viiden vuoden välein laadittavat maastrategiat ja ohjelmat. Seuraavan kerran ne tulevat käsittelyyn vuonna 1996. Ennen komiteakäsittelyä maastrategiat käyvät läpi prosessin, jonka aikana komission AKT-maissa sijaitsevat edustustot konsultoivat

paikallisia jäsenmaiden edustustoja.

MED- komitea käsittelee EU:n projekteja ja ohjelmia itäisen ja eteläisen Välimeren alueen maissa. Valtaosa käsitellyistä hanke-esityksistä oli maakohtaisia. Osa hakkeista on alueellisia ja liittyy EU:n MED-ohjelmiin, jotka ovat jäsenmaiden ja yhteisöön kuulumattomien Välimeren maiden yhteistyössä toteuttamia hankkeita.

ALA-komitea käsittelee puolestaan EU:n projekteja ja ohjelmia Aasian ja Latinalaisen Amerikan kehitysmaissa. Komitea kattaa sekä rahoitus- ja teknisen avun että kaupallisen yhteistyön. ALA-komitea kokoontui vuonna 1995 kahdeksan kertaa ja käsittelee kolmisenkymmentä hanke-esitystä Aasiassa ja saman verran Latinalaisessa Amerikassa.

Hankkeet kattavat laajasti eri sektorit, suurimmat yksittäiset hankkeet hyväksyttiin maatalouden ja terveydenhuollon aloilla sekä metsä- ja opetussektoreilla.

Elintarvikeapukomitea käsittelee EU:n elintarvikeavun ohjelmointia. Komitea kokoontui vuonna 1995 viisi kertaa ja se käsittelee n. 30 elintarvikeapuesitystä. Varsinkin pohjoiset jäsenmaat tekivät komissiolle etukäteen runsaasti kirjallisia kysymyksiä ja kommentteja. Keskustelun jälkeen kaikki esitykset hyväksyttiin.

Euroopan investointipankin (EIP) alaisuudessa toimii kaksi komiteaa, jotka muodostuvat jäsenvaltioiden hallitusten edustajista. Artikla 9 -komitea käsittelee Välimeren maiden rahoitustukea ja artikla 28 -komitea vastaavasti AKT-maiden tukianomuksia. Komiteat antavat määränemmistöllä lausuntoja korkotuettujen lainojen hakemuksista sekä pankin sille esittämistä riskipääomarahoitusta koskevista ehdotuksista. Kun komitea on antanut myönteisen lausunnon lainaa koskevasta hakemuksesta, se annetaan lopullisesti päätettäväksi pankin johtokunnalle. Komiteat kokoontuvat tarpeen mukaan, käytännössä 4-5 kertaa vuodessa. Komiteoiden hoitovastuu on yhteisesti kehitysyhteistyöosastolla ja valtiovarainministeriöllä.

KANSALLINEN VALMISTELUPROSESSI

Suomen viralliset peruskannat kehitysyhteistyöosaston vastuualueeseen kuuluvissa EU-asioissa päätetään kehitysyhteistyöosaston valmistelemina EU-13 -jaostossa, jossa on jäseninä eri ministeriöiden edustajia. Jaoston laajennetussa kokoonpanossa on edustettuna myös etujärjestöjä sekä KEPA ja KESU. Jaosto on yksi 36:sta Suomen kansalliseen EU-asioiden käsittelyorganisaatioon kuuluvasta EU-asioiden komitean jaostosta. Sen puheenjohtajana toimii ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosaston edustaja. Asian vaatiessa päätös saatetaan viedä EU-asioiden komiteaan tai hallituksen EU-asioiden ministerivaliokuntaan.

Suomen kannanoton esiintuomista varten mm. neuvoston työryhmissä ja pysyvien edustajien komiteassa (COREPER)

kehitysyhteistyöosastolla laaditaan peruskannan mukaisesti ohje, joka toimitetaan ulkoasiainministeriön EU-sihteeristön kautta Suomen EU-edustustolle Brysseliin. Edustuston ao. virkamies esittää ohjeiden mukaisen Suomen virallisen kannan ja raportoi kokouksesta välittömästi. Asioiden valmistelu ennen varsinaisen kehitysneuvoston kokouksen käsittelyä vaatii yleensä useiden kuukausien ajan työryhmissä ja COREPERissa.

Eduskunnalla on aktiivinen rooli EU-asioiden kansallisessa käsittelyprosessissa. Valtioneuvoston on toimitettava kirjelmällä eduskunnalle sellaiset EU-asiat, jotka ilman Suomen EU-jäsenyyttä olisivat kuuluneet eduskunnan toimivaltaan. Lisäksi suurelle valiokunnalle annetaan jokaisen kehitysneuvoston agendalla olevista asiakohdista määrämuotoinen selvitys, josta käy ilmi valtioneuvoston kanta asiakointiin. Valtioneuvoston kanta käsitellään etukäteen hallituksen EU-asioiden ministerivaliokunnassa.

Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto on kehitysyhteistyön Suomen vastuuviranomainen, joka vastaa Suomen kantojen valmistelusta ja koordinaatiosta UM:n muiden osastojen ja muiden ministeriöiden kanssa. EU-asioiden hoito on osastolla pääasiallisesti hajautettu asiakohdaisesti eri vastuuyksiköihin. Erillinen EU-koordinaatioyksikkö huolehtii EU-asioiden yleisestä seurannasta, ohjeistuksen koordinoinnista ja laajemmista tavoitelinjauksista sekä vastaa kehitysneuvoston valmistelusta.

EU-hankeneuvonta auttaa hanketoteuttajia

EU-jäsenyyden myötä suomalaisille yrityksille ja yhteisöille avautui myös mahdollisuus osallistua toteuttajina EU:n avustusohjelmiin. Ulkoasiainministeriössä aloitettiin vuoden 1995 alussa kaksivuotisena kokeiluna yrityksille ja yhteisöille suunnattu EU-hankeneuvonta, joka opastaa osallistumaan niihin EU:n rahoittamiin ohjelmiin, joista ministeriö viranomaisena valtionhallinnossa vastaa. Tämä tarkoittaa EU:n avustusohjelmia kolmansissa maissa eli

- kehitysyhteistyöohjelmat: Euroopan kehitysrahasto EKR, Välimeren eteläpuolisen alueen kattava MED-ohjelma ja Aasian ja Latinalaisen Amerikan ALA-ohjelma, hätäapuohjelma ECHO ja elintarvikeapu.

- ja Keski-Euroopan entisten sosialistimaiden ja IVY-maiden sekä Mongolian avustamiseksi perustetut PHARE- ja TACIS-ohjelmat.

Ulkoasiainministeriön EU-hankeneuvonnan kaltaista toimintaa harjoittavat useimmat muutkin EU:n jäsenmaat varmistaakseen elinkeinoelämänsä ja teknisen osaamisensa mukaanpääsyn EU:n rahoittamiin avustusohjelmiin.

Hankeneuvonnasta vastaava yksikkö perustettiin nimenomaan ulkoasiainministeriön ulkopuolisen konsultin tekemän selvityksen perusteella. Mallina oli Tanskan ulkoministeriössä vuoden 1994 alusta käyttöön otetun neuvonta- ja tiedotuskäytännön soveltaminen Suomen olosuhteisiin supistetussa muodossa. Tanskan ulkoministeriön vastaava yksikkö kattaa myös kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten sekä YK:n ja sen alajärjestöjen toiminnan seurannan. EU-

hankeneuvonta perustettiin Suomessa ulkoasiainministeriöön, joka hallintokomiteoihin osallistumisen kautta on lähinnä sitä tietoa, joka edesauttaa suomalaisten yritysten ja yhteisöjen mukaanpääsyä yhteisön hankkeisiin. EU:n avustusohjelmissä noudatetaan pääsääntöisesti tarjouskilpailumenettelyä.

EU:n hankkeita koskevan neuvontatoiminnan perustaminen on osoittautunut erittäin tarpeelliseksi. EU-hankeneuvonta saa jatkuvasti suuren määrän tiedusteluja. Yksikön edustajat ovat pyynnöstä toimineet luennoitsijoina ympäri maata noin sadassa seminaarissa. EU-hankeneuvonta on omasta aloitteestaan sekä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa järjestänyt tilaisuuksia, joissa EU:n komission edustajat ovat luennoineet.

Syksyllä 1995 käyntiin saadun ATK-pohjaisen projektitietopalvelun asiakkaita on 150. Maa- ja toimialakohtaisesti rekisteröityneinä asiakkaina on suurten ja pienempien tuotannollisten ja konsulttiyritysten lisäksi myös muita ministeriöitä, yliopistoja, oppilaitoksia, kuntien edustajia, muita julkisyhteisöjä, kansalaisjärjestöjä ja yksityishenkilöitä. EU:n keskus-konsulttirekisteriin suomalaisia yrityksiä ja yhteisöjä on ilmoittautunut satakunta.

Toistaiseksi EU:n kolmansiin maihin suuntautuvasta rahoituksesta ja sen suomalaisille yrityksille ja yhteisöille tarjoamista mahdollisuuksista PHARE- ja TACIS-ohjelmat sekä niiden alaohjelmat ovat kiinnostaneet eniten. Vastaisuudessa on tarkoitus kiinnittää enemmän

huomiota kehitysmaiden tarjoamiin mahdollisuuksiin, etenkin kun investointihankkeiden osuus on niissä moninkertainen itäavun ohjelmiin verrattuna.

Arvioitaessa ensimmäisen jäsenyyvuoden kokemuksia suomalaisten mahdollisuuksista on huomattava, että EU:n ohjelmat kolmansissa maissa ovat vain murtoosa yhteisön erilaisista rahoitusmuodoista. Lisäksi EU:n aikaperspektiivissä yksi vuosi on lyhyt tarkastelujakso. Komission laatimia tilastoja sopimusten jakautumisesta maittain ei vuodelta 1995 ole vielä saatavissa. Yksittäisten maiden saamien sopimusten määrän arvioimista vaikeuttaa se, että hankkeisiin konsortioissa osallistuvista yrityksistä tai yhteisöistä hankkeiden arvo tilastoidaan vain johtavan yrityksen nimiin, vaikka se toimisi yhteistyössä muiden maiden toteuttajien kanssa.

EU-hankeneuvonta selvitti ATK-järjestelmän asiakkaiden ja EU:n keskuskonsulttirekistereihin ilmoittautuneiden suomalaisten yritysten ja yhteisöjen osallistumista EU:n kolmansien maiden ohjelmiin. Selvitykseen saatiin noin 70 vastausta.

Kiinnostuksenilmaisuja (LOI, letter of interest) osallistumisesta tarjouskilpailuihin oli esitetty 356 kertaa. Näistä noin puolet (168) oli

johtanut pääsyyn ns. lyhyelle listalle (shortlist). Tämän lisäksi aineistossa oli mukana eräitä muilla hakumenettelyillä ohjelmiin pyrkineitä. Suurin kiinnostus kohdistui energia- ja ydinturvallisuussektoriin, julkishallinnon ja lainsäädännön kehittämiseen, yritysjohdon koulutukseen sekä terveys- ja sosiaalialaan. Muita sektoreita, joilla suomalaiset menestyivät, olivat telekommunikaatio, korkeakoulutus (TEMPUS), ympäristö, liikenne, maa- ja metsätalous sekä osallistuminen evaluointiin.

Ensimmäisen vuoden aikana suomalaiset menestyivät parhaiten puhtaasti teknisestä avusta eli asiantuntijapalveluista muodostuvissa KIE- ja IVY-maiden hankkeissa. Niistä muutama sijoittui kehitysmaiksi luokiteltaviin Keski-Aasian tasavaltoihin. Yksittäisiä voitettuja hankkeita oli myös Latinalaisessa Amerikassa, Lähi-Idässä ja Aasiassa. Suomen oman perinteisen kehitysyhteistyön pääkohdemaiden hankkeista erityisesti Afrikassa ei kertomusvuonna voitu kilpailla, koska EDF-VIII-rahoitus-sopimusta ei ollut vielä ratifioitu.

Yhteensä kyselyn tavoittaneita, tarjouskilpailuissa ja muilla menettelyillä onnistuneita suomalaisia toteuttajia oli 35 ja hankkeiden arvo noin 350 miljoonaa markkaa.

15 Henkilöapu

YLEISIÄ KEHITYSPIIRTEITÄ

Varsinainen henkilöapu on viime vuosina muuttunut siten, että yksittäisiä asiantuntijoita lähetetään enää hyvin harvoin. Suomalaisten osuus kehityshankkissa ja -ohjelmissa tukee kehitysmaan omaa ohjelmaa. Tukiosan toimittajaksi tarjouskilpailun kautta valittu organisaatio, useimmiten yritys tai esim. yliopiston täydennyskoulutuslaitos, käyttää työssä omia työntekijöitään. Eri alojen erityisasiantuntemus kehitysyhteistyössä keskittyykin yhä enemmän yrityksiin sekä koulutus- ja tutkimuslaitoksiin. Kehitysyhteistyön koordinointi, yleisemmän tason suunnittelu ja valvonta kuuluvat rahoittajaorganisaatiolle, joka Suomessa on pääasiassa ulkoasiainministeriö. Muissa Pohjoismaissa kehitys on ollut hitaampaa, mutta samansuuntaista.

Kansainvälisissäkin organisaatioissa avautuvat kehitysyhteistyöhön liittyvät tehtävät ovat muuttuneet hallintopainotteisemmiksi, ja sektoriasiantuntemus hankitaan yhä useammin ulkoisilta toimittajilta. EU:n kehitysyhteistyössä tämä suuntaus on kehittynyt erityisen pitkälle. Useimmat YK-perheen järjestöt ja kehitysrahoituslaitokset supistivat ja muuttivat voimakkaasti henkilöstönsä rakennetta.

Määrärahojen supistuminen on vähentänyt työpaikkoja sekä kahdenvälissä että monenkeskissä kehitysyhteistyössä. Toisaalta itäiseen Keski-Eurooppaan sekä Baltian ja entisen Neuvostoliiton alueelle suunnatun tuen toteutuksessa on voitu hyvin paljon hyödyntää kehitysyhteistyössä syntynyttä asiantuntemusta.

Kansalaisjärjestöjen kehitysmaihin lähettämän suomalaisen henkilöstön määrä, etenkin suhteessa muihin kehitysmaissa toimiviin suomalaisiin, on kasvanut kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyömäärärahojen suhteellisen osuuden kasvaessa. Kansalaisjärjestöt lähettävät edelleen paljon yksittäisiä asiantuntijoita, kuten kahdenvälisessä kehitysyhteistyössä tehtiin edellisillä vuosikymmenillä.

Humanitaariseen apuun, rauhanturvaamiseen ja demokraatisoimisprosesseihin liittyvä toiminta lisääntyi ja niihin liittyvät henkilöstötarpeet moninaistuivat edelleen vuonna 1995. Näitä tarpeita tyydyttivät sekä eri valtionhallinnon tahot että kansalaisjärjestöt. Humanitaarisen luonteisen avun koordinoitintarve korostui edelleen.

SUOMALAISET KANSAINVÄLISISSÄ JÄRJESTÖISSÄ

Kansainvälisten rekrytointiasioiden yksikön yhtenä tehtävänä on tukea muita viranomaisia kansainvälisten järjestöjen rekrytoinnissa ja seurata keskitetysti suomalaisten voimavarojen hyödyntämistä YK:ssa ja kehitysrahoituslaitoksissa. Yksikkö toimii YK-järjestelmän kansallisena rekrytointielimenä Suomessa. Se avustaa järjestöjä niiden hankkiessa henkilöapua Suomesta, avustaa ja neuvoo hakijoita sekä seuraa järjestöjen henkilöstötilannetta sekä suomalaisten sijoittumista YK-järjestelmässä. Yksikkö ylläpitää atk-pohjaista resurssihenkilörekisteriä, jonka avulla säilytetään tietoa kansainvälisissä järjestöissä toimineista suomalaisista.

Suomalaisten määrä kansainvälisissä järjestöissä säilyi vuonna 1995 edellisien vuosien tasolla. Johtotasolla toimivien suhteellista osuutta on onnistuttu hieman lisäämään.

KEHITYSYHTEISTYÖVAROIN TOTEUTETTAVAT HENKILÖSTÖN KEHITTÄMISOHJELMAT

Suomen kehitysyhteistyövaroin toteuttamat henkilöstön kehittämisohjelmat olivat vuonna 1995 edelleen Pohjoismaiden pienimpiä.

Lähinnä YK:n eri organisaatioiden kanssa toteutettava Suomen 25-30 hengen suuruinen apulaisasiantuntijaohjelma on kooltaan vain murto-osa Tanskan yli 200 hengen suuruisesta ohjelmasta. Apulaisasiantuntijaohjelman tarkoituksena on kouluttaa henkilöstöä, joka myöhemmin voi hakea varsinaisiin sihteeristö- ja asiantuntijatehtäviin.

Apulaisasiantuntijatehtäviä voivat hakea akateemisen loppututkinnon suorittaneet ja parin vuoden työkokemuksen omaavat, korkeintaan 32-vuotiaat suomalaiset. Tehtävät ovat kaksivuotisia.

YK:n vapaaehtoisohjelman, UNV:n perusvaatimukset ovat yleensä samat kuin apulaisasiantuntijoilla, mutta siihen ei ole yläikärajaa. Vapaaehtoiset toimivat monipuolisissa tehtävissä, esimerkiksi hallinnossa, maataloudessa ja terveydenhuollossa. Viime aikoina UNV:n toiminta on laajentunut humanitaarisella sektorilla.

Vuonna 1995 apulaisasiantuntija- ja YK:n vapaaehtoisohjelmaan käytettävissä olevien varojen määrä saatiin vakiinutettua lähivuosiksi noin 15 miljoonan markan vuositasolle, ja voitiin aloittaa enemmän uusia rekrytointeja. Henkilömäärä saadaan kääntymään hienoiseen kasvuun lähivuosina.

Henkilöstön kehittämishojelmilla tuettiin monenkeskistä kehitysyhteistyötämme. YK:n kehityskysymysten kannalta keskeisiin järjestöihin sijoitettiin eniten henkilöstöä, ja avoimista tehtävistä pyrittiin mahdollisuuksien mukaan valitsemaan

ne, jotka lähinnä tukivat järjestön toimialalla Suomen tärkeinä pitämiä aiheita ja alueita.

Vuonna 1995 neuvoteltiin kolme uutta apulaisasiantuntijasopimusta: Kansainvälisen atomienergiajärjestön IAEA:n, Kansainvälisen kasvien geeniresurssien tutkimuslaitoksen IPGRI:n ja Euroopan unionin komission kanssa. EU:n nuorten asiantuntijoiden valmennusohjelmassa rahoitetaan kahdeksi vuodeksi nuoria akateemisia eri alojen asiantuntijoita työskentelemään komission edustustoissa kehitys- ja siirtymätalouden maissa. Ulkoasiainministeriö ja EU:n komissio rahoittavat vuonna 1996 kolme tai neljä nuorta asiantuntijaa kehitysmaiden edustustoihin, ja ministeriön Keski- ja Itä-Euroopan (KIE)-määrärahoista rahoitetaan yksi johonkin Baltian maahan tai Venäjälle. Vaatimuksena tulee olemaan mm. ylempi korkea-koulututkinto EU-edustuston kehitysohjelmien kannalta tärkeillä aloilla kuten taloudessa, maaseudun ja sen ympäristön kehittämisessä, teknisillä aloilla tai yhdyskuntasuunnittelussa.

Vuonna 1995 valmistunut Suomen kahdenvälisen kehitysjoukko-ohjelman evaluointi herätti laajaa keskustelua henkilöavusta.

APULAISASiantuntijat ja YK:n vapaaehtoiset

(Palveluksessa olleet ao. vuonna). Taulukossa näkyy määrärahojen voimakkaasta supistumisesta johtuva muutos

	1975	1985	1991	1995
Apulaisasiantunt.	66	51	111	27
YK:n vapaaeht.	2	12	15	16

SUOMALAISET KANSAINVÄLISTEN JÄRJESTÖJEN PÄÄMAJATEHTÄVISSÄ/SIHTTEERISTÖISSÄ

Historiallinen vertailuluku sisältää YK-perheen, kehitysrahoituslaitokset ja OECD:n. (palveluksessa olleet ao. vuonna).

	1975	1985	1991	1995
	78	121	140	192

VALMENNUS

Vuonna 1995 valmennustoiminta suuntautui lähinnä uloslähtevien asiantuntijoiden kurssittamiseen. Kehitysyhteistyö-osasto järjesti viisi kaksiviikkoista valmennuskurssia sekä joitakin lyhyempiä valmennustilaisuuksia erityisryhmille, mm. Tansaniaan lähteville vaalivalvojille. Tämän lisäksi suomalaisilla oli myös mahdollisuus osallistua yhteispohjoismaisille in-

country-valmennuskursseille joissakin maissa, mm. Keniassa ja Sambiassa.

Valmennuskursseja kehitettiin sisällöllisesti vuonna 1995. Erityisesti painotettiin asiantuntijan roolia hänelle uudessa kulttuurissa. Suomalaisessa yhteiskunnassa uskonnon ja arvojen merkitys on vähentynyt, ja monet ongelmat kentällä aiheutuvat juuri näiden tekijöiden puutteellisesta ymmärtämisestä. 27 maahan lähteville kurssilaisille jaettiin mm. uskonto-tietoutta ja asianomaisen maan kulttuuria koskevaa kirjallista aineistoa, ja jatkossakin on tarkoitus panostaa tällaisen materiaalin tuottamiseen.

Valmennuskurssit ovat olleet hyvin kysytyjä myös kehitysyhteistyöveteraanien keskuudessa. Vuonna 1995 suurin osa osanottajista oli ollut kehitysyhteistyössä useita vuosia. Heille oli tärkeää tutustua kehitysyhteistyöpolitiikan ajankoh-taisiin kysymyksiin. Kansalaisjärjestöjen hanketoteuttajat, jotka usein työskentelevät hyvinkin eristetyissä olosuhteissa, arvostivat erityisesti kurssien tarjoamaa uutta tietoa ja mah-dollisuutta keskustella muiden kentällä olleiden kanssa.

Valmennustoiminta koetaan hyvin tärkeäksi, kansainväli-syyttä lisääväksi palvelumuodoksi. Viime vuosina on entistä selvemmin alettu ymmärtää, että kehitysyhteistyössä ihmisen panos on sekä olennaisin että kaikkein haavoittuvin.

16 Tutkimus

Kehitysmaatutkimus on sekä kehityksen että kehitysyhteistyön väline, joka tähtää köyhien maiden olosuhteiden kohentamiseen. Tutkimus etsii keinoja alikehityksen syiden ja niiden aiheuttamien haittavaikutusten poistamiseksi. Se tukee kehitystavoitteiden asettamista ja arviointia selvittämällä, miten nämä tavoitteet ovat sidoksissa erilaisiin kulttuurisiin, taloudellisiin, poliittisiin ja ekologisiin ilmiöihin.

Luotettavan tiedon tuottamisen lisäksi tutkimuksen tarkoitus on luoda Suomeen korkeatasoinen kehitysmaatutkimusyhteisö sekä vahvistaa kehitysmaiden omaa tutkimuskykyä.

Kehitysmaatutkimus jakautuu kolmeen päätyyppiin. Kehitysteoreettinen tutkimus selvittää kehityksen yhteiskunnallisia ehtoja sekä alikehityksen luonnetta ja etsii vaihtoehtoisia kehitysmalleja. Kehitysyhteistyötä palveleva tutkimus tukee kehitykseen tähtäävää suunnittelua ja toteutusta. Kehitysmaita koskeva aluetutkimus lisää kehitysmaiden tarpeiden, voimavarojen ja ongelmien tuntemusta.

Kehitysmaatutkimus on osa niin monenkeskistä kuin maa- ja aluekohtaistakin yhteistyötä. YK:n alaisen WIDER- instituutin tukeminen on esimerkki monenkeskisestä tutkimustuesta. Kahdenvälisiin hankkeisiin voi sisältyä tutkimusta tai ne voivat olla kokonaan tutkimuspainotteisia kuten esimerkiksi Tanganjika- järven kalataloushanke.

Puhtaasti kehitysmaatutkimukseen on viime vuosina osoitettu kehitysyhteistyövaroja noin 8 miljoonaa markkaa vuodessa. Ne käytetään kehitysyhteistyön suunnittelua ja toteutusta palvelemaan ja yleistä kehitysmaatietoutta lisäävään tutkimukseen. Lähinnä kehitysteoreettiseen tutkimukseen suunnattua osaa näistä varoista hallinnoi Suomen Akatemia. Osan tutkimusvaroista on lohkaissut kansainvälisten ja alueellisten tutkimuslaitosten ja tiedejärjestöjen tutkimustyö.

Tulevaisuudessa on tarkoitus entistä tarkemmin suunnata kehitysyhteistyön tutkimusvarat nimenomaan kehitysyhteistyön toiminnallisista tarpeista lähtevään tutkimukseen. Näin palvellaan kehitysyhteistyön suunnittelua ja toteutusta, toimintamenetelmien kehittämistä ja keinojen valintaa.

SUOMEN AKATEMIA

Suomen Akatemia osallistuu kehitysyhteistyövaroin rahoitettavan tutkimuksen hallintoon ulkoasiainministeriön toimeksiantojen perusteella. Vuonna 1995 Suomen Akatemialla oli käytettävissä kehitysmaatutkimukseen 8 miljoonaa markkaa, joista viisi miljoonaa kehitysyhteistyövaroja: tarkoitus on

säilyttää summa lähivuosina saman tasoisena. Tutkijat hakevat Akatemialta rahoitusta omiin tutkimussuunnitelmiinsa. Akatemian kehitysmatutkimuksen jaosto päättää varojen myöntämisestä. Sopimukset solmii ja tutkimustyön valvoo Akademia. Tutkimus on kohdistunut pääasiassa kahdenvälisiin kohdemaihin ja keskeisille toimialoille.

Vuonna 1995 valmistui Akatemian kehitysmatutkimuksen strategia, joka vetää tutkimuksen suuntalinjat ja määrittelee rahoitusperiaatteet. Strategian mukaan rahoitusta myönnetään suurehkoihin monitieteellisiin kokonaisuuksiin, jotka ovat tieteellisesti laadukkaita ja tehdään yhteistyössä kehitysmaiden tutkijoiden kanssa.

TUTKIMUSLAITOKSET JA -JÄRJESTÖT

Tutkimusvaroja on pitkään kanavoitu myös Pohjoismaisen Afrikkainstituutin kautta. Se on pohjoismaiden yhdessä rahoittama tutkimus- ja dokumentaatiokeskus jonka tehtävä on edistää Afrikkaa koskevaa pohjoismaista tutkimusta, levittää tietoa Afrikasta sekä lisätä yhteistyötä pohjoismaiden ja afrikkalaisten tutkijoiden välillä. Instituutti tarjoaa suomalaisille kehitysmatutkijoille stipendejä ja tutkijan paikkoja. Suomen tuki instituutille vuonna 1995 oli 1,4 miljoonaa markkaa.

Edellisten vuosien tapaan vuonna 1995 tuettiin myös eihallitustenvälisiä tutkimuslaitoksia ja tiedejärjestöjä. Transnational Institute (TNI) sai tukea tutkimus- ja stipendiaattiohjelmilleen, maatalous- ja metsätutkimuksen alalle keskittyvä International Foundation for Science (IFS) ohjelmalleen, joka tukee kotimaissaan työskenteleviä kehitysmaiden tutkijoita. Euroopan maiden organisoiman European Association of Development, Research and Training Institutes-järjestöä Suomi on tukenut rahoittamalla sen julkaiseman Journal of Development-lehden levityksen kehitysmaiden tutkimus- ja koulutuslaitoksille. Tuki palvelee kehitysmaiden omien tiedeinstituutioiden ja tutkimuskyvyn kehittämistä.

MONENKESKINEN TUTKIMUS

EU

Euroopan unionin jäsenyyden myötä Suomi osallistuu myös eurooppalaiseen kehitysmatutkimuksen yhteistyöhön. Tavoitteena on edistää EU-maiden keskinäistä tutkimustyötä ja kehittää eurooppalaista kehitysmat-asiiantuntemusta. Samalla pyritään vahvistamaan kehitysmaiden omia tutkimusvalmiuksia. EU:n vuosien 1995-98 puiteohjelman kohdealueet ovat uusiutuvat luonnonvarat, maatalous- ja elintarviketuotannon kehittäminen sekä terveys ja väestö.

WIDER-instituutti

Helsingissä kymmenen vuotta toiminut Taloudellisen kehitystutkimuksen kansainvälinen instituutti (World Institute for Development Economics Research/WIDER) on vanhin YK-yliopiston (United Nations University/UNU) tutkimus- ja koulutuslaitoksista.

WIDER-instituutti tutkii maailmanlaajuisia kehitys-ongelmia ja pyrkii löytämään niille ratkaisuja. Se tukee tutkimus- ja selvitystyötä, kouluttaa nuoria tutkijoita, osallistuu YK-yliopiston yleiseen tutkimus- ja koulutustoimintaan, luo ja ylläpitää kansainvälistä tutkijaverkostoa, antaa aineksia kansainvälisen talouspolitiikan suunnitteluun ja päätöksentekoon, järjestää kokouksia, seminaareja ja keskustelutilaisuuksia, julkaisee ja levittää tutkimustuloksia sekä myöntää apurahoja. Toiminta rahoitetaan pääosin Suomen lahjoittaman pääoman tuotolla. Vuonna 1995 tehtiin vuonna 1984 solmittuun isäntämaasopimukseen muutos, joka sallii Suomen antaman peruspääomaosuuden sijoittamisen myös Suomen ulkopuolelle; varoille voidaan saada maksimaalinen tuotto.

Vuonna 1995 WIDER-instituutissa jatkettiin uudistuksia, jotka keventävät hallintoa, säästävät varoja ja lisäävät avoimuutta yhteydenpidossa isäntämaan kanssa. Säästyneillä varoilla vahvistetaan tutkimus- ja opetustoimintaa. WIDER on tiivistänyt yhteistyötään suomalaisten korkeakoulujen ja tutkijoiden kanssa. Hallinnon ja toiminnan uudet suuntaviivat vastaavat Suomen pitkäaikaisia vaatimuksia ja tavoitteita.

Muu monenkeskinen tutkimus

Suomi tuki vuonna 1995 YK:n Sosiaalisen kehitystutkimuksen instituuttia (United Nations Research Institute for Social Development, UNRISD) 800 000 markalla.

Suomi tuki vuonna 1995 kahta Maailman terveysjärjestön (World Health Organization, WHO) kehitysohjelmaa: Ohjelma eniten apua tarvitsevien kehitysmaiden avustamiseksi (Intensified WHO Cooperation with Countries and Peoples in Greatest Need, ICO) sekä AIDS-ohjelma (Global Programme on AIDS, GPA). Kummallekin ohjelmalle myönnettiin n. 1 miljoonan markan avustus.

CGIAR:iin, Kansainväliseen maataloustutkimuksen konsultatiiviryhmään kuului vuonna 1995 yhteensä 16 pääasiassa kehitysmaihin sijoitettua tutkimuslaitosta, joiden tutkimusalat ovat maa- ja metsätalous sekä karjatalous. Suomi tuki vuonna 1995 yhteensä 4,8 miljoonalla markalla kolmea CGIAR:iin kuuluvaa laitosta: Nairobissa sijaitseva ILRI (International Livestock Research Institute), Indonesiassa sijaitseva CIFOR (Centre for International Forestry Research) ja Nairobissa sijaitseva ICRAF (International Centre for Research in Agroforestry). Suomi kustansi vuonna 1995 yhden apulaisasiantuntijan, joka työskentelee kansainvälisessä kasvien geeniresurssien tutkimuslaitoksessa (International Plant Genetic Resources Institute, IPGRI) Roomassa.

Mplungu, Sambia. Kuva: Hannu Mölsä.

Tanganjika-järven tutkimushanke turvaa miljoonien ihmisten ravinnon

FAOn toteuttama Tanganjika-järven kalataloustutkimushanke käynnistyi vuonna 1991. Tutkimushankkeen tarkoitus on turvata kalastuksen jatkuminen järvellä, jonka kalasaalis on miljoonille ihmisille tärkein korkea-arvoisen proteiinin lähde. Hanke antaa arvokasta tietoa, jota voidaan hyödyntää, kun suunnitellaan Afrikan muiden suurten järvien kalatalousstrategioiden kehittämistä. Näiden järvien limnologiaa ja biologiaa on tutkittu hyvin vähän.

Suomi on hankkeen suurin rahoittaja (26,5 miljoonaa markkaa vuosina 1991-96). Muut rahoittajat ovat Arab Fund for Agricultural Development (AGFUND) sekä järven rantavaltiot Tansania, Sambia, Zaire ja Burundi. Kuopion yliopisto vastaa hankkeen tieteellisestä koordinaatiosta. Hankkeessa on työskennellyt yhteensä yli 100 henkilöä noin 15 maasta. Suomalaisia asiantuntijoita ja tutkijoita on ollut 15, joista kolme pitkäaikaisella sopimuksella.

Hanke tuottaa luotettavia tutkimustuloksia järven ominaispiirteistä ja biologisesta elämästä. Tutkimustulokset auttavat arvioimaan, miten kalataloutta voidaan kehittää ilman, että järven ekologia kärsii. Hanke pyrkii myös luomaan rantavaltioiden välille mm. lainsäädäntöä ja ympäristönsuojelua koskevan kiinteän yhteistyön.

650 kilometriä pitkällä Tanganjika-järvellä on yli 40 000 kalastajaa. Järven arvioitu kokonaissaalis on ollut lähes yhtä suuri kuin Suomen merisaalis, eli melkein 100 000 tonnia vuodessa. Järven kalastuksen vaikutuspiirissä on noin 30 miljoonaa ihmistä ja kuivattua kalaa kuljetetaan jopa tuhannen kilometrin päähän.

Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto teetti vuonna 1995 yhteistyössä FAOn kanssa väliarvioinnin hankkeesta. Arviointiraportissa todettiin, että kaikki kahdeksan tutkimukseen ja koulutukseen liittyvää alahanketta ovat päässeet hyvin käyntiin. Rantavaltioiden tutkimuslaitoksia ja kalataloushallintoa on vahvistettu järjestämällä koulutusta ja lisäämällä niiden tutkimuskykyä kenttäasemien perustamisen myötä sekä hankkimalla tutkimusalus ja kehittämällä tietopalvelua.

Tansanian ja Sambian ohella myös Zaire ja Burundi ovat osallistuneet hankkeeseen sisäpoliittisista vaikeuksistaan huolimatta. Paljon työtä täytyy kuitenkin tehdä, ennen kuin saadaan aikaan alueellinen yhteistyöelin, joka kokonaisvaltaisesti pystyy vastaamaan järven kalataloudesta ja ympäristönsuojelusta. Arvioinnin mukaan kestävien tulosten saavuttamiseksi hanketta olisi välttämätöntä jatkaa vuonna 1996 päättyvän sopimuskauden jälkeen ainakin kaksi ja puoli vuotta.

Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto tekikin marraskuussa 1995 päätöksen 2 miljoonan markan jatkorahoituksesta vuosille 1997-1998. Lisärahoitus on tarkoitettu varmistamaan hankkeen tieteellisen komponentin loppuun saattaminen ja samalla tukemaan hankkeen kestävä kehityksen tavoitetta.

Kalataloushankkeeseen liittyy tuulimallitus-tutkimus, jota rahoitetaan Suomen Akatemian kautta kanavoitavin kehitysmaatutkimusvaroin. Tutkimus selvittää järven erikoisesti vaihtelevia tuulioloja, jotka vaikuttavat järven pinta- ja syvävirtauksiin ja siten myös kalojen liikkeisiin.

17 Evaluointi ja sisäinen tarkastus

Evaluoinnin tarkoituksena on kehitysyhteistyön laadun parantaminen ja menettelytapojen kehittäminen. Evaluoinnin tuottama tieto palvelee päätöksentekijöitä strategisten ja operatiivisten parannusten aikaansaamiseksi. Evaluointi kohdistuu sekä kahdenväliseen että monenkeskiseen kehitysyhteistyöhön.

Evaluoinnin perustehtäviä ovat toiminnan perusteltavuuden, vaikuttavuuden, tuloksellisuuden, kestävyiden sekä taloudellisen tehokkuuden arviointi. Lisäksi toimintaa arvioidaan kehitysyhteistyön yleisstrategian mukaisesti sen ympäristöstävällisyyden, sukupuolten välisen tasa-arvon sekä köyhyyden vähentämisen kannalta.

Jokainen evaluointiraportti sisältää selostuksen saaduista opetuksista ja suositukset kehitysavun tulevaa suunnittelua ja toimeenpanoa varten. Keskeistä on huolehtia siitä, että evaluoinnin opetukset ja suositukset käsitellään ja otetaan huomioon päätöksentekokoelimityksissä ja että ne johtavat toiminnan parantamiseen.

Evaluointi tehdään läheisessä yhteistyössä vastaanottajien kanssa siten, että samalla vahvistetaan heidän omaa evaluointikykyään. Monenkeskisessä kehitysyhteistyössä evaluointi tehdään yhteistyössä kansainvälisten järjestöjen evaluointiyksiköiden kanssa.

SUOMEN KEHITYSYHTEISTYÖN EVALUOINTI

Vuonna 1995 valmistui Suomen ja Euroopan unionin harjoittama kehitysyhteistyötä koskeva vertaileva selvitys, jonka tarkoituksena oli auttaa valmentauduttaessa EU:ssa tehtävään kehitysyhteistyöhön.

Kehitysjoukkotoimintaa koskeva evaluointi valmistui niinikään kertomusvuonna ja evaluoinnin tuloksena aloitettiin Kehitysyhteistyön Palvelukeskuksen (KEPA) roolin uudistaminen.

Suomen ja Tansanian 1960-luvulla alkanutta kehitysyhteistyötä arvioiva raportti tarkastelee kehitysavun muotoutumista ja avun tuloksellisuuteen vaikuttaneita tekijöitä runsaan 30 vuoden ajalta. Monet raportin havainnoista ja opetuksista pätevät myös muissa kohdemaissa tehtävään kehitysyhteistyöhön.

Kertomusvuoden aikana käynnistettiin kaikkia vuosina 1988-1995 toimeenpantuja evaluointeja koskeva synteetitutkimus, joka kattaa yli 150 evaluointiraporttia.

KANSAINVÄLINEN EVALUOINTIYHTEISTYÖ

Suomi osallistuu kansainväliseen evaluointiyhteistyöhön OECD/DAC:n evaluoinnin asiantuntijaryhmässä, Euroopan komission evaluointipäälliköiden kokouksissa sekä pohjoismaisissa evaluointikokouksissa.

OECD/DAC:n koordinoimassa kansainvälisten yhteisevaluointien ohjelmassa Suomen vastuualueena on jäsenmaiden kansalaisjärjestöapua koskevien evaluointien synteesitutkimuksen tuottaminen. Tutkimus aloitettiin vuonna 1995 ja sen on tarkoitus valmistua vuonna 1996.

Osana Euroopan komission evaluointiyhteistyötä käynnistyi vuonna 1995 ministerineuvoston aloitteesta laaja komission kaikkien kehitysavun ohjelmien ja instrumenttien evaluointi, joka vienee aikaa yhteensä noin kolme vuotta. Komission ja EU:n jäsenmaiden mittavan elintarvikeapuohjelman evaluointi saadaan valmiiksi vuonna 1996.

Suomi osallistui Ruandan humanitaarisen avun kansainvälisen yhteisevaluointiin sekä ohjausryhmän jäsenenä että rahoittajana. Evaluoinnin tuloksena valmistui joukko ohjeita ja suosituksia siitä, millä tavalla kansainvälisen yhteisön tulee järjestäytyä aikaisempaa paremman yhteistoiminnan aikaansaamiseksi ja ennakkovaroitusjärjestelmien kehittämiseksi.

SISÄINEN TARKASTUS

Varojenkäytön tarkoituksenmukaisuuden ja oikeellisuuden valvonta on tärkeä osa avun laadun kehittämistä. Kehitysyhteistyöosaston sisäisen tarkastuksen voimavaroja on vahvistettu tekemällä sopimus ulkopuolisen tilintarkastusyhteisön (KMPG WIDERI Oy) kanssa. Se tarkastaa erillisten toimeksiantosopimusten nojalla yksittäisten kehitysyhteistyöhankkeiden hallintoa ja tilinpitoa. Tavoitteena on ollut suosituksin ja ohjein sekä koulutuksen avulla tehostaa hankeiden hallinnointia ja parantaa niiden taloudenhoitoa ja kustannusvastuuta.

Vuonna 1995 on selvitetty mm. Etelä-Tansanian maaseudun kehittämisohjelman (RIPS II) taloushallintoa, Keski-Amerikan alueellisen metsäohjelman taloutta sekä Thaimaan metsätaloussuunnitelmahankkeen hallintoa ja taloutta. Lisäksi on humanitaarisen avun evaluointiin liittyen selvitetty Punaisen Ristin ja Lähetyksen Kehitysavun kautta annetun humanitaarisen avun ja hätäaputyön varojen käyttöä sekä saatettu loppuun Kehitysyhteistyön Palvelukeskuksen taloudenhoidon tarkastus osana kehitysjoukkotoiminnan evaluointia.

Tärkeä osa kehitysyhteistyöosaston sisäisen tarkastuksen työtä on osallistua YK:n organisoiman avun kirjaamista, tilastointia ja tarkastusta kehitysmaissa edistävään hankkeeseen (UN Aid Accountability Project). Hankkeen vetovastuu siirrettiin vuonna 1995 UNDP:lle. Hankkeessa kehitysmaiden oman talouden ja varainkäytön hallinnoinnin kehittäminen on yhdistetty kehitysyhteistyövarojen käytön ja perillemenon valvontaan.

18 Tiedotus

Suomen kehitysyhteistyö on pääasiassa ulkomailla tehtävää toimintaa. Suuri yleisö ei näin ollen tunne julkisen kehitysyhteistyön kaikkia puolia.

Kehitysyhteistyöosaston tiedotuksen tavoitteena on tehdä tunnetuksi Suomen kehitysyhteistyötä välittämällä siitä mahdollisimman kattava ja monipuolinen kuva. Tarkoituksena on antaa kansalaisille mahdollisuus seurata kehitysyhteistyötä ja arvioida itse sen tavoitteita ja tuloksia. Riippumattomat asiantuntijat tekevät kehitysyhteistyöstä säännöllisesti jälkiarviointeja, joista tiedotetaan hallinnon julkisuusperiaatteiden mukaisesti.

Jotta kehitysyhteistyötiedotus menisi paremmin perille se suunnataan eri kohderyhmille - päättäjille, mielipidevaikuttajille, kansalaisjärjestöille ja opettajille.

Vuonna 1995 järjestettiin muun muassa päättäjäsenaareja kehitysyhteistyön uusista EU-haasteista. Aihe on saanut runsaasti julkisuutta tiedotusvälineissä ja sitä on käsitelty myös kehitysyhteistyöosaston omissa julkaisuissa.

Kun kehitysyhteistyön saavutuksia esitellään konkreettisesti ja helppotajuisesti saadaan aikaan uskottavaa ja rakentavaa kehitysyhteistyökeskustelua. Osa kehitysyhteistyössä mukana olevista suomalaisista yrityksistä esitteli keväällä 1995 toimintaansa lehti-ilmoituksissa. Kansanedustajaehdokkaille samanaikaisesti esitetty kysely osoitti, että selvä enemmistö vastanneista (72 %) kannatti kehitysyhteistyövarojen lisäämistä, 21 % katsoi nykyisen tason riittävän ja vain 5 % halusi vähentää kehitysyhteistyötä. Valituiksi tulleille kansanedustajille lähetettiin tietopaketti kehitysyhteistyöstä.

Tiedotusyksikkö järjesti vuonna 1995 neljä alueseminaaria - Korpilahdella, Hämeenlinnassa, Vaasassa ja Lappeenrannassa. Niissä kehitysyhteistyötä esiteltiin paikallisille päättäjille, mielipidevaikuttajille, opettajille ja kansalaisjärjestöille. Tavoitteena oli osoittaa, että kehitysyhteistyö on juurtunut paikallisesti eri puolille Suomea. Samalla luotiin uusia kontakteja kehitysyhteistyössä toimivien välille. Kehitysyhteistyöosasto osallistui myös Helsingissä järjestettyyn YK:n 50-vuotisjuhlanäyttelyyn.

Vuonna 1995 Internetissä avatut kehitysyhteistyöosaston kotisivut (<http://www.vn.fi/vn/um/kyo/kyo.html>) on otettu hyvin vastaan sekä kotimaassa että ulkomailla. Osasto tarjoaa kehitysyhteistyötietoa suomeksi ja englanniksi.

Tiedotusyksikkö julkaisee Kehitys-Utveckling ja Kehitys-Uutiset -lehtiä, joilla on yhteensä noin 15 000 tilaajaa. Vuonna 1995 kehitysyhteistyötä koskevaa tiedotusaineistoa lähetettiin pyynnöstä yli 10 000 suomalaiselle.

Kehitysyhteistyökirjasto palvelee kaikkia kehitysyhteistyöstä kiinnostuneita. Kirjastossa on noin 24 500 kehityskysymyksiä, kehitysmaita ja kehitysyhteistyötä käsittelevää teosta sekä noin 400 sanoma- ja aikakauslehteä.

